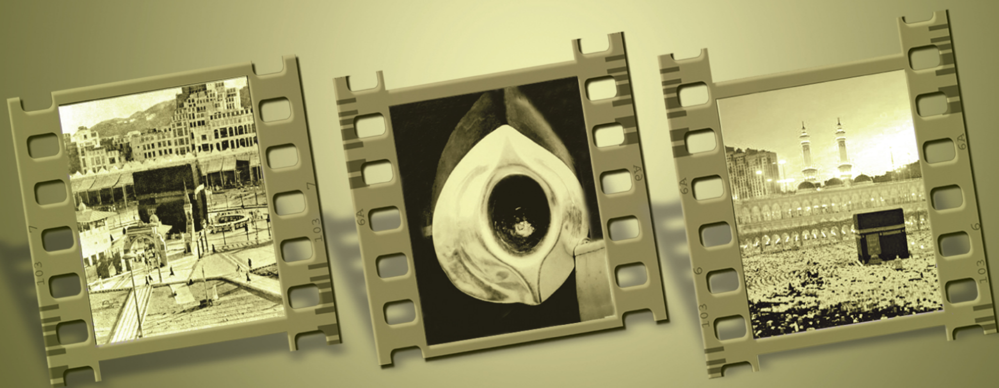

Хазрети Мухаммед Мустафа

-салляллаху алейхи ве селлем-

Осман Нури ТОПБАШ

Азовское ислямий илимлер медресеси

Хазрети Мухаммед Мустафа

-саллаллаху алейхи ве селлем-

Аллах Тааля буюра:

وَإِنَّكَ لَعَلى خُلُقٍ عَظِيمٍ

«(Эй, Ресулим!) Шубесиз, Сен юдже бир ахлякъ узериндесинъ!» (эль-Къалем, 4)

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللّٰهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللّٰهَ كَثِيرًا

«(Эй муминлер!) Ант олсын ки, Ресулюллахта сиз ичюн Аллахкъа ве ахирет кунюне къавушмакъны умют эткенлер ве Аллахны чокъ зикр эткенлер ичюн, гузель бир орьнек бардыр». (эль-Ахзаб, 21)

إِنَّ اللّٰهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

«Шубесиз Аллах ве мелеклери Пейгъамберге чокъ салават кетирирлер. Эй, муминлер! Сиз де онъа салават кетиринъ ве там бир теслимиетнен селям беринъ!» (эль-Ахзаб, 56)

وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللّٰهَ إِنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

«…Пейгъамбер сизге не берди исе, оны алынъ, сизге не ясакълады исе, ондан да сакъынынъ. Аллахтан къоркъунъ. Чюнки, Аллахнынъ азабы четиндир». (эль-Хашр, 7)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللّٰهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ

«Эй, иман эткенлер! Аллахкъа итаат этинъ ве Пейгъамберге итаат этинъ ки ишлеринъизни бошуна чыкъарманъ». (Мухаммед, 33)

وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَالرَّسُولَ فَأُولٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولٰئِكَ رَفِيقًا وَالصِّدِّيقِينَ مِنَ النَّبِيِّينَ

«Ким Аллахкъа ве Ресулине итаат этсе, иште, олар Аллахнынъ озьлерине лютфлерде булунгъан пейгъамберлер, сыддыкълар, шеитлер ве салих инсанларнен берабердир. Булар не гузель досттыр!» (эн-Ниса, 69)

أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّهُ مَنْ يُحَادِدِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَأَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا ذٰلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيمُ

«(Аля) бильмейлерми ки, ким Аллах ве Ресулине къаршы чыкъса, эльбетте онынъ ичюн ичинде эбедий къаладжагъы джеэннем атеши бардыр. Иште, бу – буюк резилликтир». (эт-Тевбе, 63)

Расулюллах -салляллаху алейхи ве селлем- буюра::

> *«Муакъкъакъ ки мен, гузель ахлякъны тамамламакъ ичюн ёлланылдым».* (Муватта, Хуснуль-хулукъ, 8)
>
> *«Джинлер ве инсанларнынъ исянкярларындан башкъа, ерде ве кокте олгъан бутюн варлыкълар, меним Аллахнынъ Ресули олгъанымны билелер».* (Ахмед, III, 310)
>
> *«Сизге эки шей быракъмакътам. Буларгъа сым-сыкъы сарылгъан муддетинъиздже асла далалетке тюшмезсинъиз: Аллахнынъ «Китаб»ы (Къуран-ы Керим) ве Расулининъ «суннети».* (Муватта, Къадер, 3)

Хазрети Мевлянадан:

> *«Бу джан бу тенде олгъан муддетче Къураннынъ къулым; Мухаммед Мухтар -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ ёлунынъ топрагъыйым...*
>
> *Бириси сёзлеримден, бундан башкъа бир сёз накъыл этсе, о кишиден де шикяетчийим, о сёзден де...»*

Терджуме
Эсма М. Акмоллаева

Редакторлар
Энвер Къуртумер
Энвер Ногъаш
Айдер Исмаилов
Асадуллах Т. Баиров

Бу китап Осман Нурий Топбашнынъ «Мухаммед Мустафа-1» ве «Мухаммед Мустафа-2» китаплары эсасында азырланылды.

Бу китапта, Хазрети Мухаммеднинъ -с.а.в.- догъувындан вефатына къадарки омюри анълатыла. О юдже инсан ве сонъки Пейгъамбернинъ, пейгъамбер олмадан эвельки темиз яшайышы, балалыгъы, яшлыгъы, эвленюви ве балачагъа саиби олувы анълатыла. Ильки вахийнинъ келюви, пейгъамберликнинъ ильки йыллары ве къаршылашкъан зорлукълары, Мединеге иджрети ве Мединеде бир пейгъамбер ве бир лидер оларакъ итибар къазанувы ве энъ сонъунда да Меккеге къайтувы ве Ислям дининнинъ бутюн арап ярым адасына аким олувы анълатылмакъта.

Китап, Къырым мусульманлары диний идареси тарафындан тасдикъланып, медресе талебелери, имамлар ве Пейгъамберимизнинъ аятыны огренмеге истеген ватандашларымыз ичюн тевсие этиле.

Китап Къалай медресесининъ къол тутувынен азырланды.

Адрес: АРК, Джанкойский р-н, с. Майское, ул. Гаспринского,1.
Тел / Факс: 8 (06 564) 50 691.

СЁЗ БАШЫ

Небилер сильсилесининъ ильки ве сонъки Алкъасы,
Сейиидуль-Кевнейн, Расулюс-Сакъалейн,
Имамуль-Харамейн, Варлыкъынынъ Нуры, алемлерге Рахмет

ХАЗРЕТИ МУХАММЕД МУСТАФА

-саллялаху алейхи ве селлем-

Бутюн махлюкъатнынъ варлыкъ себеби нур-и Мухаммедий олгъанындан Хазрети Пейгъамбер, саллялаху алейхи ве селлемни ве онынъ «Хабибим» хитабына ляйыкъ шекильде яшагъаны мустесна ве орьнек аятыны шу аджиз сатырлар ичинде толусынен ифаде эте бильмек, аслында, мумкюн дегиль. Анджакъ, оны анъламакъ ве анълатмакъ догърусында эр кеснинъ такъатына коре ёл ала бильмесининъ эсапсыз файдалары бар. Иште, буны дикъкъаткъа аларакъ, бир зерре къадар олса да, яза бильгенлеримизнен Хазрети Пейгъамбер, саллялаху алейхи ве селлемнинъ орьнек шахсиетинден насип алмакъ, онынъ ахлякъынен ахлякъланмакъ, бизлер ичюн шерефлернинъ энъ буюгидир. Лякин оны энъ ляйыкъ дереджеде анълата бильмек иддасында дегильмиз, эльбет. Бир чыракъ насыл къара без иле ортюлип, ондан сонъ бу без бир иненен тешильгенде, ичтеки айдынлыкътан тышкъа окъ киби ышыкъ чыкъкъаны киби, бизим сёзлеримиз де, Аллахнынъ Ресули, саллялаху алейхи ве селлемнинъ мухтешем акъикъаты къаршысында о шекильде анълашылмалыдыр. Чюнки кяинатнынъ Юдже Яратыджысы:

إِنَّ اللّٰهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

«Шубесиз, Аллах ве мелеклери Пейгъамберге (чокъ) саляват кетирелер. Эй, муминлер! Сиз де онъа саляват кетиринъ ве там бир теслимиетнен селям беринъиз!» («Ахзаб», 56) буюрып, сайысыз мелеклеринен берабер, «салят ве селям» ёллагъаны ве «Сенинъ омрюнъе ант этем ки…» («Хиджр», 72) буюраракъ, къадрини юджельткен бу пейгъамберлер Султанынынъ фазл-у кемалыны кереги киби анълап олмакъ келимелернинъ сынъырлы имкянларынен асла мумкюн дегиль.

***

Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлемнинъ бир чокъ мубарек ады бар. Буларнынъ энъ башта кельгенлери Къуранда ифаде этильген «Мухаммед» ве «Ахмед»дир. Мухаммед «чокъ макъталгъан», Ахмед исе, «чокъ хамд этиджи» демектир.

Къуран-ы Керимде Мухаммед ады дёрт кере, Ахмед ады бир кере кече. Инджильде исе, айны манадаки «Фараклит» келимеси къулланылгъан. Пейгъамберимиз озю бир хадис-и шерифинде бойле буюра:

«Мен Мухаммедим ве Ахмедим. Мен о Махийим ки, Аллах меним нубувветимнен куфюрни ёкъ этеджек. Мен о Хаширим ки, (Къыямет кунюнде) инсанлар мени такъип этерек, хашр этиледжек. Мен Акъибим, Хатемуль-Энбияйым, менден сонъ ич кимсе небий олмайджакъ» (Бухарий, «Менакъиб», 17; Муслим, «Фезаиль», 125).

Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлемнинъ мубарек исим ве сыфатлары бир чокъ эсерлерде зикр этильген. Булардан «Деляиль-и хайрат» адлы эсерде эки юз къадары беян этильген. Бугунь Равза-и Небийнинъ къыбла диварыны нефис ве мукеммель языларнен сюслеген бу мубарек исим ве сыфатлар бойледир:

Ахмед, Мухаммед, Махмуд, Хамид, Хаммуд, Бешир, Незир, Бурхан, Эмин, Эввель, Ахир, Духа, Хабибуллах, Хади, Хатем, Мухтар,

Мустафа, Мутаххар, Муджтеба, Небий, Нур, Рауф, Рахим, Ресулюллах, Ресулюс-Сакъалейн, Рахметен лиль-Алемин, Сеййидуль-Мурселин, Сейидуль-Кевнейн, Имамуль-Харамейн, Имамуль-Муттекъин, Шефиуль-Музнибин, Шемс, Та-Ха, Я-Син…

Пейгъамберимизнинъ бабасы Абдуллах, анасы Эминедир. Онынъ мубарек сою Хазрети Исмаилнинъ огълу Къайзар сюлялесининъ энъ шерефлиси олгъан Аднангъа къадар узана.

Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлем Къурейш къабилесининъ эм баба, эм ана тарафындан энъ темиз ве энъ шерефли къорантагъа менсюптир.

Онынъ бир исм-и шерифи де Мустафадыр. Бу исим шу тарихий сечилип сюзюльмекни ифаде эте.

Хазрети Пейгъамбер, салляллаху алейхи ве селлемнинъ менсюп олгъан топлулыгъы не заман экиге айырылса, Аллах Тааля Ресулини энъ хайырлы тарафта булундыргъан. Онынъ бутюн варлыкъны айдынлаткъан нуру Хазрети Адем алейхис-селямдан берли энъ темиз ана ве бабалардан кечип, онъа келип еткен (Ахмед, I, 210). Ибн-и Аббас Хазретлери шу мананы ифаде этерек, «Шуара» суресининъ 219-ынджы аетини, бу шекильде тефсир эткен:

«Сен, яни нурунъ, эп седжде эткенлерден долаштырылып, санъа кельген» (Къуртубий, XIII, 144; Хейсемий, VII, 214).

Фахр-и Кяинат салляллаху алейхи ве селлем бу хусусны хадис-и шерифинде бойле ифаде эткен:

«Мен Адем огъулларынынъ энъ хайырлы ве энъ темизлеринден, девирден девирге, къорантадан къорантагъа кечип, ниает шу, ичинде булунгъаным аиледен вуджуткъа кетирильдим!» (Бухарий, «Менакъиб», 23).

«Аллах Тааля Ибрахим огъулларындан Исмаилни сечти. Исмаил огъулларындан Кинане огъулларыны сечти. Кинане огъулларындан Къурейшни сечти. Къурейштен Хашим огъулларыны сечти. Хашим огъулларындан Абдульмутталиб огъулларыны сечти. Абдульмутталиб огъулларындан да мени сечти» (Муслим, «Фезаиль», 1; Тирмизи, «Менакъиб», 1).

Абдульмутталиб огълуна Бени Зухре къабилесининъ буюги Вехб

бин Абди Менафнынъ къызы Эминени истеди. Къурейшнинъ несеп ве шереф тарафындан энъ устюн къызы олгъан Эмине бу теклифке сыджакъ бакъкъанындан себеп, никяхлары къыйылды.

Хазрети Пейгъамбер, саллляллаху алейхи ве селлемнинъ анасы, Хазрети Эминенинъ сою Вехб бин Абд-и Менаф бин Киляб бин Мурре шеклиндедир. Зухре, Хашим огъулларынынъ аталары олгъан Къусай бин Килябнынъ къардашы олгъанындан, Хазрети Эминенинъ сою Хазрети Абдуллах иле Килябда бирлешир (Ибн-и Сад, I, 59-60).

Ресулюллах, ана рахмине тюшкенинен, Абдуллахнынъ манълайында олгъан нур Хазрети Эминеге кечти (Ибн-и Хишам, I, 170).

Пейгъамбер Эфендимизнинъ бабасы Абдуллах эвленгенден къыскъа бир муддет кечкен сонъ Къурейшнинъ бир тиджарет керванынен Шамгъа кеткен эди. Тиджаретини битирип къайткъанда, ёлда хасталанды. Мединеге кельгенинен, аркъардашларына:

«Мен бу ерде, дайыларым Неджджар огъулларынынъ янында бираз къалайым», – деди ве бир ай анда къалды. Дайылары не къадар гъайрет этсе де, о, яхшы оламады ве о ерде вефат этти. Мединеде комюльди. Абдуллах вефат эткен вакъытта 25 яшында эди (Ибн-и Сад, I, 99).

Эмине къоджасы Абдуллахнынъ вефаты акъкъындаки хаберни алгъанынен пек янды-якъылды ве куньлер бою козьяш тёкти, онынъ киби бирисининъ тапыламайджагъыны, эр кес тарафындан пек севильгенини, чокъ джумерт ве мерхаметли олгъаныны ифаде эткен мерсиелер сёйледи (Ибн-и Сад, I, 100).

Пейгъамбер Эфендимиз догъмадан эвель бир чокъ иляхий теджеллилер мейдангъа кельгендир. Бутюн кяинат онъа асретлик чеке эди. Чюнки о яратылышнынъ себебидир.

Эвеля, Аллах Тааля даа эвельки пейгъамберлерден Ресулюллах, саллляллаху алейхи ве селлемге иман этип, ярдымджы олмаларына даир ахд алгъан эди. Бу онынъ мейдангъа чыкъаджагъынынъ энъ буюк муждележеринден бирисидир. Ает-и керимеде бойле буюрыла:

وَإِذْ أَخَذَ اللّٰهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ

مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَى ذٰلِكُمْ إِصْرِي
قَالُوا أَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ

«Аллах бир вакъыт пейгъамберлерден: «Мен сизге Китап ве икмет бергенден сонъ, янындакилеринъизни тасдикъ эткен бир пейгъамбер кельгенде, онъа мытлакъа инанып, ярдым этеджексинъиз», дие сёз алгъан, «Къабул эттинъиз ве бу ахтымны бойнунъызгъа алдынъызмы?», дегенде, «Къабул эттик», джевабыны бергенлер. Бундан сонъ Аллах: «О алда шаат олунъ; Мен де сизнен бирликте шаатлыкъ эткенлерденим», буюргъан» («Ал-и Имран», 3/81).

Хазрети Ибрахим иле огълу Хазрети Исмаил Кябени къурып битирген сонъ, эллерини кокке котерип, Пейгъамбер, саллаллаху алейхи ве селлем ичюн бойле дуа эткен эдилер:

رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولاً مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ
وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

«Эй, Раббимиз! Оларгъа араларындан Сенинъ аетлеринъни оларгъа окъуйджакъ, оларгъа китап ве икметни огретеджек, оларны темизлейджек бир пейгъамбер ёлла. Чюнки устюн келиджи, эр шейни икметнен япыджы ялынъыз Сенсинъ» («Бакъара», 2/129).

Хазрети Иса, алейхи'с-селям да, пейгъамберлигини Исраил огъулларына бильдиргенде, Пейгъамберимизни муждeлей эди:

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللّٰهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ
يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ...

«Хатырла ки, бир заманлар Мерьем огълу Иса: «Эй, Исраил огъуллары! Мен сизге Аллахнынъ эльчисийим, менден эвель кельген Тевратны догърулайыджы ве менден сонъ келеджек

Ахмед адында бир пейгъамберни мужделейиджи оларакъ кельдим» деген эди» («Саф», 61/6).

Анасы Эмине, Пейгъамберимизге юклю олгъанынынъ ильк куньлеринде бир тюш корьди. Тюшюнде онъа:

«Эй, Эмине! Сен бу умметнинъ эфендисинен юклюсинъ! Дюньягъа кельген вакътында: «Эр куньджюнинъ шерринден оны тек олгъан Аллахкъа авале этем», – деп дуа эт ве онъа «Мухаммед» адыны бер!» – деп сесленильгенини эшитти (Ибн-и Хишам, I, 170).

Шунынъ ичюндир ки, Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлем, бойле буюргъан:

«Мен атам Ибрахимнинъ дуасы, къардашым Исанынъ муждеси ве анамнынъ юкъусыйым» (Хаким, II, 453; Ахмед, IV, 127-128).

О догъмадан эвель бутюн алем маневий тарафтан мутхиш бир къаранлыкъ ичинде эди. Инсанлар ниает дереджеде бахтсыз бир джеалет батакълыгъында богъулмакъта эдилер. Инсаниет шереф ве сайгъысыны джойгъан эди. Айванлар биле, инсанларнынъ дехшет ве зулумындан зияде бунъалгъан эди. Аят яшалмаз алгъа кельген эди. Алем кедерли, варлыкълар сыкъынтылы, гонъюллер чаресиз эди. Зайыф ве кучьсюзлер кульмекни унуткъан эдилер. Яшамакъ хакъкъы кучьлю олгъанларгъа аит эди. Шаир Мехмет Акифнинъ ифадесинен:

Сыртланларны кечкен эди бешер йыртыджылыкъта,
Кучьсюзми бир инсан, оны къардашлары ашар эди.

Къуран-ы Керим бу акъикъатны бойле беян эте:

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ

«Инсанларнынъ япкъан ишлеринден къуру ве денъизде фесат ортагъа чыкъты» (Рум, 41).

Ульвий тешриф якъынлашкъанда, эр кес, атта, эр шей, даа бир шевкъ ве асрет ичинде о юдже нурнынъ имдаткъа етишип, оларны къаранлыкътан къуртараджагъыны беклей эди. О аб-ы аятнынъ оларгъа икрам ве ихсан этильгенини арзулай эди. Бутюн инсаниет оны беклей эди.

Бунынъ мужде ве ишаретлерни вакъыт-вакъыт корюне эди.

Сулейман Челеби Мевлид-и Шерифинде кунешнинъ биле Хазрети Пейгъамбер, салляллаху алейхи ве селлемге ашыкъ олып, онынъ этрафында перване киби айлангъаныны бойле ифаде эткен:

Деди: «Корьдим», – о Хабибнинъ анасы,
«Бир аджеп нур ки, кунеш перванеси.
Эндилер коктен мелеклер саф-у саф,
Кябе киби къылдылар эвим таваф.
Дедилер: «Огълунъ киби ич бир огъул,
Яратылгъандан джиан кельген дегиль...
Бу кельген ильм-у ледун султаныдыр,
Бу кельген тевхид-у ирфан кяныдыр».

Пейгъамберликтен эвель

Хазрети Мухаммед

-салляллаху алейхи ве селлем-

ПЕЙГЪАМБЕРЛИКТЕН ЭВЕЛЬ ХАЗРЕТИ МУХАММЕД

Филь йылы

Йемен валиси Эбрехе, Византия императорынынъ ярдымы иле Сана шеэринде буюк бир кильсе къурдурды. Анджакъ инсанлар бу кильсеге буюк эмиет бермедилер. Бунъа коре Эбрехе чокъ ачувланды ве араплarнынъ мукъаддес сайылып, зиярет этильген Кябени йыкъмагъа къарар берди. Эбрехе буюк бир орду азырлап, Меккеге догъру ёлгъа чыкъты. Бу ордуда филлер де бар эди. Эбрехе Кябени йыкъып, озюне коре, инсанларны озь къургъан кильсесине джельп этеджек эди.

Меккеге якъынлашкъанда, Эбрехе, о дживарларда отлагъан девелерни элине кечире. Бу девелер Пейгъамберимизнинъ къартбабасы Абдульмутталибнинъ девелери эди. Эбрехе о къадар ачувлы эди ки, озь девелерини къайтармакъ ичюн кельген Абдульмутталибге шашып, бойле деди:

– «Мен Кябени йыкъмагъа кельдим. Сен исе девелеринъни тюшюнесинъ!»

Абдульмутталиб исе, Кябе ичюн:

– «Онынъ саиби бар! О, оны къорчалар!» – деди.

Эбрехе исе:

– «Оны менден къорчалайджакъ ич бир кучь ёкъ!», – деп къычырды.

Анджакъ Кябеге догъру ордусыны арекет эттиргенде, филлер токътап къалдылар. Кок юзюнде эбабиль къушлары пейда олды. Аякъларында пишкен балчыкътан ташларны кетирген бу къушлар оларны Эбрехе ордусынынъ устюне атмагъа башладылар. Бу ташлар неге токъунса, о шейни тешип кече эди. Мекке ёлу бир анда инсан ве филь мезарлыгъына чевирильди. Кичик къушлар агъырлыгъы тонналарнен олгъан филлерни эзип ольдюрдилер. Бу дехшет толу иляхий муджизенинъ мейдангъа кельген йылгъа «филь йылы» деп айтылды.

Аллах Тааля бу адисени Къуран-ы Керимде бойле анълата:

«Раббинъ филь саиплерине не этти, корьмединъми?

Оларнынъ фена ниетлерини бошкъа чыкъармадымы?

Устюне эбабиль къушларыны ёллады.

О къушлар, оларгъа пишкен балчыкътан олгъан ташлар аттылар.

Бойледже, Аллах оларны ашалгъан экин алына кетирди» («Филь», 1-5).

Кябе Аллахнынъ эмири иле инша этильгендир. О, мукъаддес ве мубарек бир ер олгъаны ичюн иляхий муафаза ве къорчалав астында эди.

Ибадетханегеге къаршы япылгъан бу арекетке берильген джеза исе, къыяметке къадар айны шекильде япыладжакъ дигер арекетлер ичюн де бир къоркъутув макъсадыны ташыр. Къуранда бойле буюрыла:

«Аллахнынъ месджидлеринде, Онынъ ады анъылмасына маниа олгъан ве оларнынъ харап олмасы ичюн тырышкъан кишиден даа залым ким бар? Аслында, олар, о ибадетханелерге къоркъып кирмелери керек (Башкъа тюрлю кирмеге хакълары ёкъ). Булар ичюн дюньяда ашагъылыкъ, ахыретте де буюк азап бар» («Бакъара», 114)

Пейгъамбер эфендимизнинъ пак сою

Пейгъамберимизнинъ бабасы Абдуллах, анасы Эминедир. Онынъ мубарек сою Хазрети Исмаилнинъ огълу Къайзар сюлялесининъ энъ шерефлиси олгъан Аднангъа къадар узаныр.[1]

Пейгъамберимизнинъ буюк атасы Аднан, Исмаил -алейхисселям- нынъ союндандыр. (Ибн-и Хишам, I, 1,5). Аднаннынъ огълу Меадднынъ Иса -алейхисселям- нынъ асырдашы олгъаны накъль этилир.

Расулюллах -салляллаху алейхи ве селлем- Къурейш къабилеси

1 Расулаллах -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ несеби шерифлери шойледир: *Мухаммед бин Абдуллах бин Абдульмутталиб бин Хашим бин Абди Менаф бин Кусай бин Киляб бин Мюрре бин Кяб бин Люэй бин Гъалиб бин Фихр бин Малик бин Надр бин Кинане бин Хузейме бин Мудрике бин Ильяс бин Мудар бин Низар бин Меадд бин Аднан.* (Бухари, Менакибуль Энсар, 28; Ибн-и Хишам, I, 1-3; Ибн-и Сад, I, 55-56)

ичинде эм баба, эм де ана тарафындан, энъ темиз ве энъ шерефли бир къорантагъа менсюптир. Аллах Ресули -саллязлаху алейхи ве селлем- несебининъ темиз, пак олгъаны акъкъында шойле буюргъандырлар:

«Мен, джахилие деврининъ чиркинликлеринден ич бир шейге булашмадан, ана ве бабамдан мейдангъа кельдим. Мен, та Адемден бабама ве анама къадар эп никях махсулы оларакъ мейдангъа кельдим, асла зинадан мейдангъа кельмедим!» (Ибн-и Кесир, эль-Бидае, II, 260).

Онынъ бир исм-и шерифи де Мустафадыр. Бу исим шу тарихий сечилип сюзюльмекни ифаде этер.

Хазрети Пейгъамбер -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ менсюп олгъан топлулыгъы не заман экиге айырылса, Аллах Тааля, Расулини энъ хайырлы тарафта булундыргъандыр. Онынъ, бутюн барлыкъны айдынлаткъан нуры Хазрети Адем -алейхисселям- дан берли энъ темиз ана ве бабалардан кечип, озюне келип еткендир. (Ахмед, I, 210). Ибн-и Аббас азретлери, Шуара суресининъ 219-ынджы аетини, бу мананы ифаде этерек, шу шекильде тефсир эткен:

«Сен, яни нурынъ, эп седжде эткенлерден долаштырылып, санъа кельгендир». (Къуртубий, XIII, 144; Хейсемий, VII, 214).

Пейгъмберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- бу хусусны Хадиси шерифлеринде бойле ифаде эткен:

«Мен Адем огъулларынынъ энъ хайырлы ве энъ темизлеринден, девирден девирге, къорантадан къорантагъа кечип, ниает шу, ичинде булунгъаным аиледен вуджуткъа кетирильдим!» (Бухари, Менакъиб, 23).

«Аллах Тааля Ибрахим огъулларындан Исмаилны сечти. Исмаилогъул-ларындан Кинане огъулларыны сечти. Кинанеогъулларындан Къурейшни сечти. Къурейштен Хашимогъулларыны сечти. Хашимогъулларындан Абдулмутталиб огъулларыны сечти. Абдулмутталиб огъулларындан да, мени сечти». (Муслим, Фезаиль, 1; Тирмизи, Менакъиб, 1).

Буюк Ислям алими Ибн-и Халдун, Пейгъамбер эфендимизнинъ несебининъ бу къадар ачыкъ-айдын ве тафсилятлы бир шекильде би-

линмеси ве асалетнен девам этип кельгени акъкъында бойле деген:

«Хазрети Мухаммед -салляллаху алейхи ве селлем- ден башкъа ич бир къулнынъ, не несеби бу дередже къатий билинмектедир, не де Адем –алейхисселям- дан, озьлерине къадар сой асалети аралыкъсыз девам эткендир. Бу Аллах Таалянынъ Пейгъамберине хусусий бир икрамыдыр». (Ибн-и Халдун, I, 115).

Хазрети Пейгъамбернинъ бабасы Абдуллах иле анасы Эминенинъ эвленюви

Хазрети Пейгъамбернинъ вазифелендирильмесине якъын девирде тевхид[2] инанчы джоюлгъан, Кябе къавм ве къабилелерге аит путларнен толдырылгъан, Зем-зем къуюсы да, гъайып этильген алда эди.

Пейгъамбер эфендимизнинъ къартбабасы Абдулмутталиб, Хиджрде юкълагъанда тюшюнде онъа Зем-зем къуюсыны къазмасы айтылды. Даа сонъра да бир ишарет иле къазмасы керек олгъан ер онъа косьтерильди.

Абдулмутталиб къазув ишине башлагъанда, Къурейшлилер:

« -Месджидимизнинъ яныны къаздырмамыз», - деп, кедер эттилер.

Бунынъ узерине Абдулмутталиб, Аллах он эвлят берир ве олар да озьлеринини къорчалайджакъ яшкъа етселер, олардан бирисини Кябенинъ янында къурбан этмекни адады.

Бир муддеттен сонъ, Къурейшлилер, Абдулмутталибде корьген базы алельхусус ал ве ишаретлер себебинен, юмшадылар ве онъа мусааде эттилер. Абдулмутталиб къуюны къазды ве Зем-земни мейдангъа чыкъарды. Вакътынен он эвляды дюньягъа кельди ве озьлерини къорчалайджакъ яшкъа эттилер. Бунынъ узерине тюшюнде:

«Адагъынъны ерине кетир», - денилерек, йыллар эвель Аллахкъа берген сёзю озюне хатырлатылды. Адагъыны ерине кетирмек ичюн, сырасынен къочкъар ве сыгъыр сойгъан Абдулмутталибден эр сефе-

2 **Тевхид** – Аллахны тек танъры оларакъ къабул этмек ве саделже Онъа ибадет этмек.

ринде даа буюги истенильди. О:

«Даа буюги недир?» – деп сорагъанынен:

«Огъланларынъдан бирисини къурбан этмекни адагъан эдинъ!» -денильди. Бунынъ узерине эвлятларыны топлагъан Абдулмутталиб, Аллах ичюн япкъан адакъны ерине кетирмек ичюн, оларны итааткъа давет этти. Олар да, къаршы чыкъмадан:

«Сен адагъынъны ерине кетир, истегенинъни яп!» - дедилер.

Абдулмутталиб къура чекеркен:

«Аллахым! Мен эвлятларымдан бирисини Санъа къурбан этмекни адагъан эдим. Араларында къура чекеджем, олардан истегенинъни ал», - деп дуа этти.

Къура Пейгъамбер эфендимизнинъ бабасы Абдуллахкъа чыкъты. Абдулмутталиб, къурбан чалмакъ узьре огълуны Кябеге алып кеткенде, меккелилер, эвлят къурбан этмекнинъ адет алына келеджегинден къоркъып, оны токътаттылар. Абдулмутталибни разы этип, бир алимге алып бардылар. Алим:

«Сизде бир инсан ольдюрменинъ джезасы не къадар?» - деп сорады.

«Он деве», - деп джевап бердилер. Бунынъ узерине алим:

«Ойле исе, Абдуллах иле он деве арасында къура чекинъ, къура Абдуллахкъа чыкъса, он деве даа къошып, йигирми деве иле Абдуллах арасында текрар къура чекинъ. Бу ракъамны, къура девелерге чыкъкъангъа къадар онар-онар арттырынъ!» –деп тевсиеде булунды.

Он деве иле Абдуллах арсында къура чекильгенде, къура Абдуллахкъа чыкъты. Он деве даа иляве этип, къураны текрарладылар, кене Абдуллахкъа чыкъты. Девелернинъ сайысы юзге еткенгедже бу шекильде девам этильди. Сайы юзге баргъанынен, къура девелерге чыкъты. Абдулмутталиб эмин олмакъ ичюн къура чекювини учь кере даа текрарлады. Бу эснада аякъкъа къалкъып, огълунынъ къуртулмасы ичюн Аллахкъа дуа этти. Эр кересинде де къура девелерге чыкъкъаныны корьгенинен, о ердекилер, севинчлеринден «Аллаху Экбер» диерек, текбир кетирдилер. Сонъра Абдулмутталиб девелерни къурбан чалып, этлерини халкъкъа дагъытты. (Ибн-и Хишам, I, 163-168; Ибн-и Сад, I, 83-85; Хаким, II, 604-4036).

Бугунь, Ислям шериатында, ольдюрильген бир инсаннынъ диетининъ юз деве я да бунынъ бедели оларакъ тайин этильгени, бу тарихий адисеге эсаслангъандыр.

Расулюллах -салляллаху алейхи ве селлем- Эфендимиз, атасы Исмаил -алейхисселям- нынъ ве бабасы Абдуллахнынъ къурбан ичюн сечильгенлерине ишарет этип:

«Мен эки къурбанлыкънынъ огълуйым», - дей эдилер. (Хаким, II, 604-4048).

Бу себептен, Аллах Ресули «Ибн-и Зебихайн – эки къурбанлыкънынъ огълу» деп зикр этилир эди. (Хаким, II, 609-4036).

Хазрети Абдуллах, эм озь къардашларынынъ, эм де дигер бутюн Къурейш яшларынынъ беден ве ахлякъ тарафындан энъ гузели эди. Акъыл, зекилик ве тербие тарафындан да, кене оларнынъ энъ устюни эди. (Халебий, I, 51-62). Бу себептен, Къурейшнинъ бутюн къызлары онынънен эвленмеге истей эдилер. Атта Варакъа бин Невфельнинъ къыз къардашы Рукъиййе Абдуллахнынъ манълайындаки нурны корьгенинен бунынъ пейгъамберлик нуры олгъаныны анълагъан эди. Беклеген сонъ пейгъамбернинъ анасы олмакъ шерефине къавушмакъ ичюн, Хазрети Абдуллахкъа, озюнен эвленмесине къаршылыкъ юз деве теклиф эткендир. (Ибн-и Хишам, I, 168-169).

Абдулмутталиб, огълуна Бени Зухре къабилесининъ буюги Вехб бин Абди Менафнынъ къызы Эминени истеди. Къурейшнинъ несеб ве шереф тарафындан энъ устюн къызы олгъан Эмине бу теклифке сыджакъ бакъкъанынен, никяхлары къыйылды.

Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ анасы Хазрети Эминенинъ сою, Вехб бин Абд-и Менаф бин Киляб бин Мурре шеклиндедир. Зухре, Хашим огъулларынынъ аталары олгъан Къусай бин Килябнынъ къардашы олгъанындан, Хазрети Эминенинъ сою Хазрети Абдуллах иле Килябда бирлешир. (Ибн-и Сад, I, 59-60).

Расулюллах ана рахмине тюшкенинен, Абдуллахнынъ манълайында олгъан нур Хазрети Эминеге кечти. (Ибн-и Хишам, I, 170).

Пейгъамбер Эфендимизнинъ бабасы Абдуллахнынъ вефаты

Пейгъамбер эфендимизнинъ бабасы Абдуллах, эвлилигинден къыскъа бир муддет сонъра Къурейшнинъ бир тиджарет керванынен

Шамгъа кеткен эди. Тиджаретини битирип къайткъанда, ёлда хасталанды. Мединеге кельгенинен, аркъардашларына:

«Мен бу ерде дайыларым Недждžарогъулларынынъ янында бираз къалайым», - деди ве бир ай анда къалды.

Дайылары не къадар гъайгет этсе де яхшы оламады ве о ерде вефат этти. Мединеде комюльди. Абдуллах вефат эткен вакъытта 25 яшында эди. (Ибн-и Сад, I, 99).

Эмине, къоджасы Абдуллахнынъ вефаты хаберини алгъанынен, пек янды-якъылды ве куньлер боюю козьяш тёкти, онынъ киби бирисининъ тапыламайджагъыны, эр кес тарафындан пек севильгенини, чокъ джумерт ве мерхаметли олгъаныны ифаде эткен шиирлер сёйледи. (Ибн-и Сад, I, 100).

Пейгъамберимизнинъ догъувы ве бу эснада юзь берген алельхусус аллар

Ниает, бекленильген Нур милядий 571 сенесининъ апрель 20-сине догъру кельген Ребиуль-эвель айынынъ 12-си, базар эртеси сабасында, Эминенинъ къучагъында дюньямызны шерефлендирди.

Бу тешриф иле бутюн варлыкълар тильге келип:

«Хош кельдинъ, я, Ресулюллах!» деп, къуванчкъа толдылар.

Сулейман Челеби кяинатта бутюн варлыкънынъ бу тешриф иле догъгъан севинчини шу сёзлернен ифаде эткен:

Мерхаба, эй, алий султан, мерхаба,
Мерхаба, эй, кян-ы ирфан, мерхаба!
Мерхаба, эй, сырр-ы Фуркъан, мерхаба,
Мерхаба, эй, дертке дерман, мерхаба!
Мерхаба, эй, Рахметен лиль-алемин,
Мерхаба, Сенсинъ шефиуль-музнибин!

Онынъ дюньягъа кельмесинен Аллахнынъ рахмети бу алемде джошып ташты. Сабалар ве акъшамлар ренк денъиштирди. Дуйгъулар къуветленди. Сёзлер, сухбетлер, лезетлер теренлешти, эр шей айры

бир мана, айры бир летафет къазанды. Путлар сарсыларакъ, ерге девирильди. Кисралар мемлекетинде олгъан Медайин сарайларында дирек ве къулелер йыкъылды. О заман инсанлары тарафындан мукъаддес сайылгъан Саве голю24, зулум батакълыгъы олгъан алда, куруды (Ибн-и Кесир, «Бидае», II, 273).

Гонъюллер фейз ве берекетнен ташты. Чюнки алемдеки мекян ве заманда керчеклешкен бу теджелли, о шерефли варлыкънынъ берекети эди. Бу берекет бутюн кяинатны къаврады. О сенеге боллукъ сенеси айтылды. Бунынъ ичюн гонъюль инсанлары тарафындан Къадыр геджесинден сонъ энъ къыйметли гедже Ресулюллахнынъ догъгъан геджеси къабул этильгендир.

О гедже, гуль киби ачылгъан алемлернинъ Эфендисине ишарет оларакъ, тиллер артыкъ бойле демеге башлагъан эди:

Сувгъа берсин багъбан гульзарны, захмет чекмесин,
Бир гуль ачылмаз юзюнъ тек, берсе бинъ гульзаргъа сув.

«Багъчеван гуль багъчасыны суවармакъ ичюн бошуна захмет чекмесин! Чюнки о, бинъ дане гуль багъчасыны суварса биле, я, Ресулюллах, кене де сенинъ юзюнъ киби бир гуль ич бир заман ачылмаз!»

О гуллер гулюнинъ бу ульвий тешрифинен эр шейнинъ вазиети денъишти. Аллахнынъ рахмети, инджи данелери киби, кяинаткъа сепильди ве нургъа асретлик чеккен гонъюллер севинчке толды.

Ибн-и Аббастан бойле ривает этиле:

«Пейгъамбер, саллеллаху алейхи ве селлем, базар эртеси куню догъды, базар эртеси куню пейгъамбер олды, базар эртеси куню Меккеден Мединеге иджрет этти, базар эртеси куню Мединеге кельди. Базар эртеси куню вефат этти. Базар эртеси куню (Кябеде акемлик япаракъ) Хаджер-и Эсведни ерине къойды, базар эртеси куню Бедир заферини къазанды. Базар эртеси куню اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ «Бугунь сизге дининъизни тамамладым» («Маиде», 3) аети назиль олды» (Ахмед, I, 277; Хейсемий, I, 196).

Онынъ догъувы, пейгъамберлиги, хиджрети ве вефатынынъ эп базар эртеси кунюне раст кельмеси бу куннинъ мукъаддеслиги ве эмиетининъ нишанесидир.

Бу мубарек геджеде Ресулюллах, саллයаллаху алейхи ве селлемнинъ кяинаткъа тешрифи иле базы алельхусус вакъиалар юзь берген эди. Бу муджизелерден бир къачы:

Хазрети Эминенинъ бильдиргенине коре, о не юклюлик, не де догъум эснасында ич бир захмет чекмеген ве Аллах Ресули дюньягъа кельгенде, шаркъ ве гъарп арасыны айдынлаткъан бир нурнынъ озюнден чыкъкъаныны корьген эди. Пейгъамбер, алейхи’с-селям, темиз бир шекильде, эллерини ерге таяп догъгъан ве башыны семагъа котерген эди. (Ибн-и Сад, I, 102, 150).

О анда шейтан, аятында къопаргъан энъ буюк фигъанларындан бирисини къопаргъан эди. (Ибн-и Кесир, «Бидае», II, 271).

Иран баш къадысы ве дин адамы Мубезан тюшюнде бир такъым кийик девелернинъ бир сюрю джюйрюк атларны оглерине алып, Диджле (Тигр) озенини кечип, Иран топракъларына яйылгъанларыны корьген эди. Семаве25 вадийсини сув баскъан эди. Кисранынъ сарайынынъ 14 диреги йыкъылгъан эди. Иранлыларнынъ мабедлеринде бинъ йылдан берли янып тургъан атеш сёнген эди! (Ибн-и Кесир, «Бидае», II, 273).

Айше, радиаллаху анханынъ анълаткъанына коре, Меккеде тиджаретнен мешгъуль олгъан бир еудий Ресулюллах, саллаллаху алейхи ве селлем догъгъан геджеде Аллах Ресули дюньягъа кельгенини косьтерген йылдызнынъ догъгъаныны корьген, Къурейш меджлислеринден бирисине барып:

– «Эй, Къурейшлилер! Ичинъизде бу гедже баласы догъгъан бармы?», – деп сорагъан эди.

– «Валлахи, бильмеймиз!» – дедилер. Бунъа джевап оларакъ еудий:

– «Эй, Къурейш джемааты! Сизге сёйлеген сёзюмни яхшы анъланъыз! Бу гедже ахыр заман умметининъ пейгъамбери догъды. Онынъ эки кургеи арасында, устюнде тюклери олгъан къара-сары къарышыкъ бир бенъ бар», – деди.

Меджлистекилер еудийнинъ айткъанына айретленген алда дагъылдылар. Эвлерине баргъанларынен еудийнинъ сёзлерини аилелерине анълаттылар. Бир къысмынынъ къоранта азалары:

– «Абдуллахнынъ огълу догъды. Онъа Мухаммед адыны бердилер!» – дедилер. Олар да еудийнинъ эвине барып:

– «Меккеде бир бала догъгъан, хаберинъ бармы?» – дедилер. Еудий:

– «Мен сизге хабер бергенден сонъмы, ёкъса, эвельми?» – деп сорады.

– «Эвель догъгъан, ады де Ахмед!» – дедилер.

Риджа эткенинден себеп оны Хазрети Эминенинъ эвине алып бардылар. Хазрети Эмине мубарек огълуны оларгъа косьтерди. Еудий Фахр-и Кяинат, саллаллаху алейхи ве селлемнинъ сыртында пейгъамберлик муурини корьгенинен байылды. Айынгъаны вакъыт ондан:

– «Не бар, не олды?» – деп, сорадылар. Еудий:

– «Валлахи, артыкъ Исраиль огъулларындан пейгъамберлик кетти! Эллеринден китап да кетти! Сонъки пейгъамбернинъ Исраиль огъулларыны ольдюреджеги ве дин адамларынынъ итибарыны тюшюреджеги язылыдыр. Араплар пейгъамберликнен буюк иззет ве шерефке иришеджеклер. Эй, Къурейш джемааты! Севининъиз, валлахи, сиз, хабери гъарптан шаркъкъа къадар етишеджек бир къуветке малик оладжакъсынъыз!» – деди. (Ибн-и Сад, I, I62-163; Хаким,, II, 657/4177).

Ресулюллах, саллаллаху алейхи ве селлемнинъ догъувына бутюн Мекке халкъы севинген эди. Атта Эбу Лехеб мубарек торунынынъ догъганыны хабер эткен джариеси Сувейбени азат этип, эдиелер берген эди (Халебий, I, 138).

Бу адисенен алякъалы оларакъ, сонъундан Аббас, радиаллаху анх, шуларны анълата:

Ольгенинден бир йыл сонъ Эбу Лехебни тюшюмде корьдим. Ярамай бир алда эди.

– «Санъа насыл муамеле япылды?», – деп сорадым.

Эбу Лехеб:

– «Мухаммеднинъ догъганына севинип, Сувейбени азат эткеним ичюн базар эртеси куньлери азабым бираз хафифлетиле. О кунь, баш пармагъымнен ишарет пармагъым арасындаки шу кичик деликтен чыккъан сувнен серинлейим», – джевабыны берди (Ибн-и

Кесир, «Бидае», II, 277; Ибн-и Сад, I, 108, 125).

Хазрети Пейгъамберимизнинъ балалыгъы ве генчлиги

Пейгъмберимиз дюньягъа етим оларакъ коьзлерини ачкъан эди. Буны ифаде этерек, Дженаб-ы Хакъ ает-и керимеде бойле буюра:

أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى

«О, сени етим булып да, имаесине алмадымы?» («Духа», 6).

Фахр-и Кяинат Эфендимизни ильк бир къач кунь Хазрети Эмине эмиздирди. Даа сонъра Сувейбе адындаки къадын, огълу Месрухнен бирликте, Аллахнынъ Ресулине сют аналыгъыны япты (Ибн-и Сад, I, 108).

Вефакярлыкъ мисали олгъан Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлем де, сют анасы Сувейбеге даима аятында дикъкъат айырыр ве алякъасыны къопармаз эди. Меккеде олгъанда, эм Аллахнынъ Ресули, эм де Хатидже валидемиз онъа яхшылыкъ ве икрамда булуна эди. Пейгъмберимиз Techинеге иджрет эткенинен Сувейбеге даима урба ве ашайджагъыны ёллап, ихтияджларыны къаршылагъан эди. Хиджретнинъ единджи йылында Хайбер сеферинден къайткъанда, онынъ вефат эткени акъкъында хабер алгъан Пейгъамберимиз:

– «Огълу Месрух не япа?», – деп сорады.

– «О анасындан эвель вефат этти!», – дедилер.

Бундан сонъ Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлем, онынъ акърабаларыдан сагъ къалгъан кимсенинъ олып-олмагъаныны сорады ве ич бир кимсенинъ къалмагъаныны огренген эди (Ибн-и Сад, I, 108, 109).

Пейгъамбер Эфендимизнинъ Сувейбе хатунгъа япкъан бу яхшылыгъы февкъуляде къадыршынаслыкъ мисалидир.

Алемлернинъ Эфендисине сют анасы олмакъ шерефи Сувейбеден сонъ, Алиме хатунгъа кечти.

Сют анасына берильмеси

О девирде арапларнынъ бир адети бар эди. Янъы догъгъан балаларны, сют эммелери ичюн, сахрада яшагъан къабилелерге бере эдилер. Сахра авасы инсанларны даа сагълам ве даа джесур етиштиргени киби, андаки инсанларнынъ къонушмалары даа догъру ве ачыкъ эди. Бойледже, балалар даа сагълам ве гузель лаф эткен бир кимсе оларакъ етише эдилер.

Бу мубарек явру да, арап адетине коре, сют анасы Алиме хатунгъа берильди. Чюнки бу къадын менсюп олгъан Бени Сад къабилеси арап къабилелерининъ энъ догъру лаф эткени эди. Бу весиленен Ресулюллах, саллyаллаху алейхи ве селлем энъ эдебий ве догъру лаф эткенлерден олгъан, арап эдебиятнынъ зирвеси олгъан Аллахнынъ келямыны теблигъ ве беян этмек вазифеси ичюн балалыгъындан итибарен азырлангъан эди. Бунынъ ичюн де Хазрети Эбу Бекир, радиаллаху анх:

– «Я, Ресулюллах! Сенден даа эдебий лаф эткен бир кимсени мен корьмедим», – дегенде, Аллахнынъ Ресули, саллyаллаху алейхи ве селлем:

– «Мында шашылыджакъ не бар! Мен Къурейш къабилесине менсюбим ве Сад къабилесинден сют анасына берильдим», – деген эди (Али Муттакъий, VI, 174/15247).

Алиме бинт-и Харис, радиаллаху анха, алемлернинъ Султанына сют анасы олувы адисесини бойле анълата:

– «Къытлыкъ укюм сюрген йыл эди. Беяз бир эшекке минип, Сад огъулларындан базы къадынларгъа сют эмиздириледжек бала тапмакъ ичюн, Меккеге догъру ёлгъа чыкътыкъ. Ашайджакъ бир шейимиз къалмагъан, янымызда ыргъачы ве къарт бир деве бар эди, амма онынъ бир тамчы сютю биле ёкъ эди. Бир де баламыз бар эди. Не менде, не де деведе онъа етеджек бир сют олмагъаны ичюн, баланынъ агълав сесинден юкълап оламайджакъ алгъа кельдик. Ниает, Меккеге етиштик. Мухаммед, саллyаллаху алейхи ве селлем такъдим этильмеген ич бир къадын къалмады, факъат ич бир кимсе оны къабул этмеди. Чюнки эр кес бабасы сагъ олгъан бир бала къыдыра эди.

Албуки, о, етим эди. Дегенде, менден башкъа эр кес эмиздиреджек бир бала тапты ве озюнен алып кетти. Мен де бир бала алмадан, артыма къайтмакъ истемедим. Къоджама:

– «Мытлакъа барып, шу етим баланы аладжам!»-дедим.

Бойледже, бардым, оны алдым ве чадырыма къайттым. Къоджам:

– «Оны алып, яхшы яптынъ. Ким биле, бельки Аллах бу бала себебинен бизге хайыр ве берекет берер», – деди.

Валлахи, бу баланы къучагъыма алыр-алмаз, сютлерим толып ташты. Оны эмиздирдим, о тойды. Сют къардашыны да эмиздирдим, о да къана-къана ичип тойды. Гедже олгъанынен къоджам къарт девемизнинъ янына барды, бир де не корьсюн, сютлери толып ташкъан! Истегенимиз къадар сагъдыкъ, къана-къана ичтик ве тойдыкъ. О гедже не ачлыгъымыз, не де сувсузлыгъымыз къалды. Балаларымыз да раат бир шекильде юкъладылар. Къоджам:

– «Валлахи, чокъ мубарек бир бала алдынъ!», – демектен озюни тутып оламады.

Эшекке минип, ёлгъа чыкътыкъ. Эвель энъ артта къала тургъан эшек бутюн айванларны кече эди, оны зорнен явашлата эдим. Эр кес шашып, бойле сорай эди:

– «Бу, кельгенде мингенинъиз эшек дегильми?»

«Эбет», – деген эдим. Ниает, больгемизге кельдик. О, station чоракъ бир ер эди. Бизим къойлар яйылгъан ерлеринден мемелери сютке толгъан алда къайта эдилер. Башкъа инсанларнынъ къойлары ёргъун, ач ве сувсагъан алда келе эдилер. Эр кеснинъ къойлары сютсюз олгъанда, биз къойларымызны сагъып, бол-бол сют иче эдик. Мал саиплери чобанларыны сёгерек:

– «Языкъ сизлерге! Айванларымызны Алименинъ чобаны отлаткъан ерлерде отлатмайсызмы?», – дей эдилер.

Эбет, акълы эдилер, айны ерлерде отлата эдилер, факъат оларнынъ къойлары ач ве сютсюз келир экен, бизимкилернинъ мемелери сютке толып-таша эди.

Мухаммед, салляллаху алейхи ве селлем, бир куньде, башкъа балаларнынъ бир айда буюгенлери къадар буюди. Бир айда бир се-

нелик бала къадар буюди. Бир яшына кельгенде, баягъы балабан корюне эди. Оны анасына кетиргенде, сют бабасы Эминеге:

– «Огълумны манъа къайтарынъыз. Меккедеки веба хасталыгъындан къоркъамыз», – деп, исрар этти. – «Айны вакъытта, Онынъ берекетинден махрум олмакъ да истемеймиз». О къадар исрар эттик ки, анасы:

– «Айды, оны текрар алып кетинъиз!», – демеге меджбур олды» (Хайсемий, VIII, 221; Ибн-и Кесир, «Бидае», II, 278-279).

Сют анасынынъ янында олгъанда, бир кунь Пейгъмберимиз, сют къардашы Шейманен уйле сыджагъында къозуларнынъ янына бардылар. Къайткъанларында, Алиме къызына:

– «Бойле шиддетли сыджакъта не ичюн тышкъа чыкътынъыз?», – деп сорады.

Къызы да яшагъан иляхий лютуфны бойле ифаде этти:

– «Аначыгъым! Биз кунешнинъ якъыджы сыджагъыны ич де ис этмедик. Къардашымнынъ башы устюнде девамлы бир булут тура, бизни кольгелендире эди» (Ибн-и Кесир, «Бидае», II, 279; Ибн-и Сад, I, 112).

Алиме хатун анълатмагъа девам этти:

«Бизде эки ай даа яшады. Мейдангъа кельген базы алельхусус аллар себебинен, башына бир шей келеджегинден къоркъып, оны алып, аман ёлгъа чыкътыкъ. Меккенинъ юкъары тарафында, къалабалыкъ арасында, оны джойдыкъ (Ибн Хишам, I, 179; Ибн-и Сад, I, 112). Меккелилерни буюк бир теляш сарды, эр кес о масум яврунукъыдырмагъа башлады. Анджакъ тапамадылар. Абдульмутталиб Кябеде дуа эте эди. О эснада коктен бир сеснинъ:

– «Эй, джемаат, ферьят этменъиз! Ич шубесиз, Мухаммеднинъ Рабби бардыр. Оны ярдымсыз къалдырмаз ве зая этмез!», – деп сесленгенини эшиттик.

Абдульмутталиб:

– «Эй, бизге сесленген! Онынъ къайда олгъаныны да хабер бер!», – деди.

О сес:

– «О, Тихаме вадийсинде сагъдаки терекнинъ янындадыр», –

деп, хабер берди.

Бундан сонъ Абдульмутталиб аман о тарафкъа догъру кетти ве торуныны тапты (Диярбекрий, I, 228).

– «Джаным санъа феда олсун! Мен къартбабанъ Абдульмутталибим», – деди. Оны опти, къучакълады ве кокрегине басты (Халебий, I, 154).

«Духа» суресиндеки:

وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَى

«Сени (балалыгъынъда) шашыргъан вазиетте тапып, догъру ёлгъа ириштирмедими?» («Духа», 7) ает-и керимесининъ бу адисеге ишарет этккени ривает этиле (Замахшерий, VI, 240).

Алиме хатун адисенинъ девамыны бойле анълата:

«Анасынынъ янына баргъанымызда:

– «Исрарнен алып кеттинъиз, шимди де не ичюн къайтарып кетирдинъиз?» – деп сорады.

– «Ёкъ, валлахи, биз вазифемезни яптыкъ, устюмизге тюшкенни эксиксиз ерине кетирдик. Сонъунда башына кельген адиселерден къоркътыкъ да, алып барып къорантасына теслим этейик, дедик», – дедим. Анасы:

– «Риджа этем, онынъ башына кельген шейлерни манъа анълатынъыз?», –деди.

О къадар исрар этти ки, анълатмагъа меджбур олдыкъ. Анълаткъанларымыз шейлерге ич де шашырмады. Бизге:

– «Затен меним огълумнынъ инсанны шашыртаджакъ пек чокъ аллары олгъан эди. Шунынъ ичюн ич къасеветленменъиз. Мен де сизге онен алякъалы корьгенлеримни анълатайым», – деди ве догъгъаны вакъыт олгъан алельхусус алларны анълатты. Сонъра:

– «Айды, оны къалдырынъ ве раат юртунъызгъа къайтынъыз!», – деди» (Хайсемий, VIII, 221; Ибн-и Кесир, «Бидае», II, 278-279).

Алиме хатун дей ки:

«Абдульмутталиб мени энъ гузель эдиелернен озгъарды. Мен юртума тариф этип оламайджакъ къадар чокъ ве къыйметли мал-

ларнен къайттым. Мухаммед къартбабасынынъ янында къалды. Абдульмутталибге онынъ башындан кечкен эр шейни анълаттым. Абдульмутталиб Оны багърына басып, агълады ве:

– «Эй, Алиме! Ич шубесиз, огълумнынъ шаны чокъ юдже оладжакъ. Мен о замангъа етишмекни не къадар арзу этем!», – деди» (Бейхакъий, Деляаиль, I, 145).

Пейгъамбер, алейхи'с-селям, сют акърабаларына нисбетен омюр бою вефакяр олды. Алиме хатунны эр корьгенде «Аначыгъым! Аначыгъым!» деп, онъа джандан севги ве урьмет косьтере, ридасыны (усть урбасыны) ерге яйып, устюне отурта, бир истеги олса, ерине кетире эди (Ибн-и Сад, I, 113, 114).

Алиме хатун бир кунь Пейгъамбер Эфендимизни корьмек ичюн Меккеге кельген эди. Эфендимиз о вакъыт Хазрети Хатидженен эвли эди. Олар Алиме хатунны мусафир эттилер ве онъа сайгъы косьтердилер. Хазрети Алиме яшагъан юртларында къургъакълыкъ ве ачлыкъ олгъаныны ве айванларнынъ зайыфлап ольгени акъкъында дертини тёкти. Фахр-и Кяинат Эфендимиз Хазрети Хатидженен лаф этти. Хатидже анамыз онъа къыркъ къойнен минмек ве юклерини ташымакъ ичюн бир де деве эдие этти (Ибн-и Сад, I, 114).

Меккенинъ фетхи эснасында Ресулюллах, саллаллаху алейхи ве селлем Эбтах вадийсинде олгъанда, Алиме хатуннынъ къыз къардашы оны зиярет этмеге кельген эди. Бир богъчачыкъ ичинде пенир ве ягъ киби шейлер эдие эткен эди. Аллах Ресули ондан аман сют анасыны сорады. Вефат эткенини айткъанынен Пейгъамберимизнинъ козьлери яшнен толды. Кимлернинъ сагъ къалгъаныны сорады. Даа сонъра да бу къадынгъа урба кийдирильмесини, бир деве ве эки юз дирхем кумюш пара берильмесини эмир этти.

Биринджи Шерх-и Садр – юрек ачылув адисеси

Аллах Тааля иляхий сырларнынъ ала бильмеси ичюн Ресулюллах, саллялаху алейхи ве селлемнинъ кокрегини бир къач кере ачтыргъан, ичини темизлетип, раатлыкъ, сукюнет, мерхамет, шевкъат, иман ве икмет киби ульвий табиатларнен толдурылгъандыр. Буларнынъ ильки сют анасынынъ янында олгъанда керчеклешкен эди. Бу адисени Фахр-и Кяинат Эфендимиз озю анълаткъан.

Бир адам Ресулюллах, саллалаху алейхи ве селлемге:

– «Пейгъамберлигининъ энъ биринджи алямети не эди?», – деп сорагъанда, Аллах Ресули, саллялаху алейхи ве селлем, бойле буюрды:

– «Меним сют анам Сад бин Бекр огъулларындан эди. Мен ве сют къардашым айванларымызны алып кеттик. Янымызгъа ашамакъ ичюн де ич бир шей алмагъан эдик. Мен:

– «Къардашым, айды, бар, анамдан бираз аш ал да, кель!»- дедим.

О кетти, мен айванларнынъ янында къалдым. Чокъ вакъыт кечмеден, беяз урбалы эки мелек кельди, бириси дигерине:

– «Бу, омы?», – деп сорады.

Дигери де:

– «Эбет», – деди.

Аман яныма кельдилер, мени сыртым устюне яткъыздылар, кокрегимни ачтылар. Сонъра юрегимни чыкъардылар, оны ярып, ичинден эки къара къан пыхтысы чыкъардылар.

Сонъра бири дигерине:

– «Айды, бар, манъа къар суву кетир!», – деди.

Онен ичими ювдылар. Сонъра кене:

– «Айды, шимди де бурчакъ суву кетир!», – деди. Кетирди, онен де юрегимни ювдылар. Сонъра: «Айды, шимди раатлыкъ ве сюкюнетни кетир!», – деди.

Оны юрегиме ерлештирдилер.

Даа сонъра бири дигерине:

– «Айды, къапат ве оны пейгъамберлик мууринен муурьле!», –

деди.

Мелек де юрегимни къапатты ве нубуввет мууринен муурьледи. Даа сонъра кеттилер... Чокъ къоркъкъан эдим. Сонъ эвге къайтып бардым ве башыма кельген шейлерни бирер-бирер сют анама анълаттым... (Ахмед, IV, 184-185; Ибн-и Кесир, «Бидае», II, 280; Хайсемий, VIII, 222).

Базы менба китапларында бильдирильгенине коре, бу адисе Пейгъмберимиз дёрт яшында экенде юзь берген (Ибн-и Сад, I, 112).

Энес, радиаллаху анх:

– «Мен Аллах Ресулининъ коксюндеки о яра изини эп коре эдим», – деген эди (Муслим, «Иман», 261).

Шанлы Ресулюллах Эфендимизнинъ кокюси ярылмасындаки икметлерден базылары шулардыр:

Аллах Тааля бойледже, Ресулининъ ал ве шаныны бутюн инсанларгъа бильдирген ве оны балалыгъындан итибарен вахий ичюн азырлагъан. Маневий темизлик амелияты олгъан шерх-и садр адисесининъ инсанлар козетмеге биледжек шекильде мейдангъа кельмеси де, онынъ рисалетине иман ве тасдикъини теминлемек икметине эсаслангъан.

Медине ёлджулыгъы ве анасынынъ вефаты

Пейгъамберимиз алты яшында олгъанда, анасы, Хазрети Эмине, бабасынынъ джариеси Умму Эйменни де янына алып, оны бабасы Хазрети Абдуллахнынъ къабрини зиярет этмек ичюн Мединеге алып барды. Мединедеки дайыларынынъ эвинде бир ай яшадылар.

Аллах Ресули, саллаллаху алейхи ве селлем, Мединеде дайыларынынъ балаларынен ойнады, атта ялдамагъа да бу зияретинде огренди (Ибн-и Сад, I, 116).

Фахр-и Кяинат Эфендимиз о куньлернинъ хатыраларыны бойле анълата эди:

«Еудийлерден бир такъым кимселер яныма келе, манъа бакъып, тура эдилер (Ибн-и Сад, I, 116). Кене бир кунь еудийлерден бир адам манъа пек дикъкъатлы бакъкъан сонъ, къайтып кетти. Тек башыма

олгъаным бир кунь текрар яныма келип:

– «Эй, бала! Сенинъ адынъ недир?», – деп сорады.

– «Ахмед!», – дедим.

Сыртыма бакъкъанынен:

– «Бу бала, бу умметнинъ пейгъамберидир!», – деди.

Дайыларым бу алны анама анълаткъанынен, анам къоркъмагъа башлады. Бойледже, Меккеге къайтмакъ ичюн аман ёлгъа чыкътыкъ (Эбу Нуайм, Делаиль, I, 163-164).

Хазрети Эмине ёлда хасталанды ве Эбва дейильген ерде отуз яшында вефат этти ве анда дефин этильди. Вефатындан эвель етим яврусына севги ве шефкъат толу козьлеринен терен-терен бакъты, оны багърына басаракъ, мубарек огълуна шуларны айтты:

«Аллах сени мубарек эйлесин! Эгер тюшюмде корьгенлерим догъру чыкъса, сен Джелял ве Икрам саиби Аллах тарафындан Адем огъулларына хелял ве харамны бильдирмек ичюн сайланаджакъсынъ. Аллах сени путлардан ве путпересликтен къорчалайджакъ. Эр аят саиби оледжек. Эр янъы эскиреджек. Эр буюген сонъуны буладжакъ, ёкъ оладжакъ. Мен де оледжем, амма эбедиен хатырланаджам. Чюнки темиз бир эвлят дюньягъа кетирдим ве артымда хайырлы бир хатыра къалдыраракъ кетем!» (Диярбекрий, I, 229-230; Кямиль Мирас, «Теджрид» терджимеси, IV, 549).

Бу акъикъатны анълагъан шаир Ариф Нихат Асья Хазрет-и Эминеге бойле хитап эткен:

Эй, Эбвада яткъан олю,
Багъчанъда ачты дюньянынъ
Энъ гузель гулю!

Пейгъмберимиз бу шекильде анадан да оксюз къаларакъ, Умму Эйменнен Меккеге къайтты.

Ресулюллах, саллаллаху алейхи ве селлем, омюри боюнджа бакъыджысы Умму Эйменни сыкъ-сыкъ зиярет этер ве онъа «ана» деп, хитап эте эди. Онъа «Анамдан сонъра меним анам!» я да «Бу, меним къоранта азаларымдан сагъ къалгъан бир кишидир!», – деп ильтифат эте, урьмет ве севги косьтере эди (Ибн-и Эсир, «Усудуль-гъабе», VII, 303-304; Ибн-и Сад, VIII, 223).

Къартбабасы Абдульмутталибнинъ имаеси

Аллах Тааля башта бабасыны сонъра да, анасыны гъайып эткен Хабиб-и Эдибини къорчалайыджысыз къалдырмады. Мубарек етимни къартбабасы Абдульмутталиб багърына басты. Эвлятларындан ич бирине косьтермеген шефкъат ве севгини онъа косьтерди.

Абдульмутталиб юкълагъанда я да одасында ялынъыз олгъанда, янына ич кимсе киралмаз эди. Лякин, Эки Джихан Кунеши, къартбабасындан ич айырылмаз, одасында ялынъыз олгъаны, атта, юкълагъан вакъытта биле, янына сербест кирип чыкъа эди (Ибн-и Сад, I, 118).

Кябенинъ кольгесинде яткъан Абдульмутталибнинъ миндери устюне, бабаларына сайгъы себебинден, огъулларындан ич бириси отурмаз эди. Олар бабаларынынъ этрафында аякъта тура эдилер, Фахр-и Кяинат Эфендимиз исе, келип дедесининъ миндерине раат отура эди. Оны миндерден турсатмакъ истеген эмджелерине Абдульмутталиб:

– «Ыракъынъыз огълумны! Валлахи, онынъ шан ве шерефи юксек оладжакъ!», – деп, миндерининъ устюнде янына отуртып, артыны сыйпай эди. Гузеллер гузели торунынынъ япкъан эр шейни къартбабасы бегене эди (Ибн-и Хишам, I, 180).

Абдульмутталиб Алемлернинъ Эфендиси оладжакъ кичик торуны софрагъа кельмегендже, аш ашамай, «Огълумы яныма кетиринъиз» дей эди (Ибн-и Сад, I, 118). Аш кетирильген вакъытта да, оны янына алыр, базан да тизине отуртып, ашнынъ энъ гузель ве лезетли ерлерини онъа ашата эди (Белязурий, I, 81).

Къытлыкъ ве къургъакълыкъ укюм сюрген, инсанлар буюк къыйынджылыкъ ичинде олгъан куньлерде меккелилер ягъмур дуасы ичюн Эбу Къубейс дагъына чыкъкъан эдилер. Абдульмутталиб де еди яшындаки Хабиб-и Экрем Эфендимизни омузына аларакъ, дагънынъ тёпесине чыкъкъан эди. Джемаат онынъ янында сыра-сыра турды. Абдульмутталиб омузында Пейгъмберимиз олгъан алда эллерини котерип, дуа этти. Инсанлар тургъан ерлеринден даа айырылмагъанда, кок, санки ярылып, сувуны бошатмагъа башлады ве Мекке вадийси

рахмет дерьясынынъ ичинде къалды (Ибн-и Сад, I, 90; Ибн-и Эсир, «Усудуль-гъабе», VII, 112; Диярбекрий, I, 239).

Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлем, секиз яшына кельгенде, къартбабасы Абдульмутталиб вефат этти.

Хазрети Пейгъамбер, салляллаху алейхи ве селлемнинъ бир замандан сонъ ана-баба имаесинден махрум къалмасынынъ да бир чокъ икмети бар. Бу икметлернинъ энъ муими пейгъамберлик ве давет иле алякъалы эсасларны бабасындан я да дедесинден огренди шеклинде илери сюрюле биледжек иддаларгъа имкян бермемектир.

Айрыджа, Аллах Ресули ана-баба ве къартбабасындан айырылып, бабадан огъулгъа кечкен джахилие урф-адет ве аньанелеринден къорчалангъан, инсан эли тиймеден, тамамен Раббининъ тербиесинен етишкен. Бунынъ ичюн бир хадис-и шерифте:

«Мени Раббим тербие этти ве тербиемни де пек гузель япты» буюргъан (Суютий, I, 12).

Дигер тарафтан, Пейгъамбер Эфендимизнинъ ана-баба тербиесинден узакъ олгъанына бакъмадан, ульвий бир ахлякъ узьре етишмеси онынъ пейгъамберлиги делиллеринден бирисидир.

Онынъ етим оларакъ етишмесининъ башкъа бир икмети де къальбининъ даа индже ве дуйгъулы алгъа кельмеси ве ялынъыз Аллахкъа тевеккюль этюв дереджесине иришмесидир. Фахр-и Кяинат, саллалаху алейхи ве селлем, етимликнинъ ве зайыф олмакъынынъ адджысыны бутюн шиддетинен дуйгъаны ичюн, аяты бойюнджа эп зайыф инсанларнынъ къорчалайыджысы олгъан. Бир хадисинде:

«Озь етимини я да башкъасына аит бир етимни къорчалагъан кимсенен мен дженнетте бойле ян-янаша оладжакъмыз», буюргъан ве ишарет пармагъынен орта пармагъыны косьтерген (Муслим, «Зухд», 42; бакъ. Бухарий, «Эдеб», 24; «Талякъ», 14).

Бир башкъа икмет де шудыр ки, Аллах Тааля аятнынъ эр дереджесиндеки инсаннынъ Ресулюллах, саллялаху алейхи ве селлемден орьнек ала бильмеси ичюн, оны энъ зайыф ал олгъан етимликнен аяткъа башлаткъан, чешит мертебелерден кечиререк, девлет реислигине къадар юксельткен.

Эмджеси Эбу Талибнинъ имаеси

Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлемнинъ дедеси Абдульмутталиб вефат этеджеги заман бутюн эвлятларыны топлады. Оларгъа анджакъ торунына пек яхшы бакъмаларыны васиет этти. Зубейирнен Эбу Талиб, Фахр-и Кяинат Эфендимизнинъ бабасы Абдуллахнен бир анадан олгъанлары ичюн, къура чектилер. Къура Эбу Талибге чыкъты.

Эбу Талиб Пейгъамберимизге нисбетен эмджелерининъ энъ мерхаметлиси ве энъ шефкъатлысы эди (Ибн-и Эсир, «Усудуль-гъабе», I, 22). Онынъ бир къач деведен башкъа малы ёкъ эди, къорантасы исе, чокъ балалы эди. Бу фукъареликке бакъмадан, Эбу Талиб Къурейшнинъ эфендиси эди. Сёзю динълене, эмирлерине къаршы чыкъмай эдилер. Бабасы Абдульмутталиб киби, о да агъызына ички къоймай эди (Халебий, I, 184).

Эбу Талиб мубарек торуны устюнде титрей, оны озь эвлятларындан даа чокъ севе эди. Алемлернинъ Эфендисини янына алмагъандже, юкъламаз, не вакъыт бир ерге кетеджек олса, оны да бераберине ала эди.

Пейгъмберимиз, алейхис-саляту вес-селям олмадан, аш ашагъанларында, тоймай эдилер, лякин онен бирликте ашалгъаны вакъыт, тоя, атта ашлары да арта эди. Софрагъа ялынъыз бир кишиге етеджек микъдарда къюлгъан сюттен эвель мубарек етим ичип, даа сонъ башкъаларына берильгенде, announced эписи бу сюттен тойып-тойып иче эди. Бу себептен Эбу Талиб аиле азаларына:

– «Токътанъыз! Эвлядым кельсин!», – дей эди (Ибн-и Сад, I, 119-120, 168).

Эбу Талибнинъ къадыны Фатиме хатун сонъ дередже фазилетли ве яхшы къальпли бир къадын эди. Фахр-и Кяинат Эфендимиз мусульман олып, Мединеге хиджрет эткен бу мухтерем къадынны, сагъ олгъанда барып, зиярет эте, онынъ эвинде къушлукъ юкъусыны юкълай эди (Ибн-и Сад, VIII, 222).

Фатиме хатун вефат эткенде, Аллах Ресулининъ козьлеринден яшлар акъкъан, «Бугунь анам вефат этти!» буюрып, кольмегини онъа

кефен эткен, дженазе намазыны къылдырып, къабринде бир муддет узангъан эди. Бу япкъанларынынъ себебини сорагъанларгъа бойле джевап берген:

– «Эбу Талибден сонъ, бу къадын къадар манъа яхшылыкъ япкъан ич кимсе ёкътыр! Ахыретте дженнет урбалары киймеси ичюн, онъа кольмегимни кефен яптым. Къабирге алышмасы ичюн де, онынъ устюне бираз узандым!»

Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлемнинъ бу къадар кедерленгенине тааджип эткенлерге:

– «О, меним анамдан сонъ, анам эди. Озь балалары ач тургъанда, о, эвеля меним къурсагъымы тойдурыр, сачымны тарар ве гуль ягъынен ягълар эди. О, меним анам эди!», – буюргъан. Сонъра да онынъ ичюн бойле дуа эткен:

«Аллах санъа магъфирет этсин ве хайырнен мукяфатландырсын! Аллах санъа рахмет этсин, аначыгъым! Сен меним анамдан сонъра анам олдынъ! Озюнъ ач олгъанда, мени тойдурдынъ! Озюнъ киймей, мени кийдире эдинъ! Энъ лезетли ашларны манъа къаптырдынъ, озюнъни махрум эте эдинъ! Буны да ялынъыз Аллах ризасы ве ахырет юртуны умют этип япа эдинъ!» (Хаким, III, 116-117; Хайсемий, IX, 256-257; Якъубий, II, 14).

Экинджи Шерх-и Садр

Пейгъамбер юрегининъ мерхамет, шефкъат ве рахметнен толдурылмасы

Эбу Хурейре, радиаллаху анх, Пейгъамбер Эфендимиз, саллаллаху алейхи ве селлемден ич кимсенинъ сорап олмагъан шейлерни сорамакъ хусусында сонъ дередже джесюр арекет эте эди. Бир кунь Фахр-и Кяинат Эфендимизден:

– «Я, Ресулюллах! Пейгъамберликнен алякъалы ильк корьген аляметинъ недир?», – деп сорады.

Эки джиан сеадет рехбери олгъан Аллах Ресули бойле буюргъан:

– «Эй, Эбу Хурейре, мадам ки, сорадынъ, айтайым. Мен он яшла-

рында эдим. Бир куню чёльге чыкъкъан эдим. Башымнынъ устюнден кельген бир сестен сескендим. Бир адам башкъасындан сорады:

– «Бу, омы?». Дигери джевап берди:

– «Эбет, бу одыр».

О замангъа къадар кимседе корьмегеним юзлернен, кимседе къаршылашмагъаным рухларнен, ич кимседе корьмегеним урбаларнен къаршыма чыкътылар. Юрип, манъа догъру кельген о эки адамдан эр бириси бир элимден тутты, факъат токъунгъанларыны ис этмедим. Бири дигерине:

– «Айды, оны ерге ятырт!», – деди.

Мени узатып, ерге ятырттылар, мен ич бир къыйынлыкъ ве зорлукънен къаршылашмадым. Кене бириси дигерине:

– «Айды, коксюни ач!», – деди ве о да ачты. Факъат не къан корьдим, не де бир аджы дуйдым. Онъа кене бойле деди:

– «Айды, о ердеки кин ве аседни чыкъар!»

О да коксюмден къан пыхтысы киби бир шей чыкъарды. Сонъ оны фырлатып атты.

– «Айды, шимди онынъ ерине шефкъат ве мерхамет ерлештир!», – деди. Чыкъаргъан шейлери буюклигинде ве кумюшке бенъзеген бир шей къойгъанларыны корьдим. Сонъ сагъ аягъымнынъ баш пармагъыны тутып ойнатты ве:

– «Айды, селяметнен кет!», – деди.

Мен турып кеткенимде, ичим шефкъат ве мерхаметнен толу эди. Ондан сонъра да эп кичиклерге нисбетен шефкъат, буюклерге нисбетен де мерхамет ис эттим» (Ахмед, V, 139; Хайсемий, VIII, 223).

Пейгъамберимизнинъ къой бакъувы

Пейгъамберимиз эмджеси аятта олгъанда ве тиджаретке башламадан эвель, бир муддет чобанлыкъ япкъан эди. Бу вазифе араплар арасында къолай сайылгъан бир зенаат дегиль эди. Шерефли ве зенгин инсанларнынъ балалары да япкъан бир иш эди. Айрыджа, чобанлыкънен аман-аман бутюн пейгъамберлер мешгъуль олгъанлар. Бунынънен Аллах Тааля, оларгъа теблигъ вазифесини бермеден

эвель, идареджиликте керек олгъан бир такъым хусусиетлер къазандыргъан.

Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлем, бир кунь:

– «Аллах Тааля ёллагъан эр бир пейгъамбер къой бакъкъандыр», – буюргъан. Бунъа коре сахабилер:

– «Сен де къой бакътынъмы, я, Ресулюллах?», – деп сорадылар.

Сервер-и Алем, салляллаху алейхи ве селлем, Эфендимиз:

– «Эбет, уджрет къаршылыгъында халкънынъ къойларыны отлата эдим», – деди. (Бухарий, «Иджаре», 2, «Энбия», 29; Ибн-и Мадже, «Тиджарет», 5).

Эмджелеринен берабер ёлджулыкълары

Пейгъамберимиз он эки яшында олгъанда, ильк оларакъ, эмджеси Эбу Талибнен берабер Шамгъа сеяат эткен эди. Экинджи тиджарет ёлджулыгъы он алты яшында Йеменге олгъан эди.

Эбу Талиб Къурейш буюклеринден бир группанен Димешкъкъа кеткен эди. Пейгъамбер Эфендимиз де онен берабер эди. Ёлда рахип Бахиранынъ монастырына якъынлаштылар ве онъа якъын бир ерде къонакъладылар. Бахира о девирдеки христианларнынъ энъ намлы алими эди.

Бахира, керван келеяткъанда, бир булутнынъ кервандан бир кишини кольгелендиргенини, терекнинъ кольгесине отургъанларында да, терек далларынынъ о кишининъ устюне догъру эгильгенини коре. Бунъа айретленип, о, кервангъа якъынлашты ве:

– «Эй, Къурейш джемааты! Мен сиз ичюн аш азырладым. Кичик-буюк, къул-урь – эпинъизни бу софрагъа давет этем», – деп айтты.

Албуки, Бахира даа эвель кельгенлеринде, оларнен меракъланмагъан ве янларына кельмеген эди. Кервандакилернинъ эписи софрагъа кельген, ялынъыз Кяинат Эфендиси эшьяларнынъ янында къалгъан эди. Бахира кельгенлерге бирер-бирер бакъты, китапларында окъугъан сыфатларны ич бирисинде корьмеди.

– «Эй, Къурейш! Керванынъызда олып да, бу ерге кельмеген кимсе бармы?», – деп сорады.

Къурейшлилер:

– «Бахира! Бир баладан башкъа кимсе къалмады. Арамызда энъ генчимиз олгъаны ичюн, оны эшьяларымызнынъ янында къалдырдыкъ», – дедилер.

Бахира:

– «Оны да чагъырынъыз, бу софрада о да олсун», – деди.

Мухаммедуль-Эминни кетирип, софра башына отурттылар. Рахип оны корер-корьмез, дикъкъатлы-дикъкъатлы бакъмагъа ве баштан аякъкъа сюзмеге башлады. Даа сонъра да, элинден тутып:

– «Бу, Алемлернинъ Эфендисидир! Бу, Алемлер Раббининъ Ресулидир! Аллах оны Алемлерге рахмет оларакъ ёллайджакъ!», – деди.

Къурейш буюклери онъа:

– «Буны къайдан билесинъ?», – деп сорадылар.

– «Мен онынъ васыфларыны бизге эндирильген китапта окъудым. Сиз якъынлашкъан вакъытта, онъа седжде этмеген не таш, не терек къалды, эписи де седжде эттилер. Бу джансыз шейлер ялынъыз бир пейгъамберге седжде этерлер. Мен оны, айрыджа, Пейгъамберлик муури иле де таныдым. Бу муурь курек кемиклери арасындадыр», – деди.

Бахира Пейгъамберимизге ве эмджесине базы суаллер берди ве алгъан джевапларнынъ бильгилери иле догъру кельгенини корьгенинен, къанааты къавийлешти. Эбу Талибге чевирилип:

– «Торунынъны аман мемлекетинъе алып къайт! Еудийлернинъ онъа зарар бермелеринден сакъын! Валлахи, олар оны корип танысалар, оны ольдюрмеге тырышырлар. Бу бала араплардандыр. Албуки, еудийлер келеджек пейгъамбернинъ Исраиль огъулларындан олмасыны истейлер. Торунынънынъ ал ве шаны пек буюк оладжакъ», – деди.

Эбу Талиб де рахип Бахиранынъ тевсиесине уйып, мубарек торуныны аларакъ, аман Меккеге къайтты (Ибн-и Исхакъ, с. 54-55; Ибн-и Сад, I, 153-155; Тирмизий, «Менакъиб», 3).

Хильфуль-фудуль

Харам айларда япылгъан дженклерге араплар арасында «Фиджар дженклери» дейиле эди. Фиджар дженклери дёрт кере олгъан эди. Къурейш ве Кинане къабилелеринен Хевазин къабилеси арасында олып кечкен дёртюнджи Фиджар дженкинде Пейгъамбер, салляллаху алейхи ве селлем де булунгъан эди.

О, эр заман ялынъыз Хакънынъ, хакълынынъ ве мазлумнынъ янында ер ала эди. Бу муаребеде, йигирми яшларында экенде, эмджелеринен берабер иштирак эткен, факъат ич кимсенинъ къаныны тёкмеген эди. Ялынъыз душман сафларындан атылгъан окъларны топлагъан ве эмджелерине берген эди (Ибн-и Хишам, I, 198; Ибн-и Сад, I, 126-128).

Бу дженктен къайткъан сонъ, харам айлардан бириси олгъан Зилькаде айында, Йеменли Зубейд къабилесинден бир адам, сатмакъ макъсадынен, Меккеге тиджарет малыны кетирген эди. Къурейшнинъ илери кельгенлеринден Ас бин Ваиль бу малны о адамдан сатын алды, анджакъ парасыны бермеди. Бу адам Абдуддар, Махзум, Джумах, Сехм ве Адий б. Каб огъуллары киби, Меккенинъ илери кельген аилелерининъ буюклерине мураджат этип, ярдым этмелерини истеди. Факъат олар, бу мазлумгъа ярдым этмек ерине, Ас бин Ваильни къорчалап, адамны азарладылар.

Чаресизлик ичинде къалгъан адам, Къурейшнинъ буюклери Кябенинъ чевресинде отургъан бир вакъытта, Эбу Къубейс дагъына чыкъаракъ, къычыра-къычыра шиир окъуды, огърагъан зулум ве хакъсызлыкъны илян этерек, ярдым истеди. Ярдым ичюн биринджи арекет эткен зат Пейгъамбер Эфендимизнинъ эмджеси Зубейир олды. О ве Къурейшнинъ буюклери Абдуллах бин Джуданнынъ эвинде топландылар.

Абдуллах оларгъа софра азырлады. Сонъра «Ким олса-олсун, Меккеде зулумгъа огърагъан кимселернинъ хакъкъыны алгъангъа къадар, залымгъа къаршы мазлумны къорчаламакъ» акъкъында ахтлаштылар. Денъизлерде бир къыл парчасыны сылатаджакъ къадар сув булунгъандже ве Хира ве Себир дагълары еринде тургъандже, бу

ахтларына садыкъ оладжакъларына емин эттилер.

Хильфуль-фудуль джемиети, ильк оларакъ, Ас бин Ваильден Йеменли адамнынъ хакъкъыны алмакънен арекетке башлады. Даа сонъра да Меккеде зулумгъа ве хакъсызлыкъкъа огърагъан пек чокъ кимселерге ярдым элини узатты, адалетни тиклемек ичюн, гъайрет этти (Ибн-и Кесир, «Бидае», II, 295-296; Ибн-и Сад, I, 128-129).

Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлемнинъ джахилие девринде бегенип, къошулгъан бир джемиет бар – бу да «Хильфуль-фудуль»дыр. Чюнки бу джемиет адалет джемиети эди. Зулум ве хакъсызлыкъкъа мани олмакъ ичюн къурулгъан эди. Пейгъамберимиз бу джемиет акъкъында пейгъамберлик кельген сонъ, бойле буюрды:

«Абдуллах бин Джуданынъ эвинде эмджелеримнен бирликте Хильфуль-фудульде олдым. О меджлистен о къадар мемнюн олдым ки, онынъ ерине манъа къызыл девелер (арап ичюн дюньяда энъ къыйметли шей) берильсе, о къадар севинмез эдим. О анълашмагъа шимди чагъырылсам, кене разылыкъ берир эдим» (Ибн-и Кесир, «Бидае», II, 295).

Рахип Настуранынъ тасдикълавы

Хазрети Пейгъамбер ичинде олгъан тиджарет керваны Шам топракъларындан Бусрагъа кельген эди. Саллялаху алейхи ве селлем Эфендимиз Бусра базарында рахип Настуранынъ монастыры якъынларында бир зейтюн тереги астында къонакълады. Настура Мейсерени таный эди. Онъа:

– «Эй, Мейсере! Шу терекнинъ астындаки зат кимдир?», – деп сорады.

Мейсере:

– «Бу Къурейш къабилесинден бир заттыр!», – деди.

Рахип:

– «Козьлеринде азчыкъ къырмызылыкъ бармы?», – деп сорады.

Мейсере:

– «Эбет, козьлеринде девамлы къырмызылыкъ ола!», – деди.

Настура:

– «Иште, о, пейгъамберлернинъ сонъкисидир! Кешке мен онынъ пейгъамбер оларакъ ёлланыладжакъ замангъа етишсем эди!», – деди (Ибн-и Сад, I, 130-156; Ибн-и Кесир, «Бидае», II, 297-298).

Керван Меккеге къайтмакъ ичюн Бусрадан чыкъты. Мейсере, сыджакъ шиддетленген вакъытларда, эки мелекнинъ Пейгъамбер Эфендимизни кунештен кольгелендиргенини корьди. Нетиджеде, олар буюк бир кярнен Меккеге къайттылар (Ибн-и Сад, I, 130, 156-157).

Хазрети Хатидже иле эвленюви

Мейсере Шам ёлджулыгъы эснасында корьген алельхусус вакъиаларны, Пейгъамбер Эфендимизнинъ сурет ве алларыны, къайтып кельгенде Хазрети Хатиджеге тефсилятлы бир шекильде анълатты. Бунъа коре де, Хатидже валидемиз Алемлернинъ Эфендиси иле эвленмеге истеди.

Хазрети Хатидженинъ аркъадашы, Нефисе бинт-и Умеййе, бу эвленювнинъ насыл олгъаныны бойле анълата:

«Хатидже бинт-и Хувейлид беджерикли, гъайретли, сагълам табиатлы ве шерефли бир къадын эди. Къавмининъ эркеклери онъа эвленмек ичюн джаныны биле бермеге азыр эдилер. Лякин Хазрети Хатидже Фахр-и Кяинат, салляллаху алейхи ве селлем Эфендимизнинъ табиаты ве шахсиетини пек бегенген эди. Хазрети Мухаммед, алейхи’с-селям, Шам тиджаретинден къайткъандан сонъ, Хатидже онынъ эвленмеге истеги олып, олмагъаныны бильмек макъсадынен мени онъа ёллады:

– «Эй, Мухаммед! Сен не ичюн эвленмейсинъ?», – деп сорадым.

– «Маддий имкяным ёкъ экенде, насыл эвленейим?», – деди.

– «Эгер имкянынъ олса, мал, шереф ве гузеллик саиби бир къадыннен эвленир эдинъми?», – деп сорадым.

– «Ким бу къадын?», – деп сорады.

– «Хатидже!», – дедим.

– «Санъа коре, бу мумкюнми?», – деп сорады.

– «Буны манъа къалдыр!», – дедим.

– «Ойле исе, мен де сенинъ дегенинъни япарым!», – деди.

Аман кетип, вазиетни Хатиджеге бильдирдим» (Ибн-и Сад, I, 131).

Хазрети Хатидже, Нефисе Хатуннынъ муждеси узьре, Ресул-и Экрем, салляллаху алейхи ве селлем Эфендимизге эвленмек теклифинде булунды. Алемлернинъ Эфендиси бу вазиет акъкъында эмджеси Эбу Талибге хабер берди. Эбу Талиб, Хазрети Хатидженинъ эмджеси Амр бин Эседге кетти ве къудалыкъ этти.

Эбу Талиб ве Хазрети Хатидженинъ эмджеси огълу Варакъа бин Невфель къаршылыкълы никях хутбеси окъудылар. Даа сонъра, Амр аякъкъа турып:

– «Эй, Къурейш джемааты! Шаат олунъыз ки, мен Хатидже бинт-и Хувейлидни Мухаммед бин Абдуллахкъа никяхладым!», – деди (Диярбекрий, I, 264; Якъубий, II, 20).

Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлем, Хазрети Хатиджеге мехир оларакъ 20 дане яш деве берди (Ибн-и Хишам, I, 206; Ибн-и Эсир, «Усду'ль- гъабе», I, 23).

Пейгъмберимиз, эвленгенде, 25 яшларында эди. Шерефли къадыны Хазрети Хатидже малы ве джаны иле онъа янъы бир кучь менбасы олды. Бахтлы къадын Хазрети Хатидже Пейгъамберимизден он беш яш буюк, балалы-чагъалы ве тул бир къадын эди.

Шерефли бир къорантагъа менсюп олгъан Хазрети Хатиджеге юксек ахлякъы себебинден Ислямдан эвель «Афифе» ве «Тахире», Ислямдан сонъра да, «Хатиджету'ль-Кубра» дейильген эди (Ибн-и Сад, VIII, 14-15.).

Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлем, «(Ахыретнинъ) энъ хайырлы къадыны Мерьем бинт-и Имрандыр. (Дюньянынъ) энъ хайырлы къадыны исе, Хатидже бинт-и Хувейлиддир», – деп буюргъан (Бухарий, «Менакъибу'ль-Энсар», 20; Муслим, «Фезаилю'с-Сахабе», 69).

Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлемнинъ бу эвленювинден онынъ нефсаний арзу-истеклерине мейиль берген бир инсан олмагъаны, атта, оларгъа ич де къыймет бермегени анълашыла. Эгер

айткъанымызнынъ терси олса эди, Аллах Ресули озюнден буюк, тул бир къадыннен дегиль, даа яш бир кимсенен эвленир эди. Анджакъ Аллахнынъ Ресули эвленеджек къадында яшлыкъ, гузеллик киби фаний шейлер ерине, шереф, фазилет ве ахлякъ киби ульвий сыфатлар арагъан.

Пейгъамберимизнинъ эвлятлары

Пейгъмберимиз салляллаху алейхи ве селлем-нинъ Хазрети Хатидженден Къасым, Абдуллах, Зейнеп, Рукъийе, Умму Гульсум ве Фатиме дюньягъа кельди. Биринджи огълунынъ Къасым олгъаны ичюн, Пейгъамбер Эфендимиз -алейхи-с саляту ве-с селям- ге «Эбуль-Къасым»[3] лагъабы берильгендир.

Къасым эки яшында экенде вефат этти.

Расулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ башкъа огълу Абдуллахкъа, Ислям девринде дюньягъа кельгени ичюн, Тайиб ве Тахир де деп айтылгъан эди. (Ибн-и Сад, I, 133). О вефат эткенден сонъ, Къурейш мушриклеринден Ас бин Ваил, Пейгъамбер Эфендимиз акъкъында:

«Быракъынъыз оны! О, эбтер, несли девам этмейджек бир адамдыр. Ольгенден сонъ, ады анъылмаз. Сиз де артыкъ ондан къуртулур ве раатлыкъкъа къавушырсынъыз,» - деди.

Бунынъ узерине Аллаху Тааля Кевсер суресини эндирди:

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ. فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ. إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ

(Расулим!) Шубесиз, биз санъа Кевсерни[4] бердик. Шимди сен Раббинъе къуллыкъ эт ве къурбан чал. Шубесиз санъа богъуз эткен, асыл сонъу кесик олгъандыр,. (эль-Кевсер, 1-3) (Ибн-и Сад, III, 7; Вахиди, с. 494).

3 **Эбу-ль Къасым** – Къасымнынъ бабасы. Пейгъамберимизнинъ лакъабы.

4 Кевсернинъ келиме манасы, чокълукъ, пек чокъ шей, эр шейнинъ чокъу демектир. Ке - сер келимеси – *пейгъамберлик, Къуран, Ислам, хайыр, бахт, шефаат, намаз ве Пейгъамбер Эфендимиз -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ муджизелери* оларакъ тефсир этильгендир. Сахих риваетлерге коре Кевсер – Хазрети Пейгъамбернинъ дженнеттеки хавузыдыр. Къыямет куню бу хавузнынъ янында Хазрети Мухаммеднинъ уммети топланаджакъ. (Бухари, Тефсир, 108)

Аллах Расулининъ огълу кучюк яшта вефат эткен сонъ, Хазрети Хатидже -радиаллаху анха-:

«Эй, Аллахнынъ Ресули! Баламнынъ сюти ташты. Кешке Аллах онынъ омюрини, сют деврини тамамлагъангъа къадар узатса эди!» - деди. Бунынъ узерине Пейгъамбер –салляллаху алейхи ве селлем-:

«*О сют деврини дженнетте тамамлайджакъ!»* буюрды.

Хазрети Хатидже валидемиз:

«Я Расуляллах! Шает буны (кесен кес оларакъ) бильсе эдим, баланынъ олюми назарымда енгиллешир эди!?» - деди.

Пейгъмберимиз -салляллаху алейхи ве селлем-:

«*Истесенъ, Аллахкъа дуа этейим де, санъа онынъ сесини эшиттирейим»*, - буюрды.

Анджакъ Хатиджетуль-Кубра -радиаллаху анха-, теслимиет ве садыкълыкъ васфыны бир даа косьтерип:

«Ёкъ, я Расулюллах! Мен Аллах ве Расулини тасдикъ этем *(инанам)*,» - деди. (Ибн-и Мадже, Дженаиз, 27)

Аллах Расулининъ дёрт къызы бар эди. Энъ буюклери Хазрети Зейнеп эди. О догъулгъанда Пейгъмберимиз -алейхисселям- отуз яшында эди. Даа сонъ Хазрети Рукъийе догъулды (Диярбекри, I, 273-274)

Рукъийеден сонъ Хазрети Умму Гульсюм, ондан сонъ да Хазрети Фатиме догъулды. Расулюллах -салляллаху алейхи ве селлем- бу вакъытта отуз беш яшында эди ве Кябе янъыдан инша этильмекте эди. (Ибн-и Сад, VIII, 19-26)

Сонъ оларакъ, хиджрий секизинджи йылда Марие валидемизден Эфендимизнинъ огълу Ибрахим дюньягъа кельди. Ибрахимге эбе анайлыкъ япкъан Умму Рафининъ къоджасы Эбу Рафий, догъумны Аллах Расулине муджделеди. Бу хаберден чокъ севинген Расулюллах -салляллаху алейхи ве селлем- онъа бахшышлар берди. Янындакилерге де:

«*Бу гедже бир огълум догъулды, онъа атам Ибрахимнинъ адыны бердим,»* - буюрды. (Муслим, Федаил, 62)

Ибрахим, он еди я да он секиз ай яшагъан сонъ, вефат этти. (Асри Чубукъчы, ДИА, «Ибрахим» мд. XXI, 273-274)

Кябеде акемлик

Меккеде бир сель кечкен эди. Бу сельден Кябе баягъы зарар корьген эди. Бундан себеп, оны тамирлемек ичюн къабилелер омуз-омузгъа чалыштылар.

Кябени темелине къадар йыкъып, янъыдан къурмагъа къарар берильди. Бу сырада бир гемининъ шиддетли фуртунадан Мекке якъынларындаки Шуайбе лиманында къуругъа чарпылып, парчалангъаны акъкъында хабер кельди. Геми йымшакъ тюз таш, кересте ве демир киби иншаат мальземелерини кетире эди. Барып, гемидеки тахталарны сатын алдылар. Кябени йыкъув ве къурув ишлерини, къура чекип, пайлаштылар.

Къурейшлилер Кябенинъ озьлерине тюшкен къысмыны йыкъып, янъыдан япмагъа башлайджакъ олгъанларында, Эбу Вехб бин Амр турды ве:

– «Эй, Къурейш джемааты! Кябенинъ къуруджылыгъына, къазанчларынъызнынъ хелял олмагъаныны къарыштырманъыз! Онъа не харам ёлдан къазанылгъан мал, не фаиз парасы, не де бирисинден хакъсыз оларакъ алынгъан пара къошулмасын!», – деди (Ибн-и Хишам, II, 210; Ибн-и Кесир, «Бидае», II, 305).

Къурейшлилер Кябени йыкъсалар, азапкъа огърайджакъларындан къоркъкъанлары ичюн, къарарсыз бир алда эдилер. Араплар арасында мевджут олгъан Кябеге нисбетен тазим ве урьмет, Ибрахим алейхи'с-селямнынъ шериатындан муафаза этилип кельген бир мукъаддес эманет эди. Къурейш джемаатынынъ буюклеринден олгъан Велид бин Мугъире:

– «Сизинъ Кябени йыкъувдаки гъаенъиз недир? Яхшылыкъмы, ёкъса яманлыкъмы?», – деп сорады.

– «Эльбетте, яхшылыкъ!», – дедилер.

Велид:

– «Эй, къавмим! Сиз Кябени йыкъмакънен оны янъыдан къурмакъ истемейсинъизми? Аллах Тааля тюзельтиджилерни эляк этмез!», – деди ве Кябени йыкъмагъа энъ эвель о башлады. Дигерлери де онъа уйдылар! (Абдурраззакъ, V, 319).

Кябенинъ диварларыны бир сыра таш, бир сыра да ахшап багълама киришлернен оререк, юксельттилер. Пейгъамберимиз да Кябенинъ тамиринде эмджеси Аббас иле берабер иштирак этти. Сыра Хаджер-и Эсведни ерине къоймагъа кельгенде, эр къабиле бу шерефли вазифени озю япмакъ истегени ичюн, давалашмагъа башлады. Араларында серт тартышмалар ве чекишмелер башлады. Меселе асед ве ихтираскъа чевирильди. Къан тёкюлмесине аз къалды. Абдуддар огъуллары ичи къан толу бир чанакъ кетирдилер, ольгенге къадар дёгюшмек ичюн Адий бин Каб огъуллары иле анълашма яптылар ве дженклешмеге азырландылар. Еминлерини къуветлендирмек ичюн, эллерини къан толу чанакъкъа батырдылар. Къурейшлилернинъ бу аллары дёрт я да беш гедже девам этти.

Ниает, Къурейшлилернинъ энъ къарты олгъан Эбу Умеййе юксек сеснен:

– «Эй, къавмим! Биз ялынъыз хайыр истемектемиз, яманлыкъ истемеймиз. Сиз бу хусуста къызгъанчлыкъ ярышына кирменъиз. Быракъынъыз къавгъаны! Мадам ки, бу меселени озьара чеземедик, Харемнинъ къапысындан ильк киреджек затны арамызда акем тайин этейик. Укюмине де разы олайыкъ!», – деп, элинен Месджид-и Харамнынъ Бени Шейбе къапысыны косьтерди.

Ве о анда Алемлернинъ Эфендиси Харемнининъ къапысында корюнди. Эр кесни татлы бир кулюмсеме къаплады. Кельген Мухаммеду’ль-Эмин эди.

Чюнки Пейгъамбер Эфендимиз Къурейшлилер арасында яшагъандан берли, кечкен эр бир кунь онъа олгъан севгилери, урьмет ве сайгъылары даа да арта эди. Атта, бир деве сояджакъ олсалар биле, Сервер-и Алем Эфендимизни арай эдилер. О да, келип, ишлерининъ берекети ичюн оларгъа дуа эте эди (Абдурраззакъ, V, 319; Ибн-и Кесир, «Бидае», II, 304).

Бу себептен Къурейшлилер оны корер-корьмез:

– «Иште, эль-Эмин! Арамызда онынъ акем олмасына разымыз!», – дедилер.

Онъа меселени анълаттылар. О да, эр къабиледен бир киши сайлады ве устюндеки урбасыны чыкъарып, ерге серди. Сонъра Хаджер-и

Эсведни урбасынынъ устюне къойдырып, сайлагъан адамларнынъ эр бирисине бир уджуны туттурды. Мубарек ташны бирликте котердилер. Пейгъамберимиз де оны озь эллеринен ерине ерлештирди. Бойледже, Эфендимиз къабилелер арасында чыкъаджакъ дженкке маниа олды (Ибн-и Хишам, I, 209-214: Абдурраззакъ, V, 319).

Онынъ бу ферасетли арекети, ахлякъынынъ иришильмейджек мукеммеллиги ве бунынъ киби юксек хусусиетлер оны «Султану'ль-Энбия» дереджесине юксельтеджек пейгъамберликнинъ даа билинмеген аляметлери эди. Бельки Меккеде догъып, буюген Мухаммед Мустафа, салляллаху алейхи ве селлемнинъ пейгъамбер оладжагъы даа билинмей эди, амма тевхидден айырылмагъан базы юксек дереджели къуллар тарафындан Ахыр заман пейгъамберининъ келеджеги билинмекте ве вакътынынъ якъынлашкъаны да ис этильмекте эди. Къусс бин Саиде бойле къуллардан бириси эди.

Къусс бин Саиденинъ хитабы

Къусс бин Саиде Ияд къабилесининъ буюги олып, Иса алейхи'с-селямнынъ890 динииде олып, бир танърыгъа инангъан, шаир бир инсан эди. Онынъ мешхур Укъаз ярмалыгъында араларында Хазрети Пейгъамбер, салляллаху алейхи ве селлем де булунгъан бир джемааткъа япкъан, пейгъамберлер ёлланмасыны анълаткъан шу хитабы чокъ ибретлидир:

«Эй, инсанлар!

Келинъиз, динъленъиз, акълынъызда тутунъыз; ибрет алынъыз!

Яшагъан олер, ольген чюрюр, оладжакъ олур. Ягъмур ягъар, отлар осер; балалар догъар, аналарнынъ-бабаларнынъ ерини тутар. Сонъра эписи ёкъ олып кетер. Вакъиаларнынъ арды кесильмез, эписи бир-бирини такъип этер.

Дикъкъат этинъиз, айткъанларыма къулакъ асынъыз! Коктен хабер бар, ерде ибрет алынаджакъ шейлер бар! Ер юзю яйылгъан бир тёшек, кок юзю юксек бир таван. Йылдызлар юрер, денъизлер токътар. Кельген къалмаз, кеткен кельмез. Аджеба, кеткенлер о ерде мемнюн олгъанлары ичюн къалалармы, ёкъса вазиетлери агъыр да,

юкъугъа далалар?

Емин этем, Аллахнынъ къатында бир дин бар ки, шимди кутькен динимизден даа севимлидир (Ислям динине ишарет этмекте).

Ве Аллахнынъ келеджек бир Пейгъамбери бар ки, кельмеси пек якъындыр. Онынъ кольгеси башынъыз устюне тюшти. Не гузель о кимсе ки, онъа иман этип де, о да онъа хидает эйлесе! Вай о бахтсызгъа ки, онъа исьян ве къаршылыкъ этсин!

Языкълар олсун омюрлерини гъафлет ичинде кечирген умметлерге!

Эй, инсанлар!

Гъафлеттен сакъынынъ! Эр шей кечиджидир, анджакъ Дженаб-ы Хакъ бакъыйдыр. О, бирдир, ортагъы ве ярдымджысы ёкъ. Табыныладжакъ Одыр. О, догъмагъан ве догъурмагъан.

Эвель келип-кечкенлерде бизлер ичюн ибрет чокътыр.

Эй, Ияд къабилеси! Къаны бабаларынъыз ве деделеринъиз? Къаны донатылгъан сарайлар ве таштан эвлер япкъан Ад ве Семуд? Къаны дюньядаки варлыгъына гъурурланып да къавмына «Мен сизинъ энъ буюк Раббинъизим» деген Фираун ве Немруд?

Бу ер оларны дегирменинде чекти, тоз япты. Кемиклери биле, чюрип дагъылды. Эвлери де йыкъылып, изсиз къалды. Мемлекетлерини шимди копеклер шенълендире. Сакъын олар киби гъафлетте олманъыз. Оларнынъ ёлуна тюшменъиз. Эр шей фаний, анджакъ Дженаб-ы Хакъ бакъыйдыр.

Олюм озенининъ киреджек ерлери бар, амма чыкъаджакъ ери ёкътыр! Кичик-буюк, эр кес кочип кете. Эр кеске олгъан манъа да оладжакъ» (Бейхакъий, «Китабу'з-Зухд», II, 264; Ибн-и Кесир, «Бидае», II, 234-241; Хейсемий, IX, 418).

Къусс бин Саиде бу гузель сёзлерни сёйлегенде, пейгъамбер Хазрет-и Мухаммед Мустафа, саллялаху алейхи ве селлемнинъ о ерде олгъанындан хабери ёкъ эди. Бир муддет сонъ Къусс вефат эткен. Анджакъ къабилеси, пейгъамберлик кельгенде, келип, Аллахнынъ Ресулине иман эттилер.

Ресулюллах, саллялаху алейхи ве селлем оларгъа:

– «Къусс бин Саиденинъ Укъаз ярмалыгъында, деве устюнде

«Яшагъан олюр, ольген чюрюр, оладжакъ олур!» деп, хутбе окъугъаны ич де хатырымдан чыкъмай. Бу хутбени окъуйджакъ кимсе бармы?», – буюргъан.

О хутбени къабилелеринден аман эр кес окъуп оладжагъыны сёйледилер. Алемлернинъ Эфендиси бунъа чокъ севинген.

О ерде олгъан Эбу Бекир, радиаллаху анх, да:

– «Я, Ресулюллах, о кунь мен де о ерде эдим, сёйлегенлерининъ эписи эзберимдедир», – деген ве хутбени башындан сонъуна къадар окъугъан.

Артындан Ияд къабилесинден бириси турып, Къусс бин Саиденинъ шиирлерини окъуды. Бу шиирлерде Пейгъамберимизнинъ сою олгъан Хашим огъулларындан буюк бир пейгъамбернинъ чыкъаджагъы ачыкъ айтылгъан эди (Ибн-и Кесир, «Бидае», II, 234-241).

Ресуль-и Кибрия, саллаллаху алейхи ве селлем Эфендимиз, Къусс бин Саиде акъкъында бойле буюргъан:

– «Аллаху Тааля Къусс бин Саидеге рахмет этсин! О, оны къыямет куню айры бир уммет оларакъ тирильтеджектир!» (Ибн-и Кесир, «Бидае», II, 239).

Пейгъамберликнинъ
Мекке Деври

ПЕЙГЪАМБЕРЛИКНИНЪ ИЛЬК УЧЬ ЙЫЛЫ

Вахийнинъ башланмасы: Садыкъ тюшлер

Алемлернинъ бар олмасына себепчи олгъан Пейгъамбер Эфендимиз, темиз бир генчлик ве ульвий аиле аятынен сергилеген мустесна мукеммелликлернинъ артындан къыркъ яшында экенде, пейгъамберлик рутбесине наиль олды. Къыркъ яшына алты ай къалгъанда, иляхий къудрет онъа Меккедеки Хира къобасыны мукъаддес бир мектеп оларакъ ачты.

Гизли джерьян эткен бу талим дерсханесинде китап, дефтер ве къалемге ихтиядж дуймадан, Рабби иле озю арасында эбедий сыр олгъан дерслерни алды. Вахийге азырланды.

Бу азырлыкънынъ ильк алты айлыкъ саифеси, акъыл черчевемизге сыгъа бильген джеэти иле «руя-и садыкъа»лар суретинен кече. Яни Ресулюллах, саллялляху алейхи ве селлем, гедже не корьсе, о, куньдюз айнен керчеклеше эди. Хазрети Айше, радиаллаху анха, бойле буюргъан:

«Небий-и Экрем Эфендимизге кельген вахий юкъуда руя-и салиха (садыкъа) шеклинде башлагъан. Корьген эр тюшю, саба айдынлыгъы киби, ачыкъ-айдын керчеклеше эди» (Бухарий, «Беду’ль-Вахий», 3).

Пейгъамберлик чокъ буюк ве агъыр бир вазифе олгъанындан себеп, бу вазифеге башламадан эвель Пейгъамбер Эфендимизнинъ азырланмасы ичюн Джебраиль алейхи’с-селям, онъа, эвеля, тюшлеринде кельмеге башлады.

Алкъаме бин Къайстан ривает этильгенине коре, пейгъамберлерге эндирильген хаберлер, эмир ве ясакълар, башта тюш оларакъ

бериле эди, даа сонъра да вахий оларакъ эндирильди (Ибн-и Кесир, «Бидае», III, 55).

Бу себеп иле пейгъамберлернинъ вахий алув ёлларындан бириси де тюштир. Бунъа Ибрахим алейхи'с-селямнынъ сёзю делильдир, ает-и керимеде:

يَابُنَيَّ اِنِّى اَرَى فِى الْمَنَامِ اَنِّى اَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَى

«Балачыгъым! Тюшюмде сени богъазлагъанымны корем, бир тюшюн, не дерсинъ?» («Саффат», 102).

Бунен берабер, пейгъамберлернинъ козьлери юкълар, къальплери исе, юкъламаз (Бухарий, «Менакъиб», 24).

Бунынъ ичюн оларнынъ тюште де вахий алмаларына ич бир маниа ёкътыр.

Хазрети Пейгъамбер, саллялллаху алейхи ве селлем, даа сонъралары садыкъ тюш акъкъында:

«(Садыкъ тюшлер) Пейгъамберликнинъ къыркъ алтысындан бирисидир» деп, буюргъан (Бухарий, «Табир», 26, Муслим, «Руя», 6).

Керчектен де, бу алты айлыкъ девир йигирми учь йыл пейгъамберликнинъ къыркъ алтысындан бирисине мусавийдир.

Ильк вахий ве вахийнинъ кесилюви (Бириндджи йыл)

Аллахнынъ Ресули, саллялллаху алейхи ве селлем, къыркъ яшында эди.

Вахийни алмакъ ичюн корьген алты айлыкъ азырлыкъ деври биткен эди.

Мубарек Рамазан айынынъ 17-джи куню эди (Ибн-и Сад, 1, 194). Ресуль-и Экрем Эфендимиз, адет узьре, Хира къобасында эди. Джебраиль, алейхи'с-селям, кельген ве Хазрети Пейгъамберге:

– «Окъу!», – деген.

Пейгъамбер Эфендимиз:

– «Мен окъумагъа бильмейим!», – деген.

Бундан сонъ Джебраиль Хазрети Пейгъамбер, саллялллаху алейхи ве селлемни, такъаты кесильгендже сыкъкъан. Ве текрар:

– «Окъу!», – деген.

Фахр-и Алем Эфендимиз:

– «Мен окъумагъа бильмейим!», – деп, джевап берген.

Джебраиль, алйхисселям, экинджи кере Хазрети Пейгъамберни такъаты кесильгендже сыкъкъан. Ве текрар:

– «Окъу!», – деген.

Хазрети Пейгъамберни, саллеллаху алейхи ве селлем:

– «Мен окъумагъа бильмейим! (Не окъуйым?)», – деген.

Джебраиль, алейхи'с-селям, Пейгъамберимизни учюнджи кере сыкъкъан сонъ, быракъкъан ве онъа иляхий вахийни бильдирген.

Бойлеликнен:

اِقْرَاْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِى خَلَقَ. خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ. اِقْرَاْ وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُ. اَلَّذِى عَلَّمَ بِالْقَلَمِ. عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ.

«Яраткъан Раббинънинъ адынен окъу! О, инсанны алякъ-тан (эмбриондан) яратты. Окъу! Инсангъа бильмегенлерини бильдирген, къалемнен (язмакъны) огреткен Раббинъ энъ буюк керем саибидир» («Алякъ», 1-5) иляхий эмир иле Аллах Ресулининъ шахсында бутюн инсанлыкъкъа Раббининъ энъ буюк лютфу олгъан Къуран-ы Керим энмеге башлагъан.

Хазрети Пейгъамбер, саллеллаху алейхи ве селлем, сема къапыларындан ер юзюне рахмет ве шифа оларакъ энмеге башлагъан Къуран-ы Мубинден ильк оларакъ бу ает-и керимелерни айдынлаткъан эди. Джебраиль алейхи'с-селям, айырылып кеткенинен, Пейгъамберимиз, юреги титреп, эвге къайта ве Хазрети Хатидженинъ янына келип:

– «Мени сарып ортюнъиз, мени сарып ортюнъиз!», – деп, айта. Бир муддет раатлангъандан сонъ, олып кечкен бу алны инсанлыкъ-къа нумюне олгъан Хатидже-и Кубра анамызгъа анълатты. Эндишели шекильде:

– «Я, Хатидже! Шимди манъа ким инаныр?», – деди.

О мубарек рефикъа Пейгъамбер Эфендимизге:

– «Аллахкъа емин этем ки, Аллах, джелле джелялюху, ич бир

вакъыт сени утандырмаз, чюнки сен акърабанъны имае этесинъ. Озь ишини япмагъа аджиз олгъанларгъа ярдым этесинъ. Фукъареге инфакъ этесинъ, кимсенинъ япамайджагъы къадар эйиликлер япасынъ. Мусафирге икрам этесинъ. Хакъ ёлунда мейдангъа кельген адиселерде (халкъкъа) ярдым этесинъ. Эй, Аллахнынъ эльчиси! Сени мен къабул этип, тасдикъ этем. Бу Аллах ёлуна эвель мени давет эт!», – деп, оны ильк тасдикъ этти ве онъа ильк дестек берген кимсе олды.

Яни Хазрети Хатидженинъ арекетлери онъа:

– «Хайыр анджакъ хайыр кетире! Ихсаннынъ къаршылыгъы ихсандан башкъа не ола биле!», – дей эди.

Бойледже о, Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлемнинъ тертемиз кечкен аятыны айдын истикъбалнынъ муждеджиси ве себепчиси оларакъ дегерлендирген эди. Бу акъта Дженаб-ы Хакъ буюра:

هَلْ جَزَاءُ الْاِحْسَانِ اِلَّا الْاِحْسَانُ

«Яхшылыкънынъ къаршылыгъы яхшылыкътан башкъа бир шей олурмы?» («Рахман», 60).

Бундан сонъра Хазрети Хатидже, радиаллаху анха, Ресуль-и Экрем, салляллаху алейхи ве селлемнен эмджесининъ огълу Варакъа бин Невфельге кеттилер.

Варакъа бин Невфель о джахилие девринде путкъа тапмагъан алчакъгонъюлли бир христиан эди. Ибранидже бильген, Инджильден язылар яза эди. Баягъы къартайгъанындан себеп козьлери корьмей эди. Хазрети Хатидже онъа:

– «Эй, эмджемнинъ огълу! Динъле, бакъ, къардашынънынъ огълу нелер сёйлей?», – дей.

Бунъа джевап оларакъ Варакъа меракънен:

– «Не бар экен, къардашымнынъ огълу?», – деп сорагъанда, Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлем, корьген шейлер акъкъында онъа хабер бере.

Анълатылгъан шейлерден ахыр заманнынъ энъ юдже акъикъатыны къаврагъан Варакъанынъ юзю башта кулюмсеп парылдады, сонъра терен тюшюнджелерге даларакъ, сакинледи ве:

– «Бу корьгенинъ, Аллах Таалянынъ Мусагъа ёллагъан Намус-и Экбердир (Джебраильдир). Ах, кешке сенинъ давет куньлеринъде генч олса эдим! Къавминъ сени юртунъдан чыкъараджагъы вакъыт, кешке аятта олса эдим!», – дей.

Аллах Ресули, саллуллаху алейхи ве селлем айретнен:

– «Олар мени юртумдан чыкъараджакъпармы?», – деп сорады. О да:

– «Эбет! Чюнки кетиргенинъ киби бир дин кетирген эр пейгъамбер душманлыкъкъа огърап, юртундан чыкъарылды. Эгер сенинъ давет куньлеринъе етишсем, санъа чокъ ярдымым олур», – джевабыны берди.

Бу субеттен чокъ кечмеден, Варакъа вефат этти. Вахий де бир муддет кесильди, кельмеди (Бухарий, “Беду’ль-вахий”, 1; “Энбия”, 21; “Тефсир”, 96; Муслим, “Иман”, 252).

Аллах Тааля даа сонъра назиль эткен аетлерде, Ресулине хитап этип, бойле буюра:

وَكَذٰلِكَ اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ رُوحًا مِنْ اَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِى مَا الْكِتَابُ وَلاَ الْاِيمَانُ وَلٰكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِى بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَاِنَّكَ لَتَهْدِى اِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

«Иште, бойледже, санъа эмиримизнен Къуранны вахий эттик. Сен китап недир, иман недир, бильмез эдинъ. Анджакъ, биз оны къулларымыздан истегенимизни онен догъру ёлгъа ириштиргенимиз бир нур яптыкъ. Шубесиз, сен догъру ёлны косьтересинъ» («Шура», 52).

اِنَّا اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ كَمَا اَوْحَيْنَا اِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ...

«Биз Нухкъа ве ондан сонъки пегъамберлерге вахий эткенимиз киби, санъа да вахий эттик» («Ниса», 163).

Ресулюллах, саллуллаху алейхи ве селлемге кельген ильк вахийнинъ ильк сёзю «Окъу!» олмасы мунасебетинен буны эхл-и ал ве эхл-и къальб (ал ве гонъюль адамлары – софулар) бойле тефсир эткенлер:

«Окъу! Эр шейни окъу! Аллахнынъ китабыны окъу! Аллахнынъ аетлерини окъу! Кяинат китабыны окъу! Даима окъу! Аллахнынъ аетлерини окъу! Кяинат китабыны окъу! Даима окъу! Хидаетке иришмек, янълыш ёлдан узакълашмакъ ичюн окъу! Иманынъны бутюнлештирмек ичюн окъу! Аллах адынен окъу! Яраткъан Раббининъ адынен окъу! Инсанны къуруяткъан къан томарындан яраткъан, лякин онъа эр шейни окъумакъ, айдынлатмакъ, анъламакъ ве анълагъаныны яшатмакъ имкяныны берген юдже Раббинъ адынен окъу! Инсангъа окъув ниетини эдие этип, энъ буюк лютуфны косьтерген Аллахнынъ адынен окъу! Огренмек ичюн окъу! Къудрет къалемининъ бу алемге сызгъан эр сатырыны окъу! Инсангъа бильмегенини огреткен Аллахнынъ адынен окъу!»

Бу себептен Мевляна Хазретлери дюньявий китапларны окъув деври ичюн «хам эдим», кяинатнынъ эсрарыны окъув деври ичюн «пиштим», иляхий эсрарнынъ якъыджылыгъындан къаврулма деври ичюн де «яндым» ифаделерини къулланаракъ, кечирген маневий басамакъларны ифаде эткен.

Аеттеки «окъу» эмири чокъ муимдир. Анджакъ, онынъ Аллахнынъ адынен олмасы да айны дереджеде эмиет ташымакъта ве «окъу» эмирине таби оларакъ насыл оладжагъыны бильдирмектедир.

Ильк энген бу ает-и керимелерден шу нетиджелерни чыкъармакъ мумкюн:

– Эр ишке Аллахнынъ адынен башламалы.

– Къан томарындан яратылгъан ве энъ гузель шекильни алгъан инсан аджиз олгъаныны ич бир вакъыт унутмамалы.

اَلَّذِى عَلَّمَ بِالْقَلَمِ عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ

«Къалемнен язы язмакъны ве инсангъа бильмегенини огреткен» («Алякъ», 4-5) аетлеринде заманымызда инсаннынъ бильген эр шейи Дженаб-ы Хакъ тарафындан огретильгенине ишарет этильмекте.

– Бу себептен Раббимизнинъ юджелигини даима хатырамызда тутмалымыз, ич бир вакъыт Онъа къаршы исьянкяр олмамалымыз.

Ильк вахийден сонъра Аллахнынъ Ресулининъ арды-сыра келедджек олгъан дигер вахийлерге эйидже азыр олмасы ичюн, вахий бир муддет кесильди. Чюнки вахийнинъ анълашылмасы о къадар буюк бир вазифе эди ки, оны къолайлыкънен устюне алмакънынъ имкяны ёкъ эди. Бу себептен Дженаб-ы Хакъ:

اِنَّا سَنُلْقِى عَلَيْكَ قَوْلاً ثَقِيلاً

«Догърусы, биз санъа (ташынмасы) агъыр бир сёз вахий этеджекмиз», – деп буюра («Музземмиль», 5).

Бу себепнен Аллахнынъ Ресули (с. а. в.) садыкъ руяларнынъ артындан бирден бирге вахий мелегини къаршысында корьгенде, шашты. Хазрети Хатидженинъ теселли бермеси ве Варакъанынъ да догърултмасынен гонълюне раатлыкъ кельген эди.

Артыкъ о, вахийнинъ янъыдан башламасыны сабырсызлыкънен арзу эте эди. Вакъты-вакътынен ильк вахий кельген Хира дагъына чыкъа, беклей эди.

Бу вахий кельмеген куньлерде онъа теселли берген ялынъыз Хазрети Хатидже олды. Бунынъ ичюндир ки, Хазрети Пейгъамбер, салляллаху алейхи ве селлем, онынъ рухий теренлик, инджелик ве зерафетини ич бир заман унутмады. Хазрети Хатидженинъ вефатындан сонъра бир къурбан кесиледжек олса, бир къысмыны онынъ акърабаларына ёллар эди. О, Пейгъамберимизнинъ унутылмаз буюк бир хатырасы эди.

Ресулюллахнынъ аяты олып кечкен пейгъамберлерге биле насип олмагъан, хаял биле этильмеген шереф теджеллилери иле толудыр. Аллах, джелле джелялюху, «Хабибим» деп, тек онъа хитап этти. Мирадж пейгъамберлер арасында ялынъыз онъа насип олды.

Онынъ руханиети, Месджид-и Акъсада бутюн пейгъамберлерге имамлыгъынен сабит олды. Муса, алейхи'с-селямдаки «لَنْ تَرٰينِى» сыры онда «قَابَ قَوْسَيْنِ اَوْ اَدْنٰى» оларакъ теджелли этти.

Аллахкъа къавушмакъ аны олгъан намаз умметке кичик бир мирадж оларакъ икрам этильди. Айрыджа намаз башта элли вакъыт оларакъ эмир этильген эди. Ресулюллах, салляллаху алейхи ве сел-

лемнинъ ялварувы нетиджесинде намаз уммет-и Мухаммедге беш вакъыт оларакъ фарз къылынды.

Етим ве уммий олгъан (окъуп язмагъа бильмеген) Пейгъамберимиз ич бир кимседен илим огренмеген алда бутюн инсанларгъа рехбер, гизлилик алемининъ акъикъатларына терджиман ве Хакъ мектебининъ оджасы оларакъ кельди. Зия Паша дегени киби:

Бир мектепке олды ки мудавим,
Аллах эди затына муаллим.

Хазрети Муса бир такъым укюмлер кетирген эди. Хазрети Давуд Аллахкъа дуа эйлемек ве гузель макъамынен сайланды. Хазрети Иса инсанларгъа джумертлик ахлякъыны ве дюньяда зухд ичинде яшамакъны огретмек ичюн ёллангъан эди. Ислям пейгъамбери Хазрети Мухаммед Мустафа, саллялллаху алейхи ве селлем исе, буларнынъ эписини кетирди. Укюмлер кетирди. Нефсини темизлеп, айдынлыкъ бир къальб-и селим ве бир къальб-и муниб иле Аллахкъа дуа этмекни огретти. Энъ гузель ахлякъны огретти ве яшайышнен бу ахлякъкъа нумюне олды. Дюньянынъ алдатыджы эгленджилерине алданмамакъны тевсие этти. Къыскъасы, бутюн пейгъамберлернинъ эмир ве вазифелерини шахсиетинде, излеринде ве амеллеринде топлады. Сой ве эдеп юджелиги, гузеллик ве кемал сеадети, эписи онда топлангъан эди.

Шубесиз, онынъ къыркъ яшына кирмеси, инсанлыкъ тарихынынъ денъишюв нокъталарындан бириси олды.

О, къыркъ йыл къою джаиль джемиет ичинде яшады. Ортагъа къояджакъ мукеммелликлернинъ чокъусы халкъынынъ даа эвель бильмеген шейлери эди. Девлет адамы, ваазджы, хатип оларакъ ич билинмей эди. Буюк бир сераскер олгъанындан сёз этмек анда турсун, сырадаки адий бир аскер оларакъ да билинмей эди.

Кечкен миллетлернинъ ве пейгъамберлернинъ тарихыны, къыямет кунюни, дженнет ве джехеннемни анълаткъаны дуюлмай эди. Ялынъыз озь шахсына аит юксек бир аятнынъ ве юксек бир ахлякъынынъ ичинде яшай эди. Лякин иляхий бир эмир иле Хира къобасындан къайткъанынен о, бутюнлей денъишкен эди.

Вахийнинъ текрар башланувы

Фетрет-и вахий алты ай девам этти.

Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлем, вахийнинъ текрар башланувыны бойле анълаткъан:

«Мен (бир кунь) кеткенимде, бирден коктен бир сес эшиттим. Башымны котердим. Бир де бакътым ки, Хирада манъа кельген мелек (Джебраиль), кокнен ер арасында бир курсий устюнде отургъан. Пек зияде къоркътым. (Эвиме) къайттым:

«Мени ортюнъиз, мени ортюнъиз!», – дедим.

(Мен, устюм ортюли бир алда экенде, Джебраиль, алейхи'с-селям, кельди) Аллах Тааля (онынъ вастасынен манъа):

يَاأَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ. قُمْ فَأَنْذِرْ. وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ. وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ. وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ.

«Эй, ортюсине сарылгъан (Пейгъамбер)! Тур да, тенбиеле! Раббинъни юджельт! (Яни онынъ юджелигини текбирнен сёйле ве эр кеске бильдир!)Урбанъны темизле! (Яни тышынъы ве ичинъни темиз тут; гузель ахлякънен ахлякълан!) Ярамай шейлерден узакъ тур! («Муддессир», 1-5) аетлерини эндирди.

Бунъдан сонъра вахий бир даа кесильмеди» (Бухарий, «Тефсир», 74/4, 5; Муслим, «Иман», 255-258).

Аллах Тааля буюра:

وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

«Ант олсун ки, Биз, тюшюнип ибрет алсынлар деп, олар ичюн вахийни бир-бирисиннъ артындан етиштирдик (яни вахийни аралыкъсыз ёлладыкъ)» («Къасас», 51).

Вахийнинъ аралыкъсыз девам этмеси де Къуран-ы Керимнинъ иджазындандыр. Чюнки бутюн инсанларнынъ бир арагъа келип ве ярдымгъа чагъыра биледжеклери эр кесни чагъырып, бир аетини биле мейдангъа кетиремейджеклери ульвийликтеки аетлернинъ Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлемге бир-бирисининъ артындан энмеси Къуран-ы Керимнинъ вахийге таянгъанынынъ буюк делилидир. Бу, онъа ич бир шекильде инсанларнынъ киришмесининъ мумкюн олмагъанынынъ энъ ачыкъ бир делилидир.

Башкъа тарафтан, бинъ бир чалышма ве гъайрет нетиджесинде азырлангъан энъ уфакъ шиир китабы биле бир чокъ нукъсанлыкъларнен мейдангъа кельгени бир акъикъаттыр. Анджакъ, иляхий вахийде бойле бир хусусиет ёкътыр, о, ильк шеклинен эбедиен сакъланып къала. Иляхий вахий сайысыз муджизелерни ичине алгъан ве бутюн инсанлыкъ нукъсанлыкъларындан темиз бир сёз оларакъ лютуф этильген. Бу да Къуран-ы Керимнинъ хакъ ве юдже олгъаныны косьтермек ичюн етерлидир.

«Муддессир» суресининъ энмеге башламасындан сонъ, Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлем, раатланмакъ ичюн яткъан еринден аман турды. Хазрети Хатидже валидемиз, радиаллаху анха, не олгъаныны анъламагъаны ичюн тааджипленди ве:

– «Не ичюн турдынъ, раатланмадынъ?», – деп,сорады.

Аллах Ресули, саллялаху алейхи ве селлем де:

– «Энди раатланма вакъты кечти!», – деп, буюрды ве янъы кельген вахийни бильдирди.

Джебраиль алейхи’с-селям, вахий кельген ильк куньлерде Пейгъамбер Эфендимизге абдест алмакъны ве намаз къылмакъны огретти. Аллах Тааля Ресулининъ гонълюне хош келеджек бир ибадетни эмир этмекнен оны севиндирген ве юзюни кульдюргендир.

Алемлернинъ Эфендиси буюк бир севинч ичинде эвине къайтты. Аллахнынъ онъа кельген буюк икрамы акъкъында рефикъасына хабер берди ве онъа да абдест ве намаз къылмакъны огретти (Ибн Исхакъ, с. 117 ; Ибн Хишам, I, 262-263).

ПЕЙГЪАМБЕРЛИКНИНЪ 4 СЕНЕСИ

Эмир этильген шейни анълат!

Учь йыл девам эткен гизлилик девринден сонъ, яни пейгъамберликнинъ 4-джи йылында, Аллах Тааля бойле буюрды:

فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَاَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ اِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ

«(Эй, Ресулим! Артыкъ) санъа эмир этильгенни ачыкъ сёйле! Мушриклерден юзь чевир. Сени мыскъыллагъанларгъа нисбетен Биз санъа етермиз!» («Хиджр», 94-95).

Бу ает-и керимеде теблигънинъ артыкъ ачыкътан япылмасы эмир этильген эди.

Бир башкъа ает-и керимеде бу хусус даа ачыкъ, атта тенбиелейиджи махиетте, бойле ифаде этиле:

يَاأَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَاِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ اِنَّ اللّٰهَ لاَ يَهْدِى الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

«Эй, Ресуль! Санъа эндирильгенни теблигъ эт! Эгер буны япмасанъ, пейгъамберлигинъни япмагъан олурсынъ! Аллах сени инсанлардан къорчалайджакътыр. Шубесиз ки, Аллах кяфир топлулыгъыны хидаетке, догъру ёлгъа ириштирмез» («Маиде», 67).

Артыкъ Аллах Ресули, саллялдаху алейхи ве селлем, Аллах Таалянынъ буюргъаны киби:

قُلْ يَاۤاَيُّهَا النَّاسُ اِنِّى رَسُولُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِى لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ يُحْيِى وَيُمِيتُ فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ النَّبِىِّ الْاُمِّىِّ الَّذِى يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

«Де ки: «Эй, инсанлар! Акъикъатен, мен эпинъизге коклернинъ ве ернинъ саиби олгъан Аллахтан кельген Онынъ эльчисийим. Ондан башкъа танъры ёкътыр, О, тирильте ве ольдюре. Ойле исе, Аллахкъа ве уммий пейгъамбер олгъан Ресулине – ки о, Аллахкъа ве онынъ сёзлерине инаныр – иман этинъ ве онъа уйынъыз ки, догъру ёлны тапарсынъыз» («Араф», 158) деп, инсанларны ачыкътан-ачыкъ Ислямгъа давет этмеге башлайджакъ эди.

Лякин Пейгъамбер бу ишке не ерден ве насыл башлайджагъыны бильмей тургъанда, башкъа бир вахий кельди:

وَاَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْاَقْرَبِينَ. وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ. فَاِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ اِنِّى بَرِىٓءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ. وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ. اَلَّذِى يَرٰيكَ حِينَ تَقُومُ.

«(Эвель) энъ якъын акърабанъны тенбиеле. Санъа уйгъан муминлерге (мерхамет) къанатынъны кер. Эгер санъа къаршы кельселер, де ки: «Мен сизинъ япкъанларынъыздан, ич шубесиз ки, узакъым». Сен О буюк ве бол мерхамет саибине ишаныp таян. О (гедже намазгъа) тургъан заманынъда, сени коре» («Шуара», 214-218).

Хазрети Пейгъамбер, саллаллаху алейхи ве селлем, иляхий эмир керек эткени киби, эвель якъын акърабаларыны давет этти. Оларгъа икрам этти. Сонъ да бойле сёйледи:

«Эй, Абдульмутталиб огъуллары! Мен сизге дюньянынъ ве ахыретинъ энъ хайырлы динини кетирдим. Манъа Къуран вахий олды ки, о Къураннен сизни ве онынъ етишкени эр кесни тенбиелемек ичюн.

Манъа бу иште ким ярдым этеджек?»

Бу сёзлерге ич кимсе эмиет бермеди. Эр кес сусты. О заман даа кичик бала олгъан, анджакъ иман къафилесинде биринджилер олма шерефине наиль олгъан Хазрети Али турып:

«Эй, Аллахынъ Ресули! Санъа мен ярдымджы олурым!» – деди.

О ерде олгъанларнынъ мыскъыллайыджы кулюмсемелери къаршысында Аллах Ресули джиханны айдынлаткъан кулюмсемесинен Хазрети Алиге айланып, онынъ башыны сыйпады (Ахмед, I, 111, 159; Хейсемий, VIII, 302-303).

Аллах Ресули, саллялллаху алейхи ве селлемнинъ ильк япкъан даветини о сырада бир бала олгъан Хазрети Алиден башкъа ич бир кимсе къабул этмеди.

Даветке энъ якъынларындан башламасы эмир этильген Пейгъамберимиз, бир кунь Сафа тёпесине чыкъаракъ, Къурейш къабилесине сесленди. Олар да бу сесленювге джевап оларакъ Сафа тёпеси этрафына топландылар. Ресулюллах, саллялллаху алейхи ве селлем, юксек бир къаянынъ устюнден оларгъа бойле хитап этти:

«Эй, Къурейш джемааты! Мен сизге шу дагъынъ этегинде я да шу вадийде душман атлары бар, сизге тезден уджюм этеджек, малынъызны элинъизден аладжакъ, десем, манъа инаныр эдинъизми?».

Олар да, ич тюшюнмеден:

«Эбет, инанырмыз! Чюнки шимдигедже сенинъ ич ялан сёз сёйлегенинъни эшитмедик!» – дедилер.

О ерге кельген эр кеснинъ тасдикъини алгъан Аллах Ресули, саллялллаху алейхи ве селлем, оларгъа шу иляхий акъикъатны бильдирди:

«О алда, мен шимди сизге алдынъызда шиддетли бир азап куню олгъанындан, Аллахкъа инанмагъанларнынъ о адджы азапкъа огърайджакъларындан хабер берем. Мен сизни о агъыр азаптан къуртармакъ ичюн ёлланылдым.

– Эй, Къурейшлилер! Меним алым душман корьген бир кишининъ къорантасына зарар береджек деп, къоркъкъан, оларгъа хабер этмек ичюн чапкъан бир кишининъ алы кибидир.

Эй, Къурейш джемааты! Сиз юкъугъа далгъанынъыз киби олед-

жексинъиз. Юкъудан уянгъан киби тириледжексинъиз. Къабирден турып, Аллахнынъ огюне барып, дюньяда япкъан эр арекетинъиз ичюн эсап береджегинъиз акъикъаттыр. Сонъунда хайыр ишлернинъ ве ибадетлеринъизнинъ мукяфатыны, яман ишлернинъ де джезасыны ве шиддетли азабыны кореджексинъиз! Мукяфат – эбедий дженнет; джезалар да – девамлы джехеннемдир» (Бухарий, «Тефсир», 26; Ахмед, 1, 281-307; Ибн-и Сад, 1, 200).

О ерде олгъанлардан Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлемнинъ бу сёзюне къаршы чыкъкъан адам корюнмеди, лякин эмджеси Эбу Лехеб:

«Айды шу! Эллеринъ къурусын! Бизни бу ерге бунынъ ичюн чагъырдынъмы?», – деп, къаба ве ярашмагъан сёзлер къулланды, акъаретинен буюк пейгъамбернинъ къальбини къырды.

Эбу Лехебнинъ бу арекети акъкъында «Теббет» суреси энди:

تَبَّتْ يَدَا اَبِى لَهَبٍ وَتَبَّ مَا اَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ
وَامْرَاَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ فِى جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ

«Эбу Лехебнинъ эки эли къурусын! Къуруды да. Малы ве къазангъанлары онъа файда бермеди. О алевли бир атеште янаджакъ. Одун ташыйыджы оларакъ, бойнунда хурма лифинден букюльген бир йип олгъан алда къадыны да (атешке киреджек)» («Теббет», 1-5) (Бухарий, «Тефсир», 26/2; 34/2; 111/1, 2; Муслим, «Иман», 355).

Аетте Эбу Лехебнинъ къадыны да анъыла. Чюнки о да, къоджасы киби, Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлемге пек чокъ эзиетлер берген, кечеджек ёлларына тикенлер ташлагъан эди.

Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлемнинъ гъайретлери нетиджесинде алалары Хазрети Сафие ве Хазрети Атике, Хазрети Аббаснынъ азатлы къулу Эбу Рафи, Эбу Зерр ве къардашы Амр бин Абесе мусульман олдылар.

Фахр-ы Кяинат Эфендимиз бундан сонъ инсанларны Ислямгъа давет этмеге девам этти. Аджылыкъ мевсиминде Укъаз, Меджене, Зульмеджаз киби ярмалыкъларда, инсанлар топлу олгъан вакъыт-

ларда оларнынъ янларына барып, раст кетирген эр кеске, эфенди-ыргъат, зайыф-къуветли, зенгин-фукъаре демеден, Ислямны теблигъ эте, оларны Аллахнынъ бирлигине иман этмеге давет ве тешвикъ эте эди (Ибн-и Сад, I, 216-217).

Пейгъамберликнинъ бу девринде энген аетлер, умумиетнен, къыяметнинъ дехшетинден хабер бере эди:

اِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ مَا لَهُ مِنْ دَافِعٍ يَوْمَ تَمُورُ السَّمَاءُ مَوْرًا وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْرًا فَوَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ اَلَّذِينَ هُمْ فِى خَوْضٍ يَلْعَبُونَ يَوْمَ يُدَعُّونَ اِلَى نَارِ جَهَنَّمَ دَعًّا هٰذِهِ النَّارُ الَّتِى كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ

«Раббинънинъ азабы мытлакъа юзь береджек. Онъа мания оладжакъ ич бир шей ёкъ. О кунь кок салланып сарсылыр. Дагълар еринден юрип кетер. О кунь яланлагъанларнынъ вай алына! Олар кирген сапыкълыкълары ичинде ойнап тургъанлар. О кунь джехеннем атешине итекленип атылырлар да, «Иште, яланлап тургъанынъыз атеш будыр!» («Тур», 7-14).

Ресул-и Экрем Эфендимиз, саллаллаху алейхи ве селлемнинъ пейгъамберлигини илян этмеси ве даветке ачыкътан башламасындан сонъ мушриклер ве путларнынъ алейхинде ает-и керимелер назиль олмагъа башлады:

اِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ اَنْتُمْ لَهَا وَارِدُونَ

«Сиз ве Аллахтан гъайры табынгъанынъыз шейлер джехеннем якъарлыгъыдыр, сиз о ерге киреджексинъиз» («Энбия», 98).

قُلْ اِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَى اِلَىَّ اَنَّمَا اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ فَاسْتَقِيمُوا اِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ وَوَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَ

«Де ки: «Мен де, анджакъ сиз киби бир инсаным. Манъа иляхынъыз тек бир илях олгъаны вахий этиле. Артыкъ Онъа ёнелинъ, Ондан магъфирет истенъиз. Вай, ортакъ къошкъан-

ларнынъ алына!» («Фуссылет», 6).

Пейгъамберимиз мушриклер табынгъан путларны айыпламагъа башлагъан, имансызлыкъ ве шашкъынлыкъ ичинде олип кеткен аталары янълыш ёлда олгъаныны сёйлеген вакъыт, Къурейш мушриклери Пейгъамбер Эфендимизни ред ве инкяр эттилер. Онъа къаршы душманлыкъ этмек хусусында бирлештилер. Анджакъ, Эбу Талиб Аллах Ресулини къорчаламагъа девам эткени ичюн онъа ич бир шей япамадылар (Ибн-и Сад, I, 199).

Эбу Джехиль, Эбу Лехеб, Велид бин Мугъире, Умеййе бин Халеф, Ас бин Ваиль, Надр бин Харис, Укъбе бин Эби Муайт, Утбе бин Рабиа киби къоюю мушриклер Пейгъамберимизге къаршы душманлыкъта ашыры кетип, эбедий зиянгъа тюштилер ве бахтсыз олдылар.

Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлемнинъ эр тюрлю маниаларгъа бакъмадан, Ислямны теблигъ этмеси мушриклерни чокъ раатсызлай эди. Мусульманларгъа уджюм этмеге башладылар. Чюнки янъы кельген дин оларнынъ менфаатларына зарар кетире эди. Аман Эбу Талибге чапып кельдилер. Вазиетни анълатып, торунына маниа олмасыны риджа эттилер. Эбу Талиб оларны незакетнен къаршылады. Хазрети Пейгъамберге де ич бир шей сёйлемеди.

Бойледже, ич бир шейнинъ денъишмегенини корьген мушриклер текрар Эбу Талибге кельдилер ве:

– «Эй, Эбу Талиб! Артыкъ сабырларымыз къалмады! Къардашынънынъ огълу бизим динимизни ве иляхларымызны яманлай. Бизни де ахмакълыкъта къабаатлай. Эгер торунынъ шу япкъан ишлеринден вазгечмесе, эм санъа, эм торунынъа къаршы чыкъаджакъмыз. Я оны бу иштен вазгечир, я да оны къорчаламакътан вазгеч! Биз онынъ чаресини озюмиз бакъармыз!» – дедилер.

Эбу Талиб бу сёзлерни динълегенден сонъ, Аллах Ресули, саллаллаху алейхи ве селлемге йымшакълыкънен мушриклернинъ ниетлерини анълатты. Оны къорчаламакътан вазгечмейджегини сёйледи, анджакъ мушриклерге къаршы кельмек истемегенини де анълатаракъ:

– «Мени де, озюнъни де къорчала!», – деди.

Аллах Ресули, саллаллаху алейхи ве селлемнинъ эмджесининъ

бу сйзлерине джаны агъырды. Чюнки эмджесининъ сёзлери, керек олса, оны къорчаламакътан вазгечеджеги манасына келе эди. Мубарек козьлери яшланды. Чюнки мусульманлар даа зайыф эдилер. Зенгинлик ве къуветке къул олгъан азгъын Къурейш мушриклерине къаршы тураджакъ кучьлери ёкъ эди.

Бу эснада Ресулининъ къаршылашкъан зорлукъкъа даянып олмасы ичюн Аллах бойле буюрды:

وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ اِلَيْهِ تَبْتِيلاً رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لاَ اِلٰهَ اِلاَّ هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلاً

«Раббинънинъ исмини хатырла! Эр шейни ташлап, бутюн варлыгъынънен Онъа ёнель! О (Аллах ки), куньдогъушнынъ да, куньбатышнынъ да Раббидир. Ондан башкъа илях ёкътыр. Ойле исе, ялынъыз Онынъ имаесине сыгъын!» («Музземмиль», 8-9).

Бундан сонъ Аллах Ресули, саллаллаху алейхи ве селлемнинъ къайгъысы дагъылды. Сарсылмаз бир иман ве устюн бир федакярлыкънен эмджеси Эбу Талибге шу мешур сёзлерни сёйледи:

«Эй, эмдже! Аллахкъа емин этем ки, бу адамлар бир элиме Кунешни, бир элиме де Айны къойсалар, мен кене де бу давадан вазгечмем!»

Бу сёзлернинъ артындан козьлери яшлы алда Пейгъамберимиз о ерден айрылды.

Бойле бир джевап беклемеген Эбу Талиб сарсылды. Иман этмеген олса да, Хазрети Пейгъамберни эвляды киби севе эди. Бабасы Абдульмутталиб вефат этмеден аз эвель огъланларыны топлагъан ве Хазрети Пейгъамберни ким озь имаесине аладжагъыны сорагъан. О заман Эбу Талиб:

«Баба! Билесинъ, зенгин дегилим, анджакъ йымшакъ къальпли ве шефкъат саибийим. Къардашымнынъ огълуна бакъмакъны джаныма миннет билирим. Бу хусуста санъа сёз берем; Оны манъа эманет эт!» – деп, риджа эткен эди.

Бу себептен Алемлер эфендисининъ бойле кедерли бир шекиль-

де янындан айырылмасына Эбу Талибнинъ мерхаметли юреги даянамады. Онынъ артындан къычырды:

«Эй, къардашымнынъ огълу! Кель, истегенинъи сёйле! Емин этем ки, ич бир шей къаршысында сени оларгъа теслим этмем!» (Ибн-и Хишам, I, 276-278; Ибн-и Кесир, «Бидае», III, 96-97).

Бу адисенинъ артындан Эбу Талип Хашим огъуллары иле Муталлиб огъулларыны чагъырды. Олардан къоранталарынынъ шерефи адына Хазрети Пейгъамбер, саллляллаху алейхи ве селлемни къурейшлилерден къорчаламаларыны риджа этти. Буны Эбу Лехебден гъайры эр кес къабул этти (Ибн-и Хишам, I, 281; Ибн-и Эсир, «Кямиль», II, 65).

Эбу Талибге япкъан мураджатларынынъ файда бермегенини корьген мушриклер, бу сефер догърудан догъругъа Аллах Ресули, саллляллаху алейхи ве селлем эфендимизге мураджат этип:

– «Сен, союнъ темиз, макъамынъ юксек бирисисинъ! Шимдиге къадар араплар арасында кимсенинъ япмагъаныны япасынъ, айтмагъаныны айтасынъ. Арамызгъа айрылыкъ кетирдинъ. Бизни бирибиримизге душман эттинъ. Бойле арекет этмектен макъсадынъ недир?

Зенгин олмакъ ичюн бойле япасанъ, санъа истегенинъ къадар мал берейик. Къабилелер арасында сенден зенгин кимсе олмасын!

Реислик япмакъ истесенъ, аман сени озюмизге баш этейик, Меккенинъ акими ол!

Гузель бир къадыннен эвленмек истесенъ, санъа Къурейшнинъ энъ гузель къадынларындан къайсы бирини истесенъ, онъа эвлендирейик!

Эгер джинлернинъ, шейтанларнынъ шеррине огърагъан олсанъ, табиплерге алып барайыкъ. Сени къуртармакъ ичюн бутюн федакярлыкъларгъа къатланайыкъ.

Не истесенъ, япмагъа азырмыз. Етер ки, кель, бу давадан вазгеч!», – дедилер.

Заваллы мушриклер инсаннынъ энъ буюк алдатыджылары олгъан мал-мульк, реислик ве къадын иле Хазрети Пейгъамбер, саллляллаху алейхи ве селлемни давасындан вазгечирирмиз, деп, зан эткен эдилер. Бу юкъарыда теклиф этильген инсанны ёлдан ураджакъ

шейлерге «ёкъ» джевабыны бермек чокъ къыйын эди. Чюнки зенгинлик, шурет ве шехвет нефсининъ къулу олгъан инсаннынъ учь буюк тузагъыдыр.

Анджакъ, Аллах Ресулининъ нурлу аятында бу ве бенъзери алдатыджы, кечиджи шейлернинъ ич де ери ёкъ эди:

– «Мен сизден ич бир шей истемейим. Не мал, не мульк, не салтанат ве не де реислик! Меним тек истегеним шудыр: Путларгъа тапмакътан вазгечинъиз, ялынъыз бир олгъан Аллахкъа ибадет этинъиз!» (Ибн-и Кесир, «Бидае», III, 99-100).

Мушриклер исе, нефислерине къул олгъанлары ичюн, онынъ юдже давасыны бир тюрлю анълап оламай эдилер, о, путларгъа тапар, деп, умют эте эдилер. Бунъа коре де Хазрети Пейгъамбер, саллялллаху алейхи ве селлем озюни бойле такъдим эте эди:

قُلْ اِنِّى نُهِيتُ اَنْ اَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَمَّا جَاءَنِىَ الْبَيِّنَاتُ مِنْ رَبِّى

وَاُمِرْتُ اَنْ اُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ

«(Ресулим!) Де ки: «Манъа Раббимден ап-ачыкъ делиллер кельгенинен, Аллахны быракъып, о табынгъан шейлерге къуллукъ этмек манъа ясакъланды ве манъа алемлернинъ Раббине теслим олмакъ эмир этильди» («Мумин», 66).

قُلْ اِنَّمَا اُمِرْتُ اَنْ اَعْبُدَ اللّٰهَ وَلَاۤ اُشْرِكَ بِهِ اِلَيْهِ اَدْعُو وَاِلَيْهِ مَآبِ

«Де ки: «Манъа факъат Аллахкъа къуллукъ этюв ве Онъа ортакъ къошмамакъ эмир этильди. Мен ялынъыз Онъа чагъырам ве дёнюш де, ялынъыз Онъадыр» («Рад», 36)

اِنَّمَا اُمِرْتُ اَنْ اَعْبُدَ رَبَّ هٰذِهِ الْبَلْدَةِ الَّذِى حَرَّمَهَا وَلَهُ كُلُّ شَىْءٍ وَاُمِرْتُ اَنْ اَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَاَنْ اَتْلُوَ الْقُرْاٰنَ فَمَنِ اهْتَدٰى فَاِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَقُلْ اِنَّمَا اَنَا مِنَ الْمُنْذِرِينَ

«Манъа бу шеэрни (Меккени) токъунылмаз япкъан Раббиме къуллукъ этмек эмир этильди. Эр шей де, затен Онъа аиттир. Манъа мусульманлардан олып, Къуран окъумакъ эмир этиль-

ди. Артыкъ ким догъру ёлгъа кельсе, ялынъыз озю ичюн кельгендир, ким де азса, онъа де ки: «Мен факъат тенбиеджилерденим» («Немль», 91-92).

قُلْ اِنَّنِى هَدٰينِى رَبِّى اِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ دِينًا قِيَمًا مِلَّةَ اِبْرٰهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قُلْ اِنَّ صَلاَتِى وَنُسُكِى وَمَحْيَاىَ وَمَمَاتِى لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لاَ شَرِيكَ لَهُ وَبِذٰلِكَ اُمِرْتُ وَاَنَا اَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ قُلْ اَغَيْرَ اللّٰهِ اَبْغِى رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَىْءٍ

«Айт: «Шубесиз, Раббим мени догъру ёлгъа, дос-догъру динге, бир Аллахкъа инангъан Ибрахимнинъ динине ириштирди. О, Аллахкъа ортакъ къошкъанлардан дегиль эди». Айт: «Шубесиз, меним намазым, къурбаным, аятым ве олюмим – эписи алемлернинъ Рабби Аллах ичюндир. Онынъ ортагъы ёкътыр. Манъа факъат бу эмир этильди ве мен мусульманларнынъ биринджисим». Айт: «Аллах эр шейнинъ Рабби олгъанда, мен Ондан башкъа Рабб къыдыраджаммы?» («Энам», 161-164).

قُلْ هٰذِهِ سَبِيلِى اَدْعُو اِلَى اللّٰهِ

«(Ресулим!) де ки: «Иште, бу, меним ёлумдыр. Мен Аллахкъа чагъырам…» («Юсуф», 108).

قُلْ مَا اَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ وَمَا اَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ

(Ресулим!) Де ки: «Бунъа къаршылыкъ мен сизден ич бир хакъ истемейим. Ве мен олгъанындан башкъа корюнгенлерден де дегилим» («Сад», 86).

Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлемнинъ бу къатий арекетлери къаршысында мушриклер, ич олмаса, путларны яманламакъ меселесини чезмек истедилер. Хазрети Пейгъамберден путларны айыпламамасыны талап эттилер. Бундан сонъ Аллах бойле буюрды:

فَلاَ تُطِعِ الْمُكَذِّبِينَ وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ

«(Акъикъатны) ялан сайгъанларгъа боюн эгме! Олар истейлер ки, сен йымшакъ даврансанъ да, олар да санъа йымшакъ даврансын» (Мушриклернинъ Ресулюллахтан тевхид курешинде йымшакъ арекет этюв меселесиндеки истеклерине ишарет этильмекте) («Къалем», 8-9).

اِذًا لَاَذَقْنَاكَ ضِعْفَ الْحَيٰوةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا

«О вакъытта, ич шубесиз, санъа аятнынъ ве олюмнинъ сыкъынтыларыны къат-къат таттырыр эдик, сонъра бизге нисбетен озюнъ ичюн бир ярдымджы да тапалмаз эдинъ» («Исра», 75).

Яни, тевхид меселесинде йымшакъ арекет этюв бойле вакъытта биле ясакълангъан эди. Чюнки бу, диннинъ даа там къурулмадан бозулмасына себепчи олур, бу исе, мушриклернинъ чиркин макъсатларындан бириси эди. Анджакъ, олар истегенлерине наиль оламанъаны ичюн, озь талапларыны джаильдже буютерек, путларнынъ вазиетлерини къуртармагъа чалыша эдилер. Бунынъ ичюн шу кулюнчли теклифни япмакъ къарарына кельдилер:

«Сен бизим путларымызгъа табын; биз де сенинъ Аллахынъа къуллукъ этермиз. Бойледже, арамыздаки зытлыкъ чезильген олур», – дедилер.

Бу мантыкъкъа уймагъан хаталы ёлгъа Къуран-ы Керим бойле джевап берди:

قُلْ يَاۤاَيُّهَا الْكَافِرُونَ لَاۤ اَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ وَلَاۤ اَنْتُمْ عَابِدُونَ مَاۤ اَعْبُدُ وَلَاۤ اَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدْتُّمْ وَلَاۤ اَنْتُمْ عَابِدُونَ مَاۤ اَعْبُدُ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِىَ دِينِ

«(Ресулим!) айт: «Эй, кяфирлер! Мен сиз табынаяткъанларынъызгъа табынмам. Сиз де меним табынгъаныма табынмайсынъыз. Мен де сизнинъ табынгъанларынъызгъа асла табынаджакъ дегилим. Эбет, сиз де меним табынгъаныма табынамакъта дегильсинъиз. Сизинъ growинъиз – сизге, меним диним де – манъа» («Кяфирун», 1-6) (Ибн-и Хишам, I, 386).

Ресуль-и Экрем Эфендимиз, салляллаху алейхи ве селлемнинъ юдже даветине башта, умумиетле, фукъаре, къул ве зайыф кимселер иман эттилер. Бунынънен берабер Хазрети Эбу Бекир киби зенгинлерден иман эткенлер олса да, оларнынъ сайысы чокъ дегиль эди.

Ишкендже[5] деври

Эбу Талибге япылгъан теклифлерден бир нетидже аламагъан, Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлемден де ич бир мусбет джевап корьмеген мушриклер меселени къоркъутув ёлунен чезмек истедилер. Ильк вакъытлары къабилеси ве къорантасы кучьлю олгъанларгъа зарар кетиремедилер. Чюнки мусульманларгъа нисбетен япылгъан зулумлар даа умумий дегиль эди.

Бу сырада мушриклернинъ эскенджелерине огърагъанлар даа зияде кимсесиз, къул ве джариелер эди. Оларгъа япылмагъан ишкендже къалмагъан эди ...

Хазрети Хаббаб, атеш къорлары устюне яткъызылгъан, атеш бgames деданинден иригеn ягълардан сёнгенге къадар коксюне бастырылып бекленген эди.

Хаббаб, радиаллаху анх, демирджи эди; базы мушриклерден де аладжакъ парасы бар эди. Борджунынъ къайтарылмасыны истеген вакъытта, онъа:

– «Башта Мухаммедни инкяр эт, сонъ аладжагъынъны берермиз!», – деп, айта эдилер.

О да, фаний дюнья менфаатыны бир кенаргъа быракъып:

– «Мен оны асла инкяр этмем! Мен онен бераберим!», – деп, эбедий сеадетини сайлай эди.

Чеккен бу азаплардан бирисини о, озю бойле анълаткъан эди:

– «Бир кунь аладжагъымы истемек ичюн Ас бин Ваильге кеткен эдим.

О:

– «Мухаммедни инкяр этмегендже, паранъны бермейджем», –

5 Ишкендже - зулум, эзиет, къыйынчылыкъ.

деди.

Мен де:

– «Сен ольгенге къадар, атта янъыдан тирильгенге къадар Мухаммедни асла инкяр этмейджем», – дедим.

– «Яни, демек, мен оледжем, сонъ бир даа тирильтиледжем, ойлеми?», – деп сорай Ас.

Мен:

– «Эбет», – джевабыны бердим.

Ас бин Ваиль:

– «Ойле исе, янъыдан тирильтильгеним вакъыт малларым олур да, иште, о вакъыт мен санъа борджумы одерим», – деди.

Бундан себеп шу аетлер назиль олды:

اَفَرَاَيْتَ الَّذِى كَفَرَ بِاٰيَاتِنَا وَقَالَ لَاُوتَيَنَّ مَالاً وَوَلَدًا. اَطَّلَعَ الْغَيْبَ اَمِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمنِ عَهْدًا. كَلاَّ سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا. وَنَرِثُهُ مَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا

«(Ресулим!) Аетлеримизни инкяр эткен ве: «Ич шубесиз, манъа мал ве эвлят бериледжек» деген адамны корьдинъми? О гъайбны бильдими, ёкъса, Аллахнынъ къатындан бир сёз алдымы? Эльбетте, ёкъ! Биз онынъ сёйлегенини язаджакъмыз ве азабыны узаткъан сайын узатаджакъмыз. Онынъ дегенине биз варис олурмыз (малы ве эвляды бизге къалыр), о озю исе, янымызгъа яп-ялынъыз келир» («Мерьем», 77-80) (Бухарий, «Тефсир» 19/3; Муслим, «Мунафикъун», 35-36; Тирмизий, «Тефсир», 19/3162).

Хаббаб, радиаллаху анхнынъ саибеси Умму Энмар да онъа ишкендже этмек мевзусына башкъалардан артта къалмайып, атеште къыздырылгъан демирнен Хазрети Хаббабнынъ башыны тамгъалагъан эди. Хаббаб, радиаллаху анх, Пейгъамбер, алейхи'с-селямгъа келип, Умму Энмарнынъ япкъанларындан шикает этти. Ресулюллах, саллаллаху алейхи ве селлем:

«Аллахым! Хаббабкъа ярдым эт!» деп, дуа эткенден сонъ, Умму

Энмар башындан бир дертке огърады ве копеклер киби улумагъа башлады. Онъа башыны атешнен тамгълатмасыны тевсие эттилер. Бундан сонъ Хаббаб, радиаллаху анх, демирни атеште къыздырып, онен Умму Энмарнынъ башыны тамгъалады (Ибн-и Эсир, «Усду'ль-гъабе», II, 115).

Хазрети Билял да энъ агъыр эскенджелерге маруз къалгъанлардан бириси эди. Сахабий Умейййе бин Халеф Билялгъа акъылгъа кельмейджек эскенджелер япа эди. Къызгъын къумларгъа ятыртып, устюне буюк ташлар къоя эди, базы вакъытларда да Мекке сокъакъларында сюреклей эди. Билял-и Хабеший, радиаллаху анхны бир кунь бир гедже сувсуз къалдыргъандан сонъ, онъа бир кольмек кийдирип, шиддетли сыджакъ астында къызгъын къумлар устюнде тута, бедениининъ ягъы иригенджеге къадар беклете эди.

Мушриклер Билял, радиаллаху анхкъа эр тюрлю эскенджени япсалар да, истегенлери шейни сёйлеттиремедилер. О даима:

– «Эхад, Эхад, Эхад (Аллах бир, Аллах бир, Аллах бир)!», – деп, айта эди (Ахмад, I, 404; Ибн-и Сад, III, 233; Белязурий, I, 186).

Мушриклернинъ эскенджелери кунь куньден арта, зайыф ве кимсесиз муминлерден сонъра Аллах Русули ве янында олгъан Эбу Бекир, Зубейр бин Аввам, Хазрети Осман, Мусаб бин Умейр киби варлыкълы ве сою кучьлю инсанлар да эзиет ве эскенджелернен къаршылашмагъа башладылар.

Мушриклер Меккели хорлагъанларны къозгъап, Пейгъамбер, саллаллаху алейхи ве селлем Эфендимизге уджюм эте эдилер. Онъа шаирлик, сиирбазлыкъ ве делилик киби, ич кимсенинъ инанмайджагъы ялан ве ифтираларнен эзиет эте эдилер (Ибн-и Хишам, I, 309-310).

Абдуллах бин Амр, радиаллаху анхнынъ озь козюнен корип, анълаткъанына коре, бир кунь Ресуль-и Экрем, саллаллаху алейхи ве селлем, Кябенинъ Хиджр къысмында намаз къылгъанда, Укъбе бин Эби Муайт келип, оны коре. О, Пейгъамберимизни богъмакъ ичюн урбасыны бойнуна сарып, кучьнен чекмеге башлады. Хазрети Эбу Бекир етишип, оны омузындан тартып, узакълаштырды ве:

– «Раббинъизден ап-ачыкъ делиллернен кельген бир киши-

ни «Раббим Аллах» дегени ичюн ольдюреджексинъизми?» – деди (Бухарий, «Тефсир», 40).

Бутюн буларгъа ве дигер залымджа тавырларгъа рагъмен Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлем, тевхид давасында мушриклернен ич бир шекиль ве суретте узлашувгъа янашмады, динини денъиштирмеге чаре бермеди. Эм де о, асхаб-ы кирамдан сорай эди:

– «Ичинъизден ким барып, Кябеде мушриклерге Къуран окъур?»

Бу теклифке джан-гонъюльден «Мен, эй, Ресулюллах» деген Абдуллах бин Месуд Кябеде мушриклерге Къуран окъугъан ве бу себептен о бахтсыз залымлар тарафындан котекленген эди.

Аркъадашлары:

– «Биз сенинъ бу алгъа огърайджагъынъдан къоркъкъан эдик!» – дедилер.

О:

– «Меним назарымда олардан даа зайыф вазиетте олгъан ич кимсе ёкътыр! Истесенъиз, мен ярын да кетер, оларгъа текрар Къуран окъурым!», – деген эди.

Аркъадашлары:

– «Ёкъ! Оларгъа бегенмегенлери шейни динълеттинъ. Санъа бу къадары етер!», – дедилер (Ибн-и Хишам, I, 336-337).

ПЕЙГЪАМБЕРЛИКНИНЪ 5-ДЖИ СЕНЕСИ

Хабешистан хиджрети

Ресул-и Экрем, саллЯллаху алейхи ве селлем Эфендимиз, къурейшлилернинъ инсафсыз эзиетлери къаршысында мусульманларгъа хиджрет эмирини бере. Чюнки олар диний вазифелерини урь ве сербест япамай эдилер. Айрыджа, динни яйма вазифелери де бар эди.

Асхаб-ы Кирам къайда хиджрет этип оладжакъларыны сорагъанда, Ресул-и Экрем Эфендимиз:

– «Хабешистангъа! Чюнки анда халкъына зулум этмеген бир укюмдар бар. Эм де о ер догърулыкъ улькесидир. Аллах Тааля сыкъынтыларымыздан бир къуртулыш ёлуны лютуф эткенге къадар, анда къалынъыз!», – буюрды (Ибн-и Хишам, I, 343; Ибн-и Сад, I, 203-204).

Бу ильк хиджрет Мекке деврининъ 5-джи йылында, Реджеб айында япылды. Ильк къафиле он эки эркек иле беш къадындан тешкиль этилип, умумий сайылары он еди киши эди. Ичлеринде Осман бин Аффан, къадыны Хазрети Рукъие, Зубейр бин Аввам, Мусаб бин Умейр, Абдуррахман бин Авф, Эбу Селеме, Умму Селеме, Осман бин Мазун, Ибн-и Месуд, радиаллаху анхум, киби асхабнынъ огде кельгенлери де бар эди.

Ильк мухаджирлер Хабешистанда учь ай къалдылар. Чюнки мусульманлар арасында мушриклер де артыкъ иман эткен деген бир хабер даркъалды. Бундан себеп хиджрет къафилеси Меккеге къайтты. Отуз учь эркек, алты къадындан мейдангъа кельген отуз докъуз

кишилик бир къафиле пейгъамберликнинъ бешинджи йылында, Шевваль айында, Меккеге якъынлашкъанда, мушриклернинъ мусульман олгъанлары акъкъындаки хабернинъ темельсиз олгъаны огренильди. Хабеш улькесине кери къайтмакъ чокъ къолай бир иш дегиль эди. Имаеджилерсиз Меккеге кирмектен де къоркътылар. Анджакъ, мушрик олгъан акъраба ве достларынынъ имяесинен гизли алда Меккеге кирмеге имкян булдылар (Ибн-и Хишам, II, 3-8; Ибн-и Сад, I, 206; Хейсемий, VI, 33).

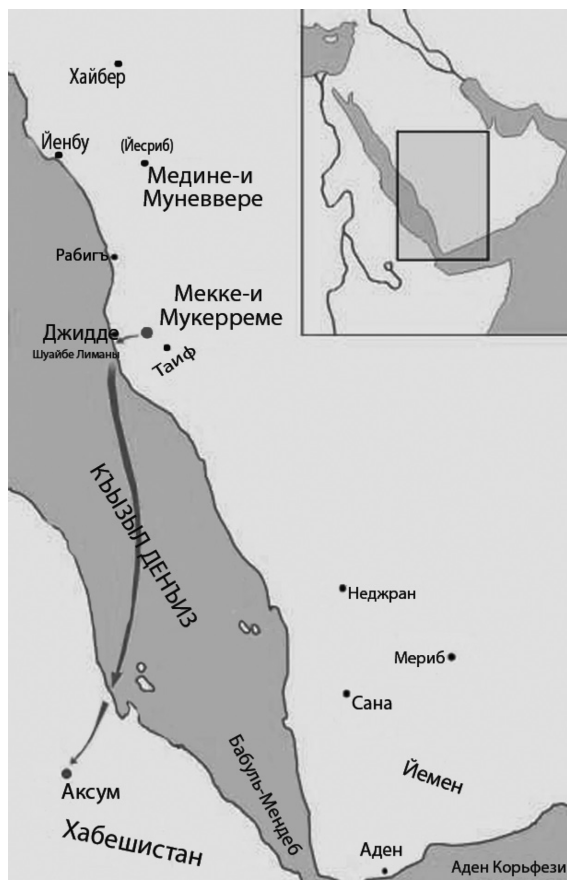

Гъараник меселеси

Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлем, янъы энген «Неджм (Йылдыз)» суресини Харем-и Шерифте, о ерде олгъанларгъа юксек сеснен окъуды. Суренинъ сонъунда седжде аети кельгени ичюн, Хазрети Пейгъамбер салляллаху алейхи ве селлем Аллахкъа седжде этти. Онынъен берабер бу ерде олгъан мусульман-мушрик, инсан-джин, эр кес, седждеге бардылар (Бухарий, «Тефсир», 53/4).

Анджакъ, мушриклер суренинъ ичинде кечкен путларынынъ исимлеринден долайы, Аллахкъа дегиль, озь путларына седжде эткен эдилер.

Иште, сонърадан уйдурылгъан ве «Гъараник меселеси» деп, ортагъа чыкъарылгъан резиль иддиагъа темель япылмагъа истенильген адисе бундан ибареттир.

Меккели мушриклернинъ Ислям динине киргени акъкъындаки хабернинъ даркъалмасынынъ себеби, мусульманларнен мушриклернинъ айры-айры эки седждени айны вакъытта къылмасыдыр.

Ишнинъ темели ялынъыз бундан ибарет олмасына рагъмен, сонъралары «Гъараник меселеси» деп адландырылгъан бир ифтира ортагъа атылды. Санки шейтан аетлернинъ арасына «путларнынъ шефааты умют этиледжек» манасында бир фысылты иляве этти, мушриклер де бундан мемнюн олып, седждеге баргъанлар. Анджакъ, янълышлыкъ сонърадан анълашылгъан эди, эльбетте!

Бу адисени факъат Ислям душманлыгъыны куткен базы шаркъшынаслар киби бир такъым кимселер акъикъат зан эткенлер. Амма тефсир, хадис, сиер ве Ислям тарихы алимлери эм ривает тарафындан, эм де иддианынъ Ислям акъидесине уймагъаны тарафындан бу уйдурылгъан адисени тедкъикъ этип, къатий шекильде яланлагъанлар.

Бириндживден, Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлем, иляхий вахийни инсанларгъа теблигъ этюв вазифесинде гъафлеттен, янъылмадан муафаза этильген. Шейтаннынъ пейгъамберлернинъ рисалет вазифелерине киришмеси асла мумкюн дегиль. Аллах Тааля шейтаннынъ мумин къуллар устюнде биле бир кучьнинъ олмагъаныны биль-

диргени такъдирде («Хиджр», 42), шейтаннынъ Пейгъамберимизнинъ теблигъине киришмеси ич де мумкюн дегильдир.

Пейгъамбер Эфендимиз рисалетинде эр тюрлю унутув, гъафлет, гунях ве хатадан узакътыр, о кетирген Къуран-ы Керим де иляхий муафаза астындадыр. Ает-и керимелерде буюрыла:

لاَ يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلاَ مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ

«Онъа (Къуран-ы Керимге) не огюнден, не де артындан батыл якъыынлашмаз. О, бутюн кяинат макътагъаны икмет саиби тарафындан парча-парча эндирильген» («Фуссилет», 42).

اِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَاِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ

«Ич шубе ёкъ ки, Къуранны Биз эндирдик, ве, эльбетте, оны кене де биз къорчалайджакъмыз» («Хиджр», 9).

Гъараник иддасы кечкен ривает сенед тарафындан мердуттыр. Бу хусуснен алякъалы оларакъ Ибн-и Хузейме «Гъараник адисеси зындыкъларнынъ яланларындандыр» деген (Исмаил Джеррахогълу, ДИА, «Гъараник» мад., XIII, 363).

Сахих хадислерни ривает эткен ич бир китапнынъ буны накъиль этмемеси, ич бир ишанчлы равининъ буны сахих ве муттасыл бир сенеднен ривает этмемеси, онынъ чюрюклигини косьтермек ичюн етерлидир (Къады Ияд, II, 132).

Гъараник иддасы акъыл тарафтан да мумкюн дегильдир. Чюнки Гъараникте ширк иддасы бар. Албуки, Ислям дини ильк андан итибарен келиме-и тевхидни теблигъ эткен. Ислямнынъ темель ташы олгъан тевхид инамынынъ къаршысында бу киби иддаларнынъ акъылгъа сыгъаджакъ ич бир тарафы ёкътыр. Бу меселе иле алякъалы «Неджм» суресинде баштан сонъуна къадар ширк ве Аллахкъа ортакъ къошмакъ тенкъид этильмектедир, путларнынъ къуру исимлерден ибарет олгъаны, мушриклернинъ сырф зан ве авеслерине уйгъанлары бильдирильмектедир. Бойле бир муддет ичинде мушриклернинъ бегенип, седжде этеджеклери бир сёзнинъ къарыштырылмасы мумкюн дегильдир.

Бу ботенге энъ гузель джевап, иште, бу суренинъ башында бериле:

مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَى وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى اِنْ هُوَ اِلَّا وَحْيٌ يُوحَى*

«Аркъадашынъыз (Мухаммед) аддини ашмады ве батылгъа инанмады, о арзусына коре де лаф этмез. О (онъа бильдиргенлер) вахийден башкъа шей дегиль» («Неджм», 2-4).

Ислям алимлери тарафындан бу меселенинъ мусульманларгъа къаршы кинли бир душманлыкънынъ эсери оларакъ ортагъа чыкъартылгъаны пек чокъ джеэттен исбат этильген. Он учь сенелик Мекке деври ширкни ёкъ этмек ве юреклердеки инамны пекитмекнен кечкендир. Чюнки тевхид инамы юректе Аллахтан башкъа эр анги бир варлыкънынъ ортакълыгъыны къабул этмей.

Экинджи Хабешистан хиджрети

Биринджи Хабешистан хиджретине пек къулакъ асмагъан Къурейш мушриклери мухаджирлернинъ яхшы къаршыланып алынгъанларыдан хабердар олгъанларынен, теляшкъа къапылдылар. Олар, Ислям этрафкъа яйылса, оны токътатып оламайджакъларыны тюшюне эдилер. Хабешистан укюмдарындан мусульманларны кери истемек хусусында бир къараргъа келип, аман анда Абдуллах бин Рабиа ве Амр бин Асны чешит эдиелернен ёлладылар.

Эбу Талиб Къурейшлилернинъ Неджашийге эльчи ве эдиелер ёллагъанларындан хабердар олгъанынен, мухаджирлерни мушриклернинъ айнеджилигинден къорчаламакъ макъсадынен Неджашийге оны макътагъан бир шиир язып ёллады (Ибн-и Хишам, I, 356).

Амр ве аркъадашы Неджаший иле корюшмеден эвель, онынъ ярдымджыларына чешит эдиелер берип, оларны озь тарафына чектилер. Мушриклернинъ эйети даа сонъра Неджашийге эдиелерини такъдим эттилер ве бойле дедилер:

– «Эй, укюмдар! Бизден бир такъым акъылы чалышмагъан яшлар сенинъ мемлекетинъе келип сыгъындылар. Олар аталарынынъ динини терк эттилер, сенинъ дининъе де кирмедилер. Олар янъы бир

дин ортагъа чыкъардылар. Акърабалары оларны къайтарып кетирмек ичюн бизни санъа ёлладылар. Чюнки къавмимиз буларны эр кестен даа яхшы таный ве къабаатларыны эр кестен даа яхшы биле».

Олар Неджашийнинъ Джафер ве аркъадашларыны динълемесинден къоркъа эдилер. Олар Неджаший сораштырмадан, мухаджирлерни оларгъа теслим этмесини истей эдилер.

Укюмдарнынъ везирлери де:

– «Эфендим! Бу адамлар догъру айталар. Къавимлери оларны даа яхшы биле. Сен оларны бу адамларгъа теслим эт, мемлекетлерине алып кетсинлер!», – дедилер.

Неджаший ачувланды ве:

– «Ёкъ! Мен оларны динълемеден, аман теслим этмейджем! Мени башкъаларгъа терджих этип, мемлекетиме сыгъынгъан бу джемааткъа яманлыкъ япмайджам», – деди ве хабер ёллап, мухаджирлерни янына чагъыртты.

Неджаший озюнинъ дин адамларыны да чагъырды. Олар Неджашийнинъ чевресинде, китаплары ачыкъ бир вазиетте отурдылар.

Мухаджирлер кельгенинен Неджаший эр эки тарафны да хузурында юзь-юзьге кетирди. Тарихий бир эеджан яшанды. Мусульманлардан сёз айтаджакъ Хазрети Джафер, радиаллаху анх, эди.

Неджаший мухаджирлернинъ реиси Джафер Тайяргъа чеврильди:

– «Къурейшлилер эльчи ёлладылар, Меккеге къайтманъызны истейлер», – деди.

Джафер укюмдаргъа:

– «Эй, укюмдар, булардан соранъыз! Къулмызмы, бизлерни кери истейлер?», – деди.

Неджаший Амр бин Аскъа бакъты. О да шойле джевапланды:

– «Ёкъ, эписи урьлер!»

Къонушма бойле девам этти:

– «Соранъыз булардан! Биз борджлу кимселермизми ёкъса, бизлерни кери истейлер?»

– «Ёкъ ич бирисининъ кимсеге борджу ёкъ!»

– «Соранъыз булардан! Биз къатильмизми, бизлерни иникъам алмакъ ичюн чагъыралар?»

– «Ойле дегиль, бойле бир истегимиз де ёкъ!»

– «Ойле исе, бизлерни неден кери истейлер?»

О вакъыт Амр бойле деди:

– «Булар деделеримизнинъ дининден айрылдылар. Иляхларымызны акъарет этелер. Яшларымызнынъ инамларыны бозалар. Халкъымызнынъ арасына фитне, болюджилик сокътылар. Бутюн Мекке халкъы экиге болюнди».

Неджаший:

– «Сиз не меним диниме, не де озь къавминъизнинъ динине кирмейсинъиз, сизинъ къабул эткенинъиз бу дин насыл бир диндир?», – деп сорады.

Джафер Тайяр сёзге башлады:

– «Эй, эмир! Биз джаиль бир къавим эдик. Таштан, агъачтан япылгъан путларгъа илях деп, табына эдик. Ольген айванларнынъ этлерини ашай, къыз балаларымызны тири-тири ерге коме эдик. Къумар ойнай, фаизджилик япа эдик. Зинаны ве бир къадыннынъ бир къач эркекнен джинсий мунасебетте олмасыны хош коре эдик. Акърабаларымызгъа нисбетен вазифелеримизни бильмей эдик. Къомшуларымызнынъ хакъларыны танымай эдик. Кучьлюлер зайыфларны эзе, зенгинлер фукъаренинъ аркъасынен къазана эди. Арамызда хакъ-укъукъ недир, билинмей эди.

Аллах Тааля бизлерге мерхамет этти, тюзельмемизни тиледи ве ичимизден бир пейгъамбер ёллады. О пейгъамбер асыллы, сою ве къабилеси темиздир. Оны «Эмин» (ишанчлы) деп исимлендирген эдик. О бизни Аллахнынъ бирлигине чагъырды. Онъа ибадет этмекни огретти. Деделеримизнинъ путларындан къуртарды. Бутюн ахлякъсызлыкълардан узакълаштырды. Къан тёкмекни, къумар ойнамакъны, ичкини, фаизни, яланджылыкъны, етимлернинъ малларына токъунмакъны ясакълады. Бизге эп эйиликлерни огретти. Догърулыкъны, сёзде турмакъны, къомшу ве акърабагъа яхшы давранмакъны, къадынларнынъ шерефини, къыз балаларнынъ аятыны къуртармамызны эмир этти. Бизни вахшийликтен къуртарды. Медениййликке

къавуштырды. Бизим эйи бир инсан олмамызны теминледи. Онынъ ёлундан юремиз. Бу себептен къурейшлилернинъ душманлыгъыны къазандыкъ. Чешитли эскенджелерге огърадыкъ. Факъат эскенджелер даяныламаз алгъа кельгенинен, динимизден къайтмакъ истемегенимиз ичюн, Пейгъамберимизден рухсет алып, укюмдарлар арасында сизни сайладыкъ ве мемлекетинъизге кельдик. Юртунъызда зулумгъа огърамайджагъымызны умют этип, къорчаламанъызгъа сыгъындыкъ!»

Джафер, радиаллаху анхнынъ айткъанларыны дикъкъатнен динълеген Неджаший:

«Аллах тарафындан Пейгъамберинъизге ёлланылгъан вахийден эзберден бир шей билесинъми?», – деп сорады.

Джафер, радиаллаху анх:

– «Эльбетте», – деди ве «Мерьем» суресининъ ильк аетлеринден Яхъя ве Иса, алейхимусселямларнынъ догъумларынен алякъалы аетлерни окъуды. Неджаший ве онынъ адамлары тесирленип агъладылар.

Сонъ Неджаший:

«Аллахкъа емин этем ки, бу сёзлер Хазрети Муса ве Хазрети Исагъа энген вахийнен айны менбадандыр», – деди ве Къурейшнинъ эльчилерине чеврилип:

– «Мен бу мухаджирлерни сизлерге теслим этип оламам!», – деп, теклифлерини къабул этмеди.

Эльчилер Неджашийнинъ янындан айрылгъанлары вакъыт, Амр:

– «Аллахкъа емин этем ки, Неджашийге буларнынъ Иса бин Мерьемнинъ бир къул олгъанына инангъанларыны хабер береджем ве оларнынъ тамырларыны къурутаджам!», – деди.

Эртеси кунь, Неджашийнинъ хузурына чыкъып:

– «Эй, укюмдар! Олар Иса бин Мерьем акъкъында пек агъыр бир сёз сёйлейлер! Истесенъ, янынъа чагъыр да, онынъ акъкъында нелер айткъанларыны сора», – деди.

Неджаший мусульманларны текрар янына чагъырды ве оларгъа:

– «Мерьем огълу Иса акъкъында не тюшюнесинъиз, айтынъыз бакъайыкъ», – деди.

Джафер Тайяр Хазретлери:

– «Биз оны Пейгъамберимиз огреткени киби билемиз. Аллах Ресули онынъ акъкъында бойле буюра:

– «Иса Аллахнынъ къулу, Ресули, Руху ве эр шейни ташлап, озюни Аллахкъа адагъан Хазрети Мерьемге берильген Келимесидир», – дегенинен Неджаший ерден бир пытачыкъ алып:

– «Аллахкъа емин этем ки, Иса бин Мерьем де сенинъ айткъанларынъдан башкъа бир шей дегильдир! Сизинъ айткъанларынъызнен Хазрети Исанынъ акъикъаты арасында шу къадар бир фаркъ биле ёкътыр!», – деди.

Неджаший буны айткъанынен этрафындаки везирлер мырылданмагъа башладылар. Неджаший оларгъа:

– «Валлахи, сиз мырылдасанъыз биле, акъикъат будыр!», – деди.

Мухаджирлерге де:

– «Барынъыз! Сизлер меним мемлекетимде аманлыкътасынъыз! Сизге тиль узаткъан кимсе джезаландырыладжакъ. Дагъ къадар алтын берселер биле, мен сизден бирисине эзиет этмек истемем. Кетирген эдиелерини де шу эки адамгъа къайтарып беринъиз! Меним оларгъа ихтияджым ёкъ! Эгер пейгъамбернинъ янында олса эдим, онынъ аякъларына сув тёкер, онъа хызмет этер эдим!», – деди (Ибн-и Хишам, I, 356-361; Ахмед, I, 202-203, Хейсемий, VI, 25-27).

ПЕЙГЪАМБЕРЛИКНИНЪ 6-ДЖИ ЙЫЛЫ

Хазрети Хамзанынъ мусульман олувы

Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлем, мушриклерге Кябеде Къуран-ы Керим окъумакъ ичюн тек асхабыны ёлламай эди. Вакъты-вакътынен озю де барып, оларгъа Аллахнынъ аетлерини окъуй эди. Бир кере Эбу Джехиль Хазрети Пейгъамбер, салляллаху алейхи ве селлемни пек чокъ акъарет этти. Этрафында топлангъан мушриклерге кучь ве къуветини косьтермеге истеген Эбу Джехиль даа зияде къылынмагъа башлады. Буны корьген бир къадын чапып барып, авдан янъы къайткъан Хазрети Хамзагъа хабер берди:

– «Эй, йигитлер йигити! Торунынъны Кябеде акъарет этелер, къоркъам ки, онъа эзиет этип бир феналыкъ япаджакълар!», – деди.

Хазрети Хамза аджеле Кябеге барды ве мельун Эбу Джехильге маниа олды. Элиндеки яйнен о пис адамнынъ башына ойле бир урды ки, Эбу Джехильнинъ башындан къанлар акъмагъа башлады. Бойле бир шейнинъ оладжагъыны тюшюнмеген иман душманы, шашкъын бир вазиетте джаныны къуртармакъ ичюн о ерден къачты. Буны корьген дигер мушриклер де яваш-яваш дагъылдылар. Чюнки эписи Хамзанынъ кучюни пек яхшы биле эди. Ондан Къурейшнинъ бутюн пельванлары сакъына ве къаршысына чыкъмагъа джесюрликлери етмей эди.

Бундан сонъра Хазрети Хамза Алемлернинъ Эфендиси олгъан торуны Мухаммед Мустафа, салляллаху алейхи ве селлемнинъ янына келип:

– «Иште, интикъамынъны алдым я, Мухаммед; энди раат ол!», –

деди.

Ресул-и Экрем де, эмджесининъ бу арекетине джевап оларакъ:

– «Эй, эмдже! Мен, аслында, сенинъ мусульман олувынъдан къуванаджам!», – дегенинен, Хазрети Хамзанынъ гонълюндеки гъафлет перделери котерильди ве о, йигитлер йигити акъикъатны анълап, тебессюм иле торунына бакъты ве онынъ юдже нуруны сейир эте-эте:

أَشْهَدُ أَنْ لاَ اِلَهَ اِلاَّ اللّٰه وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

– деп, келиме-и шехадет кетирди.

Хазрети Хамза, радиаллаху анх, Пейгъамберимизден эки яш буюк эди ве онынъ эм эмджеси, эм де сют къардашы эди (Ибн-и Хишам, I, 312-313; Хаким, III, 213; Ибн-и Кесир, «Бидае», III, 84).

Аллах Ресули « Эй, эмдже! Мен, аслында, сенинъ мусульман олувынъдан къуванаджам!» деп, шахсий интикъамынынъ алынмасыны дегиль, онынъ хидаетке къавушаджагъыны бильдирип, дюнья ерине ахыретни терджих эткенини косьтергендир.

Бу адиседен Ислямны юджельткен хызметлерни шахсий менфаатларымызгъа терджих этмек ве бу хусустаки хызметлер ичюн севинмек керек олгъанымызны огренемиз.

Хазрети Хамзанынъ мусульман олгъаны кунь Эбу Бекир, радиаллаху анх, Пейгъамберимизге эп берабер Месджид-и Харамгъа барып, анда олгъан инсанларны Ислямгъа давет этмеге исрар этти. Аллах Ресули исе:

– «Эй, Эбу Бекир! Даа сайымыз пек аз!», – буюрды.

Хазрети Эбу Бекир даа чокъ исрар эткенде, Пейгъамбер Эфендимиз асхабынен бирликте Дару’ль-Эркъамдан чыкъып, Месджид-и Харамгъа кете. Кябеге кельгенде, Эбу Бекир, радиаллаху анх, инсанларны Аллахкъа ве Онынъ Ресулине имангъа давет этмеге башлагъан эди. Мушриклер апансыздан Хазрети Эбу Бекир ве мусульманлар устюне уджюм этип, оларны котеклемеге башладылар. Атта фасыкъ Утбе Эбу Бекир, радиаллаху анхнынъ устюне чыкъып, оны таптады ве юзюне демир табанлы аякъкъабысынен тепти. Эбу Бекирнинъ бедени къан ичинде къалды. Эбу Бекирнинъ къабилеси

олгъан Тейм огъуллары оны зорнен мушриклернинъ элинден къуртардылар.

Тейм огъуллары оны эсини джойгъан бир алда эвине кетирдилер. Оледжегини тюшюнип, аман Месджид-и Харамгъа кирдилер ве:

– «Эгер Эбу Бекир оледжек олса, валлахи, биз де Утбени ольдюриримиз!», – дедилер.

Хазрети Эбу Бекир акъшам озюне кельди ве башта бинъ бир заметнен шуны сорады:

– «Ресулюллах насыл, яхшымы?»

Анасы Уммульхайр девамлы:

– «Бир шей аша, ич!», – деп, исрар эткен вакъытта Эбу Бекир, радиаллаху анх, оны дуймагъан киби:

– «Ресулюллах не япа, не алдадыр?», – деп, сорай эди.

Уммульхайр:

– «Балам! Достунъ акъкъында бир шей бильмейим», – деди.

Хазрети Эбу Бекир анасыны Ресулюллах акъкъында бильги алмакъ ичюн мусульман бир къадын олгъан Умму Джемильге ёллады. Умму Джемиль келип, Хазрети Эбу Бекирни бойле перишан бир алда корьген сонъ, озюни тутамадан ферьят этти:

– «Аллахкъа емин этем ки, санъа буны япкъанлар, ич шубесиз, фасыкъ ве кяфирдир! Оларнынъ санъа япкъанларыны Аллах янларына быракъмасын», – деди.

Даа сонъ Эбу Бекирнинъ суалине джевап берип, Аллах Ресулюнинъ Дару'ль-Эркъамда сагъ-селямет олгъаныны бильдирди. Хазрети Эбу Бекир:

– «Аллахкъа емин олсун ки, Ресулюллахны корьмеден не ашар, не ичерим!», – деди.

Орталыкъ сакинлешип, эр кес эвлерине дагъылгъан вакъыт, анасы ве Умму Джемиль къолтукъларына кирип, Эбу Бекир, радиаллаху анхны Пейгъамберимизнинъ янына кетирдилер.

Хазрети Эбу Бекир Фахр-и Кяинат, салляллаху алейхи ве селлемни корер-корьмез, тизлерине къапалды. Къыйметли достунынъ бу алы Алемлернинъ Султаны Эфендимизни сонъ дередже кедерлендирди. Хазрети Эбу Бекир:

– «Анам, бабам санъа феда олсун, меним ич бир къасеветим ёкъ, я, Ресулюллах! О фасыкъ мени азчыкъ хырпалады, о къадар», – деди ве Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлемден анасынынъ хидаети ичюн дуа этмесини истеди.

Пейгъамберимизнинъ дуасы берекетинен Эбу Бекир, радиаллаху анхнынъ анасы да иман этти (Ибн-и Эсир, «Усду'ль-гъабе», VII, 326; Ибн-и Кесир, «Бидае», III, 81).

Мусульман сайысынынъ сурьатнен чокълашмасы ве Хазрети Хамза радиаллаху анх киби батырларнынъ Ислямгъа кирмесинден себеп теляшлангъан мушриклер бир топлашув япып:

– «Мухаммеднинъ вазиети джиддийлешти, о, ишлеримизни къарыштырды. Ырымда, этнеде, шиирде энъ алим кимсемизни онъа ёллайыкъ да, онынънен лаф этсин!», – дедилер.

Пейгъамберимизге Утбе бин Ребианы ёлладылар. Утбе мушриклернинъ даа эвель япкъан теклифлерини зиядесинен текрар этип, узун-узун лаф этти. Аллах Ресули оны сёзлерини битиргенине къадар сессиз динъледи. Сонъра:

– «Эбу'ль-Велид! Айтаджакъларынъ биттими?», – деп сорады.

Утбе:

– «Эбет!» – демесинен, Ресулюллах салляллаху алейхи ве селлем:

– «Энди сен мени динъле!», – буюрды ве «Бисмиллях» чекип, «Фуссилет» суресини окъумагъа башлады. Седжде аети олгъан 37-джи аетини окъуп, седжде эткенден сонъ:

– «Эбу'ль-Велид! Окъугъанларымы динълединъ. Артыкъ, иште, сен, иште, О!», – буюрды.

Утбе турып, аркъадашларынынъ янына кельгенде, олар:

– «Валлахи, Эбу'ль-Велид бир тюрлю олгъан. Алы да фена ?!», – дедилер.

Янларына кельгенде, эеджаннен Утбеге:

– «Не олды, анълат?», – дедилер.

Утбе:

– «Валлахи, ойле бир сёз динъледим ки, бу вакъыткъа къадар ич эшитмеген эдим. О не шиир, не ырым, не де этнедир! Мухаммед:

فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ

«Эгер юз чевирселер, оларгъа сёйле ки: «Ад ве Семуд (къавимлерининъ) башына кельген йылдырымгъа ошагъан бир йылдырымнен сизни тенбие этем» («Фуссилет», 13) айткъанда, даа чокъ окъумасын деп, элимнен агъызыны тутып, акърабалыгъымыз акъкъы ичюн емин эттим. Мухаммеднинъ айткъаны эр шейнинъ мейдангъа кельгенини бильгеним ичюн, бизге азап келеджегинден къоркътым.

Эй, Къурейш джемааты! Келинъ, мени динъленъиз! Оны озь ишинен баш-баша къалдырынъыз, арадан чекилинъиз! Эгер оны башкъа араплар ольдюрселер, сиз де башкъасынынъ элинен ондан къуртулырсынъыз. Арапларгъа аким олса, онынъ акимиети сизинъ акимиетиниз, онынъ къудрет ве шерефи сизинъ къудрет ве шерефинъиз демектир. Бойледже, Мухаммед саесинде инсанларнынъ энъ сеадетлиси олурсынъыз!», – деди.

Къурейшлилер:

– «Эй, Эбу’ль-Велид! О санъа да тилинен этне япкъан!», – дедилер.

Утбе:

– «Меним фикрим будыр. Сиз насыл истесенъиз, ойле япынъыз!», – джевабыны берди (Ибн-и Хишам, I, 313-314; Ибн-и Кесир, «Бидае», III, 111-112).

Хазрети Умернинъ мусульман олувы

Хазрети Умер Аллах Ресулинден он учь яш кичиктир. Сою докъузынджы бабада Пейгъамбер Эфендимизнен бирлеше.

Мушриклер Дару’н-Недведе топланалар ве Хазрети Пейгъамберни ольдюрмек ичюн Умерни сайлап ёллайлар. Умер Алемлернинъ Эфендисини ольдюрмек истегинен ёлгъа чыкъа. Ёлда Нуайм бин Абдуллах, радиаллаху анхкъа раст келе.

Нуайм:

– «Эй, Умер! Къайда кетесинъ?», – деп сорай.

О:

– «Аталарынынъ динини быракъып, янъы бир дин кетирген Мухаммедни ольдюрмеге кетем», – дей.

Нуайм, радиаллаху анх:

– «Эй, Умер! Валлахи, нефсинъ сени алдатты! Сен оны ольдюрсенъ, Абду Менаф огъуллары сени сагъ къалдырырлар деп тюшюнесинъми?! Сен эвель озь аиленъе бакъсанъ, даа яхшы олур!», – дей.

Хазрети Умер:

– «Кимни айтасынъ?», – деп сорай.

Нуайм, радиаллаху анх:

– «Эништенъ Саид бин Зейд ве къардашынъ Фатимени айтам! Валлахи, экиси де мусульман олдылар», – деди.

Нуайм Умернинъ ярамай ниетини анълап, вазиетни Аллах Ресулине бильдирмек ичюн фырсат къазанмакъ тюшюнджесинен Умерни къардашы ве эништесининъ эвине алып кельди. Янъы хабер алгъан Умер чокъ гъадапланды ве айланып, къардашынынъ эвине кетти.

О арада, къардашы ве эништесининъ янында Хаббаб, радиаллаху анх, Къуран-ы Керим окъуй эди. Эв саиплери Умернинъ кельгенини корип, Хаббабны эвнинъ бир одасына сакъладылар. Фатиме да аман Къуран-ы Керим саифелерини сакълады.

Умер эвге киргенде:

– «Не эди о эшиткен сёзлерим?», – деп сорады.

Эништеси ве къыз къардашы:

– «Сен янълыш дуйдынъ, мында ойле бир шей ёкъ!», – дедилер.

Умер:

– «Ёкъ! Валлахи, экинъизнинъ де Мухаммедге таби олгъанынъыздан хаберим бар!», – деди ве ачувнен эништесине уджюм этти, оны урмагъа башлады. Арагъа кирген къардашы Фатимеге де къол узатты. Фатиме:

– «Я, Умер! Не япсанъ, яп! Истесенъ, бизни ольдюр. Биз мусульманлыкътан асла вазгечмемиз!», – деди.

Къардашындан бойле бир джевап беклемеген Умер шашырды.

Фатименинъ юзю ал-къан олгъан эди. Къыз къардашынынъ

юзюндеки къанларны корип пешман олды ве:

– «Шу окъугъанларынъызны кетиринъ бакъайым!», – деди.

Къыз къардашы:

– «Биз сен о саифелерге бир шей япарсынъ деп къоркъамыз!», – деди.

Умер:

– «Къоркъма!», – деди ве танърылар адына оны окъугъандан сонъ къайтараджагъына емин этти.

Бундан сонъ Фатиме, онынъ мусульман оладжагъына умют этип:

– «Эй, къардашым! Сен путкъа табынгъан муддетче темиз дегильсинъ! Амма Къуран язылы саифеге темиз олгъандан башкъасы элинен токъунамаз!», – деди.

Умер турып ювунды, Фатиме Хатун онъа саифелерни берди. Сонъ ает-и керимелерни окъумагъа башлады:

طٰهٰ. مَٓا اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ لِتَشْقٰى. اِلَّا تَذْكِرَةً لِمَنْ يَخْشٰى. تَنْزِيلًا مِمَّنْ خَلَقَ الْاَرْضَ وَالسَّمٰوَاتِ الْعُلٰى. اَلرَّحْمٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوٰى. لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرٰى. وَاِنْ تَجْهَرْ بِالْقَوْلِ فَاِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَاَخْفٰى. اَللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ لَهُ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰى. وَهَلْ اَتٰيكَ حَدِيثُ مُوسٰى. اِذْ رَاٰ نَارًا فَقَالَ لِاَهْلِهِ امْكُثُٓوا اِنّٓي اٰنَسْتُ نَارًا لَعَلّٓي اٰتِيكُمْ مِنْهَا بِقَبَسٍ اَوْ اَجِدُ عَلَى النَّارِ هُدًى. فَلَمَّٓا اَتٰيهَا نُودِيَ يَا مُوسٰى. اِنّٓي اَنَا رَبُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ اِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى. وَاَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحٰى. اِنَّنٓي اَنَا اللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّٓا اَنَا فَاعْبُدْنِي وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ لِذِكْرِي. اِنَّ السَّاعَةَ اٰتِيَةٌ اَكَادُ اُخْفِيهَا لِتُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعٰى. فَلَا يَصُدَّنَّكَ عَنْهَا مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهَا وَاتَّبَعَ هَوٰيهُ فَتَرْدٰى

«Та. ха. Биз Къуранны санъа, кучьлюк чекерсинъ деп дегиль, анджакъ Аллахтан къоркъкъанларгъа бир огют олсун, деп эндирдик. (Къуран) ерни ве юдже коклерни яраткъан

Аллах тарафындан пеш-пешине эндирильгендир. Рахман, Аршкъа истива эткендир. Коклерде, ерде ве экиси арасында олгъан шейлернен, топракънынъ алтында олгъанлар – эп Онынъдыр. Эгер сен, сёзни ачыкъ сёйлер исенъ, билесинъ ки, О, гизлини де, гизлининъ гизлисини де билир. Аллах – озюнден башкъа илях олмагъандыр. Энъ гузель исимлер Онъа махсустыр. (Ресулим!) Муса (вакъиасынынъ) хабери санъа келип еттими? О вакъытта, о бир атеш корьген ве аилесине: Бекленъ! Эминим ки, бир атеш корьдим. Бельки, ондан сизге бир мешале кетиририм я да атешнинъ янында бир ребер тапарым, деген эди. О ерге баргъанда онъа (тарафымыздан): Эй, Муса! деп сесленильди: Мухакъкъакъ ки, мен, эбет мен сенинъ Раббинъим! Аман папучларынъны чыкъар! Чюнки сен мукъаддес вадий Туваадасынъ! Мен сени сечтим. Шимди вахий этильгенге къулакъ бер. Мухакъкъакъ ки, мен, ялынъыз мен Аллахым. Менден башкъа илях ёкътыр. Манъа къуллукъ эт; мени анъмакъ ичюн намаз къыл. Къыямет куню мытлакъа келеджек. Эр кес пешинден чапкъан шейининъ къаршылыгъыны булсун, деп аман-аман, оны (озюмден) гизлейджем. Онъа инанмагъан ве нефсининъ истеклерине уйгъан кимселер сакъын сени ондан (къыяметке инанувдан) вазгечтирмесин; сонъунда махв олурсынъ!» (Таха, 1-16)

Бу аетлерни окъугъан Умер шашты ве:

«Бу сёзлер не къадар гузель! Не къадар дегерли!»- деп айткъаныны озю де дуймады.

Къураннынъ фесахат ве белягъаты онъа сонъ дередже тесир этти. Бу сёзлер, бир инсаннынъ асла сёйлейемейджеги акъикъат ве икметлернен толудыр. Бир ан терен-терен тюшюнджелерге далды.

Хазрети Умернинъ сёзлерини эшиткен Хаббаб -радиаллаху анх-, сакълангъан ерден чыкъып:

«Эй, Умер! Валлахи Ресулюллахнынъ дуасы санъа насип оладжакъ. Пейгъамберимиз кечкен кунь:

«Я Рабби! Islamны Эбуль-Хакем бин Хишам я да Умер бин Хаттабнен кучьлендир!»- деп дуа этти. Эй, Умер! Артыкъ Аллахтан

къоркъ!»- деди.

Хазрети Умер, Хаббабгъа:

«Эй, Хаббаб! Сен мени Мухаммеднинъ булунгъан ерге алып кет де мусульман олайым!»- деди.

Аман ёлгъа чыкътылар. Бу сеферки адымлар, иман, ашкъ ве эдджан ичинде Ресулюллахнынъ акъикъатыны идрак этебильменинъ мухаббет ве истегинен толу эди.

О, Эркъамнынъ эвине баргъанда оны Хазрети Хамза къаршылады. Белинде къылычы азыр вазиетте эди. Чюнки Нуайм -радиаллаху анх-, оларгъа даа эвельки хаберни берген эди. Ондан сонъ Умернен нелер оладжагъыны кимсе бильмей эди.

Пейгъамберимиз да турып догъру Умернинъ янына барды. Оны къаршылады ве не ичюн кельгенини сорады. Хазрети Умер джевабыны бир джумленен берди:

«Мусульман олмагъа кельдим, я РесульАллах!»

Бунынъ узерине Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлем, Аллахкъа шукюр этерек:

اَللّٰهُ أَكْبَرُ

буюрды. Бутюн асхаб юксек сеснен текбир кетирмеге башлады. Бойледже, Аллах Ресули саллялаху алейхи ве селлемнинъ бир дуасы даа джевабыны алды.

Хазрети Умер къонушмагъа башлагъанында къальби раат бир шекильде ильк сёйлегени сёз келимеи шехадет олды:

أَشْهَدُ أَنْ لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰه وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

Пейгъамбер Эфендимизнинъ дуасы, Умер бин Хаттабгъа насип олды. Эбу Джехиль исе, тюшкен бахтсызлыкъ чукъурында эляк оладджакъ эди. (Ибн-и Хишам, I, 365-368)

Хазрети Умернинъ Аллах Ресулининъ янында келиме-и шахадет кетирипИслямгъа кирмесинден сонъ, онынъ теклифинен бутюн мусульманлар топлу оларакъ Эркъамнынъ эвинден чыкътылар. Текбирлер кетирип Кябеге догъру юрьмеге башладылар...

Бу вазиет мушриклерни къоркъутты. О вакъыт Аллах Ресули Хазрети Умерге, хакъ иле батылны айыргъаны ичюн «Фарукъ» сыфатыны берди. (Диярбекри, I, 296)

Хазрети Умер о куньлерни бойле анълатыр:

«Мусульман олып да эзиет ве джефа чекмеген, муджаделе этмеген кимсе ёкъ эди. Амма манъа кимсе токъунмаз эди. Озь озюме дедим ки:

«Мусульманлар чешитли мусибетлерге огърагъаны вакъыт, мен селяметте къалмакъ истемем!»

Ислямгъа киргеним гедже тюшюндим, Мекке мушриклеринден, Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлемге къаршы душманлыкъта энъ огде олгъан ким исе, онъа барып мусульман олгъанымны айтмагъа къарар бердим. Саба олгъанда Эбу Джехильнинъ къапысыны чалдым. Къапыгъа чыкъты:

«Хош кельдинъ, эй, Умер! Не хабер кетирдинъ?»- деди.

Мен:

«Аллах ве Ресулине иман этип, онынъ кетирген бутюн шейлерни тасдикъ эткенимни санъа бильдирмеге кельдим!»- дегенде, манъа лянет этип къапыны юзюме къапатты. » (Ибн-и Хишам, I, 371)

Даа сонъ Хазрети Умер, Къурейшнинъ ярамаз мушриклеринден дайысы Велид бин Мугъиреге ве акъикъат душманы олгъан башкъа эки мушрикке де барып, бу гузель хаберни айтты. Факъат олардан ич бири онъа бир шей япмагъа джесарет этемедилер, къапыны юзюне чарпаракъ, эвлерине чекинген эдилер.

Абдуллах ибн Месуд -радиаллаху анх- бойле дер:

«Хазрети Умернинъ мусульман олмасы - бир фетих, хиджрети – бир ярдым, халифелиги де – бир рахмет эди! Умер -радиаллаху анх- мусульман олгъангъа къадар Кябенинъ янында ачыкътан намаз къыламаз эдик. О мусульман олгъанынен Къурейшли мушриклернен муджаделе этти, олар да бизни сербест быракътылар. (Хейсеми, IX, 62-63)

Хазрети Умер, хиджретке къадар Ислям огърунда муджаделе этти ве пек чокъ зорлукъларгъа маруз къалды.

ПЕЙГЪАМБЕРЛИКНИНЪ 7-9-ДЖИ ЙЫЛЛАРЫ

Мушриклернинъ мусульманларны ёкъ этюв сиясети: учь сене девам эткен бойкот

Ислям, бутюн къаршылыкъларгъа рагъмен кунь кечтикче кенишлей ве бу вазиет мушриклернинъ кин ве аседлерининъ артмасына себеп ола эди. Бу алгъа даянмагъан мушриклер, Пейгъамберимизни ольдюрмек хусусында анълаштылар:

«Оны гизли я да ачыкътан, мухакъкъакъ ольдюреджекмиз!»- деп емин эттилер.

Эбу Талиб, Къурейш мушриклерининъ бу джинаетни ишлемеге азыр олгъаныны корьгендже, Аллах Ресулюнинъ аяты акъкъында эндишеге тюшти. Хашим ве Мутталиб огъулларыны топлап, Фахр-и Кяинат, салляллаху алейхи ве селлем Эфендимизнинъ янында булунмаларыны ве оны эр тюрлю телюкелерден къорчаламаларыны эмир этти.

Мухаррем айынынъ догъгъан геджеси, Эбу Талиб башларында олмакъ узьре, Аллах Ресули, бутюн Хашим ве Мутталиб огъулларыны Эбу Талибнинъ мааллесинде топладылар. Ялынъыз Эбу Лехеб оларгъа къатылмады, мушриклернинъ сафында ер алмагъа девам этти.

Бунынъ узерине мушриклер, Islямны даа чокъ яйылып къуветленмесинден эвель ёкъ эте бильмек ичюн бир тедбир тюшюндилер: икътисадий ве ичтимаий бир бойкот ве баскъынен бу диннинъ тазе кутюджилерини бунъалтып, ёнельдиклерини нурлу истикъаметтен гуя кери чевирмек!..Бу макъсаднен, Эбу Джехильнинъ башчылыгъында топлангъан къаранлыкъ къальплер, мусульманлар ве оларны къор-

чалагъан Хашим огъулларынен эр тюрлю алыш-веришни кесмектен, къыз алып-бермек киби медений мунасебетлерге къадар, бутюн бешерий мунасебетлерни къопардылар. Буны бир ахтнаменен де тасдикълап, Кябе диварына астылар.

Бу саифени Мансур бин Икриме язгъан эди. Саифенинъ язылгъан куню Аллах Ресули дуа этти ве Мансурнынъ эли къуруды. Бунынъ узерине мушриклер араларында:

«Хашим огъулларына зулум эткенимиз ичюн Мансур мусибетке огърады!»- демеге башладылар. (Ибн-и Хишам, I, 372-373; Ибн-и Сад, I, 208-209; Бухарий, Хадж, 45)

Бу бойкот узерине, эвельдже Меккенинъ фаркълы мааллелеринде дагъыныкъ бир суретте яшагъан мусульманлар, араларындаки алякъаны даа къолайлаштырмакъ ичюн, Хазрети Пейгъамбернинъ эмджеси Эбу Талибнинъ мааллесине кочьтилер. Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлем де Эркъамнынъ эвинден чыкъып, бу мааллеге ерлешти.

Эбу Талиб, эр анги бир ярамайлыкъ я да суикъасткъа къаршы бутюн тедбирлерни алгъан эди. Пейгъамбер Эфендимиз акъшам бир ятакъта ятар, гедже инсанлар юкъугъа далгъандан сонъ Эбу Талиб, огъулларындан бирисини, Аллах Ресулининъ ятагъына ятыртыр, Эфендимизни де онынъ ерине ёллар эди. (Ибн-и Кесир, «Бидае», III, 132)

Буюк бир махрумиет деври башлады. Эбу Джехиль ве онынъ адамлары, гедже-куньдюз мусульманларынынъ мааллесини козетедилер ве анда къачакъ эрзакъ кирмесине дахи маниа олмагъа чалыша эдилер.

Чаршы ве базарлардан мусульманлар тарафына кеткен ёлларны кестилер. Сатылмакъ ичюн кельген ашларны, мусульманларгъа кечирмейип, оларны озьлери сатын ала эдилер. Мусульманларнынъ тек хадж мевсимлерде Эбу Талиб мааллесинден тышкъа чыкъмагъа имкянлары ола эди. Бу эснада муминлерден бири бала-чагъасы ичюн бираз ашайджагъыны алмакъ ичюн эр анги бир сатыджынынъ янына барса, Эбу Лехеб аман эрзакъ юклерининъ башына тура:

«Эй, туджджарлар! Фиятларны Мухаммеднинъ асхабына ойле

юксельтинъиз ки, олар сизден бир шей аламасынлар! Сиз меним зенгин ве сёзюни ерине кетирген бир кимсе олгъанымны билесинъиз. Бойле япкъанынъыз такъдирде сизге бир зарар кельмейджегине мен кефилим!»- дей эди.

Мусульманлар ачлыкътан агълагъан балалары ичюн ашамагъа бир шей аламадан къайта эдилер. Туджджарлар эртеси саба Эбу Лехебнинъ янына келе, о да къалгъан малларыны юксек фиятнен ала эди. (Сухейли, II, 127-128)

Бу агъыр вазиет къаршысында Ресулюллах, саллялдаху алейхи ве селлем ве Хазрети Хатидже валидемиз, бутюн серветлерини мусульманларгъа дагъыттылар. (Якъуби, II, 31)

Мушриклер маалле ёлларыны къапатмакъ ичюн япылгъан бутюн гъайретлерге рагъмен, базы Меккелилер сакълыджа акърабаларына ярдым эте эдилер. Хаким бин Хизам бир керваннен Шамдан богъдай кетирген эди. Бир девенинъ узерине богъдай юклеп гизли маалле ёлуна кетирди ве девесинден тюшип, оны мусульманларгъа догъру къувалады. Олар да девенинъ узериндеки богъдайны алдылар. Бир башкъа гедже девеге ун юклеп, мааллененинъ ичине ёллады.

Бу девирде мусульманлар пек чокъ къыйынлыкъ чектилер. Базы керелер терек япракъларынен къарынларыны тойдурмакъ зорунда къалдылар. Бала-чагъа ачлыкътан баягъы зайыфлагъан эди. Оларнынъ ферьятлары, мааллененинъ тышарысында биле дуюла эди.

Мушриклернинъ бу япкъаанларындан макъсат, Хазрети Пейгъамбер, саллялдаху алейхи ве селлемни озьлерине теслим этмегенлерине къадар мусульманларны ач быракъмакъ ве бу шекильде, Аллахнынъ Ресулини ольдюрмек ичюн фырсат къазанмакъ эди. Амма Эбу Талибнинъ тедбир алмасынен Хашим огъулларынен бирлешкен мусульманлар, Пейгъамберимизни къорумакъ ичюн къанларыны сонъ тамчысына къадар акъытмагъа къарар берген эдилер.

Бойкотнынъ битмеси

Бинъ-бир зорлукънен кечкен учь сененинъ ичинде, Аллах Тааля бир агъач къуртуны, мушриклеринъ Кябеге аскъанлары анълашма

саифесине ёллады. Къурт «Бисмике Аллахумме: Сенинъ исминънен башларым Эй, Аллахым» джумлесинден башкъа, зулум ифаде эткен бутюн языны ашады. Ресулюллах саллятлаху алейхи ве селлем, озюне вахийнен хабер этильген бу вазиетни Эбу Талибге накъиль этти. Эбу Талиб бу хаберни къардашларына бильдирди ве :

«Энъ гузель эльбиселеринъизни кийип, Къурейшлилеринъ янына кетинъиз! Озьлери фаркъына бармаларындан эвель саифелерининъ акъибетлери акъкъында оларгъа хабер беринъ!»- деди.

Эбу Талиб ве къардашлары мушриклерге бу хаберни бергенлеринде аман бир адам ёллап, саифени кетирттилер ве оны Пейгъамберимизнинъ айткъаны шекильде корьдилер. Къурейшлилернинъ эллери янларына тюшти! Эбу Талиб бундан къувет ве джесарет булып:

«Артыкъ, зулум этке нинъизни, акърабанен алякъаны кесип, ярамайлыкъ япкъанынъызны анъладынъызмы?!»- деди.

Мушриклерден ич бири Эбу Талибге джевап беремеди. Ялынъыз:

«Бу сиирден башкъа бир шей дегильдир!»- дедилер ве зулумларына девам эттилер.

Къурейшнинъ илери кельгенлеринден базылары исе Хашим огъулларына къаршы япкъанлары шейлерден бири-бирлерини къабаатладылар:

«Къардашларымызгъа къаршы бу япкъанымыз зулумдан башкъа бир шей дегильдир!»- дедилер.

Пейгъамберликнинъ онунджы сенесине келинген эди ки, Къурейшлилерден бир-къач киши бойкотны токътатмакъ ичюн арекетке кечти. Хишам бин Амр, Зухейр бин Эби Умейеге:

«Эй, Зухейр! Дайыларынъ бир шей алып сатмакътан, эвленмектен... махрум этилип тарлыкъ ве ёкълукъ ичинде къывраныркен, сенинъ истегенинъни ашап ичменъе, кийинип къушанманъа гонъюлинъ насыл разы ола? Валлахи Эбу Джехильни, озь дайыларына къаршы бойле бир анълашмагъа давет этсе эдинъ, ич бир вакъыт разы олмазды», - деди.

Хишам, Зухейрни къандыргъан сонъ Мутим бин Адий, Эбу-ль

Бахтери ве Зема бин Эсведни де тек-тек янына чекти. Бу беш киши Меккенинъ юкъарысындаки Хаджун мевкъиинде гедже топланып не япмалары керек олгъаны акъкъында къонуштылар. Анълашманы бозгъангъа къадар арекет этеджеклерине де емин эттилер.

Саба олгъанда Месджид-и Харамгъа кеттилер. Зухейр узеринде къыйметли бир эльбисе олгъаны алда Кябени таваф этти ве:

«Эй, Меккелилер! Бизлер истегенимиз киби ашап ичейик, кийинип къушанайыкъ да, Хашим ве Мутталиб огъуллары алыш-вериштен махрум къалып эляк олсунлар, бу оладжакъ шейми?! Аллахкъа емин этерим ки, акърабалыкъ багъларыны кескен шу залым анълашма саифеси йыртылгъанына къадар отурмайджагъым!»- деди.

Эбу Джехиль итираз этсе де, дигер дёрт аркъадашы анълашгъанлары шекильде Зухейрни дестеклегенлери себебинден мусбет бир ава эсти. Мутим турып Кябенинъ ичинде асылы олгъан саифени йыртты. Бунынъ узерине Адий бин Къайс, Зема, Эбу-ль Бахтери ве Зухейр силяхланып, Хашим ве Мутталиб огъулларынынъ янына кеттилер, оларны Эбу Талиб мааллесинден чыкъарып эвлерине кетмелерине ёл ачтылар. Бойледже, мусульманлар учь йыллыкъ къыйын бир девирден Аллахнынъ лютфюнен къуртулгъан эдилер. Эбу Талиб, бойкотны токътаткъанларны бир шиирнен макътады. Мушриклер де Пейгъамберимизнинъ Ислямны теблигъ этмесине мани оламайджакъларыны анъладылар ве умютлерини джойдылар. (Ибн-и Хишам, I, 397-406; Ибн-и Сад, I, 210-211)

Шакъкъ-ы Къамер: Айнынъ экиге ярылув муджизеси

Аллах, догъру ёлгъа давет ичюн вазифелендирген пегъамберлерини, инсанларны инандырмакъ ичюн ве къаршылашаджакълары имансызлыкъ инатыны енъмек ичюн аджайип кучь саиби этти. Айрыджа, пейгъамберлерине инсанларнынъ озьлерине табий олмалары ичюн бир такъым инсан кучюнинъ тышында олгъан лютюфлер да берди ки, буларгъа «муджизе» денилир.

Муджизелер эр пейгъамберге, кенди девирлеринде айрет уяндыргъан къудрет ве къуветке таялы оларакъ лютуф этильгендир.

Меселя, Хазрети Муса девринде сиирбазлыкъ пек яйгъын эди. Бу себепле онъа бунынънен багълы бир муджизе берильди: аса ве беяз эль...

Хазрети Иса девринде де тыб ильми теракъкъий эткен эди. Табиплер, халкънынъ къаршысында чокъ устюн бир итибар къазангъан эдилер. Бунынъ ичюн онъа да энъ маир табиплерни биле аджизликке тюшюрген бир муджизе эдие этильди: олюлерни тирильтмек киби...

Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлемнинъ бу буюк муджизеси, бойкот йылларында, яни Мекке деврининъ докъузынджы сенесинде мейдангъа кельгендир.

Бир гедже Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлем, Раббине дуа этти ве Ай да экиге болюнди, бу муджизе эр тарафтан корюльди. Ай экиге айрылгъанында бир парчасы Эбу Къубейс дагъы тарафында, дигер парчасы Къуайкъыан дагъы тарафында корюнди. Буны корьген мушриклер, кене имангъа кельмедилер. Атта Эбу Джехиль «Сиирбазлыкътыр!» деп бу муджизени де инкяр этти.

Бу муджизени корьген мушриклер, Хазрети Пейгъамбер, салляллаху алейхи ве селлем акъкъында:

“Бизни сиирледи, амма эр кесни сиирлеп оламаз!”- дедилер.

Бунынъ узерине, Мекке тышындан узакъ ерлерден кельген керванларгъа да бойле бир адисе акъкъында соралды. Олар да Айнынъ ярылгъаныны корьгенлерини сёйледилер. Бу адисенинъ артындан шу ает-и кериме энди:

اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ. وَاِنْ يَرَوْا اٰيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ

«Къыямет якълашты ве Ай ярылды. Олар бир муджизе корьселер, аман юзь чевирир ве: «Эскиден берли девам этип кельген бир тылсымдыр»,- дерлер. » (эль-Къамер, 1-2) (Вахиди, с. 418; Тирмизи, Тефсир, 54/3286)

Бутюн Мекке халкъы, Айнынъ экиге болюнгени акъкъында иттифакъ этти. Къальбинде иман олгъанлар, тасдикъ этти. Килитли къальплер исе, «Не буюк сиирбаз!»- дедилер.

Акъикъатта мешур франсыз астрономы Лефранчоис де Лаланде, Айнынъ кечмиш арекетлерини инджелеркен «Айнынъ ярылмасы» муджизесининъ догърулыгъыны къабул этмек зорунда къалгъандыр. (Зекаи Конрапа, с. 110)

ПЕЙГЪАМБЕРЛИКНИНЪ 10-ДЖЫ СЕНЕСИ

Кедер сенеси: Хазрети Хатидже ве Эбу Талибнинъ вефаты

Мушриклерининъ Муасарасындан сагъ-селямет чыкъкъан Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлемнинъ ве мусульманларнынъ севинчи узун сюрьмеди. Чюнки бойкот биткен сонъ, оны ве муминлерни федакяране имае эткен эмджеси Эбу Талиб вефат этти.

Хазрети Пейгъамбер, салляллаху алейхи ве селлем, эмджесининъ иман этмеси ичюн исрарнен чокъ арекет эткен эди. Эбу Талиб де, бу исрар къаршысында торунына:

«Мен сенинъ акъикъатынъны билем. Лякин санъа иман этсем, Къурейшнинъ къадынлары мени айыпларлар»- деп айта эди.

Хазрети Пейгъамбернинъ пейгъамберлигини виджданынен къабул эте эди, амма нефисине уяракъ оны ред эте эди. Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлем, оны иманлы оларакъ рухуны Раббине теслим этмеси ичюн олюм тёшегинде олгъанда:

«Эй, эмдже! Не олурсынъ, бир келиме сёйле ки, Аллах санъа сонъсуз сеадет берсин!»- деп риджа этти.

О вакъыт о ерге кельген Эбу Джехиль, бунъа мани олды. Чюнки Эбу Талибге эр вакъыт келимеи шехадетни телькъин эткен Хазрети Пейгъамбер, салляллаху алейхи ве селлемге къаршы Эбу Джехиль:

«Сен аталарынънынъ дининдесинъ!»- телькъинини япа эди.

Эбу Талибнинъ Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлемге сонъ сёзю:

«Мен эски дин (Абдульмутталибнинъ дини) узьре олем. Къурейш

меним ичюн, олюмден къоркъты да динини денъиштирди деп айтмайджакъ олсалар эди, сенинъ сёзлеринъни къабул этер эдим!..» - олды (Бухарий, Дженаиз, 81; Ибн-и Сад, I, 122-123).

Бу сёзлер узерине Хазрети Пейгъамбер, саллячлаху алейхи ве селлем:

«Мен де сенинъ ичюн эр вакъыт истигъфар этеджегим!»- буюрды, факъат эмджесининъ эвинден кедерли оларакъ айырылгъан эди.

Ресулюллах, саллячлаху алейхи ве селлемнинъ чокъ кедерленип эмджеси ичюн «сенинъ ичюн эр вакъыт истигъфарда булунаджагъым!»- деп айтмасындан сонъ ает-и керимеде бойле буюрылды:

اِنَّكَ لاَ تَهْدِى مَنْ اَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللّٰهَ يَهْدِى مَنْ يَشَاءُ

«(Ресулим!) Сен севгенинъни хидаетке ириштиралмазсынъ; факъат Аллах истегенине хидает берир…» (эль-Къасас, 56) (Муслим, Иман, 41-42)

Хидает – къулны «сыраты мустакъим»ге илеткен иляхий нурдыр. Кимнинъ гонъюли хидаетке истекли ве хакъкъа мейилли олса, анджакъ онъа насип олур. Ает-и керимеде буюрылыр:

يَهْدِى اِلَيْهِ مَنْ اَنَابَ

«…озюне ёнельгенни де хидаетке ириштирир.» (эр-Рад, 27)

Бу хусуста башкъаларынынъ гъайрети, ялынъыз весиле олмакътыр. Акси алда башкъа бир кимсенинъ, пейгъамбер де олса, гъайретинен хидаетнинъ насип олмасы эр вакъыт мумкюн дегильдир. Бойледже, Хазрети Пейгъамбернинъ о къадар гъайретине рагъмен, Эбу Талиб акъикъатны бильгени алда нефсине енъилип Хакъкъа мейиль этмемеси узерине онъа хидает насип олмагъан эди.

Эбу Талибнинъ кедерли вефатындан даа учь кунь кечмеген эди ки, Аллах Ресулининъ дерт ортагъы, буюк дестеги, джан ёлдашы Сейидет-ун Ниса (къадынларнынъ эфендиси) Хатидже анамыз -радиаллаху анха- вефат этти. Изтирап устюне бир изтирап даа юкленди. Ресул-и Экрем саллячлаху алейхи ве селлем, чокъ севгени мубарек

къадыныны, къабри шерифине озь эллериннен эндирди. Гонъюли къасеветли ве кедерли, козьлери яш толгъан эди.

Хазрети Хатидже анамыз Пейгъамберимиз ичюн Ислям давасында садыкъ бир мушавир, дерт ортагъы ве сакинлик менбасы эди. Онынъ вефаты Аллах Ресулине:

«Шу уммет устюне кельген эки буюк белядан ангисине даа чокъ кедерленеджегимни билемейим» (Якуби, II, 35; Табери, Тарих, II, 229) айттыраджакъ къадар агъыр кельген эди.

Бу эки гъамлы адисе себебинен Мекке деврининъ онунджы сенесине «Кедер сенеси» деп айтылды.

Эмджеси ве къадынынъ вефатындан сонъ тевеккюль ве теслимиетининъ ялынъыз Аллахкъа олмасы ичюн, Хазрети Пейгъамбер Эфендимизге корюнген ич бир сыгъанакъ къалмады. Онынъ гонъюль дюньясы бойлеликнен, Хакъ Таалягъа аданды. Чюнки балалыгъында да ана, баба ве деде имаесинден махрум быракъылып Аллахнынъ тербиесинен етиштирильген эди.

Таиф ёлджулыгъы

Эмджеси ве къадынынынъ вефатларынынъ артындан, Хазрети Пейгъамбер саллялляху алейхи ве селлемге япылгъан баскъылар пек артты. О Султануль-Энбиягъа къаршы япылгъан душманджа уджюмлер вахшийлик дереджесине улашты. Ойле ки, Ресул-и Экрем, саллялляху алейхи ве селлемнинъ такъатыны зорламагъа башлады. Бунынъ узерине Аллах Ресули янына Зейд -радиАллаху анх-ны алып Меккеден 160 км. узакъдаки Таиф шеэрине кетти. О ерде он кунь къалды.

Таифлилерге Ислямны анълатты. Оларны тевхидге давет этти. Буюклеринен корюшип, путкъа тапмакътан вазгечип, бир Аллахкъа къуллукъ япмаларыны телькъин этти. Таиф буюклерининъ янына барып, къонушмагъан киши къалмады.

Факъат бу давет, Къурейшлилер киби путперест бир къавим олгъан Таифлилернинъ арасында да къоркъунч бир фыртына къопмасына себеп олды. Нефислерине къул оларакъ яшагъанлары ичюн ич бири Ислямгъа янашамады. Бунынъ устюне Хазрети Пейгъамбер,

салляллаху алейхи ве селлемге эзиет ве ишкендже этмектен де вазгечмедилер

Башта онъа кульдилер. Сонъра ашаламагъа башладылар. Артындан да ёлунынъ узерине эки сыра олып, къул ве ыргъатларны тизерек, акъарет эттирди ве таш аттырдылар. Бойледже, шеэрден чыкъкъанына къадар Аллах Ресули, саллях лаху алейхи ве селлемге эзиет этмекни девам эттилер. Атта къулларыны артындан ёллап, бир муддет даа да таш ягъмурына туттылар. О Пейгъамберлер Султанынынъ мубарек бестенинден акъкъан къанлар нетиджесинде аякъкъаплары къан толгъан эди. Оны атылгъан ташлардан къорумакъ истеген Зейд -радиаллаху анх- да яралангъан эди. О, эм Аллах Ресулини атылгъан ташлардан озь бедененен къорчаламагъа тырыша, эм:

«Эй, Таиф халкъы! Ташлагъанынъыз кишининъ бир пейгъамбер олгъаныны билесинъизми?!»- деп айта эди.

Олар зор-замет меккелилерге махсус олгъан бир багъчагъа кирип джанларыны къуртардылар. Ерлер кедерли, коклер кедерли эди. Мелеклер кедерли эди. Джебраиль кедерли эди. Микаиль, Исрафиль, Азраиль кедерли эди.

Башта Джебраиль олмакъ узьре мелеклер, Аллах Таалядан изин алып, Ресулюллах, саллях лаху алейхи ве селлемнинъ янына кельдилер!

«Я, РесульАллах! Истесенъ, бу къавимни эляк этейик!»- дедилер.

О рахмет менбаасы ве мерхамет Пейгъамбери огърагъаны бу чиркин арекет къаршысында биле беддуа этмейип эллерини котерип Аллахкъа бойле дуа этти:

«Аллахым! Къуветимнинъ зайыфлагъаныны, чаресизлигимни, халкъ козюнде ашагъы тюшмемни Санъа арз этем. Эй, мерхаметлилернинъ энъ мерхаметлиси! Эгер манъа нисбетен гъадаплы дегиль исенъ, чеккеним зорлукъ ве беляларгъа даяныры м! Аллахым, Сен къавмиме хидает бер! Олар бильмейлер! Иляхи, Сен разы олгъанынъа къадар иште, афунъны тилейим...» (Ибн-и Хишам II, 29-30;Хейсеми, VI, 35)

Ресулюллахнынъ раатлангъаны багънынъ саиби Рабиа огъуллары, Алемлернинъ Эфендисининъ вазиетини корип, оны аджыды ве

онъа къуллары Аддаснен бир табакъ юзюм ёлладылар. Аддас табакъыны Пейгъамберимизге узатты:

«Буюрынъыз, ашанъыз!»- деди.

Хазрети Пейгъамбер, саллялляху алейхи ве селлем де:

«Бисмиллях»- деп ашамагъа башлады.

Бу сёз Аддаснынъ дикъкъатыны чекти. Шимдиге къадар ич кимседен бойле бир сёз эшитмеген эди, меракъланып ве тааджипленип:

«Бу сёзни, бу ерде яшагъанлар не билир, не де сёйлерлер!»- деп мырылданды.

Артындан кене тааджипленип:

«Сиз башкъа бир инсансынъыз! Бу ернинъ инсанларына бенъземейсинъиз! Кимсинъиз?»- деди.

Аллах Ресули саллялляху алейхи ве селлем де:

«Сен нерелисинъ, къайсы динденсинъ?»- деп сорады.

Аддас:

«Ниновалыйым, христианым!»- деди.

Ресул-и Экрем Эфендимиз:

«Демек сен салих къул, Юнус пейгъамбернинъ мемлекетинденсинъ!»- деди.

Аддаснынъ шашкъынлыгъы даа да пек артты:

«Сен Юнусны не ерден билесинъ?»- деди.

Пейгъамберимиз:

«Юнус меним къардашымдыр. О, бир пейгъамбер эди. Мен де бир пейгъамберим!»- буюрды.

Бу сёзлер узерине Аддаснынъ гонъюль алеминден иман чокъракълары фышкъырмагъа башлады ве шевкънен еринден къалкъып, Хазрети Пейгъамбер –саллялляху алейхи ве селлем–нинъ элине ве аягъына къапанып, келимеи шехадет кетирди. (Ибн Хишам, II, 30; Якъуби, II, 36).

Эфендилери Аддасны бу арекети себебинен къабаатлагъанлары вакъыт, шу джевапны берди:

«Мен озюмни бильгенимден берли, дюньяда ондан даа да хайырлы бир инсан корьмедим! О манъа ойле бир сёз сёйледи ки, оны

анджакъ бир пейгъамбер бильмеси мумкюн эди» (Ибн -и Хишам, II, 31)

Не сеадет ки Аддас, Аллах Ресулининъ аятында энъ къыйын шартларда иман этип, оны теселли эткен бир мумин юреги олмакъ шерефини къазанды. Алемлернинъ Эфендиси онынъ мусульман олмасына пек севинди.

Бугунь Аддаснынъ Ислямгъа киргени ерде онынъ адына япылгъан бир джами бар.

Хазрети Айше -радиаллаху анх- анамыз буюрды:

«Ухуд дженкинден даа да чокъ зорлангъанынъ бир кунь олдымы, я, Ресулюллах?»

О, бойле буюрды:

«Эбет, сенинъ къавминъден чокъ яманлыкъ корьдим. Бу яманлыкъларнынъ энъ яманы, оларнынъ манъа Акъабе Куню япкъанларыдыр. Айрыджа, Таифли Абдукъулялнынъ огълу Ибн-и Абдиялильге сыгъынмакъ истеген эдим де, мени къабул этмеген эди. (Аксине мени къулларына ташлар аттыртып, эр тарафым къанлар ичинде, япмагъан эзиети къалмагъан эди). Мен де артыма айланып, терен кедерлер ичинде кете эдим. Къарн-ус Сеалиб деген ерге баргъангъа къадар озюме келемедим. О ерде башымы котерип бакъкъаным вакъыт, бир булутнынъ мени кольгелегенини корьдим. Дикъкъатнен бакъкъан эдим, булутнынъ ичинде Джебраиль -алейхи'с-селям-ны фаркъ эттим. Манъа:

«Аллах Тааля къавминънинъ санъа не айткъаныны ве сени имае этмекни насыл къабул этмегенини дуйгъандыр. Оларгъа истегинъни япманъ ичюн де санъа Дагълар Мелегини ёллагъандыр», - деп сесленди.

Бунынъ узерине Дагълар Мелеги манъа сесленип селям берди. Сонъра да:

«Эй, Мухаммед! Къавминънинъ санъа не айткъаныны Аллах эшитти. Мен Дагълар Мелегийим. Не эмир этсенъ оны япмам ичюн Аллах Тааля мени санъа ёллады. Не япмамны истейсинъ? Эгер истесенъ шу эки дагъны оларнынъ башына йыкъайым!»- деди.

О вакъыт:

«Ёкъ, мен Аллахтан, оларнынъ сойларындан ялынъызджа Аллахкъа ибадет этеджек ве Онъа ич бир шейни ортакъ къошмайджакъ кимселер чыкъармасыны тилерим!»- дедим. (Бухарий, Бедульхалькъ, 7 Муслим, Джихад, 111)

Итхамлар (Къабаатлавлар)

Ресулюллах, саллyаллаху алейхи ве селлемге къаршы не япсалар кучьсюз къалгъан мушриклер, бу сефер онынъ умми (окъумагъа-язмагъа огренмеген) олгъаныны бильген алда, Къуранны Джабир адындаки христиан бир къулдан огренгенини айтмагъа башладылар. Ич тюшюнмедилер ки, бойле юдже бир диннинъ темелини къурып оладжакъ бир къул, бу шерефни башкъасына не себепнен быракъсын. Эм озю де христиан оларакъ не ичюн къалсын?

Бунынъ джевабыны Къуран-и Керим бойле берди:

«Шубесиз, биз оларнынъ: «–Къуранны онъа анджакъ бир инсан огрете!» дегенлерини билемиз. (Ойле исе ич тюшюнмедилерми), о кишининъ тили эджнебийдир. Албуки, бу (Къуран) ап-ачыкъ бир арапчадыр.» (Нахль, 103)

«(Эй, Ресулим! Олар да аслында билелер ки) сен, бу Къуран-ы Керим кельмеден эвель бир китап окъумадынъ; язы язмадынъ! Эгер окъур-язар олса эдинъ (о вакъыт) башкъаларындан огрендинъ дей биле эдилер...» (Анкебут, 48)

Айрыджа, Аллах Тааля мушриклернинъ къабаатлавлары тесиринде къалмамасы ичюн Ресулине де бойле буюрды:

«(Ресулим!) Сен огют бер! Раббининъ лютфу иле сен не кяхинсинъ, не де бир дели!»

«Ёкъса олар: «–О бир шаирдир; онынъ заманнынъ felякетлерине огъравыны беклемектемиз!» дейлерми?» «Де ки: Бекленъ, мен де сизнен берабер беклегенлерденим.» (Тур, 29-31)

«Инкяр эткенлер: «–Бу ап-ачыкъ бир тылсымдыр» дедилер.» «Ёкъса оны уйдурды демектелерми? Де ки: Эгер мен

оны уйдургъан исем, Аллах тарафындан манъа келеджек шейни узакълаштырмагъа кучюнъиз етмез. О, сизинъ Къуран акъкъында япкъан адден ашувларынъызны чокъ даа яхшы билир. Меннен сизинъ аранъызда шаат оларакъ О етер!» (Ахкяф, 7-8)

Мушриклер, догъру ёлгъа кирмек истемегенлери ичюн Аллах Ресулине ве Къурангъа къаршы чешитли къабаатлар уйдурувдан чекинмей эдилер.

Лякин керчек ве догъры олгъанны да биле эдилер.

Атта, Къурейшнинъ башлыкълары, мусульманлыкънынъ Мекке тышына ташып яйылмасындан къоркъкъанлары ичюн, Велид бин Мугъиренинъ янында топландылар. Озьара: «–Меккеге кельген къабилелерге Мухаммед акъкъында не айтайыкъ?» деп тюшюне эдилер.

Велид, Хазрети Пейгъамбер саллуллаху алейхи ве селлемнен корюшип ондан Къуран-ы Керим динълеген эди. О, бойле деди:

«–Мен шиирнинъ эр чешитини билем. Меним ондан динълегеним шиир дегиль эди. Шиирден даа устюн бир сёз эди. О сёзлер, несир де дегиль эди. Чюнки ойле къошакъсыз, анълатылышта ачыкълыкъ ве гузель ифаде толу назик бир уйгъунлыкъны мен даа эвель ич бир сёзде эшитмедим.

Фалджы сёзлерине исе, ич бенъземей эди.

Акъыл хастасы сёзлери де дегиль эди. Мен онда делиликке ишарет эткен бир тек алямет корьмедим.

Биз онъа сиирбаз да деп оламамыз. Чюнки окъуп уфлемей, тююм багъламай, бу себепнен сиирбазларгъа бенъзеген бир ери де ёкъ!»

Бу сёзлерден сонъ Велид, озь янълыш ниетлерине илля бир чыкъыш ёлу тапмакъ ичюн де бойле деди:

«–Лякин о, къардашны къардашындан айыра. Акърабаларны бир-биринден айыра. Бу себепнен бу сёзлерни де, сиир ве бую оларакъ саймакъ мумкюн!» деди.

Велид бин Мугъиренинъ бу арекетини Аллах, Къуран-ы Керимде бойле анълата:

«Мухакъкъакъ ки о, бир тюшюнди-ташынды, ольчеди,

бичти. Джаны чыкъсын, не шекильде ольчеди де тюшюнди! Сонъ джаны чыкъсын, текрар ольчеди де тюшюнди!.. насыл тюшюнди исе!? Сонъ бакъынды, сонъ къашларыны чатты, юзюни экшитти. Сонъ аркъасыны дёнди ве гъурурыны енъалмайып: «–Бу (Къуран), олса-олса сиирбазлардан огренилип накъил этильген бир тылсым ве ялынъыз бир инсан сёзюдир»,- деди.» (Муддессир, 18-25)

Бунъа къаршы Велид, виджданынынъ сесине къулакъ бергени вакъытлар, буюк бир шашкъынлыкъ ве къоркъу ичинде:

«Валлахи, Мухаммедден аз эвель бир сёз динъледим; не инсан сёзю, не де джин сёзю. Онынъ бир татлылыгъы ве бир хошлугъы бар. Устю мейвалы, ашасы боллукъ, темели ве ери бол сувлу. О, кесен-кес бу даваны къазаныр, онынъ устюне исе кимсе чыкъып оламаз»- деп Къуран-ы Керимнинъ иришильмез уйгъунлыгъыны сакъламайып анълатмагъа меджбур къала эди.

Башкъа тарафтан, халкъны Къуран окъунышыны динълемесинлер деп кедер эткен мушриклер, геджелери Кябеде Къуран окъугъан Хазрети Пейгъамбер, салляллаху алейхи ве селлемни бир къач кере гизленип динълегенлер, тесадюфнен бир-бирлеринен къаршы-къаршыгъа кельгенлеринде де озь озьлерини айыплагъан, ве бир бирлерине:

«–Аман кимсе корьмесин!.. Халкъ бизим бу алымыздан хабери олса, емин этермиз ки, сонъ дередже маскъара олурмыз. Бундан сонъ да ич кимсеге бу мевзуда сёз кечирип оламамыз!..» деп япкъан арекетлерни айыплагъан сонъ бир даа бойле бир шей япмайджакъларыны араларында анълашкъан эдилер.

Айрыджа, мушриклер бундан да гъайры, озьлерини биле сиирлеген Къуран усулынынъ сонъ дередже тесирли олмасыны дикъкъаткъа алып, инсанларнынъ Къуран сесини эшитмемелери ичюн шамата япа эдилер, я да оны окъунмасыны ясакълай эдилер:

«Инкяр эткенлер: «–Бу Къуранны динълеменъ; окъунгъанда шамата чыкъарынъ; бельки бастырырсынъыз!..» дедилер.» (Фуссылет, 26)

Къуран-ы Керим – эдебий бир муджизедир.

О девирде яхшы сёз айтувда, ачыкъ ве гузель ифаде этювде энъ юксек нокътагъа етишкен арапларгъа ве къыяметке къадар келеджек бутюн инсан ве джинлерден Къурангъа бенъзеген бир сёз кетирмелерини истемектедир.

Бу хусуста Къуран-ы Керимде ильк оларакъ Тур суресининъ 34-джи ает-и керимесинде:

«Эгер догъру иселер,онъа бенъзеген бир сёз кетирсинлер»- деп айтыла.

Мушриклер, бу иляхий теклифнинъ къаршысында беджериксиз ве кучьсюз къалдылар, бундан сонъра, Аллах, оларнынъ кучьсюзликлерини даа ачыкъ бир шекильде ифаде этмек узьре шу аетлердеки шартларны теклиф эте:

«Ёкъса оны уйдырды дейлерми? Де ки: Эгер догъру сёйлегенлерден исенъиз, Аллахтан башкъа ярдымгъа чагъырып олгъанларынъызны чагъырынъ да, сиз де онъа ошагъан он суре кетиринъ!» (Худ, 13)

Айрыджа, Аллах Тааля Юнус суресининъ 38-джи ает-и керимесинде:

«Ёкъса оны (Мухаммед) уйдырды дейлерми? Де ки: Эгер сизлер догъру исенъиз, айды онъа бенъзеген бир суре кетиринъ ве Аллахтан башкъа чагъырып олгъанларынъызны да (ярдымгъа) чагъырынъ!»- буюрды.

Буны Бакъара суресининъ 23-джи аетинде де текрар этти.

Сонъ олып да, Исра суресининъ 88-джи ает-и керимесинде:

«Де ки: Инсанлар ве джинлер, бир-бирлерине ярдымджы олып, бу Къураннынъ бир бенъзерини ортагъа къоймакъ ичюн бир арагъа кельселер, ант олсун ки, кене де бенъзерини япамазлар..»- буюрды.

Заманымызгъа къадар бу теклифнинъ къаршысынды, инанмагъанлар эр заман зиян ве беджериксиз къалып, Къуран сурелерине бенъзеген бир суре кетирип оламадылар.

Бу мевзуда, бир одагъа къапанып айларджа чалышкъан чокъ

мешур ве уста эдебиятчылар чыкъкъан, лякин мийинлерини иритирджесине гъайрет этмелерине бакъмайып бир ает биле язып оламагъанлар. Чюнки Къуран, тек ачыкъ ве гузель ифаде муджизеси дегиль, айны заманда бутюн асырларны, ичлериндеки акъикъатларынен бирликте къушаткъан бир муджизелер китабыдыр. Бойле олгъаныnен, не заман ве не ерде оледжегинден биле хаберсиз, ве кучьсюз бир инсаннынъ, эльбетте ки къошакъсыз ве юдже акъикъатлар ичине алгъан муджизелернен толу бир ает ортагъа къоймасы имкянсыздыр.

Къуран-ы Керим хусусындаки къабаатлавларында, макъсатларына иришип оламагъан мушриклер, буココресинде Хазрети Пейгъамбер, салляллаху алейхи ве селлемнинъ мубарек шахсыны макъсат эттилер.

Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлемнинъ огълу Къасымнынъ, дёрт яшында олгъанда вефат этткенинден файдаланып, онъа «эбтер» дедилер. Яни сою кесильген, несили биткен, деп кульдилер. Бойледже, инсанларнынъ козюнден чыкъарып, онынъ терен тесирини ёкъ этмек истей эдилер.

Лякин бу мевзуда да макъсатларына етишемедилер. Бу акъта, Кевсер суреси юзлерине бир шамар оларакъ энди.

«(Хабибим!) Ич шубесиз, биз санъа Кевсерни бердик! Ойле исе Раббинъ ичюн намаз къыл ве къурбан чал! (Биль ки), асыл эбтер, сою кесик олгъан, буны санъа сёйлегеннинъ озюдир!..» (Кевсер, 1-3)

Аллах Ресулини къабул этип оламагъанлар

Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлемни къабул этип оламагъанлар, эвельки пейгъамберлерде олгъанлары киби кибирли идареджи, къопайгъан, кибирли, зенгин кишилер эди. Аллах Тааля буюра:

«Биз анги улькеге бир уярыджы ёлласакъ, мытлакъа о ернинъ зенгин ве къопайчоралары: «–Биз, сизинъ бизге теблигъ эткенинъиз шейлерни къабул этмейип, инкяр этемиз»,- деди-

лер.»

«Ве: «–Биз мал ве эвлят тарафындан даа зенгинмиз; биз азапкъа да огъратылмамыз!» дедилер.» (Себе, 34-35)

«(Ресулим!) Чокъ емин эткен, менфур, даима къусур къыдырып, тенкъит эткен, токътамадан лаф ташыгъан, яхшылыкъкъа эп маниа олгъан, теджавузкяр, гуняхкъа татынгъан, къаба ве серт, бутюн булардан сонъ, бир де сойсузлыкънен тамгъалангъан кимселерден ич бирине, малы ве огъуллары бардыр дие, сакъын боюн эгме.!»

«(Оларнынъ эр бири) озьлерине аетлеримиз окъунгъаны вакъытта: «–Эвелькилернинъ масаллары!» дерлер...» (Къалем, 10-15)

Ниает, акъкъында Теббет суреси назиль олгъан Эбу Лехеб:

«–Мени башкъаларынен бир туткъан дин, ёкъ олсун!..» дей эди.

Хазрети Пейгъамбер саллаллаху алейхи ве селлемнинъ ве Ислямнынъ энъ буюк душманларынынъ башында тургъан Эбу Джехиль де бойле дей эди:

«–Мухаммеднинъ айткъанларыны догъру олгъаныны билемиз! Лякин шимдиге къадар онынъ къабилеси не эткен исе, биз де этип олдыкъ, олардан артта къалмадыкъ. Шимди исе олар: «Ичимизде бир пейгъамбер бар!»- деп макътаналар. Биз арамыздан насыл онынъ киби бир пейгъамбер чыкъарып олурмыз? Бу мумкюн дегиль!.. О алда мен, асла Мухаммеднинъ пейгъамберлигини къабул этип оламам!..»

Бойле айткъан Эбу Джехиль, душманлыгъындан бир кересинде де бойле деди:

«–Эгер мен онынъ намаз къылгъаныны корьсем, устюне басаджам!»

Даа сонъ Харем-и Шерифте Аллах Ресули саллаллаху алейхи ве селлемге намаз къы-лгъан вакътында раст кельди. Сёзюни ерине кетирмек ичюн аман арекетке кечкен олса да, бир анда артына къачмагъа башлады. Не олгъаныны сорагъанларгъа, теляш ве къоркъу ичинде:

«–Онынънен арама аджаип бир атеш парчасы кирди. Меним устюме-устюме кельмеге башлады!..» деди.

Чюнки Аллах Тааля, къулу ве Ресули Хазрети Мухаммед Мустафа, салляллаху алейхи ве селлемни ве онынънен ёллагъан динини къорчалай, эр вакъыт оларны устюн къыла эди.

Бойледже мушриклер, аля даа Аллахнынъ Ресулини къабул этип оламайлар, Къураннынъ акъикъатына узакъ тура эдилер, Иляхий керчеклерден къача эдилер. Аллах Тааля буюра:

«Бойле исе оларгъа не ола ки, санки арсландан урькип къачкъан кийик эшеклер киби (аля) огюттен юз чевирелер?!.» (Муддессир, 49-51)

Ялынъыз бу юз чевирювлер, вакъыт келе имтихан-ы иляхий кереги олып, Аллах Ресулине ве муминлерге къаршы даянылмаз къыйынджылыкълар шекилинде мейдангъа чыкъа эди.

Теселлилер

Аллах Ресули, саллялаху алейхи ве селлем де бир инсан эди. Заман-заман озюне япылгъан агъыр арекетлер, оны ынджыта эди. Инсанларны догъру ёлгъа кетирмек ичюн бар кучюнен огъраша эди, амма оларнынъ чиркин арекетлери, Пейгъамберимизни кедерлете эди. Базы вакъытлар ойле къыйын анлар яшай эди ки, мытлакъа бир теселлиге ихтияджы ола эди.

Онынъ теселлиси Раббинден келе эди. Аллах Тааля, Ресулининъ кедерленмесини истемей, оны ает-и керимелеринен теселли этип кучьлендире эди:

«(Эй, Ресулим!) Онынъ (Аллахнынъ) санъа нисбетен керем ве лютфу буюктир.» (Исра, 87)

«Инкяр эткенлернинъ инкярджылыгъы сени кедерлендирмесин! Оларны аз бир вакъыт файдаландырыр, сонъ да агъыр бир азапкъа сюйреклермиз!» (Локъман, 23-24)

«Оларнынъ себебинден кедерленме! Къураяткъан тузакъларындан отьрю, зорлукъ дуйма.» (Немль, 70)

Аллах, Пейгъамберимизге сабырны тевсие эте эди:

«(Ресулим!) Оларнынъ дегенлерине сабыр эт! Кунешнинъ догъувындан эвель де, батышындан эвель де Раббинъни

хамд иле тесбих эт!» (Къаф, 39)

Бу ает-и керимелернен къарар ве ниети, къуванч ве истеги арта, Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлем де асхабынынъ аджыларыны тындыра, оларнынъ гонъюль яраларыны сара эди.

Хаббаб бин Эрет дей ки:

Бир кунь Аллахнынъ Ресули Кябенинъ кольгесинде тургъанда, мушриклерден корьген эзиетлерден шикяет эттик.

О да бизге бойле буюрды:

«–Сизден эвельки несиллер арасында, тутулып бир чукъургъа атылгъан, сонъ пычкъынен баштан ашагъа экиге болюнген ве темир таракъларнен этлери тырмакълангъан ве кене де дининден къайтмагъан муминлер олгъандыр. Аллахкъа ант олсун ки, Аллах Тааля бу динни тамамлайджакъ, аким къыладжакътыр. О дередже ки, атлы бир киши, Аллахтан ве къойларына къашкъыр уджюм этюви къоркъусындан башкъа бир къоркъу дуймайып, Санадан, Хадрамевтке кетип келеджектир. Не бар ки, сиз сабырсызланасынъыз!..»

Бунъдан сонъ Аллах Ресули салляллаху алейхи ве селлем шу ает-и керимени окъуды:

«Инкяр эткенлернинъ (ферах ичинде) дияр-дияр долашувы сакъын сени алдатмасын! Аз бир файдаланувдан сонъ бараджакълары ер джехеннемдир. О, не фена барыладжакъ ердир! Факъат Раблерине къаршы кельмектен сакъынгъанлар ичюн, Аллах тарафындан бир икрам оларакъ, ирмакълар акъкъан, эбедий оларакъ къаладжакълары дженнетлер бардыр. Салих кимселер ичюн Аллах къатындаки (ниметлер) даа хайырлыдыр.» (Ал-и Имран, 196-198)

Къыйынджылыкълар чокълашкъанынен, бу манада ает-и керимелернен Аллах Тааля мумин гонъюллерни къавийлештире эди. Бир джеэттен элем ве къыйынджылыкълар, къулларны Раблерине якълаштырувда тесирли олмасынынъ янында муминлернинъ Аллахкъа тевеккуль ве теслимиетлерини де ольчеген иляхий бир теразе эди. Бойле вакъытларда да мусульмангъа тюшкен энъ гузель давранышны Къуран-ы Керим бойле бельгилей:

«Раббининъ укмюне сабыр эт! (Яни Аллахнынъ укмю

кельгенине къадар беклемесини биль! Бу укюмни беклегенде де сакъын) олардан ич бир нанкёрге я да гуняхкяргъа боюн эгме! Саба-акъшам Раббининъ исмини анъ! Гедженинъ бир къысмында Онъа седжде эт; гедженинъ узун бир къысмында да Оны тесбих эт!» (Инсан, 24-26)

Бу эмирлерге риает эткен мусульманнынъ гонълю раатлыкъкъа эреджек, къасевет ве аджыларгъа кокюс кереджек кучьке саип оладжагъы мытлакътыр. Хусусан гедже къылынгъан техедджюд намазы, къулны Аллахкъа якъынлаштырып рухкъа ойле устюн бир кучь ве къувет къазандыра эди ки, артыкъ гонълю иманнен перчинлеше эди.

Техедджюд эмири, догърудан-догъругъа Хазрети Пейгъамбер саллаллаху алейхи ве селлемге махсус олса да, умметине де кучьлерине коре берильген бир тевсиедир.

Муминлерге эр тарафынен сеадет ёлларыны багъышлагъан Аллах, Ресулине бойле буюра:

«(Эй, Ресулим!) Де ки: Хакъ кельди, батыл йыкъылып кетти. Мухакъкъакъ батыл йыкъылмагъа меджбурдыр!» (Исра, 81)

Лякин хакъны юджельтмекнен вазифели олгъанлар, бу хусуста къолларындан кельгенни этмекнен вазифелилер. Чюнки инсан, имтиан макъсадынен юз-юзге келеджеги чокъ къыйынджылыкълар ичинде яратылгъан эди. Бунынъ ичюн о, гъайрет косьтермеден, тырышмадан, ич бир вакъыт арзу эткен нетиджеге иришип оламаз! Керчектен Аллах, бу акъикъатны пейгъамберлер ичюн биле кечерли олгъаныны бойле беян эте:

«Ниает, пейгъамберлер умютлерини кесип де, озьлерининъ ялангъа чикъарылгъанларыны зан эткен вакъытларында, оларгъа ярдымымыз келир ве истеген кимсемиз къуртулышкъа ириштирилир. (Факъат) сучлулар топлулыгъындан азабымыз асла кери чевирильмез.» (Юсуф, 110)

Бу аетлерни эшиткен муминлернинъ гонъюллери не къадар раатлыкъкъа ве къуванчкъа къавушып, гъайретлери чокълашса, муşриклернинъ душманлыкъ ве очь алмакъ макъсатлары да о къадар арта эди. Аллах Ресули саллаллаху алейхи ве селлемге япкъан зорлукъ ве

душманлыкъларындан вазгечмек анда турсун, эр кунь янъы бир зулум ве эзиет ёлуны тапа эдилер.

Бу иш о дереджеге барды ки, артыкъ вахийнинъ чокърагъыны къурутмакъ киби ахлякъсыз ве алчакъ бир тюшюнджени биле хатырларына кетире эдилер.

Бу алда Аллах Ресули саллялаху алейхи ве селлем сабырнынъ энъ усть къысмында Аллахкъа сыгъынув алында Онынъ инает ве къорчаламасына сыгъына эди. Лякин иляхий ваде даа керчеклешмей эди. Зорлукълар битип тюкенмек бильмей эди.

Ресули бу аджы ве кедер толу алында рухтан тюшмесин деп, онъа теселли берди:

«(Эй, Хабибим!) Сакъын Аллахнынъ пейгъамберлерине берген сёзден вазгечеджегини тюшюнме! Чюнки Аллах буюклик саибидир, кимсенинъ япкъаныны янында быракъмаз!» (Ибрахим, 47)

Чокъ кечмеден Аллах Тааля, сонъ Пейгъамбери алейхи'с-селямгъа, ич бир Пейгъамберге насип этмеген бир лютуфта булунды. Дюнья ве ахыретнинъ бутюн акъикъатыны къаршысына серди. Озь джемалыны сейр эттирди.

ПЕЙГЪАМБЕРЛИКНИНЪ 11-ДЖИ СЕНЕСИ

Акъабе корюшмеси

Бир гедже вакъыты эди...

Кябени зиярет этмеге кельген алты кишилик Мединели бир джемаат, Акъабе мевкъиинде Алемлернинъ Эфендиси, энбиялар Сервери Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлемге раст кельдилер. Онынъ джианларны айдынлаткъан нуруна бакъып «Бу не гузель бир инсан!» деп араларында сёйлештилер. Гонъюллерине тариф этемейдджеклери бир лезет берген ве ичлериндеки муаббет филислерини ешерткен рахмет тамчылары акъмагъа башлады. О вакъыт янларына якълашкъан Пейгъамберимиз де, Пейгъамберлик вазифеси талап эткени ичюн эр кесни олгъаны киби оларны да Ислямгъа давет этмек ичюн сесленди:

«Бираз отурсанъыз да субет этсек!»- деди.

Мединели алты кишилик бу бахтлы джемаат, бегенгенлери бу киши иле лаф этмекни джанларына миннет бильдилер. Аман Пейгъамбер Эфендимизнинъ этрафына, ышыкънынъ этрафында кобелеклер мисали топландылар.

Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлем, оларгъа Къуран-ы Керимден аетлер окъуп Ислямны теблигъ этти. Эки джианда да сеадетли олмагъа истей иселер, бу иман даветине джевап бермелери керек олгъаныны сёйледи.

Мединелилер, якъында бир пейгъамбер келеджегини даа эвельки яшагъан аталарындан эшиткен эдилер, айрыджа къомшулары олгъан еудийлерден де сыкъ-сыкъ дуйгъан эдилер. Пейгъамбер

Эфендимизнинъ даветини эшиткендже, бири-бирлерине:

«Аркъадашлар! Валлахи бу, еудийлернинъ бизни къоркъуткъан пейгъамбердир! Сакъын, еудийлер онъа иман этмекте бизни кечмесинлер!»- дедилер.

Ресул-и Экремнинъ баштан берли хайран олгъанлары, айдан гузель юзюне бир даа бакътылар ве анълаткъан акъикъатларны анълап иляхий даветке «эбет» дедилер. Келимеи шехадет кетирдилер:

أَشْهَدُ أَنْ لاَ اِلَهَ اِلاَّ اللّٰهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

Пейгъамбер Эфендимиз оларгъа, эгер мусульманларнен Мединеге кельселер ярдымджы олып оламайджакъларыны сорады.

Мединенинъ бу ильк мусульманлары исе, Эвс ве Хазредж къабилелери арасында пек чокъ дженклер олгъаныны, араларындаки душманлыкънынъ сонъ дереджеге чыкъкъаныны, бу сене келеджек олса, кендилерине там манасынен ярдым эталмайджакъларыны сёйлеп бир йыл вакъыт истедилер. Мединелилерни Ислямгъа давет этмеге сёз берип, келеджек сене хадж мевсиминде текрар кельмеге ваде эттилер.

Бу кичик иман къафилеси, мемлекетлерине бам-башкъа бир неше ве севинч ичинде къайттылар. Джехалет кирлеринден арынгъан, узерлериндеки къасеветнинъ агъырлыгъы дагъылгъан ве бир къуш киби хафифлеген эдилер. Мединеге баргъанлары вакъыт, Кяинатнынъ Эфендиси эки джиан Кунешини анълатмагъа ве оларны Ислямгъа давет этмеге башладылар. Мединеде, ичинде Хазрети Пейгъамбер, салляллаху алейхи ве селлемнинъ баас этильмегени тек бир эв биле къалмады. (Ибн-и Хишам, II, 38; Ибн-и Сад, I, 219; Хейсеми, VI, 40)

Учюнджи Шерх-и Садр (коксюнинъ ярылмасы): Мираджгъа азырлыкъ

Исра ве Мирадж геджесинде Фахр-и Кяинат, салляллаху алейхи ве селлемнинъ Аллах Тааля иле корюшмектен эвель, темиз пейгъамбер юреги учюнджи кере иляхий теджрибелерге азырланаракъ

кокюслери иман ве икметле толдурылгъандыр. (Бухарий, Салят, 1; Муслим, Иман, 263)

Пейгъмберимиз бу адисени бойле анълатыр:

«Мен Кябенинъ Хатим къысмында ята эдим. Юкъу иле уяныкълыкъ арасында манъа бири кельди, шу ерден шу ерге къадар (коксюми) ярды. (Буны сёйлегенде богъазындан, коксюнинъ къыл биткен ерге къадар олгъан къысмыны косьтерди). Къальбимни чыкъарты. Сонъ иман ве икмет иле толу алтын бир къаб кетирильди. Къальбим (чыкъарылып Земзем суву иле) ювулды. Сонъ ичериси иман ве икметнен толдурылып текрар ерине къоюлды...» (Бухарий, Бедуль-Халькъ, 6; Энбия, 22, 43; Муслим, Иман, 264)

Махбубнынъ Хабибине олгъан эшсиз икрамы:

МИРАДЖ

Исра адисеси хиджреттен 18 ай эвель олгъан эди.

Исра ве Мирадж оларакъ билинген бу иляхий эдие, козьден бутюн бешерий перделернинъ алынувынен, идракларнынъ тышында ве тамамен иляхий ольчюлер иле керчеклешкен бир лютуфтыр. Меселя, бизим анълагъанымыз манада мекян ве вакъыт ёкъ олды, мильярдларджа инсан омрюне сыгъмайджакъ къадар узун бир ёлджулыкъ, бир саниеден даа аз бир заман ичинде олгъан эди. Аллах Тааля буюра:

سُبْحَانَ الَّذِى اَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَى الْمَسْجِدِ الْاَقْصَى الَّذِى بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ اَيَاتِنَا اِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

«Бир гедже онъа аетлеримизден бир къысмыны косьтерейик деп, (Мухаммед) къулуны Месджид-и Харамдан, этрафыны мубарек къылдыгъымыз Месджид-и Акъсагъа алып баргъан Аллах, нукъсан сыфатлардан узакътыр; О, акъикъатен эшитиджидир, корюджидир. » (эль-Исра, 1)

Ает-и кериме ифаде эткен муим ве тааджипленеджек ишлернинъ эмиетине дикъкъат чекмек узьре тензихнен, سُبْحَانَ (субхане) сё-

зюнен башлагъандыр. Тефсир алимлерининъ беянына коре سُبْحَانَ, Аллахнынъ, нукъсан сыфатлардан узакъ олгъаныны там бир шекильде ифаде этер.

Айрыджа, Аллахнынъ юдже санааты къаршысында, айрет ифадеси оларакъ да къулланылмакътадыр. Айны заманда Аллахны анъма хусусында муим бир тесбихаттыр.

Къыскъадан бу келиме;

1. Акъылларгъа айрет берген Исра адисесини юджельтюв ве догърултув; къальплернинъ темизленювине земин азырламкътыр. Бу келиме, инсанларны Аллахны махлюкъаткъа бенъзетмек ве джысым шеклинде тюшюнмектен де къорчалар.

2. Мираджны къабул этмегенлерге къаршы, Аллахнынъ аджизлик ве бенъзери эр тюрлю нукъсан сыфатлардан узакъ олгъаны акъикъатыны ифаде этер.

Аетнинъ девамында, геджеге дикъкъат чекильмектедир. Чюнки Исра, бир гедже ёлджулыгъыдыр. Вахий бир чокъ вакъыт гедже кельгендир. Акъикъатта нафиле ибадетлерде де техедджюд намазы энъ фазилетли ибадеттир.

Месджид-и Акъса ве этрафынынъ мубарек олмасы бойле изах этиле:

1. Дин ве дюнья берекетинен берекетлендирильген. Этрафында ешилликлер ве ырмакълар бар.

2. Пек чокъ пейгъамбер о ерде яшагъан ве бу себеп иле де вахийнинъ эниш мекяны олгъан.

3. Исра адисеси себебинен де айрыджа берекетли къылынгъан.

Бу ёлджулыкъта Аллах, къулу ве Ресули Мухаммед Мустафа салляллаху алейхи ве селлемге аджайып адиселер косьтергендир.

Аллах Ресули саллялаху алейхи ве селлем, о гедже Месджид-и Акъсада бутюн пейгъамберлерге имам олып намаз къылдырды. (Ибн-и Сад, I, 214)

Эбу Хурейре -радиаллаху анх-ден ривает этильгенине коре, Исра геджеси Ресул-и Экрем саллялаху алейхи ве селлемге биринде шарап, дигеринде сют булунгъан эки савут кетирильди. Хазрети Пейгъамбер, саллялаху алейхи ве селлем бойле бир бакъкъандан

сонъ сют савутыны алды. Бунынъ узьре Джебраиль:

«Сени, инсаннынъ яратылыш гъаесине уйгъун олгъангъа ёнельткен Аллахкъа хамд олсун. Шает, ички толу савутны алса эдинъ, умметинъ бозгъунлыкъкъа тюшер эди», - деди. (Муслим, Иман, 272; Эшрибе, 92. Айрыджа бк. Бухарий, Тефсир, 17/3, Эшрибе, 1, 12; Несаи, Эшрибе, 41)

Ресулюллах салляллаху алейхи ве селлем бойледже, бутюн умметини темсиль эте эди. Сют инсаннынъ фытратыны, шарап исе дюньягъа багълылыкъны темсиль этмекте эди.

Аллах ает-и керимеде:

وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى

«… О, арзусына коре де лаф этмез!» (эн-Неджм, 3) буюраракъ Пейгъамбер Эфендимизнинъ озь арзусына уяракъ къонушмагъаныны ве озюнден бир шей япмагъаныны бильдиргендир. Асыл иш корюджи Аллахтыр ве Пейгъамберимиз де Онъа толу манасынен теслим олгъандыр. Бу ерде Аллах Тааля, сютни терджих эттиререк Хабибини энъ фазилетли олгъангъа ёнелтти.

Исра адисесинен Месджид-и Харамдан Месджид-и Акъсагъа алып барылгъан Пейгъамбер алейхи'с-селямгъа, бу ерден семагъа юкселюв, яни Мирадж шерефи бахшыш этильди. Керчектен Месджид-и Акъсагъа баргъан Хазрети Пейгъамбер бу ерден Хазрети Джебраильнинъ реберлигинде «Сидретуль-Мунтеха» гъа къадар чыкъты. Кяинатнынъ Эфендиси Сертаджы Энбия салляллаху алейхи ве селлем бу адисени бойле анълатыр:

«Мен Кябенинъ Хатим къысмында юкъу иле уяныкълыкъ арасында эдим… Яныма эшектен буюк, къатырдан кичик беяз бир айван кетирильди. Бу Буракъ эди. Огюндеки аягъыны козьнинъ корьгени энъ сонъки нокътагъа къойып ёл ала эди. Мен онынъ узерине миндирильген эдим. Бойледже, Джибриль алейхи'с-селям мени алып кетти. Дюнья семасына къадар кельдик. Къапынынъ ачылмасыны истеди.

«Кельген ким?»- денильди.

«Джебраиль!»- деди.

«Берабер кельген ким?»- денильди.

«Мухаммед алейхиссаляту весселям»- деди.

«Онъа Мирадж давети йиберильдими?»- денильди.

«Эбет!»- деди.

«Хош кельдинъиз! Бу келиш не эйи келиштир!»- денильди ве къапы ачылды.

Къапыдан кечкенде, о ерде Хазрети Адем алейхи'с-селямны корьдим.

«Бу бабанъыз Адем! Селям бер онъа!»- деди.

Мен де селям бердим. Селямымны алды. Сонъ манъа:

«Салих эвлят, хош кельдинъ, салих пейгъамбер, хош кельдинъ!»- деди.

Сонъ Хазрети Джебраиль мени юксельтти ве экинджи семагъа кельдик. Бу ерде Хазрети Яхъя ве Хазрети Иса алейхимесселям иле къаршылаштым. Олар тизе огъуллары эди. Сонъ Джебраиль мени учюнджи семагъа чыкъарды ве о ерде Хазрети Юсуф алейхи'с-селямнен къаршылаштыкъ. Дёртюнджи къат семада Хазрети Идрис -алейхи'с-селям- иле, бешинджи къат семада Харун -алейхи'с-селям- иле, алтынджы къат семада исе Хазрети Муса -алейхи'с-селям- иле къаршылаштыкъ.

«Салих къардаш хош кельдинъ, салих пейгъамбер, хош кельдинъ!»- деди.

Мен оны кечкендже, агълады. Онъа:

«Не ичюн агълайсынъ?»- денильди.

«Чюнки менден сонъ бир деликъанлы пейгъамбер олды, онынъ умметинден дженнетке кетеджеклер, меним умметимден дженнетке кетеджеклерден даа чокъ!»- деди.

Сонъ мени единджи семагъа чыкъарды ве Ибрахим -алейхи'с-селям- иле къаршылаштыкъ.

Джебраиль -алейхи'с-селям-:

«Бу бабанъ Ибрахимдир, онъа селям бер!»- деди.

Мен селям бердим. О да селямымны алды. Сонъ:

«Салих огълум хош кельдинъ, салих пейгъамбер, хош кельдинъ!»- деди.

Даа сонъ манъа:

«Я Мухаммед! Умметинъе менден селям сёйле ве оларгъа дженнетнинъ топрагъы чокъ гузель, суву татлы, ери чокъ кениш ве тюмтюз олгъаныны бильдир. Сёйле де дженнетке чокъ терек отуртсынлар. Дженнетнинъ тереклери де «Субханаллахи вель-хамду лилляхи ве ля иляхе иллаллаху валлаху экбер» демектен ибареттир», - деди.

Сонъ Сидретуль-Мунтехагъа чыкъарылдым. Бунынъ мейвалары (Йеменнинъ) Хеджер бардакълары киби ири эди, япракълары да филь къулакълары киби эди.

Джебраиль -алейхи'с-селям- манъа:

«Иште, бу Сидретуль-Мунтехадыр!»- деди. » (Бухарий, Бедуль-Халькъ, 6; Энбия, 22, 43; Менакъыбуль-Энсар, 42; Муслим, Иман, 264; Тирмизи, Тефсир, 94; Деават 58; Несаи, Салат, 1; Ахмед, V, 418)

О ерде Джебраиль -алейхи'с-селям- бойле деди:

«Эй, Аллахнынъ Ресули! Бу ерден огге ялынъыз кетеджексинъ!»

Ресулюллах, саллялаху алейхи ве селлем сорады:

«Не ичюн эй, Джибриль?»

О да джевап беререк:

«Аллах манъа бу ерге къадар кельмеге изин берди. Эгер бу ерден илериге бир адым атсам, янар куль олурым!..»- деди. (Рази, XXVIII, 251)

Артыкъ бундан сонъки ёлджулыкъкъа Аллах Ресули, саллялаху алейхи ве селлем ялынъыз девам этти. Кендисине табиат устю шейлер лютуф этильди. Аллахнынъ джемалыны корьди.

Бу ёлджулыкътаки табиат устю вакъиаларны ифаде этмек, хаялдан тыш бир акъикъатны, инсан идракининъ черчевесине сыгъдыра бильмек заруретинден догъмакътадыр. Акъикъатен асылы Аллах иле Онынъ Пейгъамбери арасында эбедий бир сыр оларакъ, тамамен гъайб алемининъ шартлары ичинде керчеклешкендир. Бунынънен бирликте, Аллах иле Онынъ юдже Пейгъамбери арасындаки бу сырлар, вахийге инангъанларгъа Раббининъ сонъсуз къудрет, юджелик ве салтанатыны косьтерир. Айрыджа, иляхий бир макъсат оларакъ, Хазрети Пейгъамбер, саллялаху алейхи ве селлем Эфендимизнинъ

Таифте корьген зулум нетиджесинде къальбини толдургъан гъам ве кедер ерине севинч ве къуванчнен денъиштирмектир. Анджакъ, заман ве мекяннынъ тышында керчеклешкен бу вакъиалар, инсан акъылы ичюн къавранмасы имкянсыз шейлердир.

Бойледже, Пейгъамберимиз Хазрети Пейгъамбер, салляллаху алейхи ве селлем, бутюн пейгъамберлерге берильген лютуфларны ашкъан ве Мираджда Аллахнынъ затына замансыз ве мекянсыз бир алемде قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى **«аралары, эки яй арасы къадар, атта даа да якъын олды»** (эн-Неджм, 9) деп билинген бир якъынлыкъта булунды. Бу якъынлыкънынъ бир зерресини корьген Хазрети Муса, улю-ль азм пейгъамбери олмасына рагъмен байылып къалгъаны хатырланса, Пейгъамбер Эфендимизнинъ Аллах къатындаки мевкъийи иле кучюнинъ дереджеси аз-чокъ къаврана билир.

Аллах Тааля, Мираджны Къуран-ы Керимде бойле беян буюра:

وَالنَّجْمِ اِذَا هَوَى

«Энмекте олгъан йылдызгъа ант олсун. » (эн-Неджм, 1)

Суренинъ бу шекильде бир антнен башламасы, кяфирлернинъ япаджакълары итиразларгъа къаршы Мираджнынъ акъикъатыны исбат этмек ичюндир. Акъикъатта бу хусус, антнынъ артындан кельген ает-и керимелерле де бойле анълатылыр:

مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَى. وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى. اِنْ هُوَ اِلاَّ وَحْيٌ يُوحَى. عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَى. ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَى. وَهُوَ بِالْاُفُقِ الْاَعْلَى.

«Аркъадашынъыз (Мухаммед) бозукъ ёлгъа кирмеди ве батылгъа инанмады; о арзусына коре де лаф этмез. О (бильдиргенлери) вахий этильгенден башкъа шей дегиль. Чюнки оны кучьлю-къуветли ве устюн яратылышлы бири (олгъан Джебраиль, Раббининъ эмири узьре) огретти. Сонъра энъ юксек уфукъта (Сидретуль-Мунтехада) олгъанда, асыл шеклинен догърулды. » (эн-Неджм, 2-7)

Аетте кечкен истива сёзю – къаплав, къушатув ве догърулув мана-

ларыны анълатыр. Тефсир алимлерининъ чокъу, бу аетте Джебраиль -алейхи'с-селям- акъкъында сёз этильгенини сёйлемекнен бирликте базылары Хазрети Пейгъамбер, саллляллаху алейхи ве селлем акъкъында олгъаныны сёйлерлер. Буны дикъкъаткъа алсакъ, истива – Аллах Ресулининъ къадри ве къыйметининъ, рутбе ве макъамынынъ юксеклигини ифаде этмектедир. Яни Аллах Ресули, саллляллаху алейхи ве селлем, ильк башта энъ юксек уфукъта догърулды:

ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى

«Сонъра якъынлашты, деркен, даа да якъынлашты. (Яни, Пейгъамберимиз, булунгъаны ер ве макъамдан даа юкъары чыкъарылды.)» (эн-Неджм, 8)

Бойледже Пейгъамбер, Мираджда энъ юксек уфукъта ялынъыз истива иле къалмайып, Аллахкъа догъру якълашты. Артындан иляхий кучюнинъ тесири артты, артты, артты ве Хазрети Пейгъамбер, саллляллаху алейхи ве селлем, бир анда энъ юксек уфукънынъ обир тарафына кечти:

فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ اَوْ اَدْنَى

«(Мухаммед Мустафа иле Раббининъ) аралары, эки яй арасы къадар, атта даа якъын олды. » (эн-Неджм, 9)

Ает-и керимедеки: قَابَ قَوْسَيْنِ اَوْ اَدْنَى «*Эки яй арасы атта даа аз месафе*», керчекни инсан идракине уйдурмакъ ичюн къулланылгъан бир бенъзетюв ифадесидир. Бойле ки,

Ислямдан эвель араплар, бир иттифакъ къурмакъ узьре анълашаджакълары заман эки яй чыкъарыр, бирини дигерининъ узерине къоювракъ экисининъ «къаб»ыны бирлештирирлер, сонъ да экисини берабер чекип оларнен бир окъ атар эдилер. Бу, олардан бирининъ разы оладжагъы шейге дигерлерининъ де разы оладжагъыны, бирисини ачувландыргъан шей дигерлерини де ачувландыраджагъыны ифаде эткен бир бераберлик, бутюнлик анълашмасы эди.

Бунъа коре «къабе къавсейн», эм маддий, эм де маневий якъынлыкъны ичине алгъан ве инсан акъылыны ашкъан юдже бир акъ-

икъаттыр. Яни Мухаммед Мустафа салляллаху алейхи ве селлем, бу нокътада Раббине о къадар якъынлашты ки, оларнынъ арасында бутюн эр шей алынды. Ве догърудан догъру:

فَاَوْحٰى اِلٰى عَبْدِهٖ مَا اَوْحٰى

«Аллах о анда къулуна вахийни бильдирди. » (эн-Неджм, 10)

Бу вахийнинъ не олгъаны бойле ифаде этильгендир.

1. Намаз: Мираджда энъ муим хусус, беш вакъыт намазнынъ фарз къылынмасыдыр. Хазрети Пейгъамбер салляллаху алейхи ве селлем Муса алейхи'с-селямнынъ тевсиелеринен Аллахкъа мураджаат эткен ве башта элли вакъыт оларакъ фарз къылынгъан намаз, беш вакъыткъа тюшюрильди. Бунынъ иле бирликте Аллах, бирге он беререк, беш вакъытны къылгъангъа элли вакъытнынъ савабыны береджегини бильдирди. Даа сонъ Аллах бойле буюрды:

«Эр ким бир хайыр ишлемек истер ве оны япмаса, о кимсеге (бу эйи ниетинден долайы) бир савап язылыр, япкъаны такъдирде исе он савап язылыр.

Эр ким де, бир яманлыкъ япмакъ истер, анджакъ оны япмаса, кендисине гунях язылмаз. Шает о феналыкъны япса, бир гунях язылыр!» (Муслим, Иман, 259)

Бу хусустаки узун хадис-и шерифте беян олунгъаны узьре Аллах Тааля, башта намазны элли вакъыт оларакъ эмир эткен, Ресул-и Экремнинъ бир къач мураджааты иле беш вакъыткъа тюшюргендир. Бунынъ манасы шудыр: инсанлар узериндеки Аллахкъа къаршы бордж оларакъ намазнынъ элли вакъыт къылынмасы керек, анджакъ Аллахнынъ лютуф ве кереми кереги, бирге он нисбетинде азлаштырылды. Аллахнынъ шу беянына бакъсакъ:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُونِ

«Мен джинлерни ве инсанларны анджакъ манъа ибадет этсинлер деп яраттым. » (эз-Зарият, 56), инсаннынъ асыл иши ибадеттир, анджакъ иляхий мерхамет кереги бу сайы, энъ зайыф инсан

дикъкъаткъа алынаракъ экситильгендир. Анджакъ, беш вакъыт устюне де изин берильди, атта керекли олгъаны да ифаде этильгендир. Текмиль муминлер фарз олгъан бу беш вакъыткъа къошма оларакъ Къушлукъ ве Эввабин намазларыны къыларлар ве хусусан, гедже Техедджюд намазына турарлар. Бутюн булар бу вакъианынъ табиий бир нетиджесидир. Анджакъ, бу киби ибадетлернинъ, инсанларнынъ такъатлары ете биледжегини ве о зевкъкъа улаша биледжегини косьтермек ичюн, намаз эмири башта элли вакъыттан башлатылып, сонъунда Пейгъамбер алейхи'с-селямнынъ мураджааты иле бешке тюшюрильгендир.

2. Аллах Ресули салляллаху алейхи ве селлемге хитапнен:

«Пейгъамберлерден ич бири сенден эвель дженнетке кирмейджек, умметлерден ич бири де, сенинъ умметинъден эвель дженнетке кирмейджектир!» деп буюрылгъандыр. (Рази, XXVIII, 248)

3. Бакъара суресининъ сонъ эки ает-и керимеси вахий этильгендир.

Муслимде ривает этильген бир хадис-и шерифте буюрылыр:

«Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлемге (Мираджда) учь шей берильди: Беш вакъыт намаз, Бакъара суресининъ сонъу (эки аети) ве умметинден ширкке тюшмегенлерге буюк гуняхларынынъ афу этильгени хабери...» (Муслим, Иман, 279)

Бунынъ иле бирликте Мирадждаки вахийнинъ тефсилят ве кейфиетини анджакъ Аллах ве Пейгъамбери билир.

Бу ерде ачыкъ олгъан, Аллах Ресули салляллаху алейхи ве селлемнинъ Мирадждаки корьгенлери бир хаял оларакъ дегиль, къальп ве виджданынынъ да тасдикъ эткени бир акъикъат оларакъ корьгени кейфиеттир. Яни:

مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَاٰى. اَفَتُمَارُونَهُ عَلٰى مَا يَرٰى.

«(Мухаммед Мустафанынъ) къозьлеринен корьгенини къальби яланламады. (Эй, инкярджылар!) Онынъ корьгенлери акъкъында шимди онынънен тартышаджакъсынъызмы?» (эн-Неджм, 11-12)

Аллах Ресули, Мирадж геджеси Раббинен корюшип, сайысыз ибретли адиселер корьген сонъ, ич бир къулнынъ етишемейджеги хусусий макъамдан къайткъанда, Джебраиль алейхи'с-селямны къалдыргъан ерде (Сидретуль-Мунтехада) бир дефа даа асыл суретинде корьди. Аетте буюрылыр:

وَلَقَدْ رَاٰهُ نَزْلَةً اُخْرٰى. عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهٰى.

«Ант олсун (Мухаммед Мустафа), оны (Джебраильни) Сидретуль-Мунтеханынъ янында бир кере даа корьген эди. » (эн-Неджм, 13-14)

Аетте Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлемнинъ макъам итибарынен Джебраиль -алейхи'с-селям-дан даа илериде олгъанына ишарет этильгендир. Акъикъатта Джебраиль -алейхи'с-селям-, Мирадж геджесинде кендисининъ: «Бир пармакъ уджу даа якълашса эдим, мухакъкъакъ янар эдим!»- дегени макъамда къалгъан ве Пейгъамбер Эфендимиз даа илериге кеткендир. Бу акъикъат, Аллах Ресулининъ дёнюште текрар Джебраильге растламасы иле даа ачыкъ бир шекильде анълашылмакътадыр.

عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوٰى. اِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشٰى.

«Дженнетуль-Мева да онынъ янындадыр. Сидрени къаплагъан къапламыш эди. » (эн-Неджм, 15-16)

Фахр-и Кяинат -алейхи экмелют-тахийят- Эфендимизден соралды:

«Я, Ресулюллах! Сидрени къаплагъан не корьдинъ?»

Буюрдылар ки:

«Алтындан перванелернинъ оны буюрдигини ве эр япрагъында бир мелекнинъ отурып Аллахны тесбих эткенини корьдим. » (Табери, XXVII, 75; Муслим, Иман, 279)

Бу итибар иле Ибн-и Аббаснынъ риваетлерине коре:

Аллах Тааля, Мусагъа келям (онынънен лаф этти), Ибрахимге достлукъ ве Мухаммед Мустафагъа да руетуллах (Аллахны, кейфиети бизлер тарафындан билинемейджек бир суретте корьмек) шерефи-

ни лютуф этти. (Табери, XXVII, 64)

Козьнинъ Махбуптан (севгилиден) башкъа бир ерге къоймамасы эдепнинъ энъ усть нокътасыдыр. Акъикъатен:

مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى. لَقَدْ رَاَى مِنْ اٰيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى.

«(Мухаммед Мустафанынъ) козю (корьгенинден) шашмады ве (оны) ашмады. Ант олсун, о Раббининъ энъ буюк аетлеринден бир къысмыны корьди. » (эн-Неджм, 17-18)

Бу аетлерден де анълашылгъаны киби Хазрети Пейгъамбер, саллляллаху алейхи ве селлем, Джебраиль -алейхи'с-селям- дахи ич бир махлюкънынъ худутны ашамагъаны Сидретуль Мунтеханынъ обир тарафына кечирильди. Аетте, инсан акълына «бирлештирильген эки яй арасы я да даа аз» месафе оларакъ бильдирильген кейфиетинен къуллар тарафындан къавранмасы мумкюн олмагъан, гизли бир корюшюв олды.

Бу корюшювде Пейгъамберлер Султаны, сёзлернинъ худутына сыгъмайджакъ дереджеде юдже ве буюк акъикъатлар, яни Раббининъ Рабблик аетлеринден, мульк ве салтанатынынъ буюклигинден, анджакъ корьмекнен етишильмеси мумкюн олгъан энъ буюк аетлерни корьди. Бу ерде тефсир алимлерининъ беяны: «Хазрети Пейгъамбер, салляллаху алейхи ве селлем, къальби иле Аллахны корьди » шеклиндедир. (Табери, XXVII, 63)

Ибн-и Аббас -радиаллаху анх-дан кельген риваетке коре Пейгъамберимиз:

«Мен, Юдже Раббимни корьдим!»- буюргъандыр. (Ахмед, I, 285; Хейсеми, I, 78)

Бир башкъа риваетте Пейгъамбер Эфендимиз «Раббини корьдинъми?» суалине джевапен:

«Бир нур корьдим!»- буюргъанлардыр. (Муслим, Иман, 292)

Энъ догърусыны Аллах билир.

Хазрети Пейгъамбер, салляллаху алейхи ве селлемден, Исра ве Мираджнен алякъалы бир чокъ хабер накъиль этильгендир. Олардан бир къачы шулардыр:

Аллах Ресули, Мираджда бир топлулыкъ корьди, оларнынъ дудакълары деве дудагъы кибидир. Бир такъым вазифели шахыслар да оларнынъ дудакъларыны кесип, агъызларына таш къоя.

«Эй, Джебраиль! Булар кимлердир?»- деп сорады.

Джебраиль -алейхи'с-селям-:

«Булар, етимлернинъ малларыны хакъсызлыкънен ашагъанлар!»- деди. (Табери, XV, 18-19)

Сонъ Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлем, башкъа бир джемааткъа раст кельди. Олар да бакъырдан тырнакъларынен юзьлерини ве кокюслерини тырмалай эдилер:

«Эй, Джебраиль! Булар кимлердир?»- деп сорады.

Джебраиль -алейхи'с-селям-:

«Булар, (ошек айтмакънен) инсанларнынъ этлерини ашагъанлар ве оларнынъ шереф ве намусларынен ойнагъанлардыр», - джевабыны берди. (Эбу Давуд, Эдеб, 35/4878)

Даа сонъ Хазрети Пейгъамбер, салляллаху алейхи ве селлем Эфендимиз о ерде; зина-кярларны - леш ашагъан бедбахтлар оларакъ; фаиз ашагъанларны - къарынлары гъает шишкен ве шейтан чарпкъан резиль бир вазиетте; зина этип балаларыны ольдюрген къадынларны да, бир къысмыны кокюслеринден, бир къысмыны баш ашагъы асылы бир алда корьди. (Табери, XV, 18-19)

Бу себепле Пейгъамбер Эфендимиз:

«Эгер меним бильгенимни сизлер де бильген олса эдинъиз, мухакъкъакъ ки, пек аз кулер ве чокъ агълар эдинъиз!»- буюргъандыр. (Бухарий, Тефсир, 5/12)

Ресулюллах, саллялаху алейхи ве селлем бойле буюргъандыр:

«Мирадж геджесинде дженнетнинъ къапысы узеринде шу ибаренинъ язылы олгъаныны корьдим:

«Садакъагъа он мислинен, бордж берювге исе он секиз мислинен мукяфат бериледжектир. »

Мен:

«Эй, Джибриль! Бордж берильген шей не ичюн садакъадан даа устюн ола?»- деп сорадым.

«Чюнки тиленджи янында пара олгъаны алда садакъа истер.

Бордж истеген исе, ихтияджы себебинен истемекте», - джевабыны берди » (Ибн-и Мадже, Садакъат, 19)

Пейгъамберимиз дигер бир хадис-и шерифлеринде бойле буюргъанлардыр:

«(Мирадж эснасында) дженнетнинъ къапысында турып ичери бакътым. Чокъусы факъирлер эди. Зенгинлер де (эсап бермек ичюн) апс этильген эдилер. Булардан джехеннемлик олгъанларнынъ атешке атылмалары эмир этильген эди.

Джехеннемнинъ къапысында да турдым. О ерге киргенлернинъ чокъу къадынлар эди. » (Бухарий, Рикъак, 51; Муслим, Зюхд, 93)

Джехеннемликлернинъ чокъусы къадынлар олмасы, оларнынъ, саип олгъанлары аджеледжи ве эеджанлы фытратлары себебинен корьгенлери эйиликлерге къаршы чокъча нанкёрлик этмелери ве кенди япкъан эйиликлерни де юзге урмалары себебиндендир. Пейгъамбер Эфендимиз бу хадис-и шерифлеринен къадынларны, джехеннемге тюшмемелери ичюн тенбиелемекте.

Мирадж весилесинен шу акъикъаткъа да ишарет этильмелидир ки, инсанлар, заман бакъымындан ялынъыз мазининъ хатыралары иле толу олгъанлары алда, пейгъамберлер, Аллахнынъ тилегени ольчюде, эм мази, эм ал, эм де истикъбаль бильгилери иле донатылгъанлардыр. Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлемнинъ махшер эхвалындан хабер берюви ве бу хаберлерни «корьдим, дуйдым...» киби олгъан бир суретте ифаде буюрмасы, иште бу керчекнинъ бир тезахюридир. Бунынъ иле алякъалы бир мисаль де Ашереи Мубешшереден олгъан Абдуррахман бин Авф Хазретлери акъкъындадыр. Хадис-и шерифте буюрылыр:

«О гедже (Мирадж геджесинде) Абдуррахман бин Авфны корьдим. Дженнетке, отургъаны еринде сюйрекленип кире эди. Онъа:

«Не ичюн бу къадар агъыр келесинъ?»-дедим

О:

«Я, Ресулюллах! Малымнынъ эсабы себебинен, балаларны биле къартайтаджакъ къадар агъыр къасеветлер кечирдим. Ойле ки, бир даа сизни коремейджем деп зан эттим...» (Мухаммед Парса, Фаслуль-Хытаб, с. 403)

Абдуррахман бин Авф, бу адисени Мирадждан сонъ дуйгъанында, аман Хазрети Айше -радиаллаху анха-нынъ янына кетип, Хазрети Пейгъамберден бойле бир хадис бармы деп сорады. Айше -радиаллаху анха-, бу хадиснинъ олгъаныны сёйлегенинен, Абдуррахман Хазретлери, о сырада Шамдан янъы кельген керваныны олгъаны киби дерьал нефакъаджыларгъа дагъытты.

Керчектен о гедже Аллах Ресули, саллялллаху алейхи ве селлем, сайыламайджакъ къадар чокъ аетлер корьгендир. Бу акъкъында бир хадис-и шерифлеринде бойле буюрды:

«(О гедже) кокке юксельтильдим. Ойле бир макъамгъа чыкътым ки, о ерде къалемлернинъ гъыджыртыларыны дуя эдим. (Яни ойле бир макъам ве севиеге чыкъарылдым ки, кяинатнынъ къадерининъ насыл джерьян эткенини корьдим.)» (Бухарий, Салят, 1)

Юкъарыдаки хадис-и шерифтен де ачыкъ анълашылмакъта ки, Аллах Ресули, саллялллаху алейхи ве селлем, Мираджда мази, ал ве истикъбальни бири-бири ичинде, айны анда яшай эди.

Мираджан бир къач нокъта

1. Ресулюллах, саллялллаху алейхи ве селлем Эфендимиз, бу ёлджулыкъкъа чыкъмадан эвель шакъкъы садыр адисеси олгъандыр. Бу да косьтере ки, маневий юкселиш, къальп иле мумкюндир. Ойле бир къальп иле ки, ичинде иляхий нурдан башкъа бир шейге ер ёкътыр.

2. Къальп, сертликтен къуртулгъанынен, иляхий сырлары гонъюльни сармагъа башлар.

3. Исра адисесинде, къулуны мустесна бир шекильде юрюткен Аллахнынъ къудрети ве юдже бир салтанаты къорюнмектедир.

4. Дигер бир нокъта да Мираджнынъ, аджы ве кедер юклю бир Таиф сеферинден сонъ лютуф этильмеси, мешакъкъатлар артындан севинчнинъ кельмесидир.

5. Къуран-ы Керимде бизге бильдирильген фарзлар, Джебраиль вастасынен ёлланылгъандыр. Намаз исе, Мираджда догърудан догъру, вастасыз Аллах тарафындан эмир этильгендир. Бу да намазнынъ

айры бир эмиети олгъаныны косьтерир.

6. Мираджда Пейгъамберимизге сема къапыларынынъ ачылмасы, онынъ Пейгъамберликнинъ Мекке, Къурейш, Сакъиф иле махдут олмагъаныны, онынъ бутюн кяинатнынъ небиси, Алемлернинъ Эфендиси олгъаныны косьтермектедир.

7. Мирадж иле, инсаннынъ текамюлининъ бараджагъы сонъ нокъта косьтерильген, яни инсаннынъ юкселишининъ худуты косьтерильгендир.

Мираджнынъ акислери

Пейгъамберимиз Кяинатнынъ Севинчи Эфендимиз, Исра ве Мирадж акъкъында Къурейш мушриклерине хабер береджек вакъытта:

«Эй, Джебраиль, къавмим мени тасдикъ этмез!»- деди.

Джебраиль -алейхи'с-селям-:

«Эбу Бекир сени тасдикъ этер. О сыддыкътыр», - деди. (Ибн-и Сад, I, 215)

Мушриклер Мирадж адисесини дуйгъанларында, деръал яланламагъа башладылар. Орталыкъкъа бир ошек аким олды. Буны фырсат билерек, муминлерни де бу ёлда весвеселернен иманларындан вазгечирмек истедилер. Атта Хазрети Эбу Бекирге биле кельдилер. Анджакъ о, Хазрети Пейгъамбер, салляллаху алейхи ве селлемге олгъан кучьлю иман ве садакъат ичинде:

«О не сёйлесе догърудыр! Чюнки онынъ ялан сёйлемесине имкян ве ихтимал ёкътыр! Мен, онынъ эр кетиргенине шимдиден инанырым...»- деди.

Мушриклер:

«Сен оны тасдикъ этесинъ ве бир гедждеде Бейтуль-Макъдиске кетип кельгенине инанасынъмы?»- дедилер.

Хазрети Эбу Бекир -радиаллаху анх-:

«Эбет! Бунда шашыладжакъ не бар? Валлахи, о манъа гедже я да куньдюзнинъ эр анги бир вакътында кендисине Аллахтан хабер кельгенини сёйлесе, мен кене оны тасдикъ этем», - деди.

Даа сонъ Эбу Бекир -радиаллаху анх-, о вакъытта Кябеде булунгъан Пейгъамбер Эфендимизнинъ янына кетти. Онынъ мубарек агъызындан анълатылгъанларны динъледи ве:

«Садакъта (догъру сёйлединъ), Я, Ресулюллах!..»- деди.

Аллах Ресули де, онынъ бу тасдикъинден мемнюн къаларакъ джианны айдынлаткъан тебессюмнен Хазрети Эбу Бекирге:

«Я, Эбу Бекир, сен «Сыддыкъ»сынъ!..» буюрды (Ибн-и Хишам, II, 5)

О куньден сонъ Эбу Бекир -радиаллаху анх- «сыддыкъ» лагъабынен мешур олды.

Бутюн Асхаб-ы Кирам да Эбу Бекир -радиаллаху анх- киби Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлемни тасдикъ эттилер.

Муминлерни къандырамагъан мушриклер, бу дефа Пейгъамберимизнинъ янына келерек озьлериндже оны имтиан этмеге къалкътылар. Бейт-и Макъдисни сорадылар. Аллах оны Ресулининъ козьлерининъ огюне кетирди. Аллах Ресули -алейхиссаляту весселям-, айнен джевап берди. (Бухарий, Менакъыбуль Энсар, 41; Тефсир, 17/3; Муслим, Иман, 276)

Бу сефер ёлдаки бир кервандан ве о кервандаки базы хусусиетлерден сорадылар. Керван да, о ан тыпкъы Месджиди Акъса киби Ресулюллахнынъ козьлерининъ огюне кетирильди. Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлем де керекли малюматны, оларнынъ истегенлеринден даа фазласынен берди. Атта керваннынъ кунеш догъгъанда Меккеге киреджегини де бильдирди.

Алгъан джевапларына шашкъан мушриклер: «Бельки сонъ сёйлегени догъру чыкъмаз» тюшюнджесинен шафакъ вакъыты юкъламайып, эп бирликте керванны беклемеге башладылар. Сонъунда керван корюнди, лякин къальплери килитли олгъанлар, инатлыкъларында девам этерек:

«Бу ап-ачыкъ бир сиирдир!»- дедилер. (Ибн-и Хишам, II, 10)

Аллах Тааля:

اَفَعَيِينَا بِالْخَلْقِ الْاَوَّلِ بَلْ هُمْ فِى لَبْسٍ مِنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ

«Ильки яратувда аджизлик косьтердикми? Ёкъ, олар янъы бир яратув хусусында шубе ичинделер. » (Къаф, 15) буюрмакътадыр. Эр шейни ёкътан бар эткен Аллахнынъ, къулуны Мираджкъа чыкъармасындан даа къолай не бардыр ки? Буны къабул этмемек, анджакъ сагълам акъылдан марум олмакъны косьтерир.

Заваллы, ахмакъ ве бедбахт мушриклер Мирадж адисесине де инанмадылар, кене Аллах Ресулининъ устюнден кульдилер. Артыкъ Алемлернинъ Эфендиси оларнынъ арасындан айрыладжакъ ве бу нимет, япкъанлары яман арекетлер себебинен эллеринден алынаджакъ эди. Чюнки олар, шерефине яратылгъанлары бир Пейгъамберге къаршы акъылгъа, хаялгъа кельмез хакъсызлыкълар ве яманлыкълар япкъан, япкъанларында да адден ашкъан эдилер.

Керчектен япыладжакъ тек шей къалгъан эди: Аллахнынъ, Пейгъамберимизни оларнынъ арасындан чекип алмасы ве онынъ къадри ве къыйметини биледжек башкъа бир джемааткъа ёлламасы!..

Затен Аллах, Таиф ёлджулыгъындан фазла бир вакъыт кечмеден Къурангъа ве Ресульге бейат этеджек мумтаз джемиетнинъ ильк группасыны Севгили Хабибине ёллагъан эди.

ПЕЙГЪАМБЕРЛИКНИНЪ 12-ДЖИ СЕНЕСИ

Бириндже Акъабе бейаты

Алты кишинен Меккеге келип де Акъабеде иман нуру иле шерефленген Мединелилер, бу сене он эки киши оларакъ кельдилер. Булушма ерлери кене Акъабе олды.

Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлем, янъы кельгенлерни де тевхидге давет этти. Аркъадашларындан Ислямнынъ юджелигини ве гузеллигини эшитип дигер алты киши де иман эттилер.

Акъабе корюшмесинден фаркълы оларакъ, бу сеферки корюшмеде Пейгъамберимизге бейат этильди. Мединелилер, Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлемнинъ элини тутмакъ суретинен ильк бейатларыны япып сёз бердилер. Бу бейат себебинен экинджи Акъабе корюшмесине «Бириндже Акъабе Бейаты» дейильгендир.

Бу бейатта Мединелилер, Аллах Ресулине шу мевзуларда сёз бердилер:

1. Аллахкъа ич бир шекильде ширк къошмамакъ.
2. Хырсызлыкъ япмамакъ.
3. Зинагъа якълашмамакъ.
4. Къыз балаларыны тири-тири коммемек.
5. Кимсеге ифтира, бефтан этмемек.
6. Аллахкъа ве Пейгъамберине итааттан айрылмамакъ. (Бухарий, Менакъыбуль Энсар, 43)

Мединелилернинъ бу ильк сёз берювлери, Ислям тарихы ичюн бир дёнюм нокътасы олды. Бунынъ иле Хиджаз ве бутюн Арабистанда укюм сюрмекте олгъан ширк, зулум ве фена адетлернинъ ортадан

къалдырылмасы хусусында ант этильди.

Мусаб бин Умейрнинъ муаллим оларакъ ёлланылмасы ве Мединенинъ Къураннен Фетихи (Пейгъамберликнинъ 12-джи йылы)

Мединели янъы мусульманлар бир мектюп язаракъ, Ислямны огренмек ичюн Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлемден кендилерине Къуран-ы Керим окъуйджакъ, Ислямны анълатаджакъ ве намаз къылдыраджакъ бир муаллим ёлламсыны истедилер. Алейхиссаляту весселям Эфендимиз де Мусаб -радиаллаху анх-ны ёллады. (Ибн-и Сад, I, 220)

Хазрети Мусаб, чокъ генч яшта хидаетке эрген, аилесининъ онъа агъыр зулумлар япмаларына, атта мирасларындан марум этмелерине рагъмен дининден дёнмеген эди. Чюнки о, факъир ве гъарип къалса да, асыл иманнен толу зенгин бир гонъюльге саип эди. Ислямнынъ яйылмасы хусусында пек эеджанлы эди.

Акъикъатта Мусаб -радиаллаху анх-нынъ Мединеге кетювинен Ислям, о ерде кениш яйылды. Пейгъамбер Эфендимизнинъ теблигъ иле вазифелендирген бу генч сахаби, инсанларгъа Аллахнынъ динини анълатмакъ ичюн геджесини куньдюзине къатаракъ чалышмагъа башлады. Мусаб -радиаллаху анх-нынъ гъайретлери берекетинен хидаетке ильк бахтиярлардан Эсад бин Зураре эрди. О, Мусаб радиаллаху анхны эвинде мусафир эте ве бутюн чалышмаларында ярдым эте эди.

О, бир кунь Мусабны янына аларакъ Зафер огъулларынынъ багъчасындаки къуюнынъ башына отурды. Абдульэшхел Огъулларынынъ огде кельгенлеринден Сад бин Муаз, буны дуйгъанджа Усейд бин Худайргъа:

«Сен ишини эйи бильген ве кимсенинъ ярдымына мухтадж олмагъан бир адамсынъ. Зайыфларымызнынъ инамларыны бозмакъ ичюн мааллемизге кельген шу адамларнынъ янына кет ве оларны тенбие эт ки, бир даа мааллемизге кельмесинлер. Эсад акърабам олмаса эди, бу ишни кендим япар эдим», - деди.

Усейд аман мызрагъыны аларакъ, о ерге кетти ве къызгъын бир шекильде:

«Сиз не ичюн бу ерге кельдинъиз? Шу янынъдаки ябанджыны,

зайыфларымызнынъ инамларыны бозмасы ичюн кетирдинъми?! Бир даа сакъын бойле бир шей япмагъа тырышма! Эгер джанынъызны севе исенъиз аман бу ерден кетинъиз!»- деди.

Индже акъылнен арекет эткен Мусаб -радиаллаху анх- онъа:

«Бираз отурып, сёйледжеклеримни динълерсинъми? Сен акъыллы бир кимсесинъ, сёзлеримни бегенсенъ къабул этерсинъ, бегенмесенъ къабул этмезсинъ»,- деди.

Усейд:

«Догъру бир сёз сёйлединъ!»- дегенден сонъ, мызрагъыны ерге саплап, янларына отурды. Мусаб Islamны анълатып Къуран-ы Керим окъуды.

Усейд Къуран-ы Керимни динълегени заман, даа къонушмагъа башламадан эвель юзюнде Исламнынъ нуру парылдады ве къальби Исламгъа йымшады. Къуран-ы Керим акъкъында да:

«Бу не гузель, не юдже бир сёз! Сиз бу динге кирмек истегенинъиз заман не япарсынъыз?»- деди.

Оларнынъ талиматы узьре Усейд -радиаллаху анх- къалкъып гъусуль алды, эльбиселерини темизледи ве шехадет кетирди. Сонъ да эки рекят намаз къылды ве:

«Кериде ойле бир адам быракътым ки, о сизге таби олса, къавминден ич бир кимсе онъа къаршы чыкъмаз. О, Сад бин Муаздыр! Мен шимди оны сизге ёлларым!»- деди.

Сад къызгъын бир вазиетте янларына кельди. Ниаетинде о да Хазрети Усейд киби Мусаб -радиаллаху анх-ны динълеген сонъ мусульман олды. Сонъ къабилесининъ янына келерек:

«Эй, Абдульэшхель Огъуллары! Мени насыл билирсинъиз?»- деп сорады. Олар:

«Сен бизим сеййидимиз (эфендимиз), фикирдже энъ устюнимиз ве реисимизсинъ», - дедилер. Бунынъ узерине Сад -радиаллаху анх-:

«Сиз Аллахкъа ве Ресулине иман этинджеге къадар, эркек ве къадынларынъыз иле къонушмакъ манъа харам олсун»- деди.

О кунь акъшамгъа къадар бу къабиледен мусульман олмагъан кимсе къалмады. (Ибн-и Хишам, II, 43-46; Ибн-и Сад, III, 604-605; Ибн-и Эсир, Усдуль-Гъабе, I, 112-113)

Хазрети Мусаб, Селиме огъулларынынъ итибарлы кимселеринден олгъан Амр бин Джемухны да Ислямгъа давет этти. Онъа Юсуф суресининъ ильк секиз аетини окъуды. Амр тюшюнмек ичюн бираз вакъыт истесе де, бир тюрлю къарар берамады. Бунынъ узерине Амрнынъ даа эвельдже мусульман олгъан огълу Муаз, къабилесиндеки мусульман генчлер иле анълашаракъ, бир гедже бабасынынъ путуны гизлидже якъында булунгъан пислик чукъурына аттылар. Саба бу алны корьген Амр дешет ичинде къаларакъ, путуны чукъурдан чыкъартты ве темизлеп гузель къокъулар силерек ерине къойды.

Айны адисе бир къач кунь даа текрар этиндже, путны озю къорчаламакъ ичюн бойнуна къылычыны асты. Эртеси куню путуны текрар чукъурда корюндже, ибадет эткени джансыз путнынъ ич бир шейге ярамагъаныны, кендини къорумакътан дахи аджыз олгъаныны анълады ве ширк къаранлыгъындан Ислямнынъ нурлу сабасында уянды. Янълыш яшайыштан, Пейгъамбер вастасынен къуртаргъан Аллахкъа шукюр этти. Даа сонъ да къавмини Ислямгъа тешвикъ этти. (Ибн-и Хишам, II, 61-63; Зехеби, Сийер, I, 182)

Пейгъамберимиз, Мусаб -радиаллаху анх- иле бирликте ильк иман эткенлерден бири олгъан Абдуллах бин Умми Мектумны да Мединеге Къуран огретмек ичюн ёллагъан эди. (Бухарий, Менакъыбуль Энсар, 46)

Ислямнынъ Мединеде бу шекильде эйи корюльгенини хабер алгъан Аллах Ресули, саллаллаху алейхи ве селлем ве Меккели мусульманлар, чокъ къувандылар. Ойле ки, о сенеге «Севинч сенеси» денильди. Чюнки артыкъ Медине, Ислямнынъ бешиги олмагъа азыр алгъа келе эди.

Пейгъамбер Эфендимиз бойле буюргъандыр:

«Улькелер къылычнен фетих этильди. Лякин Медине Къуран иле фетих этильгендир». (Беззар, Мюснед, № 1180; Рудани, № 3774)

ПЕЙГЪАМБЕРЛИКНИНЪ 13-ДЖИ СЕНЕСИ

Экинджи Акъабе бейаты

Экинджи Акъабе корюшмесинден бир сене сонъ Мединелилер, кене хадж мевсиминде Ресулюллах, саллячлаху алейхи ве селлем иле корюштилер. Бу сефер экиси къадын, етмиш беш киши эдилер.

Кене Аллах Ресулине бейат эттилер. Бунъа да «Экинджи Акъабе Бейаты» дейильди.

Къафиленинъ башында кельген Мусаб -радиаллаху анх- кенди эвине якълашмадан эвель Ресулюллах, саллаллаху алейхи ве селлемнинъ янына кетти. ЭнсарнынъИслямны сурьатнен къабул этмелерини хабер берди. Алемлернинъ Эфендиси онынъ кетирген хаберлерге къуванды. Хазрети Мусабнынъ эвель Аллах Ресули, саллаллаху алейхи ве селлемнинъ янына бармасындан, мушрик анасынынъ хабери олгъанджа чокъ къызды.

О исе:

«Мен Ресулюллах, саллаллаху алейхи ве селлемден эвель кимсенинъ янына кетмем», - деди.

Эфендимизден изин истедиктен сонъ анасынынъ янына барды ве оны Ислямгъа давет этти. (Ибн-и Сад, III, 119)

Иште асхабнынъ Ресулюллахкъа севгиси бойле эди.

Джабир -радиаллаху анх- дер ки:

«Хазрети Пейгъамбер, саллаллаху алейхи ве селлем Эфендимизнинъ кендисини ве мусульманларны имае этеджек бир къабиле арап да, кимсенинъ онъа къучакъ ачмагъаны куньлерде, Аллах Тааля бизни Есриб (Медине)ден онъа ёллады да, биз иман эттик ве кендисини имае эттик. Бизден бири кетип Аллах Ресулине иман этер эди, Эфендимиз де онъа Къуран окъур эди. Эвине дён-

гени вакъыт бутюн эв халкъы онъа уйракъ, мусульман олур эдилер. Ислямнынъ анълатылмагъаны бир Энсар эви къалмады. Сонъ да бир арагъа келерек къонуштыкъ ве:

«Ресулюллах, саллялллаху алейхи ве селлемни даа не вакъыткъа къадар Мекке дагъларында эзиет ве джефа ичинде быракъаджакъмыз?!»- дедик.

Бунынъ узерине хадж мевсиминде бейат этмек ичюн онынъ янына бардыкъ». (Ахмед, III, 322; Хаким, II, 681-682)

Бу бахтлы кишилер, Пейгъамбер Эфендимизнен тешрик куньлеринде Акъабе мевкъийинде булушмакъ узьре сёзлештилер. Аллах Ресули Мединелилерге:

«Юкълагъанны уятманъ, вакътында корюшме ерине кельмегенни де беклеменъ!»- буюрды.

Гедженинъ учьте бири кечиндже Фахр-и Кяинат Эфендимиз иле къарарлашгъанлары Акъабе ерине кетип, оны беклемеге башладылар. Ниает, Ресулюллах Эфендимиз эмджеси Аббас иле бирликте кельди. Аббас, даа мусульман олмаса да Эбу Талиптен сонъ торунынынъ имаесини узерине алгъан эди. Мединелилернинъ Аллах Ресулини давет эткенлери вакъыт оларгъа бойле деди:

«Эй, Мединелилер! Бизлер оны душманлардан къорчаладыкъ. Кене де къорчалайджакъмыз. Онынъ арамыздаки ери юксектир. Факъат сиз севги ве сайгъынъыздан долайы даа эминликте олмасы ичюн Мединеге давет этесиз. О да буны истемектедир. Анджакъ оны душманлардан къорчалап олсанъыз мемлекетинъизге алып кетинъиз. Мен сизден оны ярдымсыз быракъмайджагъынъызгъа, алдатмайджагъынъызгъа даир, къатты бир сёз алмакъ истейим. Чюнки къомшуларынъыз олгъан еудийлер торуныма душмандырлар. Оларнынъ тузакъ къурмайджакъларындан эмин дегилим. Бу ишке, анджакъ арап къабилелерининъ душманлыкъларына къаршы келеджек къадар дженк кучюнъиз бар исе киришинъиз. Озь аранъызда бир къараргъа келинъиз де, сонъ бу хусуста ихтиляфкъа тюшменъиз! Шает янынъызгъа баргъан сонъ оны къорчалап оламасанъыз ве душманларнынъ элине береджек олсанъыз, озюнъизге ишанмасанъыз шимдиден бу даветтен вазгечинъиз! Аранъызда къонушмакъ истеген олса буюр-

сын къонушсын, факъат къонушмасыны фазла узатмасын. Чюнки эр тарафта мушриклернинъ джасуслары бар! Бу ерден дагъылгъанынъыз вакъыт да, бу меселени гизли тутунъыз!»

Эсад бин Зураре аякъкъа турып, Пейгъамбер Эфендимизнинъ эмджеси Аббаснынъ сёйлегенлерине джевап оларакъ, бойле бир къонушма япты:

«Я, Ресулюллах! Сен бизни эвельден берли инангъан динимизни быракъмагъа ве озь дининъе таби олмагъа давет эттинъ. Бу чокъ зор ве агъыр бир шей олгъаны алда, биз сенинъ бу теклифинъни къабул эттик. Сен бизни, якъын-узакъ бутюн мушрик акъраба ве къомшулар иле алякъаларымызны кесмеге давет эттинъ! Бу да чокъ зор ве агъыр бир шей олгъаны алда биз сенинъ бу теклифинъни де къабул эттик! Бизлер сени, ялынъыз къавминъ дегиль, эмджелеринъ биле ольдюрмеге истеселер, имае этмеге азырмыз ве сенинъ бу теклифинъни де къабул эттик. Эй, Аллахнынъ Ресули! Биз кендимизни, эвлятларымызны ве къадынларымызны къорчалагъанымыз киби сени де къорчалайджакъмыз. Эгер биз бу ахтымызны бозаджакъ олсакъ, Аллахнынъ ахтыны бозгъан бедбахт кимселер олайыкъ! Я, Ресулюллах! Бу санъа къаршы бизим садакъат еминимиздир! Ярдымына сыгъыныладжакъ олгъан исе анджакъ Аллах Таалядыр!»

Хазрети Эсадтан сонъ Абдуллах бин Реваха аякъкъа къалкъаракъ, Ресулюллах, саллялдаху алейхи ве селлемге:

«Я, Ресулюллах! Раббинъ ве кендинъ ичюн бизге истегенинъ шартны къош!»- деди.

Ресулюллах, саллялдаху алейхи ве селлем Эфендимиз бойле буюрды:

«Раббим ичюн шартым, Онъа ибадет этменъиз ве ич бир шейни Онъа ширк къошмаманъыздыр. Кенди акъкъымдаки шартым исе, джанларынъызны ве малларынъызны насыл къорчалай исенъиз, мени де ойле къорчалайджакъсынъыз!»

Асхаб-ы Кирам:

«Бойле япсакъ къаршылыгъында бизге не бар?»- деп сорады.

Хазрети Пейгъамбер, саллялдаху алейхи ве селлем джевабен:

«Дженнет бар!»- деп буюргъанджа, о ердекилер:

«Не кярлы бир алыш-вериш! Бундан не дёнермиз, не де дёнюльмесини истермиз!»- дедилер. (Ибн-и Кесир, Тефсир, II, 406)

Абдуллах бин Реваха, Муте дженкинде бу кярлы алыш-веришни тамамлагъан, Пейгъамберимизден шехит олмакъ муждесини алаpакъ, дженкте оледжегини биле-биле буюк бир истек иле муаребеге къатылгъан, малыны бейт-уль малгъа, джаныны да Аллахкъа адап, Дженнети Алягъа учкъандыр. Дигер сахабилер де башкъа ерлерде, Аллах ёлундаки джихад ве гъайретлерине девам этерек бу бейатларына садыкъ къалгъанлар, маневий тиджаретлерини берекетлендиргенлер.

Мединели мусульманларнынъ япкъанлары бу бейатнен алякъалы оларакъ шу ает-и кериме назиль олды:

إِنَّ اللّٰهَ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اَنْفُسَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ بِاَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِى التَّوْرٰيةِ وَالْاِنْجِيلِ وَالْقُرْاٰنِ وَمَنْ اَوْفٰى بِعَهْدِهِ مِنَ اللّٰهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِى بَايَعْتُمْ بِهِ وَذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

«Аллах муминлерден малларыны ве джанларыны, озьлерине (бериледжек) дженнет къаршылыгъында сатын алгъандыр. Чюнки олар Аллах ёлунда дженклеширлер, ольдюририрлер, олюрлер. (Бу), Тевратта, Инджильде ве Къуранда Аллах узерине хакъ бир ваедедир. Аллахтан даа чокъ сёзюни ерине кетирген ким бар! О алда Онынъэнен япкъан бу алышверишинъиз себебинен севининъ. Иште бу, (акъикъатен) буюк къазанчтыр. » (эт-Тевбе, 111)

Бундан сонъ бир къач киши даа сёз аларакъ къонушты. Оларнынъ артындан Пейгъамбер Эфендимиз Мединелилерге хитап этти ве оларгъа Къуран-ы Керим окъуяракъ Ислямны анълатты. Сонъ да анги шартлар узьре бейат этеджеклерини бильдирди. Эвельки мадделерге иляве оларакъ шу хусуслар да бу бейатта зикир этильди:

а. эмир ве акимиет муминлерден эр кимде олса олсун, онъа къаршы чыкъмамакъ.

б. Аллах ёлунда юргени ичюн мушриклер ве кяфирлер тарафын-

дан айыпланмакътан къоркъмамакъ.

в. Сеадет ве къыйынджылыкъларда, севинч ве кедерде Аллахнынъ Ресулине итаат этмек ве оны озюнден устюн тутмакъ; Онъа ич бир суретте къаршы кельмемек.

Пейгъамбер Эфендимиз:

«Ичинъизден манъа он эки накъиб чыкъарынъ ки, олар къабилелеринынъ темсильджиси олсунлар!»- буюрды.

Мединели мусульманлар, докъузы Хазредж къабилесинден, учю де Эвс къабилесинден олмакъ узьре он эки накъиб чыкъардылар.

Пейгъамберимиз темсильджилерге:

«Хаварилернинъ Иса бин Мерьем ичюн кефиль олгъанлары киби сизлер де къавминъизнинъ кефиллерисинъиз. Мен де мусульман олгъан къавмимнинъ кефилийим!»- буюрды.

Накъиблер:

«Эбет!»- дедилер.

Пейгъамберимизнинъ эмджеси Аббас, бир терекнинъ тюбюнде Пейгъамберимизнинъ элинден тутып, Мединели мусульманларгъа бирер бирер бейат эттирди.

Бу бейатнен, Аллах Ресули, саллаллаху алейхи ве селлем давет этилерек Мединеге хиджрети къарарлаштырылды. Чюнки о девирде исми Есриб олгъан Мединенинъ шартлары, эр бакъымдан Ислямгъа къучакъ ачмагъа азыр алгъа кельген эди.

Бейат, гедже япылгъаны ичюн, бундан Меккели мушриклернинъ хаберлери олмады. Беят япылып тамамлангъан вакъытта Акъабенинъ узеринден шейтан:

«Эй, Мина халкъы! Эй, Къурейш джемаати! Мухаммед иле янында булунгъан ве динлерини денъиштиргенлернинъ сизнен дженклешмек ичюн топланып анълашкъанларындан хабериниз ёкъмы?!»- диерек кескин ве узун бир ферьят къопарды.

Ресул-и Экрем, саллаллаху алейхи ве селлем:

«Бу сес сизни къоркъутмасын! О, Аллахнынъ душманы Иблиснинъ сесидир! Динъле, эй, Аллахнынъ душманы! Сени де енъеджегим!»- буюргъан сонъ мусульманларгъа:

«Аман къонакъ ерлеринъизге къайтынъыз!»- деди.

Аббас бин Убаде -радиаллаху анх-:

«Сени, хакъ дин ве китап иле ёллагъан Аллахкъа емин этерим ки, истесенъ Мина халкъыны да къылычтан кечиримиз!»- деди.

Пейгъамбер Эфендимиз:

«Биз даа бунынънен эмир олунмадыкъ! Сизлер шимди ерлеринъизге дёнюнъиз!»- буюрды.

Мусульманлар ерлерине дёнип, сабагъа къадар юкъладылар. Саба Къурейш мушриклеринден базылары янларына келерек Пейгъамберимиз иле анълашма япып япмагъанларыны сорадылар. Ич бир шейден хабери олмагъан къафиледеки мушриклер, емин этерек бойле бир шейнинъ олмагъаныны сёйледилер. Анджакъ, Къурейш мушриклери, Акъабе Бейатыны араштырмагъа девам эттилер. Бейат хаберининъ догъру олгъаныны анълагъанларынен, Медине ёлларыны кестилер, мусульманларны булмакъ ичюн эр тарафкъа адамларыны ёлладылар. Мушриклернинъ такъипчилери ёлда Сад бин Убаде -радиаллаху анх-ны якъаладылар:

«Сен Мухаммеднинъ динине кирдинъми?»- деп сорадылар.

«Эбет!»- дегендже, эки элини бойнуна сыкъып багъладылар. Дёге-дёге, узун сачынынъ перчеминден чеке-чеке Меккеге алып кеттилер. Онъа зулум ве ишкендже этмеге башладылар. Бундан хабердар олгъан Джюбейр бин Мутим иле Харис бин Харб аман кетип Сад -радиаллаху анх-ны мушриклернинъ элинден къуртардылар.

Энсар топланып озьлерини къуртармакъ челерини къыдыргъан бир анда Сад -радиаллаху анх- янларына кельди. (Ибн-и Хишам, II, 47-57; Ибн-и Сад, I, 221-223; III, 602-603; Ахмед, III, 322, 461, 462; Хейсеми, VI, 42-44)

Ибн-и Аббас -радиаллаху анхума- бойле дегендир:

Ресулюллах, саллялаху алейхи ве селлем, Хазрети Эбу Бекир ве Хазрети Умер мухаджирлердендир. Чюнки олар мушриклерден къачаракъ Мединеге хиджрет эткенлердир. Айны шекильде Энсардан да мухаджирлер бардыр. Олар да Акъабе геджеси, ширк юрту олгъан Мединеден Ресулюллах, саллялаху алейхи ве селлемге кельгенлер. (Несаи, Бейат, 13)

Акъабе бейатлары, факъат он эки я да етмиш беш кишининъ де-

гиль, бутюн мусульманларнынъ Аллах иле япкъанлары бир ахттыр.

Бу дюнья – ахырет аятынынъ сатып алынгъан бир базардыр. Ресулюллах саллялаху алейхи ве селлем иле япылгъан бу бейаткъа бизим де бутюн къальбимиз иле иштирак этмемиз ве Асхаб-ы Кирам мисали «не кярлы бир алыш-вериш» дememиз керек.

Мусаб -радиаллаху анх- Мединеде Ислямнынъ темели олды. Биз де гонъюллерде Ислямнынъ темеллерини атмамыз керек. Теблигъджи керек олса эв-эв юрюмеси ве арекетинен орьнек олмалыдыр. Теблигъджининъ къальби Аллах ве Ресулининъ муаббетинен толса, Мусаб -радиаллаху анх- киби, дюньявий лезетлерини Ислям ичюн феда эте билир.

ХИДЖРЕТ (ПЕЙГЪАМБЕРЛИКНИНЪ 13-ДЖИ СЕНЕСИ)

Хиджретке изин берильмеси ве Мединеге хиджрет

Экинджи Акъабе бейатындан сонъ мушриклер, мусульманларнынъ хиджрет япмакъ ичюн азырлыкъ корeяткъанларындан хабердар олдылар ве эзиет япмакъны эп арттырдылар. Мусульманлар бу даянылмаз эскенджелер себебинен Меккеде къаламамакъ къарарына кельгенлери ичюн, вазиетлерини Пейгъамбер Эфендимизге арз эттилер ве хиджрет ичюн изин истедилер. Аллах Ресули, саллаллаху алейхи ве селлем, Аллахнынъ изини иле мусульманларгъа Медине ёлларыны косьтерди. Бойле буюрды:

«Бундан сизинъ хиджрет этеджегинъиз шеэрнинъ, эки къара ташлыкъ арасында хурмалыкъ бир ер олгъаны манъа косьтерильди » (Бухарий, Кефалет, 4)

Оларгъа энсар къардашлары иле къучакълашмаларыны эмир этти ве:

«Аллах Тааля сизинъ ичюн къардашлар ве раатлыкъ буладжагъынъыз бир дияр лютуф этти!»- буюрды.

Бундан сонъ мусульманлар дуюрмадан азырландылар, бирибирлерине ярдым этерек гизли хиджрет этмеге башладылар. (Ибн-и Хишам, II, 76; Ибн-и Сад, I, 226)

Чюнки мусульманларнынъ даа эвель хиджрет этип, гузель къаршылап алынгъанлары Хабешистан, джиангъа аким оладжакъ бир дин ичюн меркез олмакъ шартларыны ташымай эди. Медине исе эм

сиясий, эм тиджарий, эм де даа бир чокъ джеэтлеринен Ислямгъа меркез ола биледжек сыфаттаки бир шеэр эди. Бунынъ ичюн топлу хиджрет, о мубарек ерге насип оладжакъ эди.

Акъикъатен, Медине мусульманлар ичюн бир сыгъынакъ мекяны алына кельген эди. Бойледже Меккели мушриклер де къоркъкъан шейлерине огърадылар. Ислям, Мекке тышына чыкъты ве Мединеде буюк бир итибар къазанды. Бу, мушриклернинъ, Хазрети Пейгъамбер, саллялаху алейхи ве селлемни юртундан чыкъармакъ ичюн раатсыз этип турмаларынынъ озьлери ичюн не къадар буюк зарар ве гъайып олгъаныны бир тюрлю анъламамаларындан менбаалана эди. Акъикъатен бу, олар ичюн буюк бир гъайып эди. Факъат олар буны ис этмеге аджиз эдилер.

Аллах Тааля Ресулине буюрды:

... وَاِذًا لاَ يَلْبَثُونَ خِلاَفَكَ اِلاَّ قَلِيلاً

«…Олар да сенден сонъ, юртларында пек аз къаладжакълардыр!» (эль-Исра, 76)

Заваллы мушриклер, о андаки кучьлерине ве нефислерине алданаракъ мусульманларны чекиштирип, устьлеринден кулип, къоркъутып, тиджаретлерини ясакълай, шиддет ве ишкендже этип оларны къоркъутмакъ истей, бойледже Меккедеки кучьлерини муафаза эткенлерине инана эдилер. Ойле экен пек якъын вакъытта нелерге шаат оладжакъ эдилер! Кендилерини мытлакъ ве буюк бир магълюбиет ве перишанлыкъ беклей эди...

Чюнки акъын-акъын Мединеге кеткен мусульманлар, олардан къоркъкъанлары ичюн дегиль, Ислямнынъ темеллерини энъ гузель бир шекильде къурмакъ ичюн хиджрет эте эдилер.

Хазрети Али дер ки:

«Мухаджирлернинъ гизли оларакъ хиджрет эткенлерини эр кес биле. Умер бин Хаттаб бундан мустеснадыр. О хиджрет этеджеги вакъыт къылычыны къушанды, яйыны омузына асты, окъларыны ве мызрагъыны элине алды ве Кябеге кетти. Къурейш мушриклерининъ илери кельгенлери, о сырада Кябенинъ янында отура эдилер. Умер

-радиаллаху анх- Кябени еди дефа таваф эткенден сонъ оларнынъ янына барды ве мушриклерге къычырды:

«Иште, мен Мединеге кетем! Анасыны агълатмакъ, къадыныны тул, балаларыны етим быракъмакъ истегенлер аркъама тюшсин, шу вадийнинъ аркъасында къаршыма чыкъсын!»

Анджакъ, ич кимсе артына тюшип оны такъип этамады. » (Ибн-и Эсир, Усдуль-Гъабе, IV, 152-153)

Мединелилер, Меккеден кельген къардашларыны къучакълап къаршылай, оларгъа джан гонъюльден ярдым эте эдилер. Бу юзден Меккели мусульманларгъа «Мухаджир», Мединели мусульманларгъа исе ярдым эткенлер манасында «Энсар» дейильди.

Аллах Тааля буюрыр:

وَالسَّابِقُونَ الْاَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْاَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِاِحْسَانٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَاَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرى تَحْتَهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا اَبَدًا ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

«(Ислям динине кирмек хусусында) огге кечкен ильк мухаджирлер ве энсар иле оларгъа гузелликнен табий олгъанлар бар я, иште, Аллах олардан разы олгъандыр, олар да Аллахтан разы олгъандырлар. Аллах оларгъа, ичинде эбедий къаладджакълары, зементинден ирмакълар акъкъан дженнетлер азырлагъан. Иште, бу буюк къуртулыштыр. » (эт-Тевбе, 100)

Меккенинъ кунь кечтикче бошалгъаныны корьген мушриклер, яваш-яваш ишнинъ озьлери ичюн не алгъа келеджегини тюшюнмеге башладылар. Аман бир фесат оджагъы олгъан Дарун-Недведе топландылар. Топлашувгъа Неджид шеэринден олгъаныны сойлеген бир къарт да къатылгъан эди. Бу ихтияр, инсан суретине кирген шейтан эди.

Не япаджакъларыны узун-узун тартыштылар. Пейгъамбер Эфендимизни якъалап, апс этмек я да Меккеден сюргюн этип чыкъармакъ киби бир чокъ теклифлер олды. Теклифлернинъ эписине шейтан къаршы чыкъты. Сонъунда резиль бир къарарда фикир бирлиги-

не кельдилер:

Аллах Ресули, саллялляху алейхи ве селлемни ольдюреджек эдилер. Бу теклифни, деврининъ Фирауны олгъан Эбу Джехиль бойле тильге кетирди:

«Эр къабиледен бирер силялы генч сайлайыкъ. Онъа бир анда уджюм этсинлер. Эп бирликте урып ольдюрсинлер. Бойледже, ондан къуртулайыкъ, раатлыкъкъа къавушайыкъ! Яшлар бу шекильде япса, онынъ къаны бутюн къабилелерге дагъылыр! Абди Менаф Огъулларынынъ исе, бутюн къабилелернен дженк этмеге кучьлери етмез, диет алмагъа разы олурлар. Биз де, Абди Менаф Огъулларына онынъ диетини одермиз!»- деди.

Неджидли бир къарт суретиндеки шейтан -Аллах оны лянет этсин: «Иште еринде сёз, бу адамнынъ сёзюдир! Бундан даа акъыллы бир теклиф оламаз», - деди. (Ибн-и Хишам, II, 93-95)

Бу къарар алынгъаны вакъыт Аллах Ресули, саллялляху алейхи ве селлем, Меккеде аман-аман ялынъыз къалгъан эди. О, умметине тюшкюн бир Пейгъамбер оларакъ башта оларны ёллады, кендиси де мухаджирлерден сонъ кетип, оларны артларындан къорчалайджакъ эди. Аллахнынъ мурады да бойле эди. Атта мукъаддес ёлджулыкъта бирден-бир ёлдашы оладжакъ Эбу Бекир -радиаллаху анх-, хиджрет ичюн кендисинден изин истегенинде бойле буюрды:

«Сабыр эт! Бельки Аллах санъа хайырлы бир ёл аркъадашы берир!» (Ибн-и Хишам, II, 92)

Бунъа чокъ севинген Хазрети Эбу Бекир, хиджрет азырлыгъы олмакъ узьре секиз юз дирхемге эки деве сатып алды ве эвинде дёрт ай эмек этип беследи. (Бухарий, Менакъыбуль Энсар, 45)

Мушриклер, алгъан къарарларыны ерине кетирмек ичюн ареКетке кечкенлеринде, Аллах Ресули, саллялляху алейхи ве селлем де Аллахтан эмирни алды:

وَقُلْ رَبِّ اَدْخِلْنِى مُدْخَلَ صِدْقٍ وَاَخْرِجْنِى مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَلْ لِى مِنْ لَدُنْكَ
سُلْطَانًا نَصِيرًا

«(Ресулим! Бойле ялвар) Раббим! Киреджек ериме догъру-

лыкънен кирмемни теминле; чыкъаджакъ еримден де догъру-лыкънен чыкъмамны теминле. Манъа тарафынъдан хакъкъы иле ярдым этиджи бир къувет бер!» (эль-Исра, 80)

Бу ает-и керимеден башкъа, Джебраиль -алейхи'с-селям- да мушриклернинъ бу планыны Хазрети Пейгъамберге бильдирди ве:

«Бу гедже ятагъынъда ятмайджакъсынъ!»- деди. (Ибн-и Хишам, II, 95)

Бунынъ узерине Хазрети Пейгъамбер, саллялляху алейхи ве селлем, куньдюзнинъ эр кес истираат эткен уйле сыджагъында Эбу Бекир -радиаллаху анх-нынъ янына барып, хиджрет эмирининъ кельгенини бильдирди.

Хазрети Эбу Бекир:

«Берабермизми эй, Аллахнынъ Ресули?!»- деди.

Ресулюллах, саллялляху алейхи ве селлем:

«Эбет, берабермиз!»- буюрды.

Хазрети Эбу Бекир бу джеваптан ойле мемнюн олды ки, козьяшларыны тутамады. (Ибн-и Хишам, II, 97-98)

Даа сонъ Пейгъамбер Эфендимиз, саллялляху алейхи ве селлем, Хазрети Алини чагъыраракъ хиджрет хаберини берди ве узеринде олгъан базы эманетлерни саиплерине теслим этмеси ичюн оны векиль къалдырды. Чюнки Меккеде, къыйметли бир эшьясы олгъанлар, оны Ресулюллахкъа эманет эте эдилер. Чюнки о, эминлик ве сыдыкъ саиби эди.

Мушриклернинъ планларына тедбир оларакъ да бойле буюрды:

«Я Али! Бу гедже меним ятагъымда сен ят! Шу хыркъамны да устюнъе орт; къоркъма! Санъа хошланмайджагъынъ бир тюрлю зарар олмайджакъ!» (Ибн-и Хишам, II, 95, 98)

О гедже Ресулюллах, саллялляху алейхи ве селлем, даа эвинден чыкъмадан мушриклер эвнинъ этрафыны сардылар. Факъат Аллахкъа тевеккуль ве теслимиети сонъсуз олгъан Хазрети Пейгъамбер, саллялляху алейхи ве селлем, ич бир къоркъу ве шашмалав косьтермеди. Мубарек эллерине бир авуч топракъ аларакъ мушриклернинъ юзюне серпти ве Ясин суресининъ шу ает-и керимелерини окъуп, араларындан сюзюлип кечти:

اِنَّا جَعَلْنَا فِى اَعْنَاقِهِمْ اَغْلَالًا فَهِىَ اِلَى الْاَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ. وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ
اَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَاَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ.

«Биз оларнынъ боюнларына алкъалар кечирдик. О алкъалар ченгелерине къадар таянмакътадыр. Бунынъ ичюн башлары юкъары къалкъыкътыр. Оглеринден бир сед ве артларындан бир сед чектик де, оларны къапаттыкъ, артыкъ коралмазлар!» (Ясин, 8-9)

Коралмаз эдилер, эльбетте. Чюнки оларнынъ къальп кёрлюги козьлерини кёр эткен эди. Араларындан кечкен зат исе, Фахр-и Кяинат олгъан бир Нур эди. Табиий ки, кёр къальплернинъ ве козьлернинъ Нурны корьмеси мумкюн дегиль эди. Корьмедилер де.

Къальплери килитли ве акъикъаткъа кёр мушриклер, пейгъамберимизнинъ эви этрафында чиркин бир ниет иле беклегенде, Аллах Ресули, саллаллаху алейхи ве селлем, иляхий эминлик ичинде, чокътан Эбу Бекир -радиаллаху анх-нынъ эвине баргъан эди. Чюнки мушриклернинъ бир ниети бар эди, амма Аллахнынъ да ниети бар эди ки, Аллахнынъ истегени шейден башкъа ич бир шей олмаз. Бу хусусны Аллах бойле бильдирир:

وَاِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ اَوْ يَقْتُلُوكَ اَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللّٰهُ
وَاللّٰهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ

«(Эй, Ресулим!) Хатырла ки, кяфирлер сени тутып багълавлары я да ольдюрювлери, яхут сени (юртунъдан) чыкъарувлары ичюн санъа тузакъ къура эдилер. Олар (санъа) тузакъ къургъанларында, Аллах да (оларгъа) тузакъ къура эди. Чюнки Аллах тузакъ къургъанларнынъ энъ эйисидир. » (эль-Энфал, 30)

Эвинден чыкъкъан сонъ Хазрети Эбу Бекирнинъ эвине кельген Аллах Ресули, саллаллаху алейхи ве селлем, кендиси ичюн азырлангъан девенинъ парасыны берди. Бираз эвель мушриклернинъ ортасындан оларгъа корюнмеден кечкен Аллах Ресули, саллаллаху алейхи

ве селлем, умметке нумюне олмакъ ичюн бу сефер тедбирли арекет этти. Хазрети Эбу Бекирнен берабер, эвнинъ арт тарафындан чыкътылар. Девелери бир къач кунь даа бу ерде къаладжакъ эди.

Кене индже бир тедбир оларакъ Мединенинъ акси истикъаметине догъру ёлгъа атландылар.

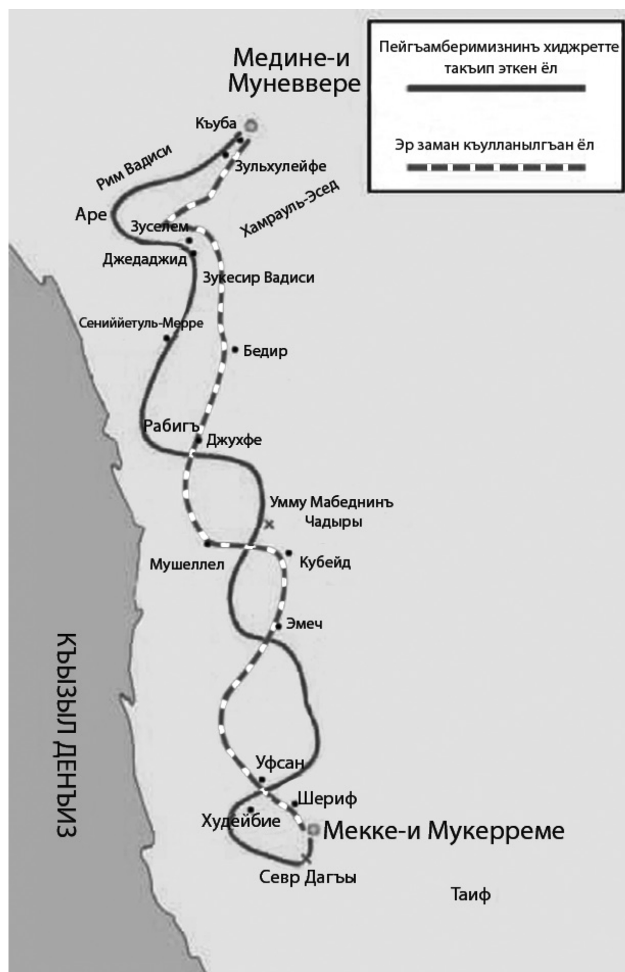

Эбу Бекир Эфендимиз, Пейгъамберимизнинъ де огюнде, де артында кете эди. Аллах Ресули онынъ бу арекетини фаркъ этиндже:

«Эй, Эбу Бекир, не ичюн бойле япасынъ?»- деп сорады.

Хазрети Эбу Бекир:

«Я, Ресулюллах! Сизинъ акъкъынъызда эндише эткеним ичюн бойле кете эдим!» - деди.

Ниает Севр магъарасына етиштилер.

Эбу Бекир Хазретлери:

«Я, Ресулюллах! Мен магъараны темизлейим, сиз бу ерде бекленъ!»- деди ве магъарагъа кирди. Магъаранынъ ичини темизлеп, ашерат деликлерини къапатктан сонъ:

«Келинъиз артыкъ, эй, Аллахнынъ Ресули!»- деди. (Ибн-и Кесир, «Бидае», III, 222-223)

Бу сырада мушриклер, Эбу Джехильнинъ башчылыгъында Хазрети Эбу Бекирнинъ эвине кельдилер, къызы Эсмадан бабасы акъкъында «бильмейим» джевабыны алынджа, заваллы къызгъа бир шамар урып, кеттилер.

Пейгъамберимиз ве онынъ магъара досту къобада бир муддет къаладжакъ эдилер. Бойледже, кендилерини Медине ёлларында арайджакъ олгъан мушриклерден даа раат сакъланаджакъ эдилер. Затен Аллахнынъ лютуф ве инаети оларнынъ узеринде эди ве къулнынъ тедбири тюкенген ерде, иляхий ярдым башлай эди. Акъикъатта, бир такъым мушриклер, излерни такъип этерек, Севр магъарасынынъ агъызына къадар кельген эдилер. Анджакъ бакътылар ки, магъаранынъ агъызы ич эль тиймеген киби орюмчек агълары иле къапалы эди ве айрыджа бир гогерджин ювасы бар эди. Аллах Таалянынъ эмиринен магъаранынъ огюнде Пейгъамбер Эфендимизнинъ юзюни ортип, косьтермейджек алда бир терек осьти! (Ибн-и Сад, I, 229; Ибн-и Кесир, «Бидае», III, 223-224)

Мушриклер, Алемлернинъ Эфендисини бу ерде тапамагъан алда, кери дёндилер.

Бу эки азиз ёлджунынъ ярдымджысы, даянаджагъы, сыгъынаджагъы ве сакъланаджагъы – Аллаху Тааля эди. Бунынъ ичюн магъаранынъ огюне кельген мушриклер, бир гогерджин ювасы иле орюм-

чек агъындан башкъа бир шей коралмагъан эдилер.

Шаир Ариф Нихат Асьянынъ дегени киби:

Орюмчек не авада,
Не сувда, не ерде эди…
Акъикъатны корьмеген
Козьлерде эди!

Анджакъ бутюн булар олып тургъанда, магъаранынъ ичинде Хазрети Эбу Бекир -радиаллаху анх- назик анларны яшады. Къоркъкъан эди; кендиси ичюн дегиль, Аллах Ресули, саллаллаху алейхи ве селлем Эфендимиз ичюн…

Чюнки, мушриклер бираз эгилип бакъсалар, оларны аман кореджек эдилер. Олар магъаранынъ сагъыны, солуны долаша ве:

«Эгер магъарагъа кирген олса эдилер, гогерджинлернинъ йымыртасы къырылыр, орюмчек агъы да бозулыр эди», - дей эдилер.

Базылары:

«Магъаранынъ ичине кирип бакъайыкъ!»- дедиклери вакъыт, Умейе бин Халеф:

«Сизинъ ич акъылынъыз ёкъмы? Магъарада не ишинъиз бар?! Узеринде усть-устьке, къат-къат орюмчек агъы булунгъан шу магъарагъа киреджексинъизми?! Валлахи, манъа коре шу орюмчек агъы, Мухаммед догъмадан эвельсине аиттир!»- деди.

Эбу Джехиль исе:

«Валлахи, ойле зан этем ки, о, шу этрафта! Факъат сиири иле козьлеримизни багълады, корьмез этти!»- деди. (Ибн-и Сад, I, 228; Халеби, II, 209)

Бу эснада эндише эткен Хазрети Эбу Бекир Сыддыкъ, Ресулюллах, саллаллаху алейхи ве селлемге бойле деди:

«Мен ольдюрильсем, олюр кетерим, ниает бир тек кишийим. Факъат санъа бир шей олса, о вакъыт бир уммет эляк олур», - деди.

Пейгъамберимиз аякъта намаз къыла, Хазрети Эбу Бекир де этрафны козете эди. Эфендимизге:

«Шу къавминъ сени арап туралар. Валлахи, мен кендим ичюн эндишеленмейим. Факъат санъа зарар бермелеринден къоркъам», - деди.

Ресуль-и Экрем Эфендимиз магъара достуна:

«Эй, Эбу Бекир, къоркъма! Ич шубесиз, Аллах бизим иле!»- буюрды. (Ибн-и Кесир, «Бидае», III, 223-224; Диярбекри, I, 328-329)

Къуран-ы Керимде бу адисе бойле анълатылмакътадыр:

إِلاَّ تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللّٰهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِىَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِى الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لاَ تَحْزَنْ إِنَّ اللّٰهَ مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى وَكَلِمَةُ اللّٰهِ هِىَ الْعُلْيَا وَاللّٰهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

«Эгер сиз онъа (Ресулюллахкъа) ярдым этмесенъиз (бу муим дегиль); онъа Аллах ярдым эткендир. Аслында, кяфирлер оны эки адамдан бири оларакъ, (Эбу Бекирнен бирликте Меккеден) чыкъаргъан эдилер; Аслында, олар магъарада эдилер; о аркъадашына: кедерленме, чюнки Аллах бизнен берабердир, дей эди. Бунынъ узерине Аллах онъа (сукюнет теминлеген) ишанчыны эндирди, оны сиз корьмеген бир ордунен дестекледи ве кяфир олгъанларнынъ сёзюни алчалтты. Аллахнынъ сёзю исе, затен юджедир. Чюнки Аллах устюндир, икмет саибидир. » (эт-Тевбе, 40)

Эбу Бекир -радиаллаху анх- дей ки:

«Магъарада экенде мушриклернинъ аякъларыны коре эдим:

«Эй, Аллахнынъ Ресули, олар аякларынынъ ашагъысына бир бакъаджакъ олса бизни мытлакъа корерлер!»- дедим.

Бунынъ узерине:

«Эй, Эбу Бекир! Учюнджилери Аллах олгъан эки киши акъкъында не ичюн къоркъасынъ?»- буюрды. (Бухарий, Федаилуль Асхаб, 2, Менакъыб, 45; Муслим, Федаилус-Сахабе, 1)

Меккедеки он учь йыллыкъ теблигъ ве иршад курешинден сонъ, Аллах Ресули, саллаллаху алейхи ве селлемге экинджи бир магъара оларакъ косьтерильген Севр – Хирадан фаркълы оларакъ башкъа бир дерс ичюн эди. Иляхий сырлар ве къудрет акъышларыны корьмек, инсан ве кяинат китабындаки иляхий икмет ве къудрет акъышларыны окъумакъ ичюн эди. Иляхий сырларгъа гъаркъ олув ве къальбий

инкишаф эттирюв дерсханеси эди. Бу мусафирлик учь кунь, учь гедже девам этти. Ялынъыз дегиль эди. Аркъадашы, пейгъамберлерден сонъ кяинатнынъ энъ устюни олгъан Хазрети Эбу Бекир эди. Хазрети Эбу Бекир, онынънен мағъарада учь кунь аркъадашлыкъ япмакъ шереф, иззет ве фазилетине эрген, «экининъ экинджиси» олгъан эди. Пейгъамберимиз, бу азиз аркъадашына:

لاَ تَحْزَنْ اِنَّ اللّٰهَ مَعَنَا

«…Кедерли олма; Аллах бизим иле берабердир!..» (эт-Тевбе, 40) буюрмакънен, айны заманда Аллах иле берабер олманынъ кейфиетини телькъин эте эди. Бу, гизли зикир талимининъ ильк башлангъычы ве гонъюллернинъ Аллахкъа ачыларакъ раатлыкъкъа эрмеси эди.

Яни Севр мағъарасы, къулны сонъсуз сырлар фезасындан, Аллахкъа алып бараджакъ ве темель къальбий талимнинъ башлангъыч мекяны оладжакъ ве бу иляхий ёлджулыкънынъ ильк басамагъы оладжакъ эди.

Хазрети Пейгъамбер, саллаллаху алейхи ве селлемнинъ къальп алеминдеки сырларны умметине ачмасы, ильк дефа Хазрети Эбу Бекир -радиаллаху анх- иле бу мағъарада башлагъан, къыяметке къадар девам этеджек Алтын Сильсиле нинъ ильк алкъасы олгъандыр. Иман, кучюни онъа олгъан севгиден алгъандыр. Бутюн ульвий ёлджулыкъларнынъ темели, онъа олгъан муаббеттир ве Аллахнынъ ризасына барувнынъ тек ёлу, онъа муаббет иле нокъталангъандыр. Чюнки севгининъ шарты, ашкънынъ къануны, севильген кишиге дуюлгъан муаббет ве о ашкътан долайы о кишининъ севген шейлерни де севмектир. Муаббетнинъ тазе тутулмасы да рабыта иле мумкюндир. Бу иляхий муаббетни, хам идракимизнен къаврамакъ мумкюн дегиль. Ашагъыдаки шу адисенинъ, эр гонъюльге кенди уфкъу ве кучю ольчюсинде тесир этеджеги къанаатындамыз:

Хазрети Пейгъамбер, саллаллаху алейхи ве селлемнинъ:

«Эбу Бекирнинъ малындан истифаде эткеним къадар башкъа ич бир кимсенинъ малындан файдаланмадым…» ифадеси къаршысын-

да, Эбу Бекир -радиаллаху анх- козьяшлары ичинде:

«Мен ве малым, ялынъыз сенинъ ичюн дегильми, я, Ресулюллах?» Ибн-и Мадже, Мукъаддиме, 11) деп кендисини эр шейинен берабер Хазрети Пейгъамбер, салляллаху алейхи ве селлемге адагъаныны косьтергендир.

Севр магъарасында Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлем, бир ара мубарек башларыны Хазрети Эбу Бекир -радиаллаху анх-нынъ тизлерине къойып, хафиф бир юкъугъа далгъан эди. О эснада Эбу Бекир -радиаллаху анх-, магъарада кендилерине чокъ якъын бир ерде кичик бир делик корьди. Эр анги бир зарарлы ашерат чыкъып да Хазрети Пейгъамбер, саллялаху алейхи ве селлемге зарар кетирмесин деп, аман аягъынен о деликни къапатты.

Иляхий бир имтиан оларакъ, керчектен бир муддет сонъ тюшюнджесинде хакълы чыкъты. Чюнки бир йылан, Хазрети Эбу Бекирнинъ аягъыны шиддетли бир шекильде тишледи ве зеэрини акъытты. О буюк сахабининъ джаны о къадар янды ки, Ресулюллах, саллялаху алейхи ве селлем уянмасын деп ич къыбырдамады, амма козьлеринден тюшкен козьяшларыны тутамады. Ойле ки, бу тамчылардан бир данеси Аллах Ресули, саллялаху алейхи ве селлемнинъ мубарек юзюне тюшти. Бунынъ узерине уянгъан Хазрети Пейгъамбер, саллялаху алейхи ве селлем:

«Не бар, я Эбу Бекир? Не олды?»- деп сорады.

Хазрети Эбу Бекир -радиаллаху анх-:

«Бир шей ёкъ, я, Ресулюллах!»- деди, амма Ресулюллах, саллялаху алейхи ве селлемнинъ исрары узьре меселени анълатты. (Бейхаки, Делаил, II, 477; Ибн-и Кесир, «Бидае», III, 223)

Аллах Ресули, саллялаху алейхи ве селлем, аман мубарек тюкюриклерини йылан тишлеген ерге пармакъларынен сюртти. Шу ан Эбу Бекир -радиаллаху анх-нынъ аджысы тынды ве Аллахтан шифа берильди.

Зайыф бир риваетке коре бу адисе долайысынен Аллах Ресули, саллялаху алейхи ве селлем, йыландан сорады:

«Бу ишни не ичюн яптынъ?»

Йылан да бойле деди:

«Я, Ресулюллах! Мен йыллардыр сени корьменинъ асрети иле шу кичик деликте беклеп тура эдим. Тамам арзума наиль оладжагъым вакъыт, ёлумнынъ къапангъаныны корьдим. Анджакъ муаббетимнинъ шиддетине даянамайып оны тишлемек зорунда къалдым».

Бу весиленен шаир, Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлемнинъ мадде ве мана оларакъ шифа бергенини ве онъа дост олгъанларнынъ бундан истифаде этеджегини беян этмек узьре бойле дер:

Досту гер зехр-и мар ичсе олур аб-ы аят,

Хасмы сув ичсе дёнер эльбетте зехр-и маре сув

(Эгер Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлемнинъ досту олгъан кимсе, йылан зеэри ичсе, о зеэр, кендиси ичюн бир аят суву олур.

Анджакъ, о Юдже Пейгъамберге душман олгъан кимсе, сув биле ичсе, о сув кендисине бир йылан зеэри олур).

Бу акъикъатны косьтерген дигер бир мисаль да Хазрети Умернинъ заманында олгъандыр. Бойле ки:

Ривает этильгенине коре Бизанс императоры, бир эйи ниет оларакъ Хазрети Умерге душманларыны ёкъ этмек ичюн файдалы оладжакъ чокъ къуветли бир зеэр ёллады. Яшайышлары боюнджа бирибирлерине гизли мунасебетте олгъан Бизанс императорлары ичюн чокъ табиий олгъан бу зеэрлев ишине Хазрети Умер -радиаллаху анх- хош бакъмаз. Оны кетирген эльчининъ огюнде зеэр шишесини элине алыр ве садедже бир бисмиллях чекип олгъаны киби оны ичер. Зеэрнинъ ич бир тесири корюльмез.

Бу адиселер, яни Аллахнынъ изни иле зеэрнинъ тесиринден къорчаланмакъ, анджакъ Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлемнинъ ёлундан кеткен ве онынънен айнылашкъан мустесна къулларгъа аит бир кейфиеттир.

Хазрети Умер -радиаллаху анх- халифелиги заманынъда базыларынынъ кендисини Хазрети Эбу Бекирден устюн туткъанларыны эшиткендже:

«Валлахи, Эбу Бекирнинъ о геджеси, Умернинъ бутюн къорантасындан даа хайырлыдыр! Кене Эбу Бекирнинъ о куню, Умернинъ бутюн къорантасындан даа хайырлыдыр! Ресулюллах -алейхи'с-селям- магъарагъа кетмек ичюн эвден чыкъкъаны заман, Эбу Бекир онынъ

янында эди», - дегендир. (Хаким, III, 7/4268)

Пейгъамберимизни бир тюрлю тапамагъан мушриклер, оны тапкъан кимсеге буюк мукяфатлар ваде эттилер. Бу ваделернен козьлери къамашкъанлар да, ёлларгъа тюшти. Суракъа бин Малик булардан бири эди.

Суракъа, Аллах Ресули, саллялламу алейхи ве селлемге раст кельди. Оны корюр корьмез атыны хызландырды. Факъат бирден бирге атынынъ аякълары къумларгъа батмагъа башлады. Кендиси ерге тюшмеге меджбур олды.

Не къадар огърашса да, къумдан чыкъмагъа ве Пейгъамбер, саллялламу алейхи ве селлемнинъ янына кельмеге кучю етмеди. Узун бир вакъыт огърашкъан сонъ акълы башына кельди; пешман олды. Аллах Ресулинден афу тиледи. Хазрети Пейгъамбер де дуа этти. Бу дуа берекетинен Суракъанынъ аты къумлардан къуртулды. Бу муджизени корьген Суракъанынъ, о анда къальп алеми денъишти ве Ресулюллахкъа самимий бир дост олды. Пейгъамберимизнинъ булунгъан ерини гизли тутмагъа сёз берип, кери къайтты. О тарафкъа кеткенлерни де артына къайтарды. (Муслим, Зюхд, 75)

Къулакъларында Аллах Ресулининъ муждеси чынълай эди:

«Эй, Суракъа! Кисранынъ билезиклерини такъынаджагъынъ, къушагъыны къушанаджагъынъ ве таджыны киеджегинъ вакъыт кендинъни насыл ис этеджексинъ?»

Иран фетхинде Кисранынъ билезиклери, къушагъы ве таджы Мединеге кетирильгени заман, Хазрети Умер Суракъаны чагъырып буларны онъа такъты ве:

«Эй, Суракъа! Эллеринъни котерип: «Аллаху экбер! Хамд олсун О, Аллахкъа ки, буларны «мен инсанларнынъ Раббисим!» деген Кисра бин Хурмуздан чыкъарып Мудлидж огъулларындан Суракъа бин Маликке такътырды!» де!»- буюрды. (Ибн-и Эсир, Усдуль-Гъабе, II, 332; Ибн-и Хаджер, эль-Исабе, II, 19)

Пейгъамбер Эфендимиз Гъамим къасабасына кельгенде, Бурейде бин Хусайб ве къавми иле къаршылашты. ОларныИслямгъа давет этти. Бунынъ узерине олар да Аллах Ресулине теслим олды веИслямгъа кирдилер. Пейгъамберимиз Бурейде -радиаллаху анх-къа

о гедже Мерьем суресининъ баш къысмыны огретти. (Ибн-и Сад, IV, 242)

Бурейде башындаки беяз сарыгъыны чезерек:

«Я, Ресулюллах! Мусааде буюрсанъыз, байракъдарынъыз олайым!»- деди.

Бойледже, Къуба къасабасына къадар Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлемге байракъдарлыкъ япты.

Бурейдеден сонъ, Шамдан дёнген тиджарет керванына расткельдилер. Ичлеринде Зубейр бин Аввам да бар эди. Зубейр, Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлемге ве Хазрети Эбу Бекирге беяз урбалар кийдирди. (Бухарий, Менакъыбуль Энсар, 45)

Пейгъамберимиз Мединеге догъру адым-адым якълаша эди. Мушриклер Пейгъамберимизни ольдюрмек ичюн эр кесни аякъкъа турсаткъан эдилер. Амма бу ве дигер пек чокъ техликелерге рагъмен, о кене вазифесини япмагъа девам эте, ёлда къаршылашкъан кимселерге Ислямны анълата эди. Асхаб-ы Кирамдан Сад эд-Делиль -радиаллаху анх- бойле анълатыр:

«Хиджрет эснасында Аллах Ресули, Эбу Бекир иле берабер бизге кельди. О сырада Эбу Бекирнинъ бир къызы, янымызда сют анасында эди. Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлем къыскъа ёлдан Мединеге бармакъ истеди. Биз кендисине:

«Бурасы Рекубенинъ Гаир ёлудыр. Бу ерде Эслем къабилесинден Муханан деп билинген эки хырсыз бардыр. Истесенъ оларнынъ узерине биз барайыкъ»- дедик.

Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлем:

«Сен бизни оларнынъ янына алып кет!»- деди.

Бунынъ узерине ёлгъа чыкътыкъ. Рекубе дагъыны ашып энмеге башлагъанымызда, о эки хырсыздан бири аркъадашына:

«Бу зат Йеменлидир», - дей эди.

Пейгъамберимиз оларны янына чагъырып Ислямны анълатты ве мусульман олмаларыны истеди. Олар да мусульман олдылар. Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлем исимлерини сорады:

«Биз Муханан (ашаа корюльген эки кишимиз)», - дедилер.

Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлем:

«Бильакис, сиз Мукреман (шерефли эки кимсесинъиз)», - буюрды ве муждеджи оларакъ оларны огюнден Мединеге кетмелерини эмир этти. » (Ахмед, IV, 74)

Бекленген мубарек ёлджу

Бу сырада Мединелилер, Ресулюллахнынъ ёлгъа чыкъкъанындан хабердар олгъан эдилер. Онынъ ёлуна бакъаракъ асретнен беклей эдилер, къаршыламакъ ичюн шеэрнинъ тышына къадар чыкъкъан эдилер.

Ниает Пейгъамберликнинъ он дёртюнджи сенеси Ребиульэвель айынынъ 12-синде базар эртеси куню бир сес бутюн мусульманларнынъ къулакъларында севинч акс-седасы янъгъырады:

«Бекленген мубарек ёлджу келе!»

Бу муждели хабер иле текбир сеслери бутюн Мединени чынълатмагъа башлады.

Мусульманлар силяларыны къушандылар. Кими атлы, кими джаяв мукъаддес мусафирни къаршыламагъа ашыкътылар.

Бекленген мубарек къафиле, иляхий имаенен Медине якъынларындаки Къубагъа улашкъанында, орталыкъ къайнады, джиан севинчке толды.

Тепелерден «Талеаль-бедру алейна» нынъ якъыджы намелери, далгъа- далгъа семаны оре, гонъюллерни джоштура эди. Тарих, о андан итибарен къыяметке къадар мейдангъа келеджек вакъиаларны тертиплейджек бир хиджрет такъвими азырлай эди.

Къаршыламагъа кельген мусульманларнынъ эксериети, кяинатнынъ бар олувына себебчи, Алемлернинъ Эфендиси, Хазрети Мухаммед Мустафаны ичь де корьмегенлери ичюн танымай эдилер. Бир муддет Эбу Бекир Сыддыкъ Эфендимизни, Пейгъамберимиз зан эттилер.

Хазрети Пейгъамбер, салляллаху алейхи ве селлем сесини чыкърмай эди. Узерине кунеш кельгендже, Эбу Бекир -радиаллаху анх- аман къалкъып оны урбасынен кольгелемеге башлады. Мусульманлар анджакъ, о вакъыт Пейгъамберимизни таныдылар.

(Бухарий, Менакъыбуль Энсар, 45)

Медине бу куньден сонъ, Islамиетнинъ инкишаф ве теракъкъият мекяны ве кузьгюси олды. Имансызлыкънынъ къаранлыкъ юзю, бу хиджретнен солды. Месджиди Сеадет ве Месджиди Къуба, ульвий бир мана къазаныП, къыяметке къадар бу мубарек хиджретнинъ къудсий мекяны ве хатырасы оларакъ къалды.

Энсарлар мухаджирлерге мал ве мулькклерини арз этерек: «Иште малым; ал, ярысы сенинъ!..» дедилер. Федакярлыкъта инанылмаз бир Ислям къардашлыгъынынъ темели бойледже атылды. Медине, Ислям тарихындаки шанлы мевкъына ве ёкъ олмаз итибарына саип олды. Мединедеки эзанлар, рамазанлар, байрамлар, зекятлар, муаребелер умметке нумюне ве мисаль олды.

Пейгъамберимиз Къубада булунгъаны эснада Амр бин Авф Огъулларындан Кульсум бин Хидмнинъ эвинде мусафир оларакъ къалды. Ресулюллах, саллаллаху алейхи ве селлем бу ерден чыкъаракъ Сад бин Хайсеменинъ эвине кете, о ерде мусульманларнен отурып, субет эте эди.

Сад бин Хайсеме -радиаллаху анх- бекяр олгъанындан мухаджирлернинъ бекярлары онынъ эвинде къалдылар. Бу себепле Сад -радиаллаху анх-нынъ эвине «Мензилуль-Уззаб: Бекярлар эви» дейильди. (Ибн-и Хишам, II, 110; Ибн-и Сад, I, 233)

Ресулюллах, саллаллаху алейхи ве селлем Къубада къалгъаны куньлерде дженазелерни алып барыр, хасталарны зиярет этер, даветлерге къатылыр эди.

Эбу Саид эль-Худри -радиаллаху анх- асхабнынъ хассасиетини косьтерген, о куньлерге аит бир хатыраны бойле накъиль эте:

«Ресулюллах, саллаллаху алейхи ве селлем Мединеге янъы кельгени вакъыт энсардан бириси олюм тёшегинде ятса, барып бу акъкъында онъа хабер бере эдик. О да келе, хастанынъ башында тура, истигъфар эте эди. Вефат эткен сонъ да янындакилернен берабер къайта эди. Базан да дженазе комюльгенге къадар беклерди.

Онъа замет бермектен эндише дуяракъ арамызда бойле къонуштыкъ:

«Хастамыз вефат эткенге къадар Аллах Ресулине бир шей сёйле-

мейик. Вефат эткендже онъа сёйлермиз. Бойледже о, не ёрулыр, не де вакъыт гъайып этер».

Бойле япмагъа башладыкъ. Хастамыз ольгендже онъа кете, хабер бере эдик, О да келир, намазыны къылар, истигъфарда булуныр, кери дёнер эди. Базан да дженазе комюльгенге къадар беклер эди.

Бир муддет бу шекильде яптыкъ. Даа сонъ:

«Валлахи, бойле де япмайыкъ. Бу да Ресулюллахны болдурта. Дженаземиз олгъанында оны Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлемнинъ эвининъ къапысына алып кетейик, о ерде намаз къылдырсын. Бу, онынъ ичюн даа къолай олур», - дедик ве ойле яптыкъ.

Хадиснинъ рависи Мухаммед бин Умер дей ки:

«Бу себептен о ерге «дженазе намазынынъ къылынгъаны ер» анъламында «мусалля» дейильди. Дженазелер эп о ерге алып кетиле эди. Аллах Ресулининъ вефатындан сонъ да бу адет девам этти. (Ибн-и Сад, I, 257)

Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлем Къубада экенде, Хазрети Али -керремаллаху ведджхех- де, кендисине берильген эманетлерни саиплерине теслим этип, оларгъа етишти.

Асхаб-ы Кирамнынъ Пейгъамберимизге ве онынъ хатыраларына косьтергенлери муаббет, джошкъу ве азамети пек чокъ риваетте мевджуттыр. Бера бин Азиб -радиаллаху анх-, бабасынынъ эр фырсатта, Аллах Ресулине аит бир хатыраны динълемек арзусыны бойле анълата:

«Эбу Бекир Сыддыкъ -радиаллаху анх-, бабамдан он учь дирхемге мейва сатын алды ве:

«Берагъа сёйле де, оны бизим эвге алып барсын», - деди.

Бабам:

«Ёкъ! Манъа Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлемнинъ Меккеден Мединеге насыл хиджрет эткенини анълатмагъанынъджагъа къадар олмаз», - деди.

Бунынъ узерине Эбу Бекир -радиаллаху анх- хиджрет ёлджулыгъыны узун-узун анълатты». (Бухарий, Асхабун-Небий, 2; Ахмед, I, 2)

Темеллери такъва иле атылгъан джами: Къуба джамиси

Хиджрет ёлджулыгъынынъ ильк дурагъы олгъан Къубада Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлем, Амр бин Авф Огъулларында он дёрт гедже мусафир олды. Иште, мешур Месджиди Къуба, бу эснада япылды. Хазрети Пейгъамбер, салляллаху алейхи ве селлем де, месджиднинъ иншасында биззат чалышты.

Къуба месджиди, Ислям тарихында инша этильген ильк месджиддир. Хиджрет киби муим бир адисе эснасында бина этильгени ичюн эмиети буюктир. Бу месджид, Къуран-ы Керимде:

لَمَسْجِدٌ اُسِّسَ عَلَى التَّقْوٰى مِنْ اَوَّلِ يَوْمٍ...

«... (Мединеге хиджретнинъ) Ильк куньден такъва узерине къурулгъан Месджит» (эт-Тевбе, 108) шеклинде зикир этильгендир.

Эбу Хурейре -радиаллаху анх-:

فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ اَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ

«Онда темизленмекни севген адамлар бар. Аллах да чокъ темизленгенлерни север.»- (эт-Тевбе, 108) аетининъ де Къуба халкъы акъкъында назиль олгъаныны бильдиргендир. (Тирмизи, Тефсир, 9/3099; Эбу Давуд, Тахарет, 23/44; Ибн-и Мадже, Тахарет, 357)

Хиджрет эткен ильк мухаджирлер Къубагъа баргъанларында, Амр бин Авф Огъулларынынъ хурма къурутма ерини азырлап, о ерде намаз къылмагъа башладылар. Эбу Хузейфенинъ азатлы къулу Салим, Къуранны энъ гузель окъугъан ве бильген кимсе олгъаны ичюн ильк мухаджирлерге о имамлыкъ япа эди. (Ибн-и Сад, III, 87; IV, 311)

Пейгъамберимиз бу сааны кенишлетерек, Къуба месджидини инша этти. Месджид куб шеклинде олып, ольчюлери 32Х32 метр эди. Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлем, Къубалылардан таш кетирмелерини истеди, олардан бирини алып къыбла тарафына къоиракъ, Эбу Бекир ве Умер -радиаллаху анхума-нынъ да айны шекильде сыранен таш къоймаларыны истеди.

Месджиднинъ иншасында энъ буюк гъайретни, Аммар бин Ясир косьтерди. Бунынъ ичюн онъа «Ислямда ильк месджид бина эткен»

дейильгендир. (Ибн Хишам, II, 114)

Абдуллах бин Реваха да эм чалышыр, эм шиир сёйлер, бойледже муминлернинъ ёргъунлыгъыны хафифлетир эди. (Кямил Мирас, Теджрид Терджемеси, X, 106)

Месджиднинъ муеззини Асхаб-ы Кирамдан Сад эль-Къурази -радиаллаху анх- эди.

Къуба Месджидинде, Мединедеки дигер докъуз месджитте олгъаны киби Ислямны огретюв ишлери девам эте, Пейгъамбер Эфендимиз бу ерге эр кельгенинде буны незарет эте эди. (Хамидуллах, Ислям Пейгъамбери, II, 771)

Кяинатнынъ бар олмасынынъ себеби, эки джианынъ сеадет ребери Эфендимиз, салляллаху алейхи ве селлем, джумаэртеси куньлери Къубагъа базан атнен, базан да джаяв оларакъ кетип, о ерде эки рекят намаз къыла эди. (Бухарий, Фазлус-Салят 3, 4; Муслим, Хадж, 516)

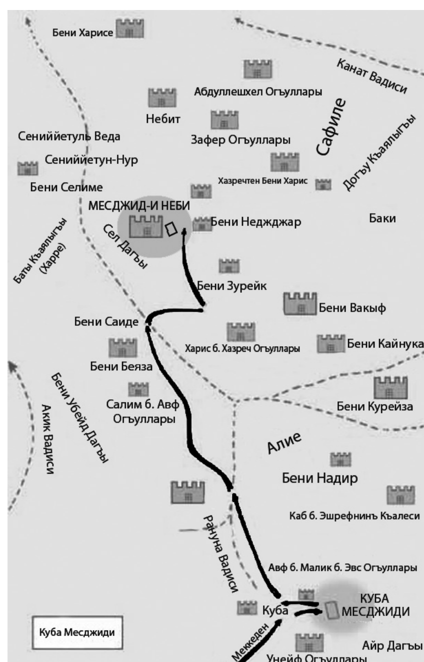

Рануна вадисинде ильк джума намазы

Ниает, Къубада он дёрт куньлюк бир мусафирликтен сонъ Аллах Ресули, саллляллаху алейхи ве селлем ве онынънен берабер олгъанлар, Мединеге арекет эттилер. Джума куню эди. Уйле вакъты «Рануна» вадийсине барылгъан, намаз вакъыты кирген эди. Аллах Ресули, саллляллаху алейхи ве селлем девесинден энди. О сырада, Ислямнынъ кучюни косьтерген алямет оларакъ «джума намазы» фарз къылынгъан эди. Оны къылдырды ве шу хутбелерни окъуды:

1. Хутбе:

«Эй, инсанлар!

Ольмеден эвель тевбе этинъ; фырсат эльде экенде гузель ишлер ишлемеге бакъынъ! Гизли-ачыкъ болджа садакъа бермек ве Аллахны чокъ- чокъ зикир этмек иле Раббинъизнен аранъызны тюзельтинъ! Бойле япарсанъыз, рызыкъ ве ярдым корер, къачыргъан шейлерни эльде этерсинъиз.

Билинъиз ки, Аллах бу йылынъызнынъ бу айында, бу ерде сизге къыяметке къадар «джума намазы»ны фарз къылгъандыр. Адиль олсун-олмасын, башында бир имам олса меним сагълыгъымда я да менден сонъ эр ким кичик корип я да инанмайып бу намазны быракъса, онынъ эки якъасы бир арагъа кельмесин! Ве Аллах, онынъ ишлерини онъундан кетирмесин! О кимсенинъ башкъа намазы ёкътыр, къабул олмаз; анджакъ тевбе эткенлер бунынъ тышында... Чюнки ким тевбе этсе, Аллах онынъ тевбесини къабул этер». (Ибн-и Мадже, Икъаме, 78)

«Эй, инсанлар!

Сагълыгъынъызда ахыретинъиз ичюн азырлыкъ корюнъиз! Мухакъкъакъ, эр биринъиз оледжек ве сюрюсини чобансыз быракъаджакътыр. Сонъ Аллах, онъа терджимансыз ве вастасыз оларакъ дейджек ки: «Меним Ресулим келип де сизге эмирлеримни бильдирмедими? Мен санъа мал-мульк бердим, пек чокъ эйиликлер ве ихсанлар бердим; сен кендинъ ичюн не кетирдинъ?»

Бу суаль иле къаршылашкъан эр кес, сагъ ве сол тарафкъа бакъаджакъ, бир шей корьмейджек, огюне бакъынджа исе джехеннемни кореджек...

О алда уянынъыз! Кимнинъ ярым хурма иле озюни атештен къорчаламагъа кучю етсе, оны япсын! Ким ки о ярым хурманы тапмаса, баре татлы бир сёз сёйлеп эйилик этмеге чалышсын! Чюнки бир эйиликке он къаттан еди юз къат къадар савап берилир.

Аллахнынъ селямы, рахмети ве берекети узеринъизге олсун!» (Ибн-и Хишам, I, 118-119)

2. Хутбе:

«Аллахкъа хамд этерим ве Ондан ярдым тилерим. Нефислеримизнинъ шерринден ве ишлеримизнинъ яманлыгъындан Аллахкъа сыгъынырым. Аллахнынъ догъру ёлгъа къойгъаны кишини кимсе о ёлдан чевиремез; догъру ёлдан айыргъанны да кимсе догъру ёлгъа кетиремез.

Шехадет этерим ки, Аллахтан башкъа илях ёкътыр. О, бирдир; ортагъы ёкътыр. Сёзлернинъ энъ гузели Аллахнынъ китабыдыр. Аллах кимнинъ къальбини Къураннен гузеллештирсе ве оны куфюрден сонъ Islamгъа кирсетсе, о да Къуранны башкъа сёзлерден устюн тутса, иште, о кимсе къуртулгъандыр!

Догърусы, Аллахнынъ китабы – сёзлернинъ энъ гузели ве энъ тесирлисидир.

Аллахнынъ севгенини севинъиз! Аллахнынъ Сёзюнден ве Оны зикир этмектен усанманъыз. Аллахнынъ келямындан къальбинъизге тарлыкъ кельмесин! Чюнки Аллахнынъ келямы, эр шейнинъ энъ юдже олгъаныны айырыр. Амеллернинъ хайырлысыны, къулларнынъ энъ сечкин олгъан пейгъамберлерни, икяелернинъ энъ гузель ве ибретлилерини анълатыр. Хелял ве харамны ачыкълар.

Сиз анджакъ, Аллахкъа ибадет этинъиз ве Онъа ич бир шей ортакъ къошманъыз! Ондан хакъкъы иле сакъынынъыз! Япкъанынъыз эйи ишлерни тилинъизнен догъруланъыз! Аллахнынъ келямы иле бири-

биринъизни севинъиз! Мухакъкъакъ билинъиз ки, Аллах ахтынынъ бозулмасына гъадап этер.

Аллахнынъ селямы узеринъизге олсун!» (Ахмед Джевдет Паша, Къысас-ы Энбия, I, 98)

Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлем, Къубадан Мединеге арекет этеджеги вакъыт, дайылары олгъан Неджджар огъулларына хабер ёллади. Олар да силяларыны къушанып кельдилер ве Хазрети Пейгъамбер, салляллаху алейхи ве селлем Эфендимизге селям беререк:

«Эминлик ичинде девелеринъизге мининъиз!»- дедилер. (Бухарий, Менакъибуль Энсар, 46)

Джума намазындан сонъ Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлем, девеси Къасвагъа минди, Хазрети Эбу Бекир, Неджджар огъуллары ве дигер мусульманларнен берабер Мединеге кирдилер.

Мединели бутюн муминлер, Аллах Ресулини мусафир этмек арзусы ичинде эдилер. Эр кес оны эвине алып бармагъа истегенинден себеп, бу хусуста бири-бирлеринен давалашмагъа башладылар. Бунынъ узерине Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлем девеси Къасваны къаст этип:

«Айванны быракъынъ, ёлундан чекилинъ; о эмир астындадыр (не ерде токътайджагъы онъа бильдирильди)!»- буюрды. (Ибн-и Хишам, II, 112-113)

Чюнки тек бу шекильде ич бир кимсенинъ гонъюли къырылмадан бу меселе аль этиледжек эди.

Бунъа коре мубарек деве, бир эки ерде ятып тургъан сонъ Халид бин Зейднинъ (Эбу Эйюб эль-Энсарининъ) эвининъ огюнде токътады ве ерге эгилип чёкеледи. Эбу Эйюб тарифсиз бир севинч ичинде Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлемни:

«Буюрынъыз эй, Аллахнынъ Ресули! Эвимни шерефлендиринъиз!»- диерек эвине давет этти.

Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлем, Эбу Эйюб -радиаллаху анх-нынъ эвине догъру кельгенде Неджджар огъулларынынъ кичик къызлары даре чалып къаршысына чыкъты ве:

نَحْنُ جَوَارٍ مِنْ بَنِي النَّجَّارِ يَا حَبَّذَا مُحَمَّدٌ مِنْ جَارِ

«Неджджар огъулларынынъ къызларымыз биз!

Хазрети Мухаммеднинъ къомшусы олмакъ не буюк бир шерефтир!»- диерек медхиелер окъудылар.

Гонъюллер султаны Пейгъамберимиз, салляллаху алейхи ве селлем, оларгъа:

«Сёйленъ бакъайым, мени севесинъизми?»- деп сорады.

Олар да:

«Эбет я, Ресулюллах, сени чокъ севемиз!»- дей эдилер.

Оларнынъ неше ве севинчлеринен къувангъан Пейгъамберимиз, салляллаху алейхи ве селлем де:

«Аллах биле я, Валлахи, мен де сизлерни севем! Валлахи, мен де сизлерни севем! Валлахи, мен де сизлерни севем!»- буюрды. (Ибн-и Мадже, Никъах, 21; Диярбекри, I, 341)

Бера бин Азиб -радиаллаху анх- буюра ки:

«Мен, Мединели инсанларнынъ, Ресулюллах, салляллаху алейхи ве селлемнинъ кельмесине севингенлери къадар, башкъа бир шейге къувангъанларыны корьмедим! Бутюн Мединелилер буюк-кичик, къадын-эркек ёлларгъа ве эвлернинъ дамларына чыкъаракъ ве:

«Небийюллах кельди! Я Мухаммед! Я, Ресулюллах! Я Мухаммед! Я, Ресулюллах!», – деп къычыра эдилер». (Бухарий, Менакъыбуль Энсар, 45; Муслим, Зухд, 75)

Энес бин Малик Хазретлери де:

«Мен Ресулюллахнынъ Мединеге киргени куньден даа гузель, даа нурлу бир кунь корьмедим. О кельгенинде бутюн Медине айдынлыкъкъа гъаркъ олды», - дегендир. (Ахмед, III, 122; Тирмизи, Менакъыб, 1/3618)

Мединели мусульманлар Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлемнинъ Мединеге келювинден дуйгъан къуванчларындан бир деве къурбан эттилер. (Ахмед, III, 301)

Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлем, «Месджид-и Небий» япылгъангъа къадар о эвде мусафир оларакъ къалды.

Эбу Эйюб эль-Энсари, эвнинъ экинджи къатында яшай,

Пейгъамберимиз-салляллаху алейхи ве селлемни де ёрулмасын деп биринджи къатта мусафир эткен эди. Экинджи къатта яшагъанлары ичюн, аман Пейгъамбер Эфендимиз салляллаху алейхи ве селлемнинъ устюнде булунмайыкъ деп, дивар кенарларына сыгъынып ята эдилер. Бир кунь, бир къопкъа сув тёкюльген эди. Сув ашагъа къаткъа акъмасын деп кийген бутюн урбаларыны ташлап, буюк бир теляш ичинде ерлерни къурутмагъа гъайрет эткен эди.

Эбу Эйюб эль-Энсари, Пейгъамберимизнен алякъалы бутюн хусусларда бу шекильде арекет эте эди.

Пейгъамберимиз салляллаху алейхи ве селлемнинъ:

«Истанбул эльбетте фетих этиледжектир; оны фетих эткен къумандан не гузель къумандан, оны фетих эткен аскер де не гузель аскердир!» сёзюне наиль олмакъ ичюн, сексен яшында олгъанда Истанбул къушатмасына къошулып рухуны бу ёлда теслим эткен эди.

Вефат этмеден эвель кендинден сонъра Истанбулны фетих этмеге келеджек аскерлерге бир бельги олсун деп, аскерлерге:

«–Меним джеседими, аягъынъыз баскъан сонъ нокътагъа комюнъ!» деп буюргъандыр.

Хиджрет иле пейгъамберликнинъ Мекке деври къапанды ве Медине деври башлады.

Он учь йыл девам эткен Мекке деври боюнджа Мекке мушриклерининъ мусульманларгъа къаршы япкъан феналыкъларны беш маддеде топламакъ мумкюн:

1. Махара этюв
2. Акъарет
3. Ишкендже
4. Тиджарий ве медений мунасебетлерни токътатмакъ
5. Мусульманларны хиджретке меджбур этеджек дереджеде арекетлер япмакъ.

Оларнынъ бу алларыны Аллах аетлерде бойле бильдире:

«Шубесиз, гунахкярлар (дюньяда) иман эткенлерге кулер эдилер. Оларнен расткелишкенде къаш-козь ойнатып, масха-

ра эте эдилер. Аилелерине къайткъанларында, (масхаралагъанлары себебинден) кейфленерек дёне эдилер. Му'минлерни корьгенде: «Шубесиз, булар бозукъ кимселер», дер эдилер. » (эль-Мутаффифин, 29-32)

Амма вахий иле кучьлендирильген Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлемге, насыл арекет этеджеги бильдириле эди ве о бу ёлда шу усулларны такъип эте эди:

1. Муминлернинъ гонъюллеринде руханийетни арттырмакъ,
2. Мешакъкъат ве аджыларгъа сабыр косьтермек,
3. Гузель сёзлернен насиат этмек,
4. Курешни ич бир себепнен быракъмамакъ,
5. Аллахкъа тевеккюль ве теслимиет косьтермек.

Бу усул нетиджесинде Аллах Ресули, салляллаху алейхи ве селлем, эр шейге рагъмен, давасында мувафакъиетли олды ве бутюн маниаларны енъди. Бу узун ве аджы толу он учь йыллыкъ чалышмаларынынъ нетиджеси – Мединелилернинъ иман этювлери олды. Медине шеэри джогърафий вазиети джеэтинден пек муим бир шеэр эди.

Пейгъамберликнинъ
Медине деври

ПЕЙГЪАМБЕРЛИКННЪ МЕДИНЕ ДЕВРИ

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ Мединеге келювинен Ислям ве мусульманлар ичюн янъы бир девир ве тарих саифеси башланды.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, Мединеде бир гъарип дегиль эди. Аксине, о, янъы бир дюньянынъ мимары, ребери, янъы къурулгъан Ислям девлетининъ реиси эди.

Онынъ Мединеге келювинен, Ислямнынъ теблигъи ве мусульманларнынъ арекетлери, айры бир кучь къазанды.

Сой къардашлыгъындан даа кучьлю бир къардашлыкъ къурулды. Ислямдан эвель Эвс ве Хазредж къабилелери арасындаки къан давалары токътатылды.

Энсар ве мухаджирлер арасында керчеклешкен къардашлыкъ, Аллах тарафындан шойле макътанылгъан эди:

«Даа эвельден Мединени юрт эткен ве гонъюллерине иманны ерлештирген кимселер, озьлерине кочип кельгенлерни северлер ве оларгъа берильгенлерден долайы, араларында бир раатсызлыкъ ис этмезлер. Озьлери зарурет ичинде олсалар биле, оларны озьлеринден устюн тутарлар. Ким нефсининъ саранлыгъындан къорчаланыр исе, иште, олар къуртулышкъа иришкенлердир.» (эль-Хашр, 9)

«Муахат» денильген энсар-мухаджир къардашлыгъынен мусульманлар арасындаки джемиет низамыны къургъан Аллахнынъ Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, чокъ вакъыт кечмеден Мединеде яшагъан еудийлерни де язма бир весикъа иле ватандашлыкъкъа къабул этти. Бу, Ислям Девлетининъ къурулышына ресмий шекильде япылгъан ильк адым олды. Бу весикъада ер алгъан мадделер къы-

скъадан ашагъыдакилерден ибарет эди:

1. Муминлер бир умметтир.

2. Бозгъунджылыкъ япылмайджакъ.

3. Джинает ишленмейджек, эгер ишленгени такъдирде джевапкярлыкъкъа чекиледжек ве диет тёленеджек.

4. Медине ичинде ве тышында эминлик темин этиледжек.

5. Еудийлер дин уриетине саип оладжакълар. Насыл бир дженк чыкъса, эки тараф да бир-бирине ярдым этеджеклер.

6. Эки тараф да мушриклерни къорчаламайджакъ.

7. Медине ичинде дженк япмакъ ясакътыр. Тыштан бир уджюм олса, эр кес озь мааллелерини къорчалайджакъ. Бир тарафнынъ япкъан барыш анълашмасыны дигер тараф да къабул этеджек.

8. Анълашылмамазлыкъ чыкъса, меселя, Аллах Ресулине алып барыладжакъ, Хазрети Пейгъамбер -саллляллаху алейхи ве селлемнинъ берген укюмге риает этиледжек.

Аллах Ресули -саллляллаху алейхи ве селлем-, бу къарарларны алгъан сонъ Медине Ислям Девлетининъ сынъырларыны шойле бельгиледи:

«Ибрахим -алейхисселям- Меккени харем оларакъ илян эткен эди; мен де Мединенинъ эки тепеси арасыны харем илян этем.» (Ахмед бин Ханбель, IV, 141)

Бу эмир узерине, Эйр ве Севр тепелерине ташлар къоюлып, Медине топракъларынынъ сынъырлары бельгиленди. Бу сынъырлар ичинде къалгъан Мединеге де «Харем-и Ресуль» денильди.

Бундан сонъра Аллах Ресули -саллляллаху алейхи ве селлем-, эллерини котерип бу ульке ичюн дуа этти. Бу дуанынъ берекетинен Медине, о девирден бу девирге къадар бутюн мусульманларнынъ раатлыкъ, сукюнет, рахмет мекянына чевирильди.

Месджид-и Небий ве эзан

Ильк вакъытларда Мединеде джами ёкъ эди. Аллах Ресули -саллляллаху алейхи ве селлем-, къаерде олса, намазларыны о ерде къыла эди.

Чокъ вакъыт кечмеден Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, Къубадан сонъра экинджи джамисини де къурдурды. Бу джами, бугуньки Месджид-и Небийнинъ бир парчасы оларакъ бу кунъге къадар сакълангъандыр.

Месджид-и Небийнинъ бир кошесинде, софа япылды. Бу софагъа сахабилерден, эви ве къорантасы олмагъан фукъарелер ерлештирильди. Бу инсанларгъа асхаб-ы суффе деньильди. Эбу Хурейренинъ бильдиргенине коре, бу инсанларнынъ сайысы етмиштен зияде эди.

Месджид къурулгъан сонъ намазлар джемаатнен къылынмагъа башланды. Месджиднинъ имамы Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем- нинъ озю эди.

Намаз вакъытыны джемааткъа эшиттирмек ичюн эвель ялынъыз «намазгъа, намазгъа» сёзлери сёйленди; даа сонъра эзан-ы Мухаммеди берильди. Эзан ваджип дереджесинде къуветли бир суннет олды. Билял-и Хабеши, биринджи эзанны окъугъан вакъыт Мединенинъ бир уджундан башкъа бир уджуна бу юдже давет эшитильди; коклер акис-седа берди. Муминлер буюк бир къуванч ичинде месджидге ашыкътылар.

Эзан эм садыкъ руя, эм суннет-и Пейгъамбер, эм де иляхий вахийге эсаслангъандыр. Аллах Тааля бу акъкъында шойле буюра:

«Оларны намазгъа чагъыргъанынъ заман...» (эль-Маиде, 58)

Эзан, бинъ дёрт юз йылдан берли мусульманлар ичюн юдже бир даветтир. Бейнэль-милел бир чагъыртувдыр. Коклернинъ аэнки ве гузель сесидир.

Шаир эзанны не гузель ифаде эте:

Эмр-и бюлендсинъ эй, эзан-ы Мухаммеди
Кяфи дегиль седанъа джихан-ы Мухаммеди
Султан Селим-и Эввели рам этмейип эджель,
Фетх этмелийди алеми шан-ы Мухаммеди
Кок нургъа гъаркъ олур нидже юз бинъ минареден
Шех-бал ачынджа рух-и реван-ы Мухаммеди
Эрвах джюмлетен корер Аллаху Экберни
Акис эйлейиндже арша лисан-ы Мухаммеди

ХИДЖРИЙ 2 СЕНЕ

Къыбланынъ денъишюви

Хиджретнинъ экинджи сенесине къадар мусульманлар Месджид-и Акъсагъа догъру намаз къыла эдилер. Амма еудийлер бу алдан файдаланып ве озьлерине бир пай чыкъарып, озьлерини мусульманлардан даа къуветли ве устюн коре эдилер. Бойле вазиет Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ни раатсыз эте эди. Онынъ ичюн энъ догъру къыбла Кябе эди. Бу керчеклешкени такъдирде, айны заманда Меккенинъ фетхи ичюн биринджи адым атылгъан оладжакъ, демек эди. Бунынъ ичюн иляхий изин келмесини асретле беклей эди. Амма бойле изин кельмегени ичюн Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ истеги ялынъыз тюшюнджелеринде эди. Бу себепле Юдже Пейгъамбер тек беклей эди.

Ниает, Реджеп айынынъ орталарында бир базарэтеси куню Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-, Селемеогъулларынынъ месджидинде уйле намазыны къылдыргъаны вакъыт Аллах вахийни ёллади:

«(Эй, Ресулим!) Биз сенинъ юзюнъни кокке догъру чевирильгенини (вахий беклегенинъни) коремиз. Иште, шимди сени мемнюн оладжагъынъ бир къыблагъа чевиремиз. Артыкъ, юзюнъни Месджид-и Харам тарафына чевир! (Эй, мусульманлар!) Сиз де къайда олсанъыз олунъыз, (намазда) юзлеринъизни о тарафкъа чевиринъиз! Шубе ёкъ ки, эхл-и китап, онынъ Рабблеринден кельген бир керчек олгъаныны пек яхшы билирлер. Аллах оларнынъ япаяткъанларындан хабер-

сиз дегиль.» (эль-Бакъара, 144)

Бу эснада экинджи рекятнынъ сонъуна кельген Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, аман Кябе тарафына догъру чевирильди. Джемаат да сафларынен берабер чевирильдилер. Эп бирликте янъы къыблагъа ёнельдилер. Намазнынъ къалгъан эки рекяты Кябеге догъру къылынды. Бу себептен, о месджидге «Месджид-уль-Къыблатайн» айтылды.

Къыбланынъ денъишюви, мусульманлар арасында чокъ гузель нетиджелер берген эди; мушрик, мунафыкъ ве еудийлер арасында чешитли ярамай лафларгъа ёл ачты. Ислям душманлары эр тарафкъа лаф даркъта эдилер. Бунынъ ичюн шу ает-и керимелер назиль олды:

«Инсанлардан бир къысым акъылсызлар: «Ёнельген къыблаларындан оларны чевирген недир?» айтаджакълар. Де ки: «Шаркъ да, гъарп да Аллахнынъдыр. О, истегенини догъру ёлгъа къояр.»

«Бойледже, сизинъ инсанлыкъкъа шаатлар олувынъыз, Ресульнинъ де сизге шаат олувы ичюн сизни орта бир уммет яптыкъ. Сенинъ (арзылап да шу анда) ёнельмеген къыбланъны (Кябени) биз анджакъ Пейгъамберге уйгъаныны, окчелери узеринде артына къайткъандан айырты этювинъиз ичюн къыбла яптыкъ. Бу, Аллахнынъ хидает берген кимселерден башкъасына эльбетте агъыр келир. Аллах, сизинъ иманынъызны асла зая этеджек дегиль. Чюнки Аллах, инсанларгъа къаршы шефкъатлы ве мерхаметлидир.» (эль-Бакъара, 142-143)

Мединенинъ вазиети

Ислямнынъ ве мусульманларнынъ укюмран олгъан Медине деври – бутюн дюньяны айдынлаткъан, дин-и мубиннинъ джиханшумуль заферлер къазангъан ве дженклерде федакярлыкъ косьтерген, шехит ве гъазилернинъ къанларынен къавийлешкен муим бир девир эди.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ге ве мухаджирлерге эр шейлеринен къучакъ ачкъан Мединедеки муитни, ильк сенелери бутюнлей раатлыкъ деври деп саймакъ мумкюн дегиль эди. Кене де бир такъым техликелер девам этмекте эди. Чюнки Мединеде энсар

ве мухаджирден башкъа мунафыкълар ве еудийлер де бар эди. Олар эр фырсаттан файдаланыпИслямнынъ гъалебесине кедер этмеге чалыша эдилер.

Мунафыкълар, мусульманлыкъны тыштан къабул эткен киби корюнселер де, аслында эски путларгъа тапмагъа девам эте эдилер. Нуруны мытлакъ суретте тамамлайджакъ олгъан Аллах Таала, оларны агъыр бир шекильде къоркъутты:

«Этрафынъыздаки бедевий араплардан ве Медине халкъындан бир такъым мунафыкълар бар ки, мунафыкълыкъта усталыкъ къазангъандырлар. Сен оларны бильмезсинъ, оларны биз билермиз... Оларгъа эки кере азап этеджекмиз; сонъра да олар буюк бир азапкъа ителеджеклердир.» (эт-Тевбе, 101)

Акъикъатен мунафыкълар, ара бозувда о къадар усталыкъ къазангъан эдилер ки, оларнынъ бу алларыны базы вакъыт Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- биле фаркъламай, лякин Аллах бильдиргени такъдирде хабери ола эди. Чюнки мунафыкълар, озьлерине япылмасы мумкюн олгъан энъ уфакъ тенкъит ёлларыны биле анълап, онъа коре къурназлыкънен арекет эте эдилер.

Бу вакъыт Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-ни ве муминлерни хиджрет этмеге меджбур япкъан Меккели мушриклер де, бош турмайлар, Мединедеки мунафыкъларнынъ тюшюнип тапкъан фитне оджагъыны къарыштырып тура эдилер. Ислямынъ о ерде пекинювине даянамайып, девамлы оларакъ мунафыкъларгъа хабер ёллай, ве бойле айта эдилер:

«–Сиз Мухаммедни юртунъызда имае эттинъиз! Оны я ольдюреджексинъиз, я да бизге къайтараджакъсынъыз! Ёкъса, бутюн кучьлеримизнен устюнъизге юрюш япып, эпинъизни перишан этермиз!»

Эм де мунафыкъларнынъ козьлерини къоркъутып, оларны мусульманларгъа къаршы гъадапландырмакъ ичюн айванларыны биле алып къача эдилер.

Орталыкъ чокъ кергинлешкен ве пек хафлы алгъа кельген эди. Мусульманлар геджесинен Медине сокъакъларында невбетчилик япа ве бир баскъын олмасына къаршы эр тюрлю тедбирлерни ала эдилер. Атта Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- Эфендимиз

биле, геджелерини юкъусыз кечире эди. Мусульманлар Медине тышына аскер бирликлерини ёллап эр тарафны къорчалай эдилер.

Батн-ы Нахле

Бу сырада кене де орталыкънынъ вазиетини незарет этмек ичюн ёлланылгъан бирликлерден Хазрети Пейгъамбер -саллялллаху алейхи ве селлем-нинъ аласынынъ огълу Абдуллахнынъ къумандасындаки бир бирлик, «Батн-ы Нахле» янында джасуслар беллеп, меккелилернинъ бир керванына уджюм япты. Бу вакъианы фырсат бильген ве девамлы Мединенинъ узерине юрьмек ичюн себеп къыдыргъан Меккели мушриклер аякъкъа турдылар.

Хазрети Пейгъамбер ве мусульманларнынъ зарарына къалабалыкъ чыкъаргъан мушриклер, Батн-ы Нахле вакъиасынынъ харам айлардан олгъан Реджеп айына догъру кельмеси себебинден:

«–Мухаммед, харам айыны хелял япып къан тёкти. Эсир алды ве малларыны чекип алды»,- дедилер.

Аслында бу уджюмни Аллахнынъ Ресули -саллаллаху алейхи ве селлем- эмир этмеген, ондан хабери биле олмагъан эди. Бу вакъиадан хабердар олгъан сонъ, Абдуллахкъа:

«–Мен санъа бойле бир шей ичюн изин бермедим!» деген эди.

Лякин мушриклернинъ, бу ишни яхшы этип буюльтип, мусульманларнынъ зарарына къуллангъанлары себебинден шу ает-и кериме назиль олды:

«Сенден харам айны, яни онда дженклешмекни сорарлар. Айт ки: О айда дженклешмек буюк гуняхтыр. Факъат (инсанларны) Аллах ёлундан чевирмек, Аллахны инкяр этмек, Месджид-и Харамнынъ зияретине маниа олмакъ ве халкъыны о ерден чыкъармакъ исе, Аллах къатында даа буюк гуняхтыр. Фитне де адам ольдюрмектен даа буюк бир гуняхтыр. (Эй, Ресулим!) Эгер оларнынъ кучьлери етсе, сизни дининъизден дёндюрмегенге къадар (харам я да хелял айгъа бакъмайып) сизлернен дженклешмеге девам этерлер...» (эль-Бакъара, 217)

Нахледе изинсиз дженклешкенлернинъ вазиетлери де ает-и кериме иле бойле айдынлатыла:

«О кимселер ки, иман эттилер; хиджрет эттилер ве Аллах ёлунда дженк эттилер...Иште, олар, Аллахнынъ рахметине умют эте билирлер. Аллах чокъ багъышлагъан ве чокъ мерхамет эткендир.» (эль-Бакъара, 218)

Бу иляхий ифаделер, мусульманларны сагъламлаштырып, оларгъа дестек бере, мушриклерни де мусульманларгъа къаршы кет-кете гъадапландыра эди. Аслында бу аетлер назиль олмаса да мушриклернинъ мусульманларгъа къаршы гъарезликлери буюк эди. Чюнки мусульманларнынъ сайысы кунь-куньден арта, Ислям Девлети къуветлене эди. Эм де о вакъытта Ресулюллахнынъ Мединеде яптыргъан бир эали эсапына коре иман эткенлернинъ сайысы 1500 кишиден ибарет олгъаны къайд этильген эди. Бу сайынынъ, кет-кете артувы итибаргъа алынса, табиий оларакъ, мушриклернинъ яваш-яваш ёкъ олмасы анълашыла эди. Айрыджа Медине, меккели мушриклернинъ аят дамары олгъан тиджарет ёлу устюнде эди. Бунынъ ичюн техлике чокълашмадан мусульманларны тар-мар этмекнинъ чаресини тюшюндилер. Мединеге уджюм этмеге къарар бердилер.

Меккели мушриклернинъ мусульманлар узерине уджюм япмакъ фикрини Эбу Суфьян теклиф этти.

О вакъытта Шамдан къайтаяткъан керваннынъ реиси Эбу Суфьян, Батн-ы Нахлени себеп этип озюнинъ аяты техликеде олгъаныны бильдирди ве керваныны къорчаламаларыны сорап Меккели мушриклерге хабер ёллады.

Аслында Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ кервангъа уджюм япмакънен алякъалы ич бир эмири ёкъ эди. О, ялынъыз янъы къурулгъан Медине Ислям Девлетине япылмасы мумкюн олгъан эр тюрлю уджюмлерге къаршы мудафагъа азыр олмакъ макъсадынен этрафкъа аскер бирликлерини ёллай эди.

Сизге дженк ачкъанларгъа сиз де дженк ачынъыз!

Медине Ислям Девлети этрафындаки вазиет кунь-куньден кергинлешмеге башлагъан эди. Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ о куньге къадар такъип эткен «сабыр ве даянув» шиарынен барышны яшатмакъ артыкъ мумкюн дегъиль эди. Керчектен де Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, сабыр этмек

ве даянмакътан сонъра, къорчаланмакъ ичюн силяхынынъ да кяфи кельмегенини коререк Раббине ялварды. Ондан вахий бекледи.

Ниает:

«Мен рахмет ве дженк пейгъамберим!» (Ахмед бин Ханбель, ИВ, 396) ифаделеринде ер алгъан ве дини, ватаны ве иляхий даветине уйгъан алда этрафында топлангъан муминлерни къорчаламакъ ичюн керекли олгъан джихад азырлыгъына изин берген шу ает-и керимелер назиль олмагъа башлады:

«Озьлерине дженк ачылгъан мусульманларгъа, зулумгъа огърагъан олмалары себебинден (дженк ичюн) изин берильди. Шубе ёкъ ки, Аллах олар ичюн ярдымгъа мытлакъ суретте къадирдир.» (эль-Хадж, 39)

«Сизге къаршы дженк ачкъанларгъа, сиз де Аллах ёлунда дженк ачынъыз! Сакъын адден ашманъыз! Кесинликле Аллах адден ашкъанларны севмез… » (эль-Бакъара, 190)

Ает-и керимеде Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-ге дженкнинъ насыл алларда япыладжагъы бильдирильген эди. Алемлерге рахмет оларакъ ёллангъан юдже Пейгъамбернинъ бутюн инсаниетни къаврап алгъан кениш мерхаметине рагъмен буюк ве мушкюль дженклер япмасы, ичтимаий барыш ве тынчлыкъ ичюн зарур олгъан тевхид федакярлыгъынен багълы эди.

Аллах, джихад изнинен ве эмиринен берабер Ресулине ве муминлерге айры тевсие оларакъ шу ает-и керимелерни ёллады:

«Эй, Пейгъамбер! Санъа ве санъа уйгъан муминлерге Аллах етер! (Душмандан асыл чекинме! Эм де) Эй, Пейгъамбер! Муминлерни (оларгъа къаршы) дженк ичюн джоштур!..» (эль-Энфал, 64-65)

«(Эй, муминлер!) Берген сёзлеринде турмагъан, Пейгъамберни (юртундан) чыкъармагъа тырышкъан ве биринджиден сизге къаршы дженк башлагъан къавимге къаршы дженк этмезсинъизми? Олардан къоркъарсынъызмы? Эгер инансанъыз, билинъиз ки, къоркъманъыз керек олгъан тек бир Аллахтыр.»

«Оларнен дженклешинъ ки, Аллах сизинъ къолларынъызнен оларны джезаландырсын; оларны маскъара этсин; сизни оларгъа гъалип япсын ве муминлернинъ юреклерини ферахлатсын; юреклеринден

(залымларгъа къаршы топлангъан) гъадапны (бойледже оларнынъ хакъкъындан келерек) сильсин!» (эт-Тевбе, 13-14)

Бу ает-и керимелернен берабер джихаттан артта къалмамакъ мевзусында да тенбиелер кельди:

«Ошунъызгъа кетмегени алда дженк сизге фарз къылынды. Сиз ичюн даа хайырлы олгъаны алда бир шейни севмеменъиз мумкюн. Сизинъ ичюн даа фена олгъаны алда бир шейни севменъиз де мумкюн. Аллах билир, сиз бильмезсинъиз.» (эль-Бакъара, 217)

«Медине халкъына ве оларнынъ этрафында булунгъан бедевий арапларгъа дженкте Аллахнынъ Пейгъамберинден артта къалмалары ве онынъ аятындан эвель озь аятларыны тюшюнмелери ярашмаз!.» (эт-Тевбе, 120)

«(Эй, Ресулим!) Де ки: Эгер бабаларынъыз, огъулларынъыз, къардашларынъыз, чифтлеринъиз, сой-акърабанъыз, къазангъан малларынъыз, кесаткъа огърамасындан къоркъкъанынъыз тиджарет, хошлангъан ерлеринъиз, сизге Аллахтан, Ресулинден ве Аллах ёлунда джихад этмектен даа севимли исе, артыкъ Аллахнынъ эмри кельгенине къадар бекленъиз! Аллах, фасыкълар джемиетини догъру ёлгъа ириштирмез!» (эт-Тевбе, 24)

Бу иляхий беянлардан сонъра Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- ве муминлер, мушриклернен дженклешмек ичюн азырлыкъ корьмеге башладылар.

Бу арада мушриклер де, къалабалыкъ бир орду азырлагъан, ве Меккеден ёлгъа чыкъкъан эдилер.

БУЮК БЕДИР ДЖЕНКИ (ХИДЖРИЙ 2 СЕНЕ)

Куфюрге къаршы ильк силялы къаршылыкъ косьтерюв ве биринджи джихад.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, кергинлешкен сиясий вазиетни адым- адым огренгенинден сонъ, бир олюм-къалым дженки муакъкъакъ олгъаныны анълады ве асхабыны топлап сорады:

«–Сизинъ фикринъиздже керваннынъ артындан кетмек уйгъунмы я да Къурейш ордусыны къаршыламакъ даа уйгъунмы?»

Мухаджирлер адындан Хазрети Эбу Бекир ве Хазрети Умер -радыяллаху анхюма-лер аякъкъа турдылар ве Къурейш ордусыны къаршыламагъа азыр олгъанларыны айттылар.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, энсарларнынъ да фикирлерини бильмек истеди. О вакъыт энсардан Хазрети Микъдад -радыяллаху анх- аякъкъа турып бойле деди:

«–Эй, Аллахнынъ Ресули! Бизлер, еудийлернинъ Хазрети Мусагъа айткъаны киби «Сен ве Раббинъ кетип дженклешинъиз!» деп айтмайджакъмыз. Бизлер, санъа Акъабеде бергенимиз сёзге садыкъ къалып сенинъ сагъынъда, солунъда, огюнъде ве артынъда душманнен сонъуна къадар дженклешмеге эр ан азырмыз!..»

Хазрети Микъдаднынъ артындан, Сад бин Муаз Хазретлери аякъкъа турды:

«–Эй, Аллахнынъ Ресули! Бизлер санъа инандыкъ. Кетиргенинъ Къуранынъ хакъ олгъанына шаатлыкъ эттик. Насыл истесенъ, ойле яп! Шает денъизге далсанъ, бизлер де сеннен берабер денъизге ки-

рермиз. Энсардан бир адам биле артына къайтмаз!»

Бу сёзлер узерине Хазрети Пейгъамбер -саллялллаху алейхи ве селлем-нинъ мубарек юзю тебессюмге толды, хайыр дуа этип шойле буюрды:

«–Ойле исе, айды Аллахнынъ берекети иле юрюнъиз! Сизге мужделер олсун ки, Аллах эки таифеден башкъа олгъан бирини ваде этти. Валлахи мен, санки къурейшлилернинъ дженк мейданында йыкъыладжакъ ерлерни корьген киби олдым...» (1. Эки таифеден бири: Энфаль суресининъ 7-инджи аетинде ваде этильгендир. Къурейштен я да къурейшнинъ Шамдан кельген керванындан ибарет олгъан эки таифеден бири.)

Хиджретнинъ экинджи йылы, Рамазан айынынъ он экиси эди. Аллах Ресули -саллялллаху алейхи ве селлем-, энсардан Эбу Любабейни Мединеде озюнинъ ерине къалдырып, 313 аскерлик ордусынен шеэрден чыкъты. Булардан 64 адам мухаджир, къалгъаны энсардан эди. Учь атлы аскер, еди девели аскер, къалгъанлары да пияде эдилер.

Аллах Ресули -саллялллаху алейхи ве селлем-, Рамазан айына догъру кельген бу зор куньлерде аскерлерге оразаларыны бозмаларыны эмир этти. Чюнки мусульманларнынъ дженкте беден иле де кучьлю олмалары керек эди. Акъикъатен сеферге къошулгъан бутюн муминлер, сонърадан къаза этмек ниетинен ораза тутмадылар.

Ислямнынъ бу биринджи ордусы Бедирге догъру ёл алды.

Орду Акик ёлуна баргъан эди. Бу эснада Хубейб бин Эсаф ве Къайс бин Мухаррис адында эки киши, гъанимет макъсады иле ордугъа къатылмакъ ичюн Аллах Ресулине етиштилер. Аллах Ресули -саллялллаху алейхи ве селлем- Хубейбден сорады:

«–Сиз бизлернен чыкътынъызмы?»

Хубейб:

«–Ёкъ, сен бизим къыз къардашымызнынъ огълусынъ ве къомшумызсынъ. Биз къавмимизнен гъанимет ичюн чыкътыкъ!» деди.

Аллах Ресули -саллялллаху алейхи ве селлем-, бу сефер:

«–Сен, Аллахкъа ве Ресулине иман эттинъми?» деп сорады.

Хубейб «Ёкъ!» джевабыны берди. Хазрети Пейгъамбер -саллялллаху алейхи ве селлем-: «–Ойле исе артынъа къайт! Биз, бир мушрик-

нинъ ярдымына мухтадж дегильмиз!..» деди.

Хубейб тиренди:

«–Къавмим меним урушларда не къадар джесаретли ве душман багърында яралар ачкъан бир батыр олгъанымны яхшы билелер. Мусульман олмасам да, гъанимет къаршылыгъында сенинъ янынъда дженклешсем олмазмы?» деди.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- де:

«–Ёкъ. Сен башта мусульман ол; сонъра дженклеш!» деп ёлуна девам этти.

Бир аз вакъыттан сонъра Хубейб кене кельди. Айны теклифте булунды. Лякин джевап кене де айны эди. Хубейб бу алгъа тааджипленди. Чюнки о, араплар арасында чокъ джесаретли ве дженкчи бир адам оларакъ танылгъан эди. Лякин Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, онынъ мушрик олгъаны себебинден ордугъа къошулмасына разы олмады. Мушриклернинъ къалабалыкъ ордусына къаршы аскер сайысы аз олгъан Ресулюллахнынъ бу арекети, Хубейбге терен тесир этти. Гонъюль алемлерининъ теренликлерине далып фаркълы бир алемнинъ акъикъат нурларыны изледи. Эеджангъа тутулып текрар Аллах Ресулининъ артындан чапты. Бу сеферки истеги, эвельки истеклеринден фаркълы эди. Кене Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- онъа текрар:

«–Аллахкъа ве Ресулине иман эттинъми?» суалине буюк бир эеджан ичинде джевап берди:

«–Эбет, я, Ресулюллах!..»

Бунынъ узерине Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, чокъ севинч дуйды ве:

«–Иште, шимди истегенинъни яп!» буюрды.

Бу вакъиа, бегенильмеген бир макъсат, не къадар зор шартлар ичинде олса да башкъа уйгъун олмагъан бир усулнынъ къарыштырылмамасы мевзусында гузель дикъкъат чекеджек бир мисальдир. Къулнынъ вазифеси, керекли тедбирлерни алгъандан сонъ Аллахкъа тевеккюльдир ки, Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-, Хубейбни иман этмеден ордугъа къабул этмейип бойле япкъан, умметке бу ёлда да орьнек олгъандыр. Чюнки о, юдже Пейгъамбер, эр ишинде

ялынъыз Аллахкъа сыгъына ве ялынъыз Хакъкъа ёнеле ве бильдире ки, эр тюрлю нусрет ве инает, ялынъыз Дженаб-ы Мевлядандыр.

Бедир дженкинде эр кишилернинъ янына къадынлардан да къошулмакъ истегенлер чыкъкъан эди. Булардан бири олгъан Умму Баракъа да, Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлемге:

«–Эй, Аллахнынъ Ресули! Манъа изин беринъиз; яралыларны тедавий этейим, хасталарынъызгъа бакъайым. Олур ки, Аллах мени шехитликке эрдирир!» деген эди.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- де онъа:

«–Сен эвинъде отурып Къуран окъу; догърусы ки, Аллах санъа шехитлик насип этер!» буюрды.

Бундан сонъра Умму Баракъа, асхаб арасында «Шехиде» ады иле танылды. О, шехит олмакъны чокъ арзу эткен эди. Ниает, Хазрети Умер девиринде бир такъым къатиллер тарафындан устюне къадифе ортю бастырылып шехит этильген эди. Буны эшиткен Хазрети Умер -радыяллаху анх- шойле деди:

«–Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, «Шехиде»ни зиярет этмемизни сыкъ- сыкъ бизге тавсие этер эди. Догъру экен!»

***

Ислям ордусы Бедирге кельгенинде, къурейш ордусы даа эвель келип Бедир къуюларыны сарып алгъан эди. Мушриклернинъ сайысы 950-1000 къарарында эди. 100 атлы аскер, 700 девели аскер эдилер. Эксериети зырхлы эди. Къурейшнинъ бутюн буюклери кельген эди.

Эки орду Рамазан айынынъ 17-синде, джума куню Бедир мейданында къаршылаштылар. Къаршы къаршыгъа саф тутулды.

О замангъа къадар араплар, эп къавмиет себебинден дженклеше эдилер. Шимди исе, къавмиетнинъ ерини дин алгъан эди. Айрыджа, баба, эмдже, дайы, эвлят, къардаш, эмдже огълу киби якъын сой-акърaба фаркълы тарафларда эдилер. О кунь Хазрети Эбу Бекир -радыяллаху анх- огълунен, Эбу Убейде бин Джеррах -радыяллаху анх- бабасынен, Хазрети Хамза -радыяллаху анх- къардашы иле

къылыч къылычкъа кельди. Буюк бир ибрет корюне эди.

Аллах Тааля шойле буюра:

«(Бедирде) къаршы къаршыгъа кельген шу эки топлумнынъ тюшкен алында сизлер ичюн буюк бир ибрет бардыр. Бири Аллах ёлунда курешкен бир топлум; дигери исе буларны ачыкътан-ачыкъ озьлеринден эки кере чокъ корюнген кяфир бир топлумдыр. Аллах истегенини ярдымы иле дестеклер. Эльбетте бунда илерини корьгенлер ичюн буюк бир ибрет бар.» (Ал-и Имран, 13)

Дженк мейданына кибирленип кельген мушриклер, озьлерини енъильмез бир джемаат оларакъ корьмекте эдилер. Эм де о сырада керваныны чокътан зарардан къуртаргъан Эбу Суфьян, Эбу Джехильге арткъа къайтмасы ичюн хабер ёллады. Лякин Эбу Джехиль къабул этмеге истемеди:

«–Ант олсун ки, Бедирде шарапларымызны ичмегендже, джариелер къаршымызда чалгъылар чалып, тюркюлер йырламагъанджа, ве янымызда олгъан арапларны тойдурмагъанджа артымызгъа къайтмайджакъмыз!» деди.

Аллаху Тааля, мушриклернинъ бу алыны ает-и керимелерде шойле бильдире:

«Къопайчораланмакъ, инсанларгъа косьтериш япмакъ ве (инсанланры) Аллах ёлундан чыкъармакъ ичюн юртларындан чыкъкъанлар (кяфирлер) киби олманъ! Аллах оларнынъ япкъанларынынъ (эльбетте) чевресини саргъандыр.»

«О вакъытта шейтан оларгъа япкъанларыны гузель косьтерди де: «–Бугунь инсанлардан сизге гъалип келеджек кимсе ёкътыр. (Сакъын къоркъманъ!) Шубесиз, мен де сизинъ ярдымджынъызым »- деди. Факъат эки орду бир-бирини корьгенинен, артына къайтты ве: «–Мен сизден узакъым! Мен сизинъ коралмагъанларынъызны (мелеклерни) корьмектем, мен Аллахтан къоркъмакътам; Аллахнынъ азабы шиддетлидир» деди.» (эль-Энфал, 47-48)

Оларнынъ гъурурларыны да, иляхий иззет, юдже бир дженк мейданына чагъыраракъ алт-уст этти:

«Ёкъса «–Биз, интикъам алмагъа кучю еткен бир джемаатмыз!» дейлерми?»

«О топлулыкъ якъында бозуладжакъ ве олар артларына чевирилип къачаджакълар.» (эль-Къамер, 44-45)

«Шубесиз ки, инкар эткенлер, малларыны, (инсанларны) Аллах ёлундан чыкъармакъ ичюн арджламакъталар. Даа да арджлайджакълар. Амма сонъунда бу, оларгъа юрек адджысы оладжакъ ве энъ сонъунда магълюп оладжакълар. Кяфирликте исрар эткенлер исе, джехеннемге сюйреклeнеджеклер.» (эль-Энфал, 36)

Бу арада Аллах Ресули -саллялдаху алейхи ве селлем-, къолларыны ачып дуа эте эди:

«Раббим! Иште, къурейш кибир ве гъурурнен кельди; бизлерни дженк мейданына чагъыралар; Ресулинъни яланлайлар. Раббим! Сенден, пейгъамберлерге ве манъа адагъанынъ ярдым ве зафер къазанмакъны истейим. Раббим! Эгер шу бир авуч мусульман эляк олса, ер юзюнде санъа къуллукъ этеджек кимсе къалмайджакъ.»

Бутюн мумин гонъюллер де ялварув вазиетинде эди. Иляхий сёзлер Лютф-и Рахманийни мужделеди:

«Сиз Раббинъизден ярдым истей эдинъиз. О да: «–Мен пеши-пешине кельген бинъ мелекнен сизге ярдым этеджем!» деп дуанъызны къабул буюрды.»

«Аллах буны (мелеклернен ярдымны), ялынъыз мужде олсун ве онынънен юреклеринъиз тынчлансын деп япкъан эди. Затен ярдым ялынъыз Аллах тарафындандыр. Чюнки Аллах, мытлакъ гъалиптир, екяне укюм ве икмет саибидир.»

«О заман къатында бир ишанч олмакъ узьре сизни хафиф бир юкъугъа далдыра эди. Сизни темизлемек, шейтаннынъ pислигини (ичинъизге аткъан весвесени) сизден кеткизмек, юреклеринъизни бир-бирине багъламакъ ичюн устюнъизге коктен бир сув (ягъмур) ягъдырды.» (эль-Энфал, 9-11)

Чюнки къурейшлилер, даа эвель келип Бедир къуюларынынъ этрафына ерлешкен эди. Ислям дженкчилери исе кучьсюз ве сувсагъан алда эдилер. Тургъан ерлери де къумлукъ олгъанындан арекет этмеге имкянлары аз эди. Бунынъ устюне лютф-и иляхий оларакъ ягъгъан ягъмур, эм о мекянны дженкке ярашыкълы алгъа кетирип, оларнынъ юреклериндеки шубелерини, эм де сувсузлыкъларыны

кеткизгендир.

Бедир дженки, айры-айры дженкнен башланды. Мусульманлар тарафындан дженк мейданына чыкъкъан Хазрети Хамза, Хазрети Али ве Хазрети Убейде, ракъиблерини ольдюрдилер. Ялынъыз Убейде баджагъындан агъыр яралангъан эди. О, бир аз вакъыт кечкен сонъ Аллах Ресулининъ:

«–Сен о юдже макъагъма къавуштынъ!» муждесини алып шехит олды.

Бундан сонъра эки орду яваш-яваш бир-бирлерине якъынлашмагъа башлады.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, асхабынынъ бирден уджюмге кечмесине изин бермеди. Чюнки къурейш мушриклери арасында керваннынъ техликеден къуртулгъанындан хабердар олгъанлары, дженклешмеге истемедилер. Мусульманларнынъ да аман уджюм этмеювлери себебинен, мушриклернинъ бу истексизликлери даа арта, оларнынъ сафларында маневий кучьнинъ сарсылмасына себеп ола эди.

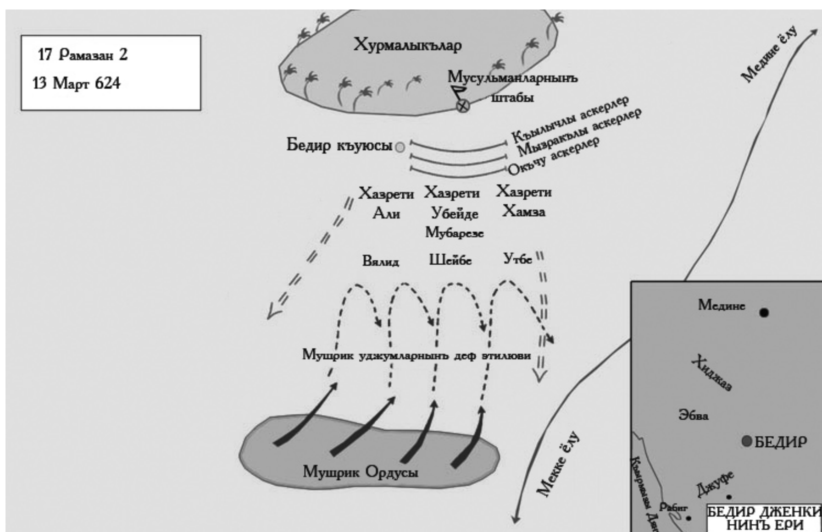

Шу ан Эбу Джехиль юксек сеснен къычырды:

«–Сиз бир эки кишининъ ольмесине эмиет берменъиз! Юрюнъиз!» дей эди.

Буны эшиткен мушриклер, умумий уджюмге кечтилер. Мусульманлар сафларындан юджелерге догъру ялварув, душман сафларына догъру къоркъутыджы фигъан юксельген «Текбир ве Лафза-и Джелял» сеслери, ич турмадан, иманлы юреклерни джоштургъанда джоштура эди.

Ниает Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем- де уджюмге кечмек эмирини берди.

Эки орду бир-бирине къарышты. Чарпышма шиддетли башланды. Кет-кете де сертлешти.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, Аллахкъа ялварувнен бирликте асхабынынъ гъайрет ве эеджаныны чокълаштырмакъ ичюн араларында пейда ола ве сыкъ-сыкъ:

«О джемаат якъында бозуладжакъ ве олар, артларына чевирилип къачаджакълар!» (эль-Къамер, 45) ает-и керимесини окъуды.

Бундан сонъ да мужделеди:

«–Эр ким, бугунь душмандан юз чевирмейип себат этип, шехит тюшсе, Аллах эльбетте оны дженнетке къояджакътыр. Бугунь шехит олгъанларгъа Дженнетюл-Фирдевс азырдыр. Уджюм этип, огге ынтылынъыз!»

Бу сёзлерден сонъра янындаки Эбу Бекир -радыяллаху анх-къа дёнерек:

«–Мужде! Джебраиль ве мелеклер ярдымгъа кельди», деп буюрды.

Шу арада ерден уфакъ ташлар алып: «Юзлери къара олсун!» деп душман устюне атты. О анда о тарафта шиддетли бир ель чыкъты. Къоркъунч бир къасыргъа котерильди. Мушриклер бир-бирлерини коремедилер.

О кунь уйлеге догъру дженк муминлернинъ заферинен битти. Он дёрт мусульман шехит олгъан, бунъа къаршылыкъ Эбу Джехильнен берабер етмиш мушрик ольдюрильген, етмишке якъыны да эсир алынгъан эди.

Бойледже, бедбахт мушриклер, керчек Бедирге кельмекнен йигитлик косьтергенлер, зафер шарабы ерине олюм къаделерини юттылар. Джариелери исе тюркю сёйлемек ерине агъладылар. Озь сафындаки араплрнынъ къарынларыны тоюрмакъ ерине оларны ачыкъкъан джехеннем чукъурларына толдурдылар.

Иманнынъ куфюрге къаршы биринджи заферинен нетиджеленген Бедир дженкинде диний севги, акърабалыкъ севгисини сыфыргъа чыкъаргъан эди. Хакъ Тааля, бу дешетли манзарагъа мелеклер ордусыны да ёлджу эткен, Бедирде бу юдже эеджан къыгъылчымында иштирак эткен мелеклер де, башкъа мелеклерден устюн олгъан эдилер.

Бу буюк заферден сонъра Аллах, мусульманларгъа бир гъурурланув алы пейда олмамасы ичюн Энфаль суресининъ 17- ает-и керимесини назиль этти:

«(Эй, Пейгъамбер!) Оларны сиз ольдюрмединъиз, факъат Аллах ольдюрди. Аткъан вакътынъда да сен атмадынъ, факъат Аллах атты. Ве буны, муминлерни гузель бир имтиан иле сынамакъ ичюн япты. Шубесиз Аллах, эшитиджидир, билиджидир».

Бу иляхий нусрет, бир башкъа ает-и керимеде шойле беян этилир:

«Ант олсун ки, сизлер кучьсюз олгъанынъыз алда Аллах, Бедирде сизге ярдым эткен эди.» (Ал-и Имран, 123)

Инсаннынъ саип олгъан кучь, иляхий такъдир ичиндедир. Бундан башкъа «Азим ве юдже Аллахтан башкъа (кимседе) кучь ве къувет ёкътыр»,- буюрылгъандыр. Чюнки эзельде ёкъ олып, ялынъыз Аллахнынъ лютуф ве кереми саесинде беденге кельген эр варлыкънынъ саип олгъаны эр шей, Раббинъдендир. Бундан долайы бутюн ираде, бутюн вакъиа, адиселерни ве махлюкъатны къушаткъан ве ичине алгъан да Одыр. Бу – ираде ве кучь аслы яраткъангъа аит демектир. Ялынъыз инсаннынъ бу дюньягъа бир имтиан ичюн ёлланувы себебинен онъа бир парча ираде берильген ве инсан, яхшылыкъкъа да, яманлыкъкъа да истидатнен донатылгъандыр. Къулланув кучю де, озь ирадесине къалдырылгъандыр.

Бу буюк зафернен, Медине-и Мюневвере севинчке гъаркъ олур

экен, Мекке матемге къапылды. Ойле ки, Эбу Лехеб кедеринден ольди. Бойледже, иляхий ваде корюнди.

Лякин бу сырада Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлемнинъ мухтереме керимелери Хазрети Рукъийенинъ вефаты себебинен мусульманлар арасында Бедир заферининъ севинчи узун девам этмеди.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, Бедирде учь кунь къалгъандан сонъ Мединеге къайтты. Алынгъан эсирлер, япылгъан кенъеш нетиджесинде фидье тёлемек шартынен сербест къалдырылды. Фидье тёлеп оламайджакъ алда олгъанларнынъ да эр бири, он Мединели балагъа окъумакъ ве язмакъ огретмекнен вазифелендирильди. Олар да фидьелерини бойледже берген оладжакъ эдилер.

Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем- ве асхабынынъ бу арекети, орта асырлардаки киби зулумнынъ ве хакъсызлыкънынъ энъ юксек нокътагъа чыкъкъан бир девирде инсанлыкъ адына къыяметке къадар тек нумюне оладжакъ бир фазилетнинъ зирвеси олгъандыр.

Бедирде алынгъан гъаниметлер, ерли-еринде пайлаштырылып, беште бири де «Бейтульмал»гъа (девлет хазинесине) теслим этильген эди.

Ислямнынъ бу биринджи буюк джихады, иманнынъ къуветини косьтерген бир дженк олгъаны мунасебетинен Бедирде иштирак эткен асхаб-ы гъузин, мусульманларнынъ энъ фазилетлилери шерефине наиль олдылар. Бу себепнен Джебраиль -алейхисселям-, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ден:

«–Я, Ресулюллах! Бедир дженкине къатылгъанларны насыл дегерлендирирсинъ?» деп сорады.

Пейгъмберимиз:«–Мусульманларнынъ энъ фазилетлилери саярмыз», -деп джевап берди.

Джебраиль -алейхисселям- да шойле деди:

«–Биз де мелеклерден Бедир дженкинде иштирак эткенлерни айны шекильде мелеклернинъ энъ хайырлылары саярмыз.» (Теджрид терджимеси, X, 148)

Эбу Джехиль ольгенден сонъ Эбу Суфьян къурейшнинъ башы

олды. Бедир хезиметининъ интикъамыны алмакъ ичюн емин этип, деръал эки юз атлы аскер иле Меккеден чыкъты. Мединеге бир саатлыкъ ёл къалгъангъа къадар кельди ве энсардан Сад бин Амрны ольдюрип, бир къач эвни якъты. Лякин Аллах Ресули -саллляллаху алейхи ве селлем-нинъ арекетке кечкенини эшиткен сонъ къачты. Къачкъанда севик толдурылгъан чуваллары къалгъанындан себеп бу дженк тарихте «Севик дженки» адыны алды.

БЕНИ КЪАЙНУКЪА ДЖЕНКИ (ХИДЖРИЙ 2 СЕНЕ)

Тарихнынъ энъ бедбахт къавми – еудийлер

Медине этрафында олдукъча къалабалыкъ бир джемаат олгъан еудийлернинъ тез арда арапларгъа бир пейгъамбер ёлланыладжагъындан хаберлери бар эди. Ялынъыз онынъ еудийлерден чыкъаджагъыны тюшюнгенлери ичюн бу хаберни джошкъунлыкънен этрафкъа яймагъа девам эте эдилер. Лякин ахыр-заман Пейгъамбери Мухаммед Мустафа -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ, озьлеринден дегиль де, арапларнынъ ичинден чыкъкъаны себебинден пахылланмагъа башладылар. Эвель айткъанларындан вазгечип, сёзлерини денъиштирип инкяр этмеге башладылар.

Аллах Тааля шойле буюра:

«Вакътынен биз, Исраил огъулларындан:«Ялынъыз Аллахкъа къуллукъ этеджексинъиз, ана-бабагъа, якъын акърабагъа, етимлерге, ёкъсулларгъа яхшылыкъ этеджексинъиз», деп сёз алгъан ве «Инсанларгъа гузель сёз сёйленъ, намазны къылынъ, зекятны беринъ!» деп де эмир эткен эдик. Сонъунда азынъыз истисна, юзь чевиререк къайтып кеттинъиз». (эль-Бакъара, 83)

«Аллах къулларындан истегенлерине пейгъамберлик ихсан этювини куньлегенлери ичюн Аллахнынъ эндиргенини (Къуранны) инкяр этерек нефислери къаршылыгъына саткъан шейлери не ямандыр! Бойледже олар гъадап устюне гъадапкъа огърадылар. Айрыджа, кяфирлер ичюн алчалтыджы бир азап бардыр.» (Бакъара, 90)

Еудийлернинъ бойле бир шей этмелерининъ бир себеби де, дю-

нья аятына пек багълы ве меракълы олгъанлары эди. Оларнынъ бу сыфатлары ает-и керимеде бойле бильдириле:

«(Эй, Ресулим!) Ант олсун ки, сен оларны яшамакъ ичюн инсанларнынъ энъ ачкозю оларакъ булурсынъ. Путперестлерден эр бири де арзулар ки, бинъ йыл яшасын...» (Бакъара, 96)

Айрыджа, тиджарет ичюн къолларында булунгъан базарлары, саткъан шейлерине истеген фиятыны къоймалары, оларгъа маддий кучь ве къувет бергенини тюшюнип, оларгъа яхшыджа юз берген, ве еудийлер озьлерини устюн бир къавим оларакъ корьмеге башлап «–Биз Аллахнынъ огъуллары ве севгилилеримиз» (Маиде, 18)дей эдилер.

Япкъанлары ярамайлыкълар себебинен озьлерине азаб-ы иляхий хатырлатылгъаны вакъыт да шойле джевап бере эдилер:

«Сайылы бир-къач кунь тышында бизге атеш токъунмайджакътыр!..» (Бакъара, 80)

Лякин Аллах, бунынъ бойле олмайджагъыны ает-и керимеде бойле бильдирди:

«Ёкъ! Ким ки бир яманлыкъ этсе де, яманлыгъы озюнинъ чевресини сарса, иште, о кимселер джехеннемлидирлер; олар о ерде даимий къаладжакълар.» (Бакъара, 81)

Медине еудийлери, эр не къадар Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-нен анълашма эткен олсалар да, биле-биле онъа душман олгъан, къатты бир юрекнен, тарихий инатлыкътан, сёзлерини тутмамазлыкътан, яланджылыкъ ве яхшылыкъкъа къаршы яманлыкъ этмелеринден бир тюрлю вазгечмедилер. Аддини ашып, инат кесилип, кимсеге къаршы сайгъы-урьмет косьтермейип арекетке башладылар. Озь келеджеклери ичюн къабилелер арасында къалабалыкълар чыкъармакъ ичюн арекет этип фитне чыкъармакънен огъраштылар.

Оларнынъ бу алларыны Аллах, Ресулине ве муминлерге бойле бильдирди:

«Эй, иман эткенлер! Сизден олмагъанларны сырдаш тутманъ. Чюнки, олар сизге яманлыкъ этювден асла четте турмазлар, эп къасеветке тюшкенинъизни истерлер. Акъикъатен, кин ве душманлыкълары агъызларындан (чыкъкъан сёзлеринден) беллидир. Юреклеринде

сакълагъанлары исе даа буюктир. Эгер тюшюнип анъласанъыз, аетлеримизни сизге беян эттик».

«Иште, сиз ойле кимселерсинъиз ки, оларны северсинъиз. Сиз бутюн китапларгъа инанырсынъыз; олар исе сизнен расткелишкенде: «инандыкъ» дерлер; озь башларына къалгъанларында да, сизге олгъан кинлеринден долайы, пармакъларыны тишлерлер. Де ки: «кининъизден олюнъ!» Шубесиз, Аллах юреклернинъ ичиндекилерини хакъкъы иле билир».

«Сизге бир яхшылыкъ кельсе, бу оларны тасаландырыр; башынъызгъа бир мусибет кельсе, бунъа да севинирлер. Эгер сабыр этсенъиз ве къорчалансанъыз, оларнынъ ийлеси сизге ич зарар бермез. Шубесиз, Аллах оларнынъ эткенлерининъ чевресини сарып алгъандыр». (Ал-и Имран, 118-120)

Ает-и керимелерде бильдирильгени шекильде бир арекет ичинде булунгъан еудийлер, керчектен мусульманларнынъ Бедир дженкинде гъалебе къазангъанларындан пек раатсыз олдылар. Ойле ки, Бени Къайнукъа еудийлери, бу меселеде раатсызлыкъларыны эр кеске бильдирип, мусульманларнен дженклешмеге къарар бердилер. Япкъанлары ветандашлыкъ анълашмасына риает этмедилер, сайгъы биле косьтермедилер.

Энъ якъын достлары мунафыкъларнынъ реиси олгъан Абдуллах бин Убей бин Селюльнен бирликте еудий алыш-вериш базарлары, мусульманларны насыл ве не шекильде янъылтып алдатаджакъларыны тюшюнген бир фитне къазаны алына кельген эди. Мусульманлар ичюн де ич яхшы шейлер тюшюнмей эдилер. Ойле ки, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ аяты да пек техликели алда эди.

Эдепсизликлери гъает чокълашкъан еудийлер, бир кунь озь базарларындаки бир къуюмджыдан алыш-вериш япкъан мусульман бир къадынгъа гузель олмагъан арекетте булунып, ахлякъсызлыкъ яптылар. Къадыннынъ ярдым истегенини эшиткен, о ерден кечкен ве бу вакъиагъа шаат олгъан бир мусульман да, аман къадынны къорчаламакъ ичюн къуюмджы еудийнинъ узерине атылды. Бойлеликнен, бир къавгъа башланды. Мусульман гъалебе къазанып, еудийни ольдюрди. О ерге топлангъан еудийлер де мусульманны урып ольдюрдилер.

Орталыкъ пек къарышгъан алда эди. Япылгъан анълашма тамамынен бозулгъан эди. Бунынъ узерине Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, еудийлерни топлады ве:

«–Эй, еудий джемааты! Аллахтан къоркъунъыз! Ёкъса мушриклернинъ Бедирде огърагъанлары фелякетке сиз де огърарсынъыз!» деди.

Бойледже, оларны къоркъутып, эм де барыш анълашувыны бозмагъа истемегенини бильдирди. Артындан да анълашувнынъ янъыланмасыны теклиф этти. Лякин сайгъы деген шейни танымагъан еудийлернинъ джевабы да сайгъысыз олды:

«–Эй, Мухаммед! Сен бизни дженкнинъ не олгъанындан хабери олмагъан къурейшлилер беллейсинъми? Биз олардан даа кучьлю дженкчимиз. Бизлернен дженклешмеге къалкъышкъанынъ вакъыт дженкнинъ насыл олгъаныны анъларсынъ!» дедилер.

Еудий къавми ойле бир миллет эди ки, Хазрети Мусагъа: «–Сен ве Раббинъ кетип дженклешинъиз!» деп иляхий къазанчкъа весиле оладжакъ бир джихатны къоркъакълыкълары себебинен къабул этмегенлеринде, шимди несиллери де там терсине озь зарарларына олгъан бир дженкни пек истей эдилер. Демек ки, эр заман озь зарарларына оладжакъ арекетлерни къабул этип, бу мевзуда Аллахнынъ эмрине уймайып исьян этмектен чекинмей эдилер.

Бойледже, анълашманы бозгъанлары анда мусульманларгъа дженк ачмакъ истеген еудийлер, бу арекетлеринен де душманлыкъ ниетлерини ачыкъ шекильде бильдирдилер.

Бойле ал къаршысында Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, Хазрети Алининъ къолуна Ислям байрагъыны берип, эп бирликте Къайнукъа еудийлерине къаршы дженклешмеге кеттилер.

Озьлерини йигит сайгъан Къайнукъа еудийлери къалелери ичинде сакъландылар. Мунафыкъларнен берабер мусульманларгъа зарар береджек бир чокъ тедбирлер азырлагъан олсалар да, не къаленинъ тышына чыкъып олдылар, не де бир окъ атып олдылар. Чюнки Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, бир тарафтан оларны сым-сыкъы бир къамачав ичине алгъанынен, башкъа тарафтан да мунафыкълар тарафындан япылмасы мумкюн олгъан бутюн зарар-

ларгъа къаршы керекли бутюн ёлларны тюшюнип, зарур тедбирлерни алгъан эди.

Къамачав он беш кунь девам эти. Ниает ич бир къаршылыкъ косьтерип олмагъан еудийлернинъ юреклеринде даянылмаз бир къоркъу пейда олды. Мунафыкълардан беклегенлери ярдым да кельмеген сонъ мусульманларгъа ялвармакътан башкъа челери къалмады. Ресулюллах -саллэллаху алейхи ве селлем- береджек джезагъа боюн эгдилер.

Мунафыкъларнынъ реиси Абдуллах бин Убей, о заманлар Хазредж къабилесининъ имаесинде олгъан Кайнукъа еудийлерининъ афу этильмесини сорап риджада булунды. Чюнки, о ерлернинъ урф ве адетлерине коре олар ольдюрильмелери керек эди.

Оларнынъ бу тилеклерини къабул эткен Аллахнынъ Ресули –саллэллаху алейхи ве селлем-, еудийлерни ольдюрмейип оларны, джеза оларакъ оларны Шам тарафларына сюргюн этти.

Ораза ве зекят

Алып барылгъан дженклер нетиджесинде, бир тарафтан сиясий къурулышыны сагъламлаштыргъан Ислям, башкъа тарафтан озюне махсус къурулышыны яваш-яваш тамамламакъта эди. Бундан сонъ хиджретнинъ экинджи сенеси Рамазан айында ораза тутмакъ фарз къылынды:

«Эй, иман эткенлер! Аллахкъа къаршы кельмектен сакъынувынъыз ичюн, ораза сизден эвелькилерге фарз этильгени киби, сизге де фарз этильди.» (эль-Бакъара, 183)

Артындан «байрам намазы» ве «садакъа-и фытр» эмир этильди. Булардан сонъра да «зекят» эмири кельди:

«Малларында мухтадж ве ёкъсуллар ичюн ер юзюнде аляметлер бардыр.» (эз-Зарият, 19)

«Зекятны бергенлер (де темизленип раат олдылар.)» (эль-Муминун, 5)

«(Эй, пейгъамбер!) Оларнынъ малларындан садакъа ал; бунынънен оларны (гуняхлардан) темизлерсинъ, оларны арындырып юд-

жельтирсинъ! Ве олар ичюн дуа эт! Чюнки сенинъ дуанъ, олар ичюн сукюнеттир (оларны ятыштырыр).» (эт-Тевбе, 103)

Зекят, Къуран-ы Керимде 27 ерде намазнен бирликте анъыла. Ялынъыз бир ерде (Муминун суресинде) намаздан айры оларакъ кече, лякин о ерде де намаз къылгъанларнынъ зекятларыны бергенлери хусусы ифаде этиле. Бунынъ себеби, «беден» ве «малынен» олмакъ узьре эки группагъа айрылгъан ибадетлерде, бу экисининъ, биринджи сырада ве эш дегерли оларакъ ер алмасыдыр. Албуки, бир хадис-и шерифте:

«Зекят бермегеннинъ намазы да ёкътыр!» буюрылгъандыр.

Зекят – мектеп, окъув юртлары, хастахане киби укюмет муэссиселерине берильмез. Тевбе суресининъ 60-аетинде зекятнынъ кимлерге бериледжеги шу шекильде сыныфландырылгъандыр:

«Садакъалар (зекятлар), Аллахтан бир фарз оларакъ анджакъ факъирлерге, ёкъсулларгъа, (ич бир шейи олмагъанларгъа), (зекят топлагъан) мемурларгъа, муэллефе-и къулюбгъа (гонъюллери Ислямгъа исиндириледжек олгъанларгъа), (уриетлерини сатын алмагъа чалышкъан) хызметкярларгъа, борджлуларгъа, Аллах ёлунда хызмет эткенлерге (муджахидлерге, диний илимлерни огренген талебелерге ве саирелерге) ве ёлджуларгъа аиттир. (Топлангъан зекят, анджакъ бу сайылгъан ерлерге берилир.) Аллах Алимдир, укюм ве икмет саибидир» (эт-Тевбе, 60)

Дернек ве вакъыфлар киби укюмет тешкилятларынынъ хадимлерине де, анджакъ аетте буюрылгъан секиз табакъагъа къошгъан алда зекят берилир.

Кене хиджретнинъ экинджи сенеси Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ къызы Фатиме -радыяллаху анха-нен Хазрети Али -радыяллаху анх- эвлендилер.

УХУД ДЖЕНКИ (ХИДЖРИЙ 3 СЕНЕ)

Ибрет теджеллилеринен толу бир дженк

Ухуд дженки де Бедир дженки киби Меккели мушриклернен япылгъан дешетли дженклерден биридир.

Меккели мушриклер, Бедир магълюбиетинден сонъ буюк бир матем ичинде эдилер. Эр кес бир якъыныны джойгъан эди. Олар ичюн интикъам алмагъа гъадапнен толып-таша эдилер. Къурейшнинъ янъы реиси Эбу Суфьяннынъ къадыны Хинд де, булардан бири эди. Нетиджеде, арадан чокъ бир вакъыт кечмеден интикъам атешинен юреклери туташкъан, учь бинъ кишилик бир мушрик ордусы азырланды.

Бу арада Хазрети Пейгъамбер -саллляллаху алейхи ве селлем-нинъ эмджеси Аббас, олып кечкенлер акъкъында Мединеге хабер ёллады. Аллах Ресули -саллляллаху алейхи ве селлем- де, аман дженк меджлисини топлады. Меджлисте Медине ичинде къалып я мудафа дженки алып бармакъ, я да шеэр тышына чыкъып душмангъа уджюм япмакъ акъкъында акъыл таныштылар. Озю исе, мудафа дженки алып бармакънынъ тарафдары эди. Лякин Бедир дженкине къошулып оламагъан генчлернинъ ве Хазрети Хамза киби йигитлернинъ чокълукъны тешкиль эткен фикирлеринен шеэр тышына чыкъып уджюм дженки япылмасына къарар берильди. Олар:

«–Биз бойле бир кунни сабырсызлыкънен беклей эдик!»- дедилер.

Бунынъ узерине Аллах Ресули -саллляллаху алейхи ве селлем-, мубарек одасына кирип зырхыны кийди. Ялынъыз бу арада мудафа

дженкининъ тарафдарлары къалгъанларны да бу теклифке къандырдылар. Олар да аман Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-ге чаптылар ве:

«–Я, Ресулюллах! Биз сизинъ тюшюндже ве фикирлеринъизге къаршы дегильмиз. Биз хата эттик. Сиз истегенинъиз киби арекет этинъиз!» дедилер.

Аллах Ресулининъ джевабы кесин олды:

«–Бир пейгъамбер зырхыны кийгенинден сонъ дженк этмеден оны чыкъармаз! Эгер сабыр этип, вазифенъизни де этсенъиз, Аллах Тааля, гъалебени кене де сизге береджектир!»

Акъикъатта Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, джума намазыны къылдырмакъ ичюн Абдуллах бин Умм-и Мектумны озь ерине къалдырып, бинъ кишилик ордусынен ёлгъа чыкъты. Лякин ёлда мунафыкъларнынъ реиси Абдуллах бин Убей бин Селюльнинъ, учь юз кишилик тарафдарларынен берабер артларына къайтмасы себебинен, Ислям ордусындаки аскер сайысы еди юзге тюшти.

Аллах, бу вакъиа узерине шу ает-и керимени ёллады:

«Эки тараф къаршылашкъан куню сизинъ башынъызгъа кельгенлер, анджакъ Аллахнынъ истегинен олгъандыр ки, бу да, муминлерни айырды этюви ве мунафыкъларны ортагъа чыкъармасы ичюн эди. Буларгъа: «–Келинъ, Аллах ёлунда дженклешинъ!» денильген вакъытта, «–Дженклешмеге бильсе эдик, эльбетте сизинъ пешинъизден барыр эдик!» дедилер. Олар о куню, имандан зияде кяфирликке якъын эдилер. Албуки Аллах, оларнынъ ичлеринде сакълагъанларыны даа яхшы билир.» (Ал-и Имран, 166-167)

«(Эй, Ресулим!) Сен, саба эрте муминлерни (Ухудда) дженк ерлерине ерлештирмек ичюн аиленъден(эвинъден) чыкъкъан эдинъ...»

«О заман аранъыздан эки болюк бозулмагъа башлагъан эди. Албуки, Аллах оларнынъ ярдымджысы эди. Муминлер, ялынъыз Аллахкъа таянып ишансынлар!» (Ал-и Имран, 121-122)

Мунафыкъларнынъ ордудан айырылгъанлары, бир бакъышта лютф-и иляхий олгъан эди. Чюнки оларнынъ бу арекетлеринен орду кучьсюз олмагъан, аксине ичинде булунгъан сыкъылгъан юреклерден темизленген ве даа джанлы бир алгъа кельген эди. Ойле ки, дженк

вакътында мунафыкъларнынъ хиянетли сойлары даа зарарлы олмасы ве муминлернинъ маневий вазиетини бозмасы мумкюн эди.

Хазрети Пейгъамбер -саллязлаху алейхи ве селлем-, Ухуд дагъына ордусынынъ сыртыны берип сагъ тарафына Мединени, сол тарафына да Айнейн дагъларынынъ арасындаки кечит ёлуны алды. Айрыджа душманнынъ бу ёлдан уджюм этип зарар бермеси мумкюн олгъаныдан, о ерге элли дане окъчу ерлештирди. Башларына Абдуллах бин Джюбейрни ребер тайин этти ве бойле эмирде булунды:

«–Сиз бизим артымызны къорчалайджакъсынъыз. Душман гъалебе этсе де, енъильсе де, менден хабер кельмегендже ерлеринъизден айрылманъыз!»

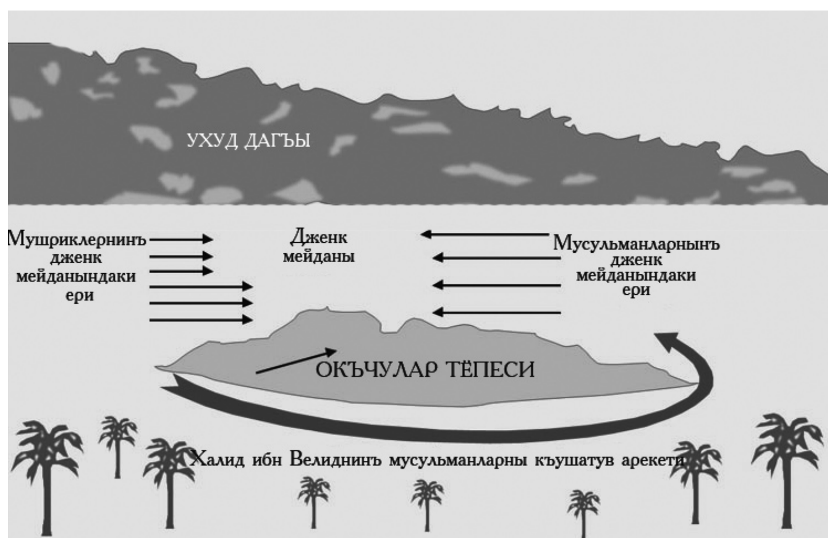

Дженк къарарлаштырылгъан мейданда башланды. Аллахнынъ арсланы Хазрети Али, мушриклернинъ байрагъыны ташыгъан Тальханы бир урушта ерге йыкъты. Къурейш байрагъыны алгъан Тальханынъ къардашы Османны да Хазрети Хамза; учюнджи байракъ ташыгъан мушрикни де Сад бин Эбу Ваккъас ольдюрди.

Ниает дженк, серт бир бир шекильде башлады. Аллах Ресули -саллязлаху алейхи ве селлем-, устюнде: «Къоркъакълыкъта утан-

ма ве алчакълыкъ, джесюрликте шереф ве иззет бардыр!» сёзлери язылы къылычыны, хакъкъыны бермек шарты иле Эбу Дюджане Хазретлерине берди.

Ибрет бериджи саналар яшанмакъта эди. Къузман адлы Мединели бири, еди мушрикни ольдюрген, озю де агъыр яраланып ольген эди. Бунъа бакъмадан Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-:

«Къузман джехеннемликтир»,- деди.

Чюнки о, сонъ нефесинде озюне «–Шехитлигинъ мубарек олсун!» деген Къатаде бин Нумангъа:

«–Мен къабилем ичюн дженклештим; шехитлик ичюн дегиль!» деген ве ярасынынъ аджысына даянмайып интихар эткен эди.

Амма бунынъ там терси де ола эди. Озь къабилеси мусульманлыкъны къабул эткени ичюн башта къаршы чыкъып, сонъра да пешман олып Ухудгъа кельген Усайрам, яралыларнынъ арасында яткъанда, озюне меракълы козьлернен бакъкъанларгъа сонъ нефесинде:

«–Мен мусульман олмакъ ичюн кельдим. Аллах ве Ресули огърунда дженклештим ве яраландым!» деген эди.

Бир вакъыттан сонъра да джан берген Усайрам акъкъында исе Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-:

«О, дженнетликтир!» деди.

Мусульманларнынъ мисильсиз бир джесюрликнен душман устюне атылмалары, къыскъа вакъыттаа гъалебенен нетиджеленди; сайы ве силя джеэтинден устюн олгъан душман къачмагъа башлады. Лякин мусульманлар, бир ара душманны къувалагъанындан сонъра гъалебелеринден тамамен эмин олып гъанимет топламагъа башладылар. Ойле ки, Аллах Ресулининъ тенбиелерине бакъмадан, къумандапларынынъ изни олмагъанына рагъмен окъчулар да ерлерини терк этип гъанимет топламагъа чаптылар. Тепеде ялынъыз эмир Абдуллах иле еди аркъадашы къалгъан эди.

Бутюн вакъиалар бу анда олып кечти. Душманнынъ уяныкъ къумандапларындан Халид бин Велид, атлы аскерлерни алып, беклеген фырсатны къолгъа кечирген эди. Аман арекетке кечип Абдуллахны ве къалгъан окъчуларны къыскъа вакъытта шехит эттилер. Гъанимет

топлагъан мусульманларнынъ арт тарафындан буюк кучьнен уджюмге башладылар.

Башта магълюбиетке огърагъан душманнынъ къалгъан къысмы да, бойле вазиетни корьгенинен аман артларына къайтып, мусульманларнынъ узерине текрар уджюм эттилер. Ислям ордусы эки атеш арасында къалды. Араларында къарышыкълыкъ чыкъты. Бу вакъыт сыралар арасында кя бир тарафкъа, кя дигер тарафкъа чапкъан Ислямнынъ йигит къараманы Хазрети Хамза, Вахшининъ аткъан бир мызракъынен шехит олды. Вахши буны, Хинднинъ озюне адагъан азатлыгъы ичюн япгъан эди. Бу фырсатны беклеген Хинд де, Хамза -радыяллаху анх-нынъ къараджигерини чыкъарып тишлейджек къарарына кельген эди.

Хазрети Хамзанынъ шехит олувы, мусульман сафларында далгъалы, далгъалы бир матем авасы эстирди. Не де олса, къарышкъан сыралар дарма-дагъын олгъан эди.

Аллах Тааля буюра:

«Сиз Аллахнынъ изнинен душманларынъызны ольдюргенде, Аллах, сизге олгъан вадесини ерине кетирди. Ниает, ойле бир ан кельди ки, Аллах арзулагъанынъызны (гъалебени) сизге косьтергенден сонъ зайыфлыкъкъа огърадынъыз; (Пейгъамбернинъ берген) эмири узеринде тартышмагъа башладынъыз ве асий олдынъыз. Дюньяны истегенинъиз де бар эди, ахыретни истегенинъиз де бар эди. Сонъра Аллах, сынамакъ ичюн сизни олардан (оларны магълюп этювден) четлетти. Ве ант олсун, сизни багъышлады. Затен Аллах, муминлерге къаршы чокъ лютуфлыдыр.» (Ал-и Имран, 152)

Мушриклер, о кунь баягъы мусульманны шехит эттилер. Ойле ки, бир топ мушрик, догърудан догъру Аллах Ресулини ольдюрмек ниетинен онъа уджюм этти. Бунлардан Хубейп: «Мухаммедни ольдюреджегим!» деп ант эткен, лякин Аллах Ресули -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ:

«–Мен сени ольдюририм!» деп окъуна сарылмасы узерине артына къачгъан эди.

Хазрети Пейгъамбер -саллаллаху алейхи ве селлем-:

«–Къайда къачасынъ, эй, яланджы?» деп окъуны атты.

Мубарек къолларындан атылгъан окъ нишангъа барып урулды. Убей окъынынъ аджысына даянамайып, къычыргъан алда ерге юварланды.

Бу вакъытта Алемлернинъ Эфендисине япылгъан уджюмлер де сыкълашгъан эди.

Бу уджюмлернинъ биринде Сад бин Эби Вакъкъаснынъ мушрик къардашы Утбе, Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-ге бир таш атты. Атылгъан ташнен, ерлерни ве коклерни титреткен бир вакъиа оларакъ, Ресулюллахнынъ зырхындаки эки халкъа, мубарек юзлерине батты ве янагъыны ярып бир тишини къырды. О ан бутюн сахабе ве мелеклер, терен бир матемге тутулдылар.

Бу вакъытта Пейгъамбер -саллаллаху алейхи ве селлем- Эфендимиз, мубарек юзюнден топракъкъа къан тамлап да, къавмине азап назиль олмасындан теляшланып, мубарек юзлерини къолларынен сюртеркен, Аллахкъа:

«Я Раббим! Къавмим джаильдир, не эткенлерини бильмейлер. Сен оларгъа хидает бер!» деп дуа этти.

Даа сонъра Неби -саллялаху алейхи ве селлем-, бир кересинде Джебраиль алейхисселямдан:

«–Коклерден ер юзюне энгенинъ вакъытларда, санъа ич зорлукълар ве эеджанлы анлар келеми?» деп сорады.

Джибриль -алейхисселям-:

«–Эбет, дёрт ерде!» деди ве буларны бойле изаатлап анълатты:

Биринджиси, Ибрахим -алейхисселям- атешке атылгъаны вакъыт;

Экинджиси, Ибрахим -алейхисселям-, пычагъыны огълу Исмаил -алейхисселям-нынъ богъазына таягъаны вакъыт;

Учюнджиси, Юсуф -алейхисселям- къуюгъа атылгъаны заман эеджан ве теляшнен ер юзюне эндим. Оларны къуртарып Аллахнынъ эмирини ерине кетирдим.

Дёртюнджиси де, Ухуд куню кяфирлер санъа зарар берип тишинъни сындыргъанлары заман, Аллах Тааля:

«Къулума етиш! Къаны ерге тамламасын! Эгер севгили пейгъамберимнинъ бир тамчы къаны ерге тюшсе, буюклигим хакъкъы ичюн

ерде не бир осюмлик, не де бир терек остюририм!..» буюрды.

Иште, бир де бу ерде теляшландым. Аман мубарек юзюнъизден тамлагъан къанны авада ёкъ эттим.»

Иште, Ухуд дженки бойле кедерли саналарнынъ яшангъан бир шекильге чеврильди. Дженк, башта муминлернинъ файдасына эди, эмирге риаетсизлик себебинен бир кереден мушриклернинъ файдасына денъишкен эди. Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ этрафында тек он дёрт киши къалгъан эди. Алемлернинъ Эфендиси теляшланмагъа башлагъан бир такъым муминлерге:

«–Эй, Аллахнынъ къуллары! Манъа келинъиз; Мен Аллахнынъ Ресули!» деп сесленмеге башлады.

Къуран-ы Керимде бу ал бойле ифаде этиле:

«О заман Пейгъамбер артынъыздан сизни чагъыргъаны алда сиз, токътамадан (дженк мейданындан) дагъгъа догъру къачтынъыз, ич кимсеге айланып бакъмадынъыз. (Аллах) сизге кедер устюне кедер берди ки, бундан долайы истер къолларынъыздан кеткенге, истер башынъызгъа кельгенлерге кедерленмейсинъиз. Аллах япкъанларынъыздан хабердардыр.» (Ал-и Имран, 153)

Мусульманларнынъ бир къысымы да, Хазрети Пейгъамберни шехит олды деп эшиткен, йылдырым ургъан киби сарсылгъан эдилер. Ойле ки: «–Аллах Ресули ольгенинден сонъ биз бу ерде не деп къалайыкъ!» деп дженк мейданыны ташлап кетмеге башладылар. Булар, Мединени къорчаламакъ ичюн артларына къайткъан, лякин мусульман къадынлары тарафындан текрар артларына къайтарылгъан эдилер.

Бир къысмы исе:

«Аллахнынъ Ресули ольген исе, Аллах сонъсуздыр!» деп дженкке девам эте эдилер. Булардан Энес бин Надр (намлы Энес бин Маликнинъ эмджеси), не япаджагъыны билип оламагъан бир такъым муминлерден Алемлернинъ Эфендисининъ шехит олгъаны акъкъында хаберни эшиткенде буюк бир теслимиет ве метанет иле:

«–Ресулюллахнынъ шехит олгъанындан сонъра артыкъ яшап да не этеджексинъиз? Сиз де онынъ киби дженклешип шехит олунъыз!» деп сесленди ве мушриклернинъ узерине уджюм этти. О, дженкте ет-

миш еринден яраланып шехит олды.

Дженктен къачкъанлар умумиетле шеэр тышында дженк этмге истегенлер эди. Аллах Тааля, оларгъа хитап этип шойле буюрды:

«Ант олсун ки, сиз олюмнен юзь-юзьге кельмеден эвель оны истер эдинъиз. Иште, шимди оны къаршынъызда корьдинъиз!» (Ал-и Имран, 143)

Олюмге азыр олгъанларыны айтып да, сонъра Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ ольгенини эшитип артларына къачкъанларгъа кельген иляхий тенбие пек шиддетли олды:

«Мухаммед ялынъыз бир пейгъамбердир. Ондан эвель де пейгъамберлер келип-кечген эдилер. Шимди о, ольсе я да ольдюрильсе, эски дининъизге къайтаджакъсынъызмы? Ким (бойле) япса, Аллахкъа ич бир шекильде зарар берип олмайджакъ. Аллах шукюр эткенлерни мукяфатландыраджакъ.» (Ал-и Имран, 144)

О къоркъунчлы куньде, ич бир шейге бакъмайып Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, бир къутуп йылдызы киби еринден ич айрылмайып пейгъарберлерге хас чыдам ве сабыр косьтерди. Джесарети, йигитлиги, къоркъмазлыгъынен асхабына дженкяверликте де бир орьнек олды.

Чюнки Аллах буюрмакъта ки:

«(Душмангъа къаршы) ирадесизлик косьтерменъ! (енъильдик деп) гъамгъа къапылманъ! Эгер (Аллахнынъ вадине) инангъан олсанъыз, мытлакъа устюн чыкъаджакъсынъыз! Эгер сиз (Ухудда) яраланып джанынъыз янгъан олса (Къурейш) къавмининъ де (Бедирде) ойле джаны янгъан эди. Биз бу куньлерни инсанлар арасында текрарлап турармыз. (Базы кере сиз гъалип олурсынъыз, базы кере де душманларынъыз!)» (Ал-и Имран, 139-140)

Аллахнынъ, Пейгъамберине ве муминлерге олгъан мерхамети весилесинен Ухуд куню, бутюн къалабалыкъларгъа бакъмадан мушриклер, макъсатларына етишип оламадылар. Бу арада сахабилер, Ресулюллахны корип яваш-яваш озьлерине кельмеге башладылар. Мушриклернинъ уджюми ятышмагъа башлады. Муминлер, буюк бир вефадарлыкъ ве садакъатнен Аллах Ресулини къорчаладылар. Меккели мушриклер, кене де зарар бермеге башладылар.

Мусульманлар озьлерини къорчаламкъ ичюн бираз арткъа чекильдилер. Фырсаттан файдалангъан Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- де Ухуд дагъына чекильди. Бу сефер Эбу Суфьян, дагънынъ тёпесинден муминлернинъ устюне уджюм этмеге истеген олса да беджерип оламады.

Эбу Суфьян иле Хазрети Умер арасында къаршылыкълы къыскъа бир атышма олып кечти. Бундан сонъ артына чекильмеге меджбур олгъан Эбу Суфьяннынъ сонъ сёзлери:

«–Келеджек сене Бедирде корюшейик!» олды.

Аслында исе ичлерине бир къоркъу тюшкен, онынъ ичюн артларына къайтмагъа меджбур олгъан эдилер. Бу дженкте мушриклер гъалебе къазангъан олсалар да, Мединени запт этип оламадылар. Бир мусульманны биле эсирликке алып оламагъан эдилер. Бу да Аллахнынъ, Пейгъамберине ве муминлерге бир лютуфы эди. Аллах Тааля Къуран- ы Кериминде шойле буюргъан:

«Аллахнынъ, акъкъында ич бир делиль эндирмеген шейлерни Онъа ортакъ къошкъанлары себебинен, кяфирлернинъ юреклерине якъында къоркъу къояджакъмыз. Бараджакъ ерлери де джехеннемдир. Залымларнынъ бараджакъ ери не фенадыр!» (Ал-и Имран, 151)

Айрыджа Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-ге берильген муджизелерден бири де, душманнынъ къальбине узакъ месафеден биле къоркъу къоймасыдыр

Мушриклер Ухудны тамамынен терк эткенлеринден сонъ Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, дженк мейданына барып шехитлернинъ дженазелерини къылды. Тамам етмиш шехит берильген эди. Буларнынъ арасында Хазрети Хамза киби йигитлер ве Мусаб киби дженкчи къараманлар да бар эди.

Мусаб бин Умейр -радыяллаху анх-, Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-ни къорчалагъан вакъытта шехит олгъан эди. Бунынъ узерине мелеклерден бири Мусаб -радыяллаху анх-нынъ къыяфетине кирип байрагъыны алгъан эди. Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем- де онынъ шехит олгъанындан хабери олмагъаны себебинден онъа хитап этерек:

«Огге кет, я Мусаб! (Текъаддем, я Мусаб!)» деген эди.

Бунынъ узерине мелек, Ресулюллахкъа догъру бакъкъан, бойледже онынъ бир мелек олгъанынынъ фаркъына баргъан Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем- де, Мусабнынъ шехит олгъаныны анълагъан эди. Даа сонъра Мусаб бин Умейрнинъ мубарек бедени тапылгъан, лякин оны сармагъа кефинлик тапылмагъан эди.

Мусаб бин Умейр Къуран-ы Керимде шу ает-и керимеде анъыла:

«Муминлер ичинде Аллахкъа бергенлери сёзюнде тургъан нидже йигитлер бар. Иште, олардан кими сёзюни ерине кетирип, о ёлда джаныны берген. Кими де (шехитликни иштиякъ иле) беклемекте; сёзлерини асыл денъиштирмегенлердир...» (эль-Ахзаб, 23)

Ухуд дженкининъ шехитлери ичинде Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-ни ве бутюн муминлернинъ гонъюллерини энъ чокъ кедерлеткен, Ислям ордусынынъ къараманы Хазрети Хамза -радыяллаху анх- олгъандыр.

Бойледже, шехитлернинъ дженазе намазларыны къылмакъ ичюн башта Хазрети Хамза, сонъ он шехит кетириле, намаздан сонъра докъузы комюле. Кене Хазрети Хамзанынъ къатына докъуз шехит кетириле, текрар дженазе намазы къылына эди. Бойледже, Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-, эмджеси, шехитлернинъ эфендиси олгъан, бу мубарек шехитнинъ дженазе намазыны дефаларджа текрарлагъан эди.

Бу манзара, юреклерде о къадар кедерли бир из къалдыргъан эди ки, сахабилерден, Абдуррахман бин Авф -радыяллаху анх- Хазретлерининъ огюне, Ислямнынъ иззетли, зенгин вакъытларында, огълу бир къач чешит аш къойгъанында, о бунъа кедерленип:

«–Мусаб бин Умейр шехит олгъаны вакъыт, джеседини къапатаджакъ бир кефинлик тапып оламадыкъ. Устюне сарылгъан кефин къыскъа кельди; башы къапатылса аягъы, аягъы къапатылса башы ачыкъ къала эди. Сонъунда кефинини башына догъру чектик ве аякъларыны да къокъулы бир отнен къапаттыкъ!

Хазрети Хамза -радыяллаху анх- шехит олгъанында да, устюни къарт бир кадыннынъ чыкъарып аткъан эски урбасынен къапаткъан эдилер!

Манъа исе, Аллах дюньяда бу къадар чокъ нимет багъышлай, аджеба, ахыреттеки хакъкъымны бу дюньяда къулланып битирейимми?! Ярын Аллахнынъ къаршысында бу ниметлернинъ эсабыны насыл береджем?!» деп айткъан ве козьлери яшлангъан алда софрадан айырылгъан эди.

Иште, Ухуд дженкининъ де бойле къоркъунчлы ве кедерли манзараларынен, аятнынъ бутюн адджы ве татлы басамакъларынен буюк бир къуллукъ яшана эди. Тевеккюль, теслимиет ве къадерге риза энъ устте эди.

Ухуд дженкиндеки Аллахнынъ имтианы себеби исе, бир такъым муим хусусларда муминлернинъ косьтерген бир анлыкъ дикъкъатсызлыкъларынынъ икмети эди.

Асхаб-ы Кирам, Бедирде Аллах Ресулине ич бир шартсыз таби олгъан эди. Ве онъа:

«–Эй, Аллахнынъ Ресули! Биз санъа инандыкъ, кетиргенинъ Къураннынъ хакъ олгъанына самимиетнен инанып къабул эттик. Насыл истесенъ о шекильде арекет эт, бизге эмир эт, биз сенинънен берабермиз. Сени ёллагъан Аллах хакъкъы ичюн денъизге кирсенъ, сенинънен берабер кирермиз, ич биримиз арта къалмамыз!..» деген асхаб, иляхий бир эеджаннынъ зирвесинде эди.

Ухудда исе, Аллах Ресулининъ мубарек эмирини ерине кетирювде бир анлыкъ далгъынлыкъ ве дикъкъатсызлыкъ этильмеси ве дюнья малына багълылыкъ дуйып, дженкнинъ къадерини денъиштирген икъаз-ы иляхий теджелли этип гъалебенинъ кечикмесине себеп олгъандыр.

Башкъа бир тарафтан Ухуд, Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ гонълюнде бенъзери олмагъан бир ердир. Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, омюрининъ сонъуна къадар Ухуднынъ ве Ухуд шехитлерининъ зияретлерине девам эткендир. Вакъты-вакътынен:

«Биз Ухудны севемиз, Ухуд да бизни севе!..» ифаделеринен, къыяметке къадар Аллах Ресулининъ севгисинен толу бир мекян оларакъ къалмасынен умметке бир зиярет ери ве къучакъ оладжакътыр.

Хамрауль-Эсед

Ичлерине тюшкен къоркъунен Ухуддан айырылып Меккеге ёл туткъан мушриклерге Аллах -джелле джелялюху-, буюк бир далгъынлыкъ берген эди. Акъыллары башларына анджакъ, ёлда кельди. Текрар артларына къайтып мусульманларнынъ узерине уджюм этмекни тюшюндилер.

Бу вакъытта Мединеге къайткъан Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- де, душманнынъ козюни къоркъутмакъ кереклиги фикринен сахабилеринден:

«–Душманнынъ пешине тюшип ким такъип этмеге истер?» деп сорады.

Аман араларында Хазрети Эбу Бекир ве Зюбейирнинъ башчылыгъында бир такъым азырланды. Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- де иштирак эткен бу такъым, аман душманнынъ пешине тюшти. Оларнынъ бу арекетлери ает-и керимеде шойле беян олуна:

«Яралангъан сонъ кене Аллахнынъ ве Пейгъамбернинъ даветине уйгъанлар, (айрыджа) араларындан яхшылыкъ япкъанлар ве такъва саиби олгъанлар ичюн пек буюк бир мукяфат бар.» (Ал-и Имран, 172)

Азырлангъан бу такъым, Мединеден секиз километр узакълыкъта олгъан Хамраюль-Эсед мейданына къадар барды.

Байракъ Хазрети Алиде эди. Гедже Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, айры-айры беш юз ерде атеш якъылмасыны эмир этти. Козь къамаштырыджы бир манзара пейда олды. Этрафтан бакъкъанлар, о ерде сонъ дередже буюк ве пек кучьлю бир орду тургъаныны тюшюне эдилер.

Акъыкъатта, о вакъыт Меккеге кеткен ве даа мусульман олмагъан Мабед, мушрик ордусына етишип мусульманларнынъ артларындан кельгенлерини хабер этти. Оларнынъ къалабалыкъ ве чокъ олгъанларыны анълатмакъ ичюн де:

«–Мен омюримде бойле къалабалыкъ бир орду корьмеген эдим»,- деди.

Бу алдан хабердар олгъан мушриклернинъ юреклерине раатсыз

этеджек бир къоркъу тюшти.

«–Мусульманларнынъ къыбырдайджакъ аллары къалмагъан эди. Бу недир?» деп бир-бирлерине бакътылар.

Артындан да себебини анълап оламагъанлары бир дуйгъунен:

«–Айды, бир белягъа огърамадан бу ерден кетейик!» дедилер.

Артларына къайтып дженклешмеге ич бир тюрлю козь кестиремедилер. Ниает, аджеле шекильде Меккеге догъру ёлларына девам эттилер.

Оларнынъ бу шекильде чекильмелери узерине Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- де, сахабилеринен берабер текрар Мединеге къайттылар.

Бир йыл сонъра Ухуд куню япылгъан анълашмагъа коре, Меккели мушриклернен мусульманлар текрар дженклешеджек эдилер. Бу анълашма себебинен Эбу Суфьян, ордусынен берабер Мерруз-Захрангъа къадар кельген, лякин юрегини кене бир коркъу саргъан ве о артына къайтмагъа меджбур олгъан эди. Бойле этип гъуруруны алчатмакъ истемегенинден, Мединеге бир адам ёллады. О, мушриклернинъ буюк ордунен ёлгъа чыкъкъаны акъкъында лаф даркъта. Эбу Суфян мусульманларны бойле ёлнен къоркъутаджакъ олды ве бунынъ нетиджесинде олар дженклешмектен вазгечерлер деп тюшюнген эди.

Хабер Мединеге кельгенинде Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, дженк азырлыкъларыны чокътан битирген ве ёлгъа чыкъмакъ ичюн эмир берген эди. Хаберджи мусульманларны артына къайтармакъ ичюн чешит яланлар уйдурды. Лякин мусульманларны Мединеде къалдырмакънынъ ич бир чаресини тапамады. Чюнки Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ сёзлери кесин эди:

«Мен берген сёзюмден къайтмам!»

Ниает Ислям ордусы Бедр-и Сугърагъа кельди. Душмандан ич бир из биле ёкъ эди. О ерде тек къурулгъан бир панайырдан башкъа бир шейни раст кетирмедилер. Бойле алда мусульманларнынъ тиджареттен башкъа этеджек бир ишлери къалмагъан эди.

Мусульманларнынъ бу джесюрликлери ве йигитликлери Къуран-ы

Керимде бойле анълатыла:

«Бир къысым инсанлар муминлерге: «–Душманларынъыз сизге къаршы топландылар; аман сакъынынъыз олардан!» айткъанларында бу, оларнынъ иманларыны бир къат даа юксельткен ве: «–Аллах бизге етер. О, не гузель векильдир...» дегенлер.»

«Бунынъ узерине озьлерине ич бир ямандыкъ токъунмадан Аллахнынъ нимети ве кереми иле кери кельдилер. Бойледже, Аллахнынъ ризасына уйгъан олдылар. Аллах, чокъ буюк бир лютуф ве керем саибидир.» (Ал-и Имран, 173-174)

Мирас меселеси

Бу сырада мирас болюштирменен алякъалы ает-и керимелер назиль олды. Чюнки Ухуддан сонъра бу мевзуларда бир чокъ анълашылмамазлыкълар пейда олгъан эди. Ухудда шехит олгъан Сад бин Ребининъ огълан къардашы, онынъ эки къызына да ич бир шей къалдырмайып бутюн мирасны озюне алгъан эди. Бу исе бир джахилие девриндеки адет эди. Джахилие девринде къадын ве къызларнынъ ич бир къыймети олмагъаны ичюн оларнынъ мирас хакъкъы да ёкъ эди. Ислям, бойле къанунны ёкъ этти:

«Аллах сизге, балаларынъыз акъкъында, огъулгъа, къыз пайынынъ эки къатыны (мирас берменъизни) эмир эте. (Балалар) экиден зияде къыз олса, олюнинъ къалдыргъанынынъ учте экиси оларнынъдыр. Эгер ялынъыз бир къыз исе, ярысы онынъдыр. Ольгеннинъ баласы бар исе, ана-бабасындан эр бирининъ мираста алтыда бир пайы бардыр. Эгер баласы ёкъ да ана-бабасы онъа варис олгъан исе, анасына учьте бир (тюшер). Эгер ольгеннинъ къардашлары бар исе, анасына алтыда бир (тюшер). Бутюн бу пайлар, ольгеннинъ этеджеги васиеттен ве бордждан сонърадыр. Бабаларынъыз ве огъулларынъыздан ангисининъ сизге, файда бакъымындан даа якъын олгъаныны билип оламазсынъыз. Булар Аллах (тарафын) дан къоюлгъан фарзлар (пайлар) дыр. Шубесиз Аллах, илим ве икмет саибидир.» (эн-Ниса, 11)

Исляmнынъ мирас укъукъында пайларнен мукеллефиетлер ара-

сында адалетли бир мусавийлик япылгъан эди. Масрафы чокъ олгъан огълангъа, къадынгъа бакъкъанда даа чокъ берильгендир. Чюнки эвленгенлеринде мехир берип той масрафыны котермесинен бирликте къорантаны кечиндирмекнен багълы маддий масрафлар мевзуларында месулиетли олгъан огъландыр.

Ханымларгъа исе, дуйгъу теренлиги, инджелик, шефкъат, мерхамет, ар, федакярлыкъ, бала бакъымы ве несильни къорчаламакъ киби устюнликлер берильгендир. Олар, яратылыш оларакъ назик олгъанларындан аятнынъ чешитли саифелеринде бир чокъ апансызлыкъларнен къаршылашкъанларында, базы вакъыт бедени ве руху зайыфлар. Оларнынъ мерхамет дуйгъулары юксектир. Бунынъ ичюн де, Ислямда къадыннынъ шаатлыгъы ярыдыр. Буны агъыз-агъыздан долаштыргъанлар, Ислямгъа уджюм эткенлер, Ислямынынъ денъишмез олгъан хусусиетлерини дикъкъаткъа алмасындан догъгъан шу мукеммелликни, джаилликлеринден себеп анълап оламазлар.

Акъикъат шу ки, Аллах, эр джанлыны ве о джанлыларнынъ эр бирини бир макъсат ичюн яраткъан ве яратылгъангъа яратылыш макъсадыны керчеклештирмеге уйгъун бир биологик ве психологик копюрлер косьтерип ярдым эткен. Эркекни, аят муджаделеси ве къорантаны кечиндирмек ичюн месуль япкъан Аллаху Тааля, онынъ бу вазифени ляйыкъ шекильде ерине кетирип олмасы ичюн беденинен де къуветли, рухунен де азимкяр яратты. Къадын исе, несильни къорчаламакъ, балаларынынъ тербиесинен огърашмакъ киби вазифелерде месулиетлидир. Бу себепнен онынъ вазифеси, беденини дегиль, рухуны даа терен дуйгъуларнен донатмакътан ибареттир. Бунынъ ичюндир ки, баласынынъ ильк бeджериксиз ве кучьсюз куньлеринден оны буюк бир мерхамет ве севги иле къучакълап осьтюрмек ичюн къадынгъа иляхий бир эдие оларакъ бу хусусиетлер берильгендир.

Бу себепнен мерхамет менбасы олгъан бир ана, яратылыш ве кучюнинъ тышында бир вазифенен месулиетли олса, бам-башкъа бир нетидже пейда олур. Бунынъ ичюндир ки, бир къадыннынъ къабаатлы кишини аджып, адалетте янълышлыкъ этмеси юкселир. Бу да, онынъ шаатлыгъынынъ яры олмасы мевзусына себеп олгъандыр.

Кадыннынъ, эркеклерге бакъкъанда мирастан яры пай алмасы да, бенъзер себеплердендир. Къадын, неслини къорумакъ, бунынъ ичюн балаларыны тербие этип осьтюрмек ве къорантадаки тертипни сакъламакъ киби агъыр вазифелер себебинен къорантаны кечиндирмек ичюн месулиетли дегильдир. Акси алда онъа пек хакъсызлыкъ япылгъан олур эди. Ялынъыз къорантаны кечиндирмекнен месулиетли олгъаны ичюндир ки, мираста пайы ярыгъа тюшюрильгендир. Бу, бир пай инсанларнынъ эвлененемемеси, я да айырылмалары алында къалмасы, я да бир такъым озюне махсус керекли шейлер себебинендир. Ёкъса, ич бир кечинмек зорлугъы олмагъан инсангъа ич берильмесе биле адалетке айкъыры олмаз эди. Бу да, хакълар ве борджлар арасындаки мусавийликнинъ сакъланмасы кереклигинден ортагъа чыкъкъандыр. Башкъа тарафтан къадын, эркекке нисбетен даа кучьсюз олгъанындан бир сайгъыгъа ве имаеге яратылышынен истеклидир. Бу себепнен о, -эвлилик, эшит ве уйгъун къоранталар арасында олса къоджасына бакъкъанда- даа зайыф бир икътисадий имкянгъа саип оладжакъ ве бунынъ табиий бир нетиджеси олып да къоджасынынъ сёзюни динълеп, айткъанларына боюн эгмеси даа къолайлыкънен керчеклешмеси мумкюндир. Буны анъламакъ ичюн, зенгин къадынларнен эвленген факъыр эркеклернинъ алларына бир назар ташламакъ етерли олур...

Шимдики девирде къадын ве къоджа арасында суний, яландан бир эшитлик ярышмасы башлатылгъан эди. Яратылыш хусусиетлерге зыт ве айкъыры олгъан бу ярыш, ханымлыкъ ве аналыкъ хусусиетлерининъ зайыфлашмасына себеп олмакъта ве къорантаны яраламакъта. Бу себепнен кунюмиздеки бала алдырма аллары, джахилие девриндеки къыз балаларыны тири-тири коммекнинъ башкъа бир шекили олгъан асырымызнынъ джинаетидир. Бу асырнынъ къадынынен джахилие деврининъ къадыны арасында тек кийинув шекиллери арасында фаркъ бар демек мумкюн. Бу исе, рухсуз, материалист тербиесининъ мейдангъа кетирген бир джемиетнинъ джинаетидир.

ХИДЖРИЙ 4 СЕНЕ

Раджи вакъиасы

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, мубарек Ислям динини яймакъ ве огретмек макъсадынен этрафындаки къабилелерге оджалар ёллагъан эди. Лякин ёлланылгъан базы оджаларгъа яхшы шекильде мунасебетте олмадылар. Булардан бири де Раджи вакъиасына себеп олгъандыр.

Медине якъынларында Адал ве Къаре къабилелери, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ден озьлерине Ислям динини огретеджек оджалар ёлламасыны истедилер. Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем- де Асымнынъ реберлигинде он кишиден ибарет олгъан бир группа ёллады.

Олар, Хузейль къабилесине аит олгъан Раджи мейданына баргъанда оларгъа апансыздан уджюм эттилер. Секизи ольдюрильди, экиси де эсир олып Меккели мушриклернинъ къолларына тюштилер. Санки оджа истеген къабилелернен Хузейль къабилеси ве Меккели мушриклер арасында бойле бир гизли анълашма япылгъан эди.

Эсир этильген шахыслар Зейд ве Хубейп эди. Экисине де залым мушриклер олюм джезасыны бердилер. Ольдюрильмеден эвель Зейдден сорадылар:

«–Сагъ къалмакъ ичюн сенинъ еринъде Пейгъамберинънинъ олмасыны истер эдинъми?»

Зейд, бу суальнинъ джевабыны ич тюшюнмейип буюк бир йигитлик ве агъырбашлылыкънен бойле джевап берди:

«–Ичте истемем! Онынъ бу ерде меним еримде олмасыны исте-

мек анда турсун, шу вакъытта, олгъаны Медине-и Мюневвереде мубарек аякъларына бир тикеннинъ батмасына биле разы оламам!»

Бу джевапкъа шашкъан Эбу Суфьян:

«–Мен дюньяда Мухаммед къадар аркъадашлары тарафындан севильген ич бир кимсени корьмедим!» демектен озюни туталмагъан эди.

Зейдден сонъра шехит этильген Хубейп де, Зейд киби метанетли эди. Олюмден эвель эки рекат намаз къылды. Селям бергенден сонъра:

«–Олюмден къоркъып намазны узатты деп айтмаманъыз ичюн намазымы къыскъарттым!» деди.

Онъа мусульманлыкътан вазгечкени такъдирде сербест йибериледжегини айткъан ахмакъ мушриклерге де:

«–Мусульман олып ольмек, динимден къайтып яшамакътан бинъ кере яхшыдыр!» джевабыны берип, бир мусульман оларакъ шехитлик шербетининъ дамыны алды.

Бу шехитлик дамыны анълагъан пейгъамбер ашыкълары да, онынъ огърунда джан бермекнинъ буюк бир нимет олгъаныны билип:

«Джаным къурбан олсун сенинъ ёлунъа,
Ады гузель, кенди гузель Мухаммед.
Кель шефаат эт аджиз къулунъа,
Ады гузель, кенди гузель Мухаммед»,- дедилер.

Бир-и Мауне вакъиасы

Раджи вакъиасындан чокъ вакъыт кечмеден, Неджид шейхи Эбу Бера да къабилесине хидает ёлуны косьтермек ичюн оджалар истемек ниетинен Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-ге бойле риджада булунды. Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- де, Раджи вакъиасы себебинен буны къабул этмеге истемеди. Ойле ки, озюне кетирильген бахшышларны биле алмады:

«–Мен достларымнынъ аятлары ве омюрлери ичюн джевапкя-

рым!..» деди.

Бунынъ узерине Эбу Бера, къабилеси адына мусульманларнынъ аяты ичюн кефиллик берди. Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем- де, Эбу Бера адына Неджиддеки къабилелерге ёлбашчылыкъ япкъан торуны Амирге де айрыджа бир мектюп язды. Сонъра асхаб-ы суффеден етмиш кишилик бир оджалар группасыны азырлап Эбу Берранен берабер ёллады.

Оджалар группасы Мединеге дёрт къонакъ узакълыкъта олгъан Бир-и Маунеге баргъанларында, къоркъунч бир алдатувнен, хыянетликнен къаршылаштылар. Эбу Берранынъ торуны Амир, къалабалыкъ бир ордунен уджюм эткен, Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ мектюбини биле окъумагъан эди. Озь къабилеси дженклешмекни истемегени вакъыт, башкъа къабилелерни алдатып мусульманларны къылычтан кечирди. Ичлеринден ялынъыз Амр бин Умейе къуртулып олды.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, бу вакъиалар къаршысында чокъ кедерленди. Мубарек къолларыны котерип:

«Аллахым, бу джинает эткенлерге ляйыкъ олгъан джезаны бер!» деп бир ай боюнджа эр намаздан сонъра дуа этти.

Мусульманлар, кедер козьяшлары тёктилер. Мунафыкълар ве еудийлер исе, буюк бир къуванчкъа къапылдылар. Айрыджа мусульманларгъа къаршы Ухудда там бир кучьлерини косьтерип оламагъанлары ичюн, ичлериндеки душманлыкъларыны ортагъа чыкъарып, зарар кетирмек ёлларыны къыдырып башладылар.

Дженкте япкъан хыянетликлерини ве яланларыны буюк бир усталыкъ киби корип, бир чокъ шехит берген мусульманларгъа:

«–О ольгенлер, бизим сёзлеримизни динълеген олсалар, ольмеген олур эдилер», - деп айтмагъа башладылар.

Оларнынъ бу алларына Къуран-ы Керимнинъ джевабы серт бир къоркъутув шекилинде олды:

«(Эвлеринде) отурып да къардашлары акъкъында: «–Бизге уйса эдилер, ольдюрильмез эдилер» айткъанларгъа: «–Эгер догъру сёзлю инсанлар исенъиз, джанларынъызны олюмден къуртарынъ корейик!» де!..» (Ал-и Имран, 168)

«Ич бир кимсе ёкъ ки, олюми Аллахнынъ изнине багълы олмасын. (Олюм), белли бир вакъыткъа коре язылгъандыр.» (Ал-и Имран, 145)

«(Лякин) Аллах ёлунда ольдюрильгенлерни сакъын олю санманъыз! Аксине олар тиридирлер...» (Ал-и Имран, 169)

Бени Надирнинъ хаин планы

Бир-и Мауне вакъиасындан къуртулагъан Амр бин Умейе, Мединеге къайткъанда, ёлда юкълап яткъан эки кишини душман беллеп ольдюрди. Албуки, олар Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ имаеси алтында эдилер. Медине зияретинден сонъ къайта эдилер. Бунынъ ичюн диет бермек керек олды.

Даа эвель япылгъан анълашма шартларына коре, диетнинъ бир къысмы Бени Надир тарафындан берильмеси керек олгъаны ичюн, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, бир такъым сахабинен берабер оларнынъ юртларына кетти.

Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-ни бойле аз адамнен янларына кельгенини корьген Бени Надир еудийлери, бу алдан озьлерине уйгъун бир вакъыт тапып Аллах Ресулине яманлыкъ этмеге азырландылар. Ве озьлерине тюшкен пайны разылыкънен береджеклерини ифаде этип ахчаларнынъ азыр олмасына къадар Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ни бир эвнинъ кольгесинде отурмагъа давет эттилер. Бу арада икрамда булунаджакъларыны да ифаде этип, тез-тез тюшюнджелерини ерине кетирмек ичюн арекетке кечтилер. Алемлернинъ Эфендисининъ устюне, кольгесинде отургъаны эвнинъ дамындан балабан бир таш атып, гуя онынъ мубарек джаныны къыяджакъ эдилер. Олар бу ишни, даа эвельки пейгъамберлеринден базыларына да япкъанлары ичюн бу меселеде теджрибели эдилер.

Бу вакъытта Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-, бирден ерлеринден турып, тез-тез о ерден узакълашты. Чюнки Аллах Тааля, Ресулине бу алны бильдирген эди.

Аллах, Ресулини къорчаламасынен мусульманларгъа олгъан сев-

гисини шойле хатырлатыр:

«Эй, иман эткенлер! Аллахнынъ сизге олгъан ниметини унутманъыз! Хатырынъыздамы, бир топлулыкъ сизге къол узатмагъа ынтылгъан эди де, Аллах оларнынъ къолларыны сизден чеккен эди. Аллахтан къоркъунъыз! Муминлер (бу вакъиадан ибрет алып) ялынъыз Аллахкъа ишансынлар!» (эль-Маиде, 11)

Бермеге истеген зарарлары Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ге ёнельген олмасына рагъмен ает-и керимедеки ифаденинъ «сизге къол узатмагъа ынтылгъан эди» шеклинде олмасы, Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ, мусульманларнынъ джаны ве аяты дереджесинде, ве даа да къыйметли олмасы акъикъатына таялыдыр.

Бунынъ узерине Аллах Тааля буюрды:

«(Анълашув эткенинъ) бир къавмнынъ хаинлигинден къоркъсанъ, сен де (оларнен эткен анълашувны) айны шекильде бозгъанынъны оларгъа бильдир. Чюнки Аллах, хаинлерни севмез.» (эль-Энфал, 58)

«Эгер олар барышкъа янашсалар, сен де онъа янаш ве Аллахкъа тевеккюль эт! Чюнки О, эшитиджидир, билиджидир. Эгер санъа ийле этмек истеселер, биль ки, Аллах санъа етер. О, сени ярдымынен ве мусульманлар иле дестеклегендир.» (эль-Энфал, 61-62)

Бунынъ узерине Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, Бени Надирге эльчи ёллап анълашма янъыланмасы кереклиги, ёкъса он кунь ичинде Мединеден чыкъып кетмелери меселесинде оларны тенбиеледи.

Лякин мунафыкълар, бу вакъыт бош отурмай, Мединеден кетмеге азырлангъан Бени Надирге башкъа бир хабер ёлладылар. Оларгъа буюк бир ордунен ярдым этеджеклерини, Мединеден чыкъып кетмемелерини айтып тешвикъат алып бардылар. Бу гизли мектюплешмени де Къуран-ы Керим ачыкъкъа чыкъарды:

«Мунафыкъларнынъ, китап эхлинден инкар эткен достларына: «–Эгер сиз юртунъыздан чыкъарылсанъыз, мытлакъа биз де сизнен берабер чыкъармыз; сизинъ алейхинъизде кимсеге асла уймайдджакъмыз. Эгер дженкке тутушсанъыз, мытлакъа ярдым этермиз!» айткъанларыны корьмединъми? Аллах оларнынъ яланджы олгъанла-

рына шаатлыкъ этер.» (эль-Хашр, 11)

Мунафыкъларнынъ арекетлери нетиджесинде, еудийлер де озьлеринде бир хафсызлыкъ дуйып Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ге къаршы чыкътылар.

Албуки мунафыкълар, сёз бергенлери ярдымны берип оламайджакъ эдилер. Буны Аллах бойле анълата:

«Ант олсун, эгер олар чыкъарылсалар, оларнен берабер чыкъмазлар; дженкке тутушкъан олсалар, оларгъа ярдым этмезлер; ярдым этселер биле артларына айланып къачарлар, сонъра озьлерине де ярдым этильмез.» (эль-Хашр, 12)

Чюнки мунафыкълар, эр не къадар фитнелернен мусульманларгъа чукъур къазсалар да, олардан сонъ дередже къоркъа эдилер. Ойле ки:

«Оларнынъ араларында сизге къаршы дуйгъан къоркъулары, Аллахкъа олгъан къоркъуларындан даа шиддетлидир. Бойледир, чюнки олар анъламагъан бир джемааттир.» (эль-Хашр, 13)

Бени Надир еудийлерининъ гъает аддини ашкъанларыны корьген Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, артыкъ этеджек башкъа бир шей олмагъанындан, оларнынъ юртуны къушатып сарды. Мунафыкълар берген сёзлеринден вазгечтилер ве еудийлерге ярдым бермедилер. Къарарнен йигирми куньден сонъ, Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ усталыкънен алып баргъан дженк усулы нетиджесинде Бени Надир еудийлери теслим олдылар. Бу вакъиадан сонъ еудийлер Мединеден сюргюн этильдилер.

Аллах Тааля, бу дженкте мусульманларгъа къаршы ярдымыны шу ает-и кериме иле ифаде эте:

«Эхл-и китаптан инкяр эткенлерни, биринджи сюргюнде юртларындан чыкъаргъан Одыр. Сиз оларны чыкъаджакълар беллемеген эдинъиз. Олар да къалелери, озьлерини Аллахтан къорчалайджакъ беллеген эдилер. Амма Аллах (нынъ азабы), оларгъа беклемегенлери ерден кельди. О, юреклерине къоркъу тюшюрди. Ойле ки, эвлерини эм озь къолларынен, эм де муминлернинъ къоллары иле харап эмекте эдилер. Эй, акъыл саиплери, ибрет алынъыз!..» (эль-Хашр, 2)

Оларнынъ артларында къалдыргъан маллары, силях къуллан-

мадан къолгъа кечирильгени ичюн буларгъа «фей» ады берильди ве силях къулланылып къазанылгъан гъаниметтен фаркълы бир укюмге багъланды:

«Аллахнынъ (силях къуллтанмадан фетих этильген) улькелер халкъындан Пейгъамберине берген гъаниметлери, Аллах, Пейгъамбер, якъынлары, оксюзлер, фукъарелер ве ёлда къалгъанлар ичюндир...» (эль-Хашр, 7)

Ает-и керимеде Аллах хакъкъы оларакъ айырылгъан фей, Кябе ве башкъа месджидлернинъ тамиринде къулланылмакъ ичюндир. Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем- исе, озюне тюшкен фейни асхабнынъ фукъарелери арасында даркъаткъан эди. Фейнинъ бу шекильде пайлаштырылувындан макъсат, мал ве мулькнинъ факъат белли халкъ табакъасынынъ къолларында топланмасына сед олмакътыр.

Ички ве къумарнынъ ясакъ этилюви

Анълашылгъанына коре ички ве къумар акъкъындаки укюм ве къанунлар, Ислямнынъ ильк йылларында ортагъа къоюлмайып, бир зарурет иле сонърагъа къалдырылгъан эди. Лякин дередже-дередже, яваш-яваш оларакъ аетлер эне, ички ве къумар не ясакъ этиле, не де рухсет бериле эди. Бунынъ ичюн бир къысым асхаб арасында да ички ве къумар алышкъанлыгъы хиджретнинъ дёртюнджи сенесине къадар девам эткен эди. Ниает, бир ички зияфетининъ артындан бир тертипсизлик ве къавгъа чыкъкъан ве онынъ бутюн зарарлары анълашылгъан эди. Ве бу вакъиа, ички ве къумарнынъ ясакъ этилювининъ себеплеринден бири олды:

«Эй, иман эткенлер! Шарап, къумар, тикили ташлар (путлар), фал ве шанс окълары бир шейтан иши писликтир. Булардан узакъ турунъыз ки, къуртулышкъа эрерсинъиз».

«Шейтан, ички ве къумар ёлунен тек аранъызгъа душманлыкъ ве кин сокъмакъ; сизни Аллахны анъмакътан ве намаздан четлетмек истер. Артыкъ (бутюн булардан) вазгечтинъиз дегильми?» (эль-Маиде, 90-91)

Бу ясакъ аетинден сонъра ички ичкен мусульманлар къолларында олгъан шарапларнынъ announced эписини ёкъ эттилер. Бир даа да ичмедилер.

Аллах Ресули -саллялЛаху алейхи ве селлем- бойле деди:

«Сархошлыкъ берген эр шейни сизге ясакъ этерим. Чогъу сархошлыкъ берген шейлернинъ азы да харамдыр.»

Ички ве къумарнынъ ясакъ этилювининъ макъсады – бир чешит басамакъларгъа риает этювде, Ислямда муджаделе усулынынъ тайин этилювинде ве сагълам бир шекильде ерлештирилювинде энъ эсаслы бир нокътадыр.

Аллах Тааля, Ислямнынъ къанунларыны, низамларыны бельгилегенде, Онъа дуа эткен инсанларнынъ такъатларыны ве бу къанунларгъа сайгъы косьтерип, дегерлендиреджеклерини козь огюне алгъан эди. Бунынъ энъ маналы пейда олмасы ве корюнмеси, Къуран-ы Керимдеки сырагъа уймагъан бир тарзда ве корюниште итикъадгъа аит аетлернинъ Мекке девринде ве даа эвель эндирильмесидир. Эгер Къуран-ы Керимдеки аетлер, эндирилюв сырасына коре бир тертипке таби олса, ондаки фикир ве маневий тертип ве дюзен бозуладжагъы беллидир. Албуки, Къуран-ы Керим эндирильмеге башланмадан эвель де «левх-и махфуз»да бар олгъанына коре, бу ерде онынъ кечиктирип ёлланылувындаки макъсат иле олгъаны къолайджа анълашылыр.

Бу макъсат ве файда, инсаннынъ Къурангъа уймасы мевзусында къабилиети ве бу ишни беджерип оладжагъынен багълы кучьтен ибареттир. Ойле ки, бир баланынъ къаршылашаджагъы зорлукълары о, оськенинен чокъарып керчеклешеджеги киби. Тыпкъы бир балагъа вакъи оладжакъ беляларнынъ, о буюдикче керчеклешмеси киби...

ХИДЖРИЙ 5 СЕНЕ

Эвлятлыкънынъ ясакъ этилюви (Тебенни меселеси)

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ге пейгъамберлик кельмеден эвель мубарек къадыны Хазрети Хатидже тарафындан бахшыш этильген Зейд, Хазрети Пейгъамбернинъ оны азат этюви нетиджесинде сербест олгъан эди. Лякин Зейд, бабасынынъ янына кетмейип, кене Ресулюллахнынъ янында къалмагъа изин сорагъан, Хазрети Пейгъамбер де оны эвлятлыкъкъа алгъан эди.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, Зейдни чокъ севгени ичюн оны башта сербест этильген джариеси Умму Эймен иле, сонъра да аласынынъ къызы Зейнеб бинт-и Джахш иле эвлендирди. Лякин араларында олгъан тенъликнинъ, мусавийликнинъ там олмамасы себебинен Хазрети Зейнеб, Зейд -радыяллаху анх- иле башта эвленмеге истемеген олса да, Хазрети Пейгъамбернинъ истегинен ве «Сизинъ Аллах къатында энъ къыйметлинъиз такъва бакъымындан энъ устюн олгъанынъыздыр» ает-и керимеси себебинен бунъа разы олгъан эди. Бу себептен онынъ юреги Зейдге бир тюрлю алышмагъан, эвлиликлери бир вакъыттан сонъра битюв нокътасына кельген эди. Зейд де шикяет этерек, меселени Аллахнынъ Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ге келип анълатты.

«Къадынынъны къатынъда тут ве Аллахтан къоркъ!» джевабыны алгъан эди.

О исе Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, бу вакъытта кельген иляхий вахий иле Аллах тарафындан Зейнебни озюне къадын этип бериледжегини биле, амма буны айдынлатмакътан ве ортагъа

чыкъармакътан чекине эди. Ниает Хазрети Зейд иле Хазрети Зейнеб айырылашалар ве артындан янъы бир вахий келе. Иляхий эмир эм Аллах Ресулине Хазрети Зейнебни къадын этип алмасыны буюрмакъта, эм де бу шекильде, джахилие адети олгъан эвлятлыкъ меселесини ясакъламакъта эди:

«(Эй, Ресулим!) О вакъытта Аллах нимет берген, сенинъ де онъа яхшылыкъ эткенинъ кимсеге: «–Къадынынъны къатынъда тут; Аллахтан къоркъ!» дей эдинъ. Аллахнынъ ашкяр этеджек шейини, инсанлардан чекинерек, ичинъде гизлей эдинъ. Албуки, асыл къоркъманъа ляйыкъ олгъан Аллахтыр. Зейд, о къадындан багъыны кескенинен, биз оны санъа никяхладыкъ ки, эвлятлыкълары къадынларынен багъларыны кескенлеринде (о къадынларнен эвленмек истеселер) мусульманларгъа бир зорлукъ олмасын. Аллахнынъ эмири ерине кетирильгендир.» (эль-Ахзаб, 37)

Бу ает-и кериме себебинен Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нен эвленген Хазрети Зейнеб валидемиз:

«–Меним никяхымы Раббим къыйды!..» деп Аллахкъа шукюр эткен эди.

Лякин бу вакъиа мунафыкъларнынъ ярамай, чиркин лафлар даркъатмаларына себеп олды. Джахиллик толу агъызлары иле Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-ни:

«–Огълунынъ айрылгъан къадыныны алды...» деп, бу ишке къаршы чыкътылар.

Бунынъ джевабыны да Къуран-ы Керим бойле берди:

«Мухаммед, сизинъ акъайларынъыздан ич бирининъ бабасы дегиль. Факъат о, Аллахнынъ Ресули ве пейгъамберлернинъ сонъкисидир. Аллах эр шейни хакъкъы иле билиджидир.» (эль-Ахзаб, 40)

Бу вакъианен, бир джахилие адети олып кельген эвлят этинюв меселеси ёкъ этильди.

Шимдики девир мунафыкъларынынъ да: «Хазрети Пейгъамбер, Зейнебнинъ дюльберлигини бегенип, онынънен эвленди » шекилиндеки фикирлери, толусынен джахиллернинъ лафларыдыр. Зейнеб -радыяллаху анха-, Аллах Ресулининъ аласынынъ къызы эди

ки, Эфендимиз оны даа эвель корьген ве биле эди. Шает Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-де бойле бир истек олса эди, Хазрети Зейнебни Зейдден эвель озюне никяхлар эди. Хазрети Зейнеб де, буны хошнутлыкънен къабул этер эди.

Эвленювни ялынъыз джынсий истекни къандырмакъ деп къысскъа тюшюнгенлер, Пейгъамберимизнинъ эвленювлерининъ акъикъатыны анъламакътан аджиздирлер. Акъыл ве юреклерини тек бедений арзулары ве истеклерине ёнеткенлернинъ берген эсассыз ве акъылгъа уймагъан укюмлери, оларнынъ къаранлыкъ дюньяларынынъ бир кузьгюсидир.

Чюнки, Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ эвлилик аятынынъ генчлик ве къуветли деврине раст кельген ильк 24 сенеси, ялынъыз Хазрети Хатидже -радыяллаху анханен кечгендир. Ондан сонъра эвленмелери исе, толусынен Ислямий ве сиясий бир макъсаткъа таянгъан эди. Буларнынъ чокъусы озюнден буюк ве тул къадынлар эди. Ичлеринде ич эвленмеген ве яш олгъаны ялынъыз Хазрети Айше -радыяллаху анха-эди. Бунынъ себеби де, къадынларгъа махсус фыкъых меселелерини айдынлатып анълатмасы эди. Керчектен о, акъыл устюнлиги ве анълайыш къабилиетинен къадынларгъа аит шер‘и меселелерни эксиксиз бир шекильде анълагъан ве Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ вефатындан сонъра узун омюр яшап, мусульман къадынларгъа бу бильгилернен догъру ёлны косьтерген, шер‘и низам ве къанунларнынъ бир къысмыны сагълам темеллеринден файдалгъан алда мейдангъа кетирген эди. Айны заманда Айше валидемиз асхаб арасындаки еди фыкъых алимлеринден бирисидир. Пейгъамбер -алейхис-салятю вес-селям-: «Дининъизнинъ ярысыны Айшеден огренинъ!» деп бу акъикъаткъа ишарет эткен эди. Бу эвлиликнинъ башкъа бир икмети де, Хазрети Эбу Бекир -радыяллаху анх-нынъ, Севр магъарасында «экининъ экинджиси» олмакъ якъынлыгъы, ве акърабалыкъ якъынлыгъы иле де багъланмасыны истей эди.

Эгер де бу эвлиликлернинъ себеби шехвет олса эди, о мубарек пейгъамбер, омюрининъ энъ яш ве энъ къуветли деврини озюнден он беш яш буюк, тул ве балалы бир къадыннен кечирмез эди.

Бу эвленмелернинъ, не киби юдже макъсатлар ве индже икметлернен багълы олгъаныны, ялынъыз иман тюшюнджесине саип олгъанлар анъламалары мумкюн.

Тесеттюр[6] аети

Ислямдан эвель арапларда тесеттюр деген бир адет ёкъ эди. Ислямнынъ ильк йылларында да бойле девам этти. Ве ниает тесеттюр аети энди ве бу аетнен къадыннынъ джемиеттеки ери де юксельди. Къыйметине урьмет этилип шерефи артты. Бир темизлик абидеси олып, намус ве шерефи азиз олды.

Башкъа тарафтан тесеттюрнен ильгили укюм, тек къадынгъа аит олмайып эркекни де ичине алмакъта. Анълашылгъанына коре бу мевзудаки эмир, къадын-эркек – эр бир мусульманны ичине алгъан шартлардыр. Аллах Таала буюра:

«(Эй, Ресулим!) Мусульман эркеклерге, козьлерини (харамгъа) тикмемелерини, ырызларыны да къорчалавларыны сёйле! Чюнки бу, олар ичюн даа темиз бир аркеттир. Шубесиз Аллах, оларнынъ япаяткъанларындан хабердардыр.»

«Мусульман къадынларгъа да сёйле: Козьлерини (харамгъа бакъмакътан) сакъындырсынлар; намусларыны къорчаласынлар. Корюнген къысымлар (юзь, эль,) мустесна, зийнетлерини (ве сюслерини) косьтермесинлер. Баш орьтюлерини якъаларынынъ устюне (къадар) ортьсюнлер...» (Нур, 30-31)

Кадыннынъ ортюнмесинен къадынлыкъ шахысы къорчаланмакъта. Къадын, ортюсинен къаршысындакине бир эдеп ве назиклик дуйгъусыны ис эттире. Ёкъса къадын, нефсининъ истеклеринен арекет эткен бир шехвет васытасы алына кетирильген олур. Бу да онынъ инсанлыкъ, шахыс дуйгъусыны алчатыр ве аналыкъ азаметининъ зайыфлашмасына себеп олур.

Бу ерде, дикъкъат этильмеси керек олгъан бир нокъта да шу ки, яратылыштан къадын ве эркек нефислери арасында фаркъ бардыр.

6 Тесеттюр - ортюнме.

Бу да, къадын ве эркекке аит иляхий тайиннен олгъан вазифе ве буньа багълы меселелернинъ фаркъындан ортагъа чыкъкъандыр. Бунынъ ичюн тесеттюрнинъ, къадынгъа аит шекили иле эркекке аит шекили бир-бириндан фаркълы. Чюнки къадын, эркекке коре яратылышынен кучьлюдир. Оны джемиетке ачыкъ косьтергенинде эдеп ве назиклиги зайыфлашыр. Аналыкъ сыфатыны ве нефсини къорчалав хусусиети зарар корер. Бу бакъымдан онынъ озюне джельп этюв къувети (джазибеси), тесеттюр эмири иле ялынъыз эфендисине ёнетильгендир. Чюнки къадын ве эркек арасында несильнинъ девамы ичюн бир-бирлерине къаршы денъишмез табиий бир мейиль бардыр ки, тесеттюр эмирине риает этильмегени такъдирде бу мейиль, иляхий сынъырларны аякъ асты этмеси киби беляларгъа огърайджакъ къадар техликели бир ахлякъ бозукълыгъына себеп олур. Бу себепнен Аллахнынъ «Зинагъа якълашманъыз!» эмр-и иляхийсиндеки нокъталарындан бири де, «Тесеттюрге риаетсизликнен зинанынъ ёлуны ачманъыз; Онъа имкян азырламанъыз!» демектир.

Бу артыкъ мытлакъ бир укюмдир. Дикъкъат этильсе, Ислям, дюльбер олмагъан, чиркин бир къадынгъа да тесеттюрни эмир этгендир. Бу къадын башыны, къолуны ве аякъларыны ачса да, ачмаса да эписи бир чиркиндир, ачылып я да ортюлип юрмесинде не фаркъ бар, дейильмез. Бу ерде къадыннынъ, тесеттюрнен къадынлыкъ намусыны къорчалап сакъламасы эсастыр.

Инсан яратылышыны эсас алып бешерни Онъа коре ёнельткен Ислям, къадынгъа ве эркекке керекли шейлерге дикъкъат этмелерини буюрмакъта. Бунынъ ичюн Пейгъамбер Эфендимиз -саллялаху алейхи ве селлем-, къадынгъа бенъземеге тырышкъан эркеклернен, эркеклерге бенъземеге тырышкъан къадынларгъа лянет эткендир. Бу техликеден къорчаланмакъ ичюн къадынлар, салиха къадынларнынъ меджлислеринде олмагъа гъайрет этмелери керек. Чюнки инсан, кимнен отурып-турса, онынъ алынен алланыр. Бу, бир психология къануныдыр. Къадын, эркеклернен къарышыкъ бир сокъакъ аятына киргени вакъыт, къадынлыкъ дуйгъуларыны ве о гузель къадынлыкъ хусусиетини джояр.

Зат-ур Рикъа

Бир къач къабиле бирлешип мусульманларгъа дженк ачмагъа азырлыкъ кореяткъанларында, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- дёрт юз кишилик бир ордунен оларнынъ узерине юрюш япты.

Мусульманларны озь къаршыларында корьген мушриклер, къоркъып артларына къайттылар. Бир аздан уйле намазынынъ вакъты киреджеги себебинен мусульманлар намазларыны о ерде къылдылар. Узакътан оларны козеткен душман, бу вакъиадан файдаланып, намаз вакътында уджюм этмегенлерине пешман олдылар. Араларындан бири:

«–Кедерленменъиз, оларнынъ бу шекильде даа чокъ намазлары бар, о вакъыт уджюм этермиз!» деди.

Беклемеге башладылар.

Аллах, бу эснада Джебраиль -алейхисселям-ны ёллады. Душманнынъ ниети керчеклешип оламайджагъыны бильдирген бир эмр-и иляхий кельди:

«(Эй, Ресулим!) Сен де араларында булунып оларгъа намаз къылдыргъанынъ вакъыт, олардан бир къысмы сеннен берабер намазгъа турсун, силяхларыны (къатларына) алсынлар, бойледже (намазны къылып) седжде эткенлеринде (башкъалары) артынъызда олсунлар! Сонъра даа намазыны къылмагъан башкъа такъым келип сенинъле берабер намазларыны къылсынлар ве олар да ихтият тедбирлерини ве силяларыны алсынлар! О кяфирлер арзу этерлер ки, сиз силяларынъыздан ве эшьянъыздан гъафиль олсанъыз да устюнъизге бирден баскъын япсалар...» (Ниса, 102)

Бу шекильде къылынгъан намазгъа «салят-ы хавф» (къоркъу намазы) денильди. Насыл къылынаджагъыны Джебраиль -алейхисселям- огретти. О кунь экинди намазы бойле къылынды ве душманнынъ ниети бошкъа чыкъты. Сефер он беш кунь къадар девам эткен сонъра, душманнынъ къоркъып арткъа къайтмасынен сонъуна етти.

Бу сефер эснасында Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, абдест ичюн сув истеген эди. Лякин ич кимседе сув тапылма-

ды. Бунынъ узерине Хазрети Пейгъамбер -саллеллаху алейхи ве селлем- мубарек къолларыны, тюбюнде пек аз сув олгъан бир савуткъа батырмасынен пармакъларындан муджизевий сувлар акъты. Бу сув иле бутюн орду сувсузлыгъыны къандырды.

Аллах Ресули -саллеллаху алейхи ве селлем-, къолларыны чыкъаргъанында савут аля даа сувнен топ-толу эди.

ЭНДЕК ДЖЕНКИ[7] (ХИДЖРИЙ 5 СЕНЕ)

Ислям тарихындаки энъ буюк дженк

Эндек дженки – мушриклернинъ мусульманларгъа къаршы япкъан энъ къоркъунчлы ве агъыр бир дженктир. Бу дженк, мусульманларны ве Медине Ислям Девлетини тарихтен сильмек ичюн япылгъан эди.

Сюргюн этильген Бени Надирнинъ бир чокъ буюклери Хайберге сыгъынгъан эдилер. Олар мусульманларгъа къаршы интикъам атешинен янып туташа эдилер. Къурейшлилерге иш бирлиги теклиф этелер. Ойле ки, оларнынъ путкъа табынмаларынынъ мусульманлыкътан даа устюн олгъаныны айтып, путларгъа таптылар. Аллах Тааля шойле буюра:

«Оларгъа китапдан насип берильгенлерни корьмединъми? Путларгъа ве тагъуткъа иман этелер, сонъра да кяфирлер ичюн: «–Булар, Аллахкъа иман эткенлерден даа догъру ёлдадыр»,- дейлер.»

«Булар, Аллах лянетлеген кимселердир. Аллахнынъ рахметинден узакълаштыргъан (лянетленген) кимсеге керчек бир ярдымджы тапамазсынъ.» (Ниса, 51-52)

Мушриклер, бойле бир арекетке затен азыр олгъанларындан, аман бу ишке кириштилер. Мусульманлар Ухуд дженкинде джиддий гъалебе къазанып оламагъанлары ичюн, башкъа арап къабилелери арасындаки итибарлары бир аз эксильген эди. Бундан файдалангъан

7 Эндек дженки - бу дженк эснасында, шеэрни къорчаламакъ ичюн эндек къазы - гъан эди. Бу себепнен дженкнинъ ады «эндек дженки» олду.

къурейшлилер он бинъ кишилик бир орду топламакъ къарарына келелер.

Бойле вазиеттен хабердар олгъан Ресулюллах -саллялдаху алейхи ве селлем-, сахабилеринен акъыл танышып Сельман-ы Фарисий -радыяллаху анх- нинъ теклифинен Мединенинъ этрафында терен ве кениш эндек къаздырды.

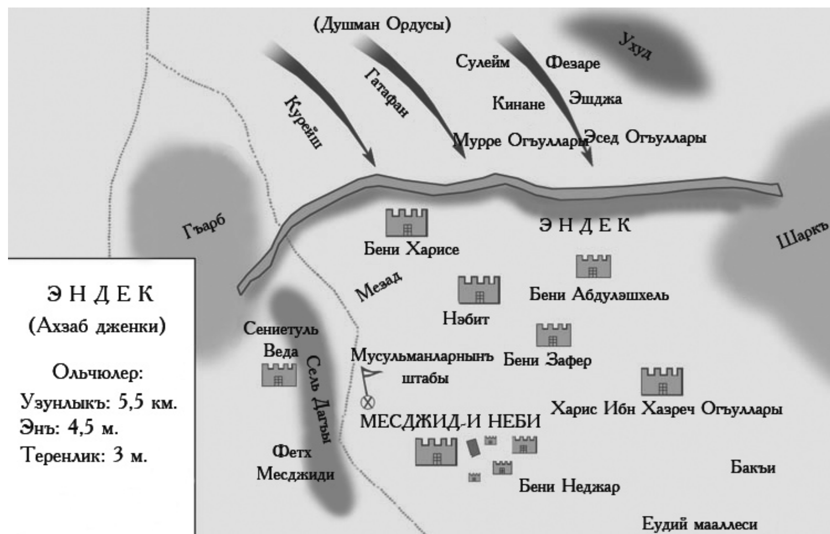

Эндек къазув ишинде Аллах Ресули -саллялдаху алейхи ве селлем- де иштирак этти. Ойле ки, ашамагъа ич бир шей олмагъанындан себеп мубарек къарынларына таш багълагъан алда чалыштылар. Лякин о юдже ве шерефли инсан, бойле алда биле Раббине шукюр этип бойле дуа эте эди:

«Аллахым! Сен бизге хидает этмеген олсанъ, мусульман оламаз, эмиринъе уйып намаз къыламаз эдик. Аллахым! Узеримизге басырып, бизни фитнеге тюшюрмек истегенлер къаршысында юреклеримизге раатлыкъ бер! Аякъларымызны тайдырма!»

Шу арада бир къач адам келип Ресулюллах -саллялдаху алейхи ве селлем-ге балабан бир къая парчасына раст кельгенлери, оны парчалап оламагъанлары акъкъында хабер бердилер. Алемлернинъ

Эфендиси, къолуна чёкючини алып, «бисмиллях» деп о къая парчасына учь кере урды. Къая къум киби дагъылды. Айрыджа эр дарбе бир мудждени бильдирди. Биринджи дарбеде Бизанс сарайларыны, экинджисинде Иран кисрасынынъ сарайыны, учюнджи дарбеде Йеменни корьгенини тарифлеп, бу мемлекетлернинъ эписи Аллахнынъ дининен шерефленеджеги акъкъында мудждe берип, умютсиз гонъюллерни келеджек гъалебелернинъ эеджаны иле умютлендирди. Хакънынъ, якъын бир келеджекте динсизликни мытлакъа ёкъ этеджегини мудджелеп, бутюн дюньянынъ хидает харитасыны сызды.

Бу аллар, чекиледжек зорлукъларгъа даа къолай къатланмалары ичюн маневий бир дестек эди. Нетидженинъ мусульманларнынъ файдасына, Ислям душманларынынъ зарарына оладжагъы акъикъатынынъ эвельден бильдирильмеси, иманлы гонъюллернинъ сабыр ве метанетини арттырмакъ ичюн эди.

Чюнки Эндек – къыйынджылыкъ, болдурув, ачлыкъ, сувукъ ве къаранлыкъ, яни бинъ бир зорлукънынъ оджагъы эди. Айрыджа Аллахнынъ Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-:

«Аллахым! Аят анджакъ ахырет аятыдыр. Энсар ве мухаджиринъе нусрет эт!..» дуасынен, дюньядаки бутюн ызтырап ве болдурув ахырет сонъсузлыгъы къаршысында дегерсизлигини ифаде этип, сахабилерине ахыретни макъсат оларакъ косьтере эди.

Къыш мевсими эди. Кяфирлер Мединени сарып алгъан эдилер. Факъат кечильмез эндеклер къаршысында шашырдылар. Мединеге кирип оламадылар. Бу вакъытта Бени Къурайза еудийлери исьян эттилер. Мусульманлар эки атеш арасында къалдылар. Девамлы уджюмлер нетиджесинде базы вакъыт намазларыны къылып оламадылар.

Терен эндекни ялынъыз бир къач мушрик кечип олды. Булардан бири олгъан Амр бин Абдувуд, бутюн Арабистанда мешхур пехливанлардан сайыла эди. Онынъ къаршысына Хазрети Али чыкъты ве Аллахнынъ изнинен оны ольдюрди. Къалгъанларнынъ такъдири де бойле олды.

Дженк девам эте эди. Мусульманлар ойле къыйын алда эдилер ки, иляхий ярдым не вакъыт келеджек деп беклемеге башладылар.

Бу алны Аллах Тааля, ает-и керимелерде бойле ифаде эте:

«Олар эм юкъарынъыздан, эм ашагъы тарафынъыздан устюнъизге юрген вакъытларында; козьлер патлагъан, юреклер гъыртлакъкъа кельген ве сиз Аллах акъкъында тюрлю-тюрлю шейлер тюшюнген вакътынъызда;»

«Иште, о ерде иман саиплери имтиандан кечирильген ве шиддетли бир сарсынтыгъа огъратылгъан эдилер.»

«Ве о заман, мунафыкъларнен юреклеринде хасталыкъ олгъанлар: «– Аллах ве Ресули бизге ялынъыз къуру ваделерде булунгъанлар!» дей эдилер.»

«Олардан бир топу да деген эди ки: «–Эй, Йесриблилер (Мединелилер)! Артыкъ сиз ичюн токътамакънынъ сырасы дегиль, айды къайтынъ!» Араларындан бир къысмы исе: «–Акъикъатен эвлеримиз хафсызлыкъта дегиль!» деп Пейгъамберден изин истей эди. Албуки эвлери техликеде дегиль эди, ялынъыз къачмакъ истей эдилер.»

«Шает фитне чыкъармалары (динден чыкъмалары) истенильсе эди, буны аман этер эдилер.»

«Ант олсун, даа эвель олар, аркъа чевирип къачмайджакъларына даир Аллахкъа сёз берген эдилер. Аллахкъа берильген сёз месулиетни талап эте!..»

«(Ресулим!) Де ки: Эгер олюмден я да ольдюрилювден къачсанъыз, къачмакънынъ сизге асыл бир файдасы олмаз!..» (Ахзаб, 10-16)

«Мусульманлар исе, душман топлулыгъыны корьгенлеринде: «–Иште, Аллах ве Ресулининъ бизге ваде эткени! Аллах ве Ресули догъру айткъандыр!» дедилер. Бу (ордуларнынъ келюви), оларнынъ анджакъ иманларыны ве Аллахкъа багълылыкъларыны арттырды.» (Ахзаб, 22)

Бойледже, мусульманлар бутюн кучьлеринен муджаделе эттилер. Гъатафан къабилесинден олгъан Нуайым исимли бир мусульман Аллахнынъ Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ «Дженк – ийледир» талиматынен иш тутып, мушриклернен Бени Къурайза къабилесининъ арасыны боза. Ниает еудийлер, Нуаймнинъ ийлелерине инанып къалелерине чекилелер. Мейданда душман оларакъ ялынъ-

ыз мушриклер къала.

Лякин мусульманлар, кене де къыйын алда эдилер. Аллахнынъ Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, къолларыны котерип Аллахкъа ялвара:

«Эй, Раббим! Эй, Къуран-ы Азимушшанны ёллагъан Аллахым! Эй, душманларнен эсабыны тез корьген Раббим! Сен Медине къаршысында топлангъан шу арап къабилелерини даркъат! Аллахым! Оларны къыр, ираделерини титрет де, ерлеринден турып оламасынлар!»

Аллахнынъ Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, бу дуасыны анджакъ битиргенинен, мубарек юзюни тебессюмге толдургъан иляхий ярдым керчеклешти. Серт ве кескин бир фыртына душман тарафына догъру эсмеге башлады. Къаршысына не кельсе, оны савургъан шашыладжакъ бир къасыргъа, Мединенинъ тоз ве топрагъыны мушриклернинъ юзьлерине ве козьлерине толдурды. Чадырларыны еринден сёкип учурды. Аш пиширген къазан ве чанакъларыны девирди, атешлерини сёндюрди. Юк девелерини ве суварийлернинъ атларыны бир-бирине къарыштырды.

Бойле белягъа огърагъан мушриклер, перишан бир алгъа тюштилер. Дженкке энъ истекли олгъанлардан Эбу Суфьян биле бинъ-бир чаресизлик ичинде мушрик аскерлерине:

«–Мен артыма къайтам. Сиз де ёлгъа чыкъынъ!» деп девесине минип Мекке ёлуны тутты.

Аллах, иман эткенлерге ярдымыны ёллагъан эди. Ает-и керимеде шойле буюрыла:

«Эй, иман эткенлер! Аллахнынъ сизге олгъан ниметини хатырланъыз; о вакъытта сизге ордулар бастыргъан эди де, биз оларгъа къаршы бир рюзгяр ве сиз корьмеген ордулар ёллагъан эдик. Аллах не япкъанынъызны пек яхшы корьмекте эди.» (Ахзаб, 9)

«Аллах, о инкяр эткенлерни ич бир файда этип оламагъан офкелеринен артларына чевирди. Аллах (нынъ ярдымы) дженкте мусульманларгъа олды. Аллах кучьлюдир, мытлакъ гъалиптир.» (Ахзаб, 25)

Перишан бир шекильде къачкъан мушриклер, баягъы минек, дженк алетлери, аш ве урба къалдыргъан эдилер. Буларнынъ ярдымынен Мединедеки къытлыкъ ве ачлыкъ да ортадан ёкъ олды.

Аллахнынъ Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- бу иляхий ве буюк гъалебеден сонъра сахабилерине:

«–Артыкъ невбет сизинъдир! Бундан сонъра къурейш сизинъ узеринъизге келип оламаз!»деди.

Бойлеликнен, мусульманлар ичюн энди мудафадан уджюмге кечмек фырсаты догъгъан эди. Чюнки мушриклернинъ эм гъурурлары, эм де уджюм кучьлери толусынен ёкъ олгъан эди. Артыкъ бутюн мусульман гонъюллерде Аллах Ресулининъ бу акъикъатны ифаде эткен шу сёзлери ерлешкен эди:

«Бундан сонъра, биз оларгъа догъру юреджекмиз!»

Бени Къурайза дженки

Эндек дженкинде мусульманлар гъалебе къазангъан, мушриклер исе магълюбиетке огърап Меккеге къайткъан эдилер. Аллахнынъ Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- де, эвине къайтып зырхыны ташлап раатлангъанда, Джебраиль -алейхисселям- кельди. Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-ге:

«–Силяхынъны ташладынъмы? Мен даа ташламадым!» деди.

Аллахнынъ Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-:

«–Демек, ёлджулыкъ бар! Къайда?» деп сорады.

Джебраиль -алейхисселям- да, дженк вакътында хыянетлик эткен Бени Къурайза къабилесининъ яшагъан ерлерини косьтерип:

«–Иште, о ерге!» деди. (Теджрид терджимеси, ВИИИ, 282)

Чюнки Бени Къурайза да, эвельки еудийлер киби Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нен япкъан анълашувгъа риает этмеген, энъ къыйын заманда хыянетлик япкъан эдилер. Олар анълашмагъа коре Мединени мушриклерден къорчаламалары керек эди. Лякин аксине фырсат тапкъанларынен, хыянетлик япа ве зарар кетире, бойледже озь къолларынен озьлерини перишан эте эдилер.

Иляхий эмирни алгъан Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, аман мусульманларны топлап Бени Къурайза узерине кетти. Ойле ки:

«–Эшиткен ве итаат эткен эр кес экинди намазыны Бени

Къурайза юртуна бармадан къылмасын!» деп, еудийлер озьлерине кельмеден, тез ве акъыллы бир иш япты.

Еудийлер, Хазрети Али къумандасындаки кучьлерни корьгенлеринен, япкъанларына пешман олмакъ ерине офкеленип, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- акъкъында чешит тюрлю сёзлер айтмагъа башладылар. Лякин бир аз вакъыттан сонъ, Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ реберлигинде тургъан юз бинъ кишилик иман ордусыны къаршыларында корьгенлеринен, къаршылыкъ косьтермеден мусульманларгъа теслим олмагъа меджбур олдылар.

Бени Къурайза еудийлери, Эвс къабилесининъ имаесинде олгъанлары себебинден Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, о къабиленинъ буюги олгъан Садны акемлик ичюн чагъырта. Хазрети Сад, дженкте яралангъан олмасына бакъмадан мубарек пейгъамбернинъ эмирине итаат этип о ерге келе. Чюнки дженкте яралангъан вакъыт Аллахкъа бойле ялваргъан эди:

«Я, Раб! Къурайзадан интикъамымы алмагъанджа меним джанымы алма!»

Хазрети Сад, еудийлернинъ истеклери узерине, оларгъа Муса шериатына коре бойле укюм чыкъарды:

«–Къолу силях туткъан эркеклер ольдюриледжеклер. Маллары чекип алынаджакъ ве къадынларыен балалары эсир алынаджакъ».

Бу укюмни, Ресули Экрем -салляллаху алейхи ве селлем- де тасдикъ ве къабул этти:

«–Эй, Сад! Ант олсун ки, сен Аллахнынъ еди къат коклердеки укюмине уйгъан шекильде укюм эттинъ!» деди.

Эвс къабилесининъ реиси олгъан Сад бин Муаз, Ухудда шеит олгъан Мусаб -радыяллаху анх-нынъ ярдымынен мусульман олгъан эди. Бутюн Ислям-Къурейш дженклерине къошулгъан, ве эр даим энъ биринджи сыраларда дженклешкен эди. Эндек дженкинде яралангъан вакъыт бойле дуа эткен эди:

«Аллахым! Ресулинъни яланлап юртундан чыкъаргъанларнен, меним дженк этмек истегеним къадар сенинъ ёлунъда кимсе дженк истемеген эди. Шает Къурейшнен бойле бир дженкимиз даа къалгъан олса, Ресулинъни къорчаламакъ шерефи ичюн мени яшат! Бу

яра себебинен джанымы алма! Амма арамызда дженк къалмагъан олса, бу яра весилесинен манъа шеит олмакъны насип эт!..»

Хазрети Саднынъ бу хулюс къальбнен эткен дуасы къабул олды. Бир аз вакъыттан сонъ, Пейгъамберге къаршы севгисинен толып ташкъан о мубарек сахаби джаныны Аллахкъа теслим этип, шеитликке наиль олды.

Эндек дженкинде къазанылгъан гъалебенинъ иляхий бир гузеллик олгъаныны Къуран-ы Керим бойле беян эте:

«Аллах, эхл-и китаптан, оларгъа (мушрик ордуларына) ярдым эткенлерини къалелеринден тюшюрди ве юреклерине къоркъу къойды; бир къысмыны ольдюре, бир къысмыны да эсир ала эдинъиз.» «(Бойледже) Аллах, оларнынъ ерлерине, юртларына, малларына ве аякъ басмагъанынъыз топракъларгъа сизни мирасчы япты. Аллахнынъ эр шейге кучю етер!» (эль-Ахзаб, 26-27)

ХИДЖРИЙ 6 СЕНЕ

Мурейси дженки

(Бу дженкке Бени Мусталыкъ дженки деп де айтыла.)

Мусталыкъ огъуллары, Мекке мушриклерининъ къызыштырмаларына алданып, Мединеге уджюм этмек ичюн къалабалыкъ бир орду топламагъа башлагъан эдилер. Бойле хаберни алгъан Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-, бинъ кишилик бир ордунен оларнынъ узерине юрюш япты. Мурейси сувлары къатында япылгъан шиддетли бир уджюмнен душманны енъип, пек чокъ ганимет къолгъа кечирип, пек чокъ эсир алдылар. Эсирлернинъ арасында къабиле реисининъ къызы Джувейрие де бар эди.

Эсирлер, фидье къаршылыгъында сербест этиле эдилер. Джувейрие исе Сабит бин Къайснынъ пайына тюшкен эди. Къуртулыш фидьеси ичюн Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ге мураджаат этти. Бу вакъытта бабасы да келип, темиз ве намлы сойдан олгъанларыны бильдирип, къызынынъ хызметчи оламайджагъыны ве шерефининъ къорчаланмасыны истеди. Янында кетирген бир такъым девелерни косьтерип:

«–Бу девелер къызымынъ къаршылыгъыдыр. Оны сербест этинъиз!» деди.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- де, онынъ ич беклемедиги бир шекильде:

«–Сакълагъан эки девенъ къайда? Оларны не ичюн кетирмединъ?» деп сорады.

Эки дагъ арасында олгъан ёлда сакълагъан эки девесини, ондан

башкъа кимсенинъ бильмегенини тюшюнген Харис, шашкъынлыкъ, къоркъу ве теляш ичинде:

«–Валлахи, буны менден башкъа бильген кимсе ёкъ эди!..» деди.

Харис, бу муджизе къаршысында хидает нуруна наиль олды, ве кельгенлернен берабер иман этти.

Бунынъ узерине Хазрети Пейгъамбер -саллялляху алейхи ве селлем-, Джувейриенинъ фикрини бильмек истеди. Джувейрие онынъ янында къалмагъа истегенини айткъанда, фидьесини озю берип сербест ёллады. Сербест этильген Джувейрие де озь истегинен мусульман олды. Артындан Аллах тарафындан кельген шерефке наиль олып, Хазрети Пейгъамбер -саллялляху алейхи ве селлем-нен эвленди. Бойледже, даа эвель онынъ корьген бир тюшю керчеклешкен эди. Аслында бабасы тарафындан фидьеси берилип, эсирликтен къуртулув умюди олгъан алда Ресулюллах -саллялляху алейхи ве селлем-нинъ янында къалмагъа истемеси де бу себептен эди.

Джувейриенинъ Хазрети Пейгъамбернен никяхлангъаны акъкъында хабер алгъан сахабилери де:

«–Пейгъамбернинъ акърабалары эсир олмасы догъру дегиль!» деп, озьлеринде олгъан бутюн эсирлерни фидьесиз бир шекильде сербест эттилер.

Бу себепнен Хазрети Айше -радыяллаху анха- бойле деген эди:

«–Мен омрюмде, къавми акъкъында бу къадар хайырлы олгъан бир къадын корьмедим!»

Бу сёзлернен де анълашылгъаны киби Аллах Ресули -саллялляху алейхи ве селлем-нинъ Джувейрие валидемизнен эвленмеси, бутюнлей сиясий бир макъсаткъа таянып, айрыджа; «О, озюнинъ нефсининъ истегине коре дегиль, вахийге коре иш тутар» сёзлеринен, нефсаний дегиль, Фахр-и Алемнинъ (пейгъамбернинъ) юрегине къоюлгъан Аллахнынъ истегинен акъикъаткъа чевирильгендир. Керчектен де бу эвлиликтен сонъ Бени Мусталыкъ эсирлери сербест этильген, ве даа эмиетлиси, бутюн къавим мусульман олгъан эди.

Тейеммум

Ислям ордусы Мурейси дженкинден къайткъан бир вакъытта абдест ичюн сув тапып оламадылар. О анда, саба намазынынъ вакъты да кирген эди. Сахабилер шашкъынлыкъ ичинде не япаджакъларыны тюшюнгенлеринде тейеммум аети назиль олды:

«...Хаста я да ёлджулыкъ алында олсанъыз, я да биринъиз аякъ ёлдан кельсе, ве я да къадынларгъа токъунгъан (джинсий мунасебетте олгъан) олсанъыз ве бу алларда сув тапамагъан олсанъыз, темиз топракънен тейеммум этинъ де юзюнъизни ве (тирсеклерге къадар да) къолларынъызны онынънен месх этинъиз! Аллах сизге къайсы бир зорлукъ чыкъармагъа истемез; факъат сизни тер-темиз къылмакъ, ве сизге (ихсан эткен) ниметини тамамламакъ истер; умют этилир ки, шукюр этерсинъиз.» (Маиде, 6)

Ифкъ (Ифтира) вакъиасы

Мурейси дженкинден къайтылгъан вакъыт эди. Аллах Ресули -саллялаху алейхи ве селлем-нинъ мубарек къадыны Хазрети Айше -радыяллаху анха-, ордунынъ къонакълагъан, токътагъан ерден ихтияджи ичюн бир аз узакълашкъан эди. Къайткъанында исе, орду чокъ-тан арекет этип о ерден узакълашкъан эди. Чюнки о вакъытларда тесеттюр аети ёлланылгъан, ве мусульманларнынъ аналарыны, бир ерге кеткенлеринде девенинъ устюне къоюлгъан уджре ичинде алып бармагъа башланылгъан эди. Бу себепнен орду арекет эткенинде мусульманларнынъ анасы Хазрети Айше де, девенинъ устюндеки уджреде олгъаны тюшюнильген эди.

(Ресулюллах -саллялаху алейхи ве селлем-, эр дженкке кеткенде къура чекилип мубарек къадынларындан бирини озюнен алып кете эди. Мурейси дженкинде де къура Хазрети Айше валидемизге чыкъкъан, ве янына оны алгъан эди.)

Бойле вазиетте Хазрети Айше валидемиз, ордунынъ пешинден кетсе джоюлмасы мумкюн эди. Бу себепле о, еринде къалмакъ къарарына келе. Бир ара юкъугъа кете. О вакъытта керваннынъ артта унутып къалдыргъанларыны топламакънен вазифели олгъан Сафван

-радыяллаху анх-, Хазрети Айшени коре. Лякин онынъ юкълагъаныны бильмей ве ольди деп тюшюне.

Хазрети Айше анамыз уяна. Сафван да, бир лаф айтмайып девесини чёктюре ве Хазрети Айше валидемиз де девеге мине. Уйле вакъты ордугъа етишелер.

Бу алдан хабердар олгъан мунафыкълар, фырсаттан файдаланып чиркин сёзлернен Хазрети Айшеге ифтира этмеге башлайлар:

«–Валлахи, не Айше ондан, не де о, Айшеден къуртулгъандыр»-дедилер.

Ойле ки, Абдуллах бин Убей, даа аддини ашып мусульманларгъа:

«–Иште, Пейгъамберинъизнинъ къадыны бир адамнен сабалады...» деп масхара эте.

Фитне бир анда бутюн ордугъа даркъала. Хазрети Эбу Бекир -радыяллаху анх- шашкъынлыкъ ичинде:

«–Валлахи, биз бойле бир ифтирагъа джахилие девринде биле огърамагъан эдик...» деди.

Хазрети Сафван -радыяллаху анх- исе, терен бир кедер ичинде эди. О, Аллах Ресули -саллyяллаху алейхи ве селлем-нинъ:

«Акъкъында хайырдан башкъа бир шей бильмейим!...» деген мубарек бир сахаби эди.

Хазрети Пейгъамбер -саллyяллаху алейхи ве селлем-ге кельгенде, энъ буюк кедер, ич шубесиз онынъ мубарек гонълюне тюшкен эди. Эксериетле эвинден чыкъмай, инсанларнен чокъ корюшмей эди. Бу мевзуда бир араштырма эттирди. Хазрети Айшенинъ къабаатлы олгъанына ишарет эткен энъ уфакъ бир алямет биле ёкъ эди. Ялынъыз мунафыкъ агъызлар ич къапанмай эди.

Бу ифтираларны энъ сонъ эшиткен Айше анамыз олды. Эшитер-эшитмез раатсыз этиджи бир кедерге тюшти. Буюк бир элемнен, Аллах Ресули -саллyяллаху алейхи ве селлем-нинъ узун вакъыт озюне дикъкъат этмегенини анълады. Пейгъамбер (с.а.в) ден изин алып, бабасынынъ эвине меселе акъкъында бильги алмагъа кетти. Эшиткен лафларны бабасындан да эшитти. Даа да чокъ кедерленди. Бир кузь япрагъына чеврильди.

Бу арада Хазрети Пейгъамбер -саллялλаху алейхи ве селлем-, вакъиа акъкъында Айше анамызнен лаф этмеге истеди. Эбу Бекир -радыяллаху анх-нынъ эвине келип мубарек къадынына бойле сесленди:

«–Эй, Айше! Сенинъ акъкъынъда манъа чешит сёзлер айтылды. Эгер къабаатынъ ёкъ исе, Аллах сени темизге чыкъараджакътыр».

Алемлернинъ Эфендисининъ бу ифтираларгъа аз да олса шубенен бакъкъаныны дуйгъан, индже рухлу Хазрети Айше валидемиз, ана ве бабасына бакъты. Оларнынъ бир шей айтмагъаныны корип, яшлы козьлеринен Аллах Ресули -саллялλаху алейхи ве селлем-ге шойле деди:

«–Валлахи, сизлернинъ бу сёзлерге инангъанынъызны анъладым. Шимди меним къабаатим ёкъ десем, Аллах буны биле, сиз истесенъиз инанманъыз. Къабаатлыйым десем, аман инанырсынъыз. Амма Аллах къабаатсиз олгъанымны биле. О алда мен айтылгъан лафларгъа къаршы Аллахтан ярдым истейим.»

Артыкъ ишнинъ анълашылмасы тек вахийге къалгъан эди. Арадан чокъ кечмеден Юдже Аллах вакъианен багълы ает-и керимелерни назиль этти. Айтылгъан сёзлернинъ, мунафыкъларнынъ ифтираларындан ибарет олгъаны белли олды. Иляхий ифаделер эм Айше анамызны темизге чыкъара, эм мунафыкъларнынъ сёзлерини юзьлерине урып оларгъа аладжакъ азаплары акъкъында хабер эте, эм де бу ифтираны ич тюшюнмейип яйгъан мусульманларны уяндыра ве дикъкъатлы олмагъа чагъыра эди:

«(Пейгъамбернинъ темиз ве мубарек къадынына) бу агъыр ифтираны уйдургъанлар, шубесиз сизинъ аранъыздан бир джемааттыр. Сиз буны озюнъиз ичюн бир яманлыкъ санманъ, аксине о сиз ичюн бир хайырдыр. Ифтираджылардан эр бири къазангъаны гуняхнынъ (агъырлыгъыны) чекер. Олардан (ёлбашчылыкъ япып) бу гуняхнынъ буюклигини аркъалагъан кимсе ичюн де, буюк бир азап бардыр.»

«Бу ифтираны эшиткенинъизде эркек ве къадын муминлернинъ, озь видҗданлары иле эйи занда булунып да: «–Бу ап-ачыкъ бир ифтира!» демелери керекмей эдими?»

«Ифтираджылар да бу меселеде дёрт шаат кетирселер эди я?

Мадем ки, шаатлар кетиралмадылар, ойле исе олар Аллах янында яланджыларнынъ та озьлеридир.»

«Эгер сизге дюньяда ве ахыретте Аллахнынъ лютуф ве мерхамети олмаса эди, ичине далгъан бу ифтиранъыздан долайы сизге мытлакъа буюк бир азап токъуныр эди.»

«Чюнки, бу ифтираны тильден-тилге бир-биринъизге етиштире, акъкъында билгинъиз олмагъан шейни агъызларынъызда чайнап турасынъыз. Буны муим бир иш санмайсынъыз. Албуки бу, Аллах къатында чокъ буюк бир гуняхтыр».

«Оны эшиткенинъизде: «–Буны лаф этип яювымыз бизге ярашмаз. Сакъын! Бу, чокъ буюк бир ифтирадыр!» десенъиз эди я!»

«Эгер инангъан исенъиз, Аллах, бир даа бунъа ошагъан бир аректни текрарлавдан сизни сакъындырып тенбиелей.»

«Аллах аетлерни сизге изаатлай. Аллах, эр шейни хакъкъы иле билиджи, укюм ве икмет саибидир.»

«Инангъанлар арасында чиркин шейлернинъ яйылмасыны истеген кимселер ичюн дюньяда да, ахыретте де четин бир джеза бар. Аллах билир, сиз бильмезсинъиз.»

«Я сизинъ устюнъизге Аллахнынъ лютуф ве мерхамети олмаса эди, Аллах чокъ шефкъатлы ве мерхаметли олмаса эди, алынъыз не олур эди?..»

«Эй, иман эткенлер! Шейтаннынъ адымларына уйманъ! Ким шейтаннынъ адымларына уйса, бильсин ки, о, эдепсизликни ве яманлыкъны эмир этер. Эгер устюнъизде Аллахнынъ лютуф ве мерхамети олмаса эди, аранъыздан ич бир кимсе асыл темизге чыкъмаз эди. Факъат Аллах истегенини арындырыр. Аллах эшитиджи ве билиджидир.» (эн-Нур, 11-21)

Бу юдже акъикъатлардан сонъ Аллах Ресули -саллаллаху алейхи ве селлем-, тебессюмнен Хазрети Айше анамызгъа:

«–Муджде, эй, Айше! Аллах сени темизге чыкъарды!» деди.

Айше валидемизнинъ темиз ве къабаатсыз олгъаны ает-и керимелернен мейдангъа чыкъарылып анълатылгъанындан сонъ:

«–Меним киби аджиз бир къул акъкъында ает ёлланаджагъыны ич тюшюнмеген эдим. Аллах Ресулининъ юрегине бир ильхам келед-

жек ве меним къабаатсиз олгъаным бойледже, ортагъа чыкъаджагъына инана эдим!..» деп Аллахкъа шукюр этти.

Оны башындан опип, Аллах Ресулининъ янына кетмесине ишарет эткен бабасы Эбу Бекир -радыяллаху анх-къа да:

«–Мен Аллахтан башкъа кимсеге хамд ве шукюр этмем. Меним къабаатсиз олгъаныма ишарет эткен Аллахтыр»- деп назланаракъ, джаны бираз агъыргъаныны ифаде этти.

Бунынъ узерине Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, тебессюм этти. Бир ай девам эткен къасевет, Аллахнынъ лютуф ве мерхамети нетиджесинде биткен эди.

Ифтира атылгъан, Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ къадыны, умметнинъ анасы эди. Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ энъ якъын достунынъ къызы эди. Бу вакъиа пейгъамберлернинъ белялар ве къыйынджылыкълар къаршысындаки кучьлерини косьтерди. Бу, къыяметке къадар ифтирагъа огърагъан заваллыларгъа буюк бир теселли эди.

Шу илим ве тарихий акъикъатларгъа ве Къуран-ы Керимнинъ бу вакъианы айдынлатып «бухтанун азым» (буюк бир ифтира) шеклинде ифаде этип, Хазрети Айше валидемизни темиз ве къабаатсиз олгъаныны мейдангъа чыкъармасына рагъмен, онынъ даа сонъра, Джемель вакъиасындан долайы, оны къабаатлы саймагъа девам эткен, бир къысым тюшюнмеген алчакъ ве ярамай ниетли кимселерге не демек мумкюн?...

Ифтира вакъиасына себепчи олгъан къабаатлы кимселерге, намуслы бир къадынгъа зина этти деп ифтира аткъанларгъа «хадд-и казф» джезасы бельгиленди. Бойледже ифтираджыларнынъ эр бирине сексен чубукъ урулды.

Хазрети Эбу Бекир -радыяллаху анх-, Мыстах адлы бир адамгъа, девамлы ярдым эте эди. Бу ифтира вакъиасында онынъ да ифтираджылар арасында ер алгъаныны корьгенинен, бир даа онъа ве къорантасына яхшылыкъ этмейджегине емин этти.

Бундан сонъра Мыстах ве къорантасы, Хазрети Эбу Бекирнинъ ярдымы кесильгенинен перишан бир алгъа тюштилер. Лякин Дженаб-ы Аллах кене де къулларына мерхаметли эди. Бу себепле яр-

дымнынъ кесилмесининъ артындан шу ает-и керимени назиль этти:

«Аранъыздан варлыкъ ве сервет саиби кимселер, акърабагъа, ёкъсулларгъа, Аллах ёлунда кочь эткенлерге (малларындан) бермейджеклерине емин этмесинлер; багъышласынлар, ферагъат косьтерсинлер. Аллах сизни багъышламасыны истемезсинъизми? Аллах чокъ багъышлайыджы, чокъ мерхаметлидир.» (Нур, 22)

«Еминлеринъизден долайы Аллахны (Онынъ адыны), яхшылыкъ этювинъизге, Ондан сакъынувынъызгъа ве инсанларнынъ арасыны тюзельтювинъизге мани япманъ! Аллах эшитир ве билир.» (Бакъара, 224)

Бу аетнинъ ёлланылмасындан сонъ Эбу Бекир -радыяллаху анх-:

«–Мен эльбетте, Аллахнынъ мени багъышламасыны северим!» деди.

Артындан емин кефаретини берип, эткен хайыр ишине девам этти. Яни озь къызына ифтира аткъан адамгъа ярдымыны кене башлады. Бу да, Хазрети Эбу Бекир -радыяллаху анх-нынъ илим ве иманынынъ чокъ юксек дереджеде олгъаныны косьтерген энъ ачыкъ бир мисальдир.

Душман олардыр, олардан сакъын!

Мунафыкъларнынъ, Мурейси дженкинде чыкъаргъан сачма-сапан ве ярамай лафлары ифтира вакъиасындан сонъ орталыкъкъа чыкъмагъан эди. Мухаджир ве энсардан эки кишининъ арасында чыкъкъан бир тартышма себебинен мунафыкъларнынъ башы Абдуллах бин Убей, мухаджирлерни къаст этип этрафтакилерге:

«–Буларнынъ эткенлерини корьдинъизми? Бизим юртумызда бизден устюн олып, сонъра да бизни танымадылар. Эгер Мединеге къайтсакъ, шерефли, иззетли ве азиз олгъан, янъылгъан ве хор олгъанларны о ерден чыкъараджакълар»,- деди.

О вакъытта динълегенлернинъ арасындан мусульман олгъан Зейд бин Эркам сесленди:

«–Къавми ичинде хор ве алчакъ олгъан сенсинъ! деп, Аллах Ресули Мухаммед -алейхисселям-ны азиз къылгъан эди.»

Меселе Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-ге айтылгъанда, мунафыкълар айткъанларыны денъиштирип, еминлер этип инкяр эттилер. Ойле ки, Хазрети Зейдни яланджыгъа чыкъардылар. Бу вакъиа Хазрети Зейдге, сонъ дередже тесир этти.

Хазрети Умер исе, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ден, Абдуллах бин Убейни ве мунафыкъларны ольдюрмек ичюн изин истеди. Лякин Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем- буюк бир бильги ве икметнен:

«–Я, Умер! Ишнинъ ич аслыны бильмегенлер: «Мухаммед сахабилерини ольдюре!» деп лаф даркъатырлар»,- деди.

Бир къач вакъыттан сонъра мунафыкъларнынъ аллары ает-и керимелерде бойле бильдирильди:

«(Эй, Ресулим!) Мунафыкълар санъа кельгенлеринде: «–Шаатлыкъ этемиз ки, сен Аллахнынъ Пейгъамберисинъ!» дерлер. Аллах да билир ки, сен эльбетте Онынъ Пейгъамберисинъ. Факъат Аллах, о мунафыкъларнынъ яланджы олгъанларыны да бильмектедир.»

«Олар, еминлерини къалкъан этип Аллах ёлундан чыкътылар. Керчектен оларнынъ япкъанлары не фенадыр!»

«Бунынъ себеби, оларнынъ баштан иман этип сонъра инкяр этювлеридир. Бунынъ ичюн юреклери муурьленгендир. Артыкъ олар ич анъламазлар.»

«Оларны корьгенинъ вакъыт къыяфетлери ошунъа кетер. Лаф этселер сёзлерини динълерсинъ. Албуки олар, санки урба кийдирильген кересте кибидир. Эр сесни озь ярарларына тюшюнирлер. Душман олардыр. Олардан сакъын! Аллах оларнынъ джанларыны алсын!... Насыл да бу алгъа келелер?!.»

«Оларгъа: «–Келинъиз, Аллахнынъ Пейгъамбери сизинъ багъышланманъызны тилесин!» айтылгъаны вакъытта башларыны чевирирлер ве сен оларнынъ, буюклик таслаяракъ узакълашкъанларыны корерсинъ!...»

«Оларгъа магъфирет тилесенъ де, тилемесенъ де бирдир. Аллах оларны кесинликле багъышламайджакътыр. Чюнки Аллах, ёлдан чыкъкъан бир джемаатны догъру ёлгъа къавуштырмаз!»

«Олар: «–Аллахнынъ эльчиси къатында олгъанлар ичюн ич бир

шей берменъ ки, дагъылып кетсинлер!» деген эдилер. Албуки, коклернинъ ве ернинъ хазинелери Аллахнынъдыр. Факъат мунафыкълар буны анъламазлар.»

«Олар: «–Ант олсун, эгер Мединеге къайтсакъ, устюн олгъан зайыф олгъанны о ерден мытлакъа чыкъараджакътыр »- дей эдилер.

Албуки, асыл устюнлик, анджакъ Аллахнынъ, Пейгъамберининъ ве (иляхий ёлда олгъан) мусульманларнынъдыр. Факъат мунафыкълар буны бильмезлер.» (Мунафикъун, 1-8)

Иляхий икметлер, мунафыкъларнынъ реиси олгъан Абдуллах бин Убейнинъ Абдуллах адында бир огълу бар эди. О, гонъюльден иман эткен бир мусульман эди. Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ге сонъ дередже багълы эди. О, бабасынынъ япкъанларына чокъ раатсызланып кедерлене, сабыр этип оламай эди. Сонъки вакъиалар да, гонълюнде олгъан бу кедерни баягъы арттыргъанындан, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ге кельди:

«–Эй, Аллахнынъ Ресули! Эгер истесенъ бабамы ольдюрейим!»- деди.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ бунъа изин бермемеси узерине де Ислям ордусынынъ ичинде олгъан бабасынынъ янына чапты ве девесининъ йиплерини тутып онъа сесленди:

«–Кучь ве къувет Аллахкъа ве Ресулине аит олгъаныны айтмагъанынъа къадар сени еринъден къыбырдатмайджам!..»

Мунафыкъларнынъ башы шашты. Бу къадар инсаннынъ ортасында огълунынъ озюне эткен бу арекетини гъурурына къабул эттирип оламады:

«–Шимди сен манъа бу къадар инсан ичинде Мединеге кирмеге изин бермейджексинъми?» деди.

Огълу, буюк бир иман ичинде:

«–Эбет, бугунь инсанларнынъ арасында энъ алчакъ ве энъ азиз ким олгъаныны санъа огретмегендже, сени ёлламайджам. Акъикъатны огренип къабул этмез исенъ башынъы учураджам...» деди.

Мунафыкънынъ аякъ-къолу багъланып къалгъан эди. Огълунынъ айткъанлары япаджакъ къадар керчек олгъаныны анълагъандан

сонъ титреди. Даа эвель айткъанларындан вазгечип, истемеген алда шу акъикъатны айтмагъа меджбур олды:

«–Шаатлыкъ этем ки, устюнлик, къыймет, кучь ве къувет Аллахкъа, Ресулине ве мусульманларгъа аиттир ».

Фасыкънынъ хаберининъ догърулыгъыны араштырынъ!

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- Велид бин Утбени Мусталыкъ огъулларындан зекят топламагъа ёллагъан эди. Велид бин Утбе оларны ачувлы бир алда коре. Джахилие девринде араларында олып кечкен бир къавгъаны хатырлай ве къоркъкъанындан Мединеге къайтып келе. Бу алны Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-ге олгъаны киби дегиль де, башкъа бир шекильде яни оларгъа ифтира этип анълатты:

«–Эй, Аллахнынъ Ресули! Олар динлеринден чыкъкъанлар. Зекят бермедилер. Аз къалды, мени де ольдюреджек эдилер»- деди.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, къызмакънен берабер вакъианынъ себебини огренмек ичюн Халид бин Велидни ёллады. Хазрети Халид кельгенде, олар намаз къыла эдилер. Ишнинъ аслыны огренип зекятларыны алды ве Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-ге келип вакъианы анълатты.

Бу вакъытта Аллах, эм Ресулининъ бу арекетини керчек ве догъру олгъаныны бильдирмек, эм де бутюн мусульманларнынъ къайсы бир мевзуда араштырма япмадан укюм бермемелерине дикъкъатларыны чекип вахий ёллады:

«Эй, иман эткенлер! Эгер бир фасыкъ сизге бир хабер кетирсе, онынъ догърулыгъыны араштырынъыз! Ёкъса, бильмеден бир джемааткъа яманлыкъ этерсинъиз де, сонъунда япкъанынъызгъа пешман олурсынъыз.»

«Эм билинъ ки, аранъызда Аллахнынъ эльчиси бардыр. Эгер о, бир чокъ ишлерде сизге уйса эди, къасеветке тюшер эдинъиз. Факъат Аллах, сизге иманны севдирген ве оны сизинъ гонъюллеринъизге синъдирген. Куфюрни, фасыкълыкъны ве исьянны да сизге чиркин косьтерир. Иште, догъру ёлда олгъанлар булардыр.» (Худжурат, 6-7)

Базы вакъыт эсасы догъру олмагъан бир хабер агъыздан-агъызгъа кечип даркъалмасы мумкюн. Базан бойле хаберни догъ-

русёзлю кимселерде даркъатмалары мумкюн. Бойле вакъытта бильмемиз керек ки, темели ве эсасы олмагъан бир хаберни яймакъ да инсандан месулиетни талап этер. Чюнки хабернинъ сабит ве догъру олгъаны алда, бундан бир къоркъуладжакъ шей ве харам догъмаса да, менфийликте къул хакъкъына кирмек ве гъыйбет киби буюк бир гунях ишлемек къоркъусы бардыр. Бу себепнен исбаты олмагъан ве ривает ёлунен кельген ачыкъ ве сабит олмагъан хаберлерге къаршы эр вакъыт мукъайытлы олмакъ керек.

ХУДЕЙБИЕ АНЪЛАШМАСЫ (ХИДЖРИЙ 6 СЕНЕ)

Фетихлернинъ анахтары

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, корьген бир тюшю узерине мусульманларны Кябени зияретке ве тавафкъа давет этти. Бу даветни къабул эткен бинъ дёрт юз сахабисинен берабер хиджретнинъ алтынджы сенеси Зилькъаде айынынъ биринджи базарэртеси кунюнде Меккеге ёл алдылар. Дженк ичюн кетмегенлери себебинден янларына тек ёлджу силяхы алдылар. Етмиш къадар да къурбанлыкъ деве алып кеттилер.

Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, микъат мааллеси олгъан «Зюль-Хулейфе»ге кельгенлеринде ихрамгъа кирип умреге ниет эттилер. Асхаб-ы кирам да ойле япты. Юксек сеснен тельбиелер айтылмагъа башланды. Гонъюллер, Кябе-и Муаззамагъа бир ан эвель къавушувнынъ асретинен яна эди. Маневий бир эдджан ве иляхий севги, адым-адым мусульманларны о ерге якълаштырмакъта эди.

Лякин мусульманларнынъ Меккеге догъру ёлгъа чыкъкъанларындан хабер алгъан къурейшлилер де шашыладжакъ бир раатсызлыкъ ве теляш дуймагъа башладылар. Озьара топланып мусульманларны Меккеге кирсетмемеге къарар бердилер. Халид бин Велид ве Икриме бин Эбу Джехиль къумандандлыгъында алель-аджеле азырлангъан эки юз кишилик бир орду ёлгъа чыкъты.

Оларнынъ бу теляшларына къаршылыкъ Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, озюне эльчи оларакъ ёллангъан Хузаа къабиле-

сининъ реиси Будейльге келюв макъсадыны анълатып бойле деди:

«–Биз бу ерге дженк этмек ичюн кельмедик. Макъсадымыз Бейтуллахны (кябени) зиярет этмектир. Умредир. Къурейшлилер девамлы дженклер нетиджесинде ёрулдылар. Истеселер барыш этмеге истерим. Къабул этселер гузель! Акси такъдирде Аллахкъа емин этерим ки, олюнджеге къадар оларнен дженклеширим.»

Будейльден сонъра Урве кельди. Къайткъанында къурейшлилерге:

«–Эй, къурейшлилер! Ант олсун, мен бир чокъ къырал корьдим. Амма мусульманларнынъ Пейгъамберлерине олгъан юксек багълылыкъ ве урьметлерини ич бир миллетте корьмедим. Оны енъип оламазсынъыз деп къоркъам!» деди.

Лякин мушриклер, Урвени динълемейип баскъын этмек ичюн бир топ аскер ёлладылар. Орду мусульманлар тарафындан эсирге алынгъан олса да Аллах Ресули -саллялмаху алейхи ве селлем-, дженк ичюн кельмегенини, тек умре япып къайтмакъ ниетинде олгъанлары анълашылсын деп, эсир алгъан мушриклерни сербест этти.

Бу арада мушриклерден бир къач эльчи даа келип кетти. Лякин ич биринде де кесин бир нетидже чыкъмагъанындан, бу кере Хазрети Пейгъамбер -саллялмаху алейхи ве селлем-, Осман -радыяллаху анхны Меккеге, мушриклернен корюшип, меселени чезмек макъсадында ёллады.

Хазрети Осман, Ресулюллахнынъ эмирине уйып аман Меккеге кетти. Мушриклерге ниетлерининъ умре этип къайтмакъ олгъаныны анълатты. Бунъа бакъмадан мушриклер, кене де изин бермедилер. Хазрети Османгъа:

«–Эгер истесенъ сен таваф этменъ мумкюн!..» дедилер.

Лякин озюни Аллахкъа ве Ресулине адагъанлардан олгъан Хазрети Осман:

«–Хазрети Пейгъамбер Кябени таваф этмегендже, мен де этмем! Мен Бейтуллахны, тек онынъ артында турып зиярет этерим...» деп Аллах Ресули -саллялмаху алейхи ве селлем-ге олгъан багълылыгъыны бильдирди.

Бу лафлар себебинен Осман -радыяллаху анх-нынъ арткъа къай-

тувы кечиккенинден, оны ольдюргендирлер деп тюшюндилер.

Бунынъ узерине мусульманларнен мушриклернинъ арасындаки вазиет кергинлешмеге башлады. Аллах Ресули -саллялллаху алейхи ве селлем- аман асхабыны топлап:

«Анълашылды, мушриклернен дженклешмегендже бу ерден кетмейджекмиз!» деди.

Артындан Аллах ёлунда джанларыны бермек ичюн бутюн сахабеден беят (сёз бемек) истеди. Къадын-эркек бутюн мусульманлар:

«Аллах Ресулининъ гонълюнде не мурады ве истеги олса, онынъ узерине беят этем»- деп Ресулюллахнынъ бу истегини севе-севе ерине кетирдилер.

Аллах ёлунда олюнджеге къадар дженклешмеге сёз бердилер. Хазрети Пейгъамбер -саллялллаху алейхи ве селлем-нинъ мубарек къолларындан тутып беят эттилер. Беятнынъ сонъунда Аллах Ресули -саллялллаху алейхи ве селлем-, бир къолунен башкъа къолуны тутып:

«–Бу да Османнынъ беятыдыр!» диерек, Осман -радыяллаху анхкъа олгъан севгисини ифаде этти.

Бир терекнинъ астында этильген бу беяткъа, «Беятюр-Ридван» я да «Худейбие Беяты» деп айтылды. О кунь бир мунафыкътан башкъа бутюн сахабилер беят эткен эдилер.

Бу беят, асхаб-ы кирамнынъ, Аллахнынъ юдже рызасыны къазанмаларына весиле олгъандыр:

«Ант олсун ки, о терекнинъ тюбюнде санъа беят эткенлеринде Аллах, о муминлерден разы олгъандыр. Юреклеринде олгъанларыны бильген, оларгъа хузур ве сукюнет бергендир...» (Фетх, 18)

Джанларыны феда этмек шартынен этильген бу беятны мушриклер эшиткенлеринде, шашыладжакъ бир теляшкъа тюштилер. Бойле джиддий япылгъан иш мушриклернинъ юреклерине сонъ дередже къоркъу къойгъан эди. Аман барышмагъа къарар берип, Сухейль бин Амрни Хазрети Пейгъамбер -саллялллаху алейхи ве селлем-ге ёлладылар.

Бунынъ узерине Хазрети Пейгъамбер -саллялллаху алейхи ве селлем- де, Хакъ Таалянынъ «Олар барышкъа янашсалар, сен де онъа янаш!» эмирине уйып арекет этти. Мушриклернинъ биринджи макъ-

сады, о сене мусульманларгъа умре эттирмемек эди. Бунынънен берабер барышнынъ агъыр корюнген бир такъым шартлары да бар эди. Узун девам эткен тартышмалар нетиджесинде барыш шартлары къабул этильди.

Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, анълашувнынъ шартларыны язмакъ вазифесини Хазрети Алиге авале этти. Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ эмирини динълеп, Али -радыяллаху анх-, башта «Бесмеле-и Шерифе»ни язаджакъ эди, амма Сухейль къаршы кельди. Ерине: بِاسْمِكَ اللَّهُمَّ язылды.

Бу ифаденинъ артындан Сухейль, «Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем- Аллахнынъ Ресули» джумлесининъ язылмасына да къаршы чыкъты ве:

«–Сенинъ Аллахнынъ Ресули олгъанынъны къабул этсек эди, сеннен дженклешир эдикми? Бугунь Кябени зиярет этменъизге къаршы олур эдикми?» деди.

Бунынъ узерине барыш шартларынен разы олмагъа истемеген сахабилер яхшы ачувландылар. Хазрети Али -радыяллаху анх-, къолундаки къалемини ташлап:

«–Аллахкъа емин этерим ки, мен «Аллахнынъ Ресули» джумлесини силип оламам, я Ресулюллах!..» деди.

О вакъыт Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, Сухейльге:

«–Сиз инанмасанъыз да мен Аллахнынъ пейгъамберийим»- деди ве «Аллахнынъ Пейгъамбери» деп язылгъан джумлени мубарек къолларынен сызды, ерине Мухаммед бин Абдуллах адыны яздырды.

Бу шейге чыдап оламагъан Хазрети Умернинъ о куню гонълюндеки иман джошкъусы толып-ташкъан эди. Оны зорнен тынчландыргъан эдилер. Хазрети Эбу Бекирден башкъа, къалгъан сахабилернинъ аллары да айны Хазрети Умернинъки киби эди. Даа да десенъ анълашманынъ биринджи маддеси оларакъ Меккеден зорнен къачып оларгъа сыгъынгъан Эбу Джендельнинъ, шартнамени имзалагъан залым бабасына къайтарылмасы, оны бир къат даа арттыргъан эди. Бундан хабери олгъан Эбу Джендель сонъ дередже кедерли бир шекильде:

«–Мени текрар о залым атешлернинъ ичине атаджакъсынъызмы?» деп, юреги парчалангъан эди.

О вакъыт Аллах Ресули -саллялллаху алейхи ве селлем-, Эбу Джендельге:

«–Я, Эбу Джендель! Сабыр эт! Аллах санъа ве сенинъ кибилерге бир фетих къапысы ачаджакътыр. Аллахдан умютинъни кесме! Биз, мусульманлар енъильмейджекмиз. Ялынъыз биз Къурейшнен къаршылыкълы бир барыш ве анълашма яптыкъ. Онынъ укюмлерини бозмакъ бизлерге ярашмаз!» деп онъа теселли берди.

Магълюбиет киби корюнген бу анълашмада Хазрети Умернинъ, пейгъамбернинъ эмирине рагъмен озь тюшюнджелерини беян этмесине Хазрети Пейгъамбер -саллялллаху алейхи ве селлем-:

«Мен Аллахнынъ пейгъамберийим, Онъа исьян этип, къаршы кельмем. Ярдымджым Одыр!» деди.

О кунь мушриклернен япылгъан Худейбие анълашмасында алынгъан къарарлар, мусульманларнынъ зарарына киби корюне эди. Ойле ки, Фетих суреси назиль олды. Бу иштеки юксек икметлер ве мудделер бильдирильди. Сонърадан анълашылгъанына коре магълюбиет киби корюнген бу анълашма ачыкъ бир зафер ве гъалебе экен...

Хазрети Пейгъамбер -саллялллаху алейхи ве селлем- башта изаатламакътан аджиз олгъан бу къыскъа вакъиа, анджакъ эки йылдан сонъ ачыкъкъа чыкъты. Керчектен бу анълашмада эльде этильген барыш нетиджесинде бир чокъ кимсе Ислямнен шерефленген, эки йыл девамында, мусульман олгъанларнынъ сайысы, о вакъыткъа къадар мусульман олгъанларнынъ сайысындан кечти.

О сене мусульманлар умре этип оламайджакълар, я да базы агъыр ве зор шартларгъа белли бир вакъыт сабыр этмеге меджбур оладжакъ эдилер, факъат бунынъ артындан келеджек къазанч даа буюк оладжакъ эди. Чюнки бу анълашманен Ислямны ресмий бир дин олгъаны танылгъан эди. Бир йыл сонъра Кябе зиярет этиледжек эди. Арап къабилелеринден истегенлер мусульманларнынъ имаесине кечмелери мумкюн оладжакъ эди. Бу исе, Къурейшнинъ сайысынынъ эксилюви ве Ислям даветининъ де раатлыкънен япылувы де-

мек эди.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ бу барышны сечювининъ себеплеринден бири де Меккеде о вакъыт мусульман олгъан, лякин буны анъламакъ кереклигини дуймагъан бир чокъ кимсенинъ булунмасы эди. Шает, мушриклернен араларында бир дженк чыкъса эди, булар белли олгъаны такъдирде оларнынъ ольдюрильмек ихтималы бар эди.

Нетидже оларакъ «Бир рахмет пейгъамбери» олгъан Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, Меккеде ве башкъа арап къабилелери арасында янъы мусульман олмасы мумкюн олгъан инсанларгъа бу арекетинен корюнмеген, гизли хаберлер бере, оларны Ислямгъа якълаштыра эди. Албуки, бунынъ нетиджеси келеджекте ачыкъ бир шекильде корюнгедир.

Иште, булар киби ве даа сайысыз бир чокъ икметлер себебинен Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, шу мадделерге имза къойды:

1. Анълашманынъ муддети он йылдыр.

2. Мусульманлар Кябени бу йыл зиярет этип оламайджакълар, бу зиярет келеджек сене япыладжакъ. Зияретке кельгенлер, Меккеде учь кунь къаладжакъ, о вакъыт ичинде мушриклер Меккенинъ тышына чыкъаджакълар, мусульманларнен алякъа къурмайджакълар.

3. Къурейшлилерден бириси мусульман олып да, Мединеге сыгъынгъаны такъдирде артына къайтарыладжакъ, лякин Мединеден Меккеге сыгъынгъанлар къайтарылмайджакъ.

4. Башкъа арап къабилелери истеселер мусульманларгъа, истеселер къурейшлилерге къошулмалары мумкюн.

Анълашма япылгъан сонъ Сухейль огълуны алып, буюк къуванчнен Меккеге къайткъанында, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- де, асхабына бойле дей:

«–Айды, артыкъ къурбанларынъызны кесинъиз ве башларынъызны тыраш этинъиз!...»

Лякин сахабе-и кирамдан ич бир кимсе бу эмирни ерине кетирмек ичюн еринден турмады. Олар сырыны чезип оламагъанлары бир меселенинъ ислери арасында кедерли ве къайгъылы эдилер.

Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, эмирини учь кере текрарлады. Кене де кимсе еринден къыбырдамады. Бу аслында бир исьян я да къаршылыкъ косьтермек дегиль, Кябени зиярет этмек истегининъ ве иштиякъынынъ юреклерни якъувы нетиджесинде даа янъы япылгъан анълашманынъ лягъу этильмеси ичюн аз да олса умют беклемелери эди. Ёкъса, эр бири бир кунь эвель Аллах Ресулине:

«Аллах Ресулининъ гонълюнде не истеги олса, онынъ узерине беят этем» деп беят эткен эдилер.

Асхабынынъ бу арекети узерине Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- де, сонъ дередже кедерленген эди. Юреги къайгъылы бир шекильде къыйметли къадыны Умму Селеменинъ чадырына кетти. Бойле алны Умму Селемеге бильдиргенинде о, Аллах Ресулини теселли этип шу эмиетли сёзлерни сёйледи:

«–Эй, Аллахнынъ Ресули! Сиз, асхабынъызгъа ич бир шей айтмайып «Къурбанларынъызны кесинъиз; тыраш олунъыз!» дединъиз. Бу алда, олар озьлерине кучь олгъан бир агъырлыкънынъ тесиринден кедерленген олсалар да, сизинъ япкъанларынъызгъа уяджакълар; оларны багъышланъыз!»

Бу фикир танышмасындан сонъ чадырындан чыкъкъан Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, лаф этильгени киби арекет этти. Бу алны корьген сахабилер, анълашманынъ денъишмейдджегини анъладылар ве эписи Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ япкъанына уйдылар. Къурбанларыны кестилер, сачларыны тыраш эттирдилер.

Бундан сонъ Мединеге арекет этильди. О вакъытта «Фетих суреси» назиль олды:

«(Эй, Ресулим!) Догърусы биз санъа, ап-ачыкъ бир фетих бердик.»

«Бойледже Аллах, сенинъ кечкен ве келеджек гуняхынъны багъышлайджакъ; санъа олгъан ниметини тамамлайджакъ ве сени (даима) догъру ёлгъа къавуштыраджакъ.»

«Ве санъа шанлы бир зафернен ярдым этеджектир.» (Фетих, 1-3)

Бу аетлер, мусульманларгъа Худейбиенен бирликте ачылгъан зафер къапыларынынъ муджделери акъкъында хабер бере эди. Муджделер яваш-яваш керчеклешмеге башлады:

Этрафтаки къабилелер, Ресулюллахнынъ Кябени зиярет этмек ичюн япкъан бу ёлджулыкъкъа чыкъкъан вакътында, буны «къайтылмасы олмагъан бир ёлджулыкъ» деп адландыргъан эдилер. Лякин Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ энъ уфакъ бир заргъа огърамадан къайткъаныны корьгенлеринен, теляш ичинде келип ондан багъышлав истедилер. Аллах Тааля оларнынъ бу алыны ает-и керимелерде бойле анълата:

«Аслында сиз, Пейгъамбер ве муминлер, къоранталарына бир даа дёнмейджеклер беллеген эдинъиз. Бу сизинъ гонъюллеринъизге гузель корюнди де яман занда булундынъыз ве элякетни хакъ эткен бир джемаат олдынъыз.»

«Ким Аллахкъа ве Ресулине иман этмесе, бильсин ки, биз, кяфирлер ичюн акъылдан азгъан бир атеш азырладыкъ.» (Фетх, 12-13)

Эки къат арткъан берекет

Худейбие барыш шартларына тыш тарафындан бакъып къувангъан мушриклер, аслында фаркъына бармайып мусульманларнынъ ёлларыны къапаткъан бутюн маниаларны ортадан алгъан, ве бу маниаларны озь къаршыларына къойгъан эдилер. Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем- ден башкъа, аман эр бир сахабининъ де буны озь зарарларына олгъан киби корип къабул этмеге янашмамалары исе, мушриклернинъ козьлерини бир къат даа перделеген, ве буюк бир мувафакъиет къазангъанлары тюшюнджесинен, анълашув шартларыны ич чекинмеден имзалагъан эдилер. Лякин башында сыры мусульманларгъа биле къапалы олгъан бу барышнынъ керчек нокътасы ве гъалебеси, оларнынъ шартнамеге уйгъанларынен, яваш-яваш ортагъа чыкъмагъа башлады.

Биринджи нетидже оларакъ мусульманлыкъ тез бир шекильде яйылмагъа башлады. Ойле ки, Худейбиеден Мекке фетхине къадар мусульман олгъанларнынъ сайысы, Худейбиеге къадар кечкен он

докъуз йыллыкъ Ислямий давет нетиджесинде мусульман олгъанларнынъ сайысындан тамам эки кере чокъ эди.

Бу берекетни энъ башындан бильген Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, Худейбие анълашмасынынъ шартларына сонъ дередже риает эте, ондаки тевсиелерден де истифаде этмектен артта къалмай эди. Албуки, базы Меккели мусульман къадынларнынъ Мединеге сыгъынмалары узерине мушриклернинъ мевджут олгъан истеклерини ве шартларыны къабул этмедилер. Чюнки анълашмадаки мадде, тек эркеклерге аит эди. Затен Аллах да къадынларнынъ теслим этильмемесини эмир эте эди:

«Эй, иман эткенлер! Мумин къадынлар хиджрет этип сизге кельген вакъытта, оларны имтиан этинъ! Аллах оларнынъ иманларыны даа яхшы билир. Эгер сиз де оларнынъ инангъан къадынлар олгъанларыны огренсенъиз, оларны кяфирлерге кери къайтарманъ! Булар оларгъа хелял дегиль. Олар да буларгъа хелял олмазлар. Оларнынъ (къоджаларнынъ) сарф эткенлерини (мехирлерни) кери беринъ. Мехирлерини оларгъа берген вакътынъызда оларнен эвленменъизде сизге бир гунях ёкъ. Кяфир къадынларны (исе) никяхынъызда тутманъ, сарф эткенинъизни истенъ! Олар да сарф эткенлерини истесинлер. Аллахнынъ укмю будыр. Аранъызда О укюм этер. Аллах билиджидир, икмет саибидир.» (Мюмтехине, 10)

Бу арада Эбу Басир адлы мусульман олгъан бир Меккели де Мединеде гизленген эди. Лякин Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, анълашувгъа коре оны мушриклерге теслим этмеге меджбур эди. Эбу Басир де, башта Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ бу арекетине бир мана бермейип:

«–Мени путларгъа тапмагъа къайтармакъ истейсинъизми?»- сёзлеринен, таджипленгенини косьтерген эди.

Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-, онынъ гонълюни котерип, шойле теселли берди:

«–Эй, Эбу Басир! Биз сёзюмизни бозып оламаймыз. Амма сен бираз сабыр эт; Аллах Тааля, санъа ве сенинъ кибилерге эльбетте бир селямет ве къуртулыш ёлуны косьтереджектир.»

Бу сёзлерден сонъра Эбу Басир, сесини чыкъармайып пейгъам-

бернинъ укюмине боюн эгди. Бутюн мусульманларнынъ алларыны тюшюнип, мушриклерге теслим олмагъа меджбур олды.

Лякин о, Меккеге дегиль, олюмге алып кетиле эди. Бундан хабери олгъаны ичюн, фырсат олгъанда, оны алып кеткенлерге ёлда уджюм этип джаныны къуртарды. Адамлардан бирисини ольдюрди, башкъасыны махсус къачырды. Сонъра Мединеге къайтты. Къачыргъан мушрик де Мединеге келип Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-ден кене оны къайтарылмасыны талап этти. Бу сефер Эбу Басир:

«–Эй, Аллахнынъ Ресули! Сиз мени буларгъа теслим этмекнен анълашмагъа риает эттинъиз. Амма мен джанымы къутардым»-деди.

Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ айткъан сёзлериндеки икметни тез анълап, Мединеден чыкъты. Денъиз ялысында Меккенен Шам арасында Ис денильген бир ерге ерлешти. Къыскъа бир вакъыттан сонъ о мекян тарафсыз бир ер олып, бир гизленюв ерине чевирильди. Эбу Джендельнинъ де къуртулып гизленген бу ерде мусульманларнынъ сайысы чокъ вакъыт кечмеден учь юзге етти. Меккелилернинъ Шам тиджарет ёлу техликели олды. Бунынъ узерине Меккели мушриклер, чаресиз къалып Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ден бу хусустаки мадденинъ лягъу этильмесини истедилер. Яни Меккеден мусульман олып къачкъанларнынъ Мединеде къабул олунмасыны риджа эттилер. Бойледже, мусульманларнынъ зарарына олгъан бир мадде, къыскъа вакъытта файдаларына олды.

ХИДЖРИЙ 7 СЕНЕ

Укюмдарларны Islямгъа давет этюв

Худейбие анълашмасындан сонъра Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, бутюн инсанларгъа ёллангъан бир «Ресуль» оларакъ дюнья девлетлерини ве къомшу укюметлерни Ислямгъа давет этти. Иляхий эмир де буны бильдире эди:

«(Эй, Ресулим!) Де ки: Эй, инсанлар! Керчектен мен сизинъ эпинъизге, коклернинъ ве ернинъ саиби олгъан Аллахнынъ пейгъамберийим...» (Араф, 158)

«Эй, Ресуль! Раббинъден санъа эндирильгенини (бутюн инсанларгъа) теблигъ эт! Эгер буны этмесенъ, Онынъ (санъа берген) пейгъамберлик вазифесини этмеген олурсынъ! Аллах сени инсанлардан къорчалайджакътыр...» (Маиде, 67)

«Биз сени бутюн инсанлар ичюн бир муждедджи ве Аллахнынъ азабынен къоркъутыджы олмакъ узьре ёлладыкъ. Лякин инсанларнынъ пек чокъу буны бильмезлер.» (Себе, 28)

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ, дюнья девлетлерини ве къомшу укюметлерни Ислямгъа давет этюви, язылы бир мектюп шеклинде ола эди. Буларнынъ энъ белли олгъанлары алты я да секиз мектюптир. Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-, эр бир мектюпни, сахабилерден бирисине берип ёллагъан эди.

Византия укюмдары Гераклиюсге мектюпни Дыхъетул-Кельби адлы асхаб кетирген эди.

628 сенеси фарсларгъа къаршы дженклешкен Византия укюмдары Гераклиюс гъалебе къазаныпп, Шамда булуна эди. Бу ерде

онынъ къолуна Хазрети Пейгъамбер -саллеллаху алейхи ве селлем-нинъ оны Ислямгъа давет эткен мектюби кечти. Бу мектюп онынъ дикъкъатыны зияде озюне чеке ве бу давет насыл бир шей олгъаныны огренип, бильмеге истеди. Византия укюмдары бу мевзуда суаль сорамакъ ичюн Хазрети Пейгъамбер -саллеллаху алейхи ве селлем-нинъ ватандашларындан базыларыны янына кетирильмесини эмир этти. О вакъытларда Хазрети Пейгъамбер -саллеллаху алейхи ве селлем-нинъ энъ шиддетли ве буюк душманларындан бириси олгъан Эбу Суфьян да, Меккели тиджаретчилернинъ башында олып, Шамгъа кельген эди. О заман хиджретнинъ 6-нджи сенеси эди, ве Хазрети Пейгъамбер -саллеллаху алейхи ве селлем-нен къурейш къабилеси, анълашув алында эди. Гераклиюснинъ адамлары оларгъа раст келелер ве оларны укюмдарнынъ къаршысына чагъыралар. О вакъыт Гераклиюс ве адамлары, Иляда, яни Бейтюль-Макъдисте эдилер. Гераклиюс оларны хузурына давет этти ве бир терджиман кетирильмесини эмир этти. Гераклиюснинъ эмири узерине, терджиман:

«– «Мен Пейгъамберим» деген бу адамгъа акърабалыкъ тарафындан энъ якъын олгъанынъыз ким?» деп сорады.

Эбу Суфьян:

«–Энъ якъыны меним!» деди.

Бунынъ узерине Гераклиюс:

«–Оны ве аркъадашларыны яныма чагъырынъ! Ялынъыз, мен онынънен лаф эткенимде, достлары къатында олсунлар!» деди.

Сонъра терджимангъа шойле деди:

«–Буларгъа айт; мен бу адам акъкъында ондан (Эбу Суфьяндан) базы шейлер сорайджам. Манъа ялан айтса, «Ялан айта!» десинлер!»

Албуки: Ант олсун, достларым ялан айткъанымны анда-мында сёйлерлер деп утанмаса эдим, онынъ акъкъында ялан айтар эдим!.» деген Эбу Суфьян, сонъки лафларыны бойле анълатты:

Бундан сонъ Гераклиюснинъ манъа берген биринджи суали бу эди:

«–Ичинъизде онынъ сою насыл?»

Мен:

«–Онынъ ичимизде сою пек буюктир!» дедим.

«–Ичинъизден, бу сёзню ондан эвель айткъан ич кимсе олгъан эдими?» деди.

«–Ёкъ эди..» дедим.

«–Къартбаба-къартаналары арасында ич султан-падишалар олгъан эдими?» деди.

«–Ёкъ!» дедим.

«–Онъа инанып уйгъан, халкънынъ юксек мертебели инсанларымы, ёкъса фукъарелерми?» деди.

«–Факъир-фукъарелер»- дедим.

«–Онъа инангъанларнынъ сайысы, чокълашамы, ёкъса эксилеми?» деди.

«– Чокълаша…» дедим.

«–Араларында, онынъ динине киргенден сонъ бегенмейип булниндан къайткъан бармы?»- деди.

«–Ёкътыр!» дедим.

«–Бу фикирлеринден ве лафларындан эвель оны ич яланджылыкъта къабаатлагъан эдинъизми?» деди.

«–Ёкъ!» дедим.

«–Ич сёзюнде турмагъан вакъты ола эдими?» деди.

«–Ёкъ! Берген сёзюни эр вакъыт тута, лякин биз шимди онынънен бир анълашув ичиндемиз. Бу вакъыт ичинде не этеджегини бильмеймиз!» дедим.

(Эбу Суфьян айтты ки: «–Оны яланламакъ ичюн арагъа къошаджакъ бундан башкъа сёз тапып оламадым!..»)

«–Онынънен ич дженклештинъизми?» деди.

«–Эбет» - дедим.

«–Бу дженклер насыл битти?» - деди.

«–Базы вакъыт о бизни енъди, базы вакъыт биз оны!» дедим.

«–Айтынъыз, сизге нелер эмир эте?» деди.

«–Бизге: «Ялынъыз Аллахкъа ибадет этинъиз, ич бир шейни Онъа ортакъ къошманъыз; аталарынъызнынъ ибадет эткен путларны терк этинъиз!» дей. Бизге намазны, догърулыкъны, намуслы олмакъны ве сой-акърабалыкъ багъларымызгъа сайгъы этмемизни эмир эте»- де-

дим.

Бунынъ узерине Гераклиюс терджимангъа:

«–Онъа айт; Онынъ союны сорадым; ичинъизде союнынъ пек темиз олгъаныны айттылар. Пейгъамберлер де затен бойле, къавимлеринде сойлары догъру ве темиз олгъанларындан ёлланылыр.

Аранъыздан ондан эвель бу иддиада булунгъан башкъа кимсе бар эдими, деп сорадым. Ёкъ, дединъ. Ондан эвель бойле фикирлерде олгъан бир башкъа кимсе олса эди, ондан нумюне ала дер эдим.

Аталары арасында ич султан ве падишалар бар эдими, деп сорадым. Ёкъ, дединъ. Эгер аталары арасында султан олгъан бириси олса эди, бабасынынъ зенгинлигини къайтармагъа чалыша, дер эдим.

Бу иддиада булунмандан эвель, онынъ ич ялан айткъаныны эшиттинъизми, деп сорадым. Ёкъ, дединъ. Мен билем ки, инсанларгъа къаршы ялан айтмагъан бир кимсе, Аллах акъкъында да ялан айтып оламаз!

Онъа уйгъанлар, юксек мертебели кимселерми, ёкъса фукъарелерми, деп сорадым. Факъир олгъанлар деп айттынъ. Затен, башта пейгъамберлерге уйгъанлар да бу табакъадаки кимселердир.

Онъа инангъанлар чокълашамы, эксилеми, деп сорадым. Чокълашалар, дединъ. Хакъ динлернинъ бир хусусиети де, инангъанларнынъ чокълашмасыдыр.

Араларында онынъ динине киргенден сонъ, бегенмейип де growth—

жакътыр. Затен, мен бу пейгъамбернинъ келеджегини биле эдим, факъат сизден оладжагъыны тюшюнмей эдим. Онынъ хузурына барып оладжагъымы бильсем, онынънен корюшмек ичюн эр тюрлю къыйынджылыкъларгъа къатланыр эдим. Янында олса эдим, аякъларыны ювар эдим....»

Ондан сонъра Гераклиюс, Дыхье васытаджылыгъынен ёллангъан Хазрети Пейгъамбернинъ мектюбини истеди. Мектюпни кетирген адам, оны Гераклиюске берди. О да окъуды.

Мектюп ичинде шулар язылгъан эди:

Аллахнынъ къулу ве Ресули Мухаммедден, Ромалыларнынъ буюги Гераклиюске!.

Хидаетке, догъру ёлгъа уйгъанларгъа селям олсун!

Мен сени Islamгъа давет этем. Ислямгъа кир ки, селяметке эрирсинъ ве Аллах да санъа мукяфатынъны эки къат берсин! Эгер къабул этмесенъ, чифтчилернинъ гуняхы сенинъ бойнунъадыр.

«Эй, китап эхли! Сизнен бизим арамызда ортакъ олгъан бир сёзге келинъиз: Аллахтан башкъасына табынмайыкъ; Онъа ич бир шейни ортакъ къошмайыкъ ве Аллахны ташлап, бир биримизни иляхлаштырмайыкъ! Эгер олар кене де юзь чевирселер, иште, о вакъыт: «Шаат олунъ ки, биз мусульманлармыз!» денъ!» (Ал-и Имран, 64)

Эбу Суфьян дер ки:

«Гераклиюс айтаджагъыны айткъан ве мектюпнинъ окъунмасы сонъуна еткен сонъ, о ерде бир шамата котерильди ; сеслер юксельди. Бунынъ узерине бизни тышкъа чыкъардылар. Аркъадашларыма айттым:

«–Эбу Кебшенинъ (Ресулюллах -саллаллаху алейхи ве селлемнинъ лагъапларындан бири) огълунынъ иши онъундан кельди. Бакъынъыз, Бени Асфар султаны (Гераклиюс) биле ондан къоркъа!..» Иште, о вакъыттан башлап, онынъ якъында мувафакъиетке иришеджегине олгъан инамымны ич бир вакъыт джоймадым. Ве сонъунда Аллах, манъа да Ислямны насип этти...» (Бухарий, Китабуль-джихад, Баб, 102)

Иран Кисрасына ёллангъан давет мектюбини Абдуллах бин Хузафе алып кельген эди. Лякин Кисра даветни Гераклиюс киби къа-

бул этмеди. Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ ады мектюпте онынъ адындан эвель язылгъанына синъирленип, о мубарек мектюпни парча-парча этти. Эльчини де акъаретледи. Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, бу хаберни эшиткенинен:

«–Кисранынъ девлети де бойле парча-парча оладжакъ!» деди.

Албуки, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ бу муджизеси, «хулефа-и рашидин» девиринде керчеклешти ве Кисранынъ топракълары тамамынен мусульманларнынъ къолларына кечти.

Аллах Ресулининъ давет мектюби ве оны кетирген Пейгъамбер эльчисини энъ яхшы шекильде къаршылагъан Хабешистан къыралы Неджаши олды. Умейр бин Умейе васытасынен Неджашиге берильген мектюпте Ислямгъа даветнен берабер Хазрети Мерьем ве Хазрети Иса акъкъында да къыскъа бир бильги бар эди. Неджаши Ислям дини акъкъында даа эвель Хабешистангъа хиджрет эткен мусульманлардан аз-чокъ эшиткен эди. Бу мевзуда эвельден мусбет бир ал ве арекет косьтерген Неджаши, ёллангъан давет мектюбинен иман уфукъларына къанат ачты. О вакъыт янында олгъан Эбу Талибнинъ буюк огълу Хазрети Джафернинъ къаршысында келиме-и шехадет кетирип мусульман олды. Сонъра Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ истегине коре о ердеки мухаджирлерни эки гемиге отуртып ёллады. Айрыджа Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-ге, иман эткенини бильдирген бир мектюп ёллады. Мектюпте бойле айтыла эди:

«Аллахнынъ Ресули Мухаммед -салляллаху алейхи ве селлем-ге Неджаши тарафындан.

Я, Ресулюллах! Санъа селям олсун, Аллахнынъ рахмет ве берекети де. Озюнден башкъа ич бир илях олмагъан Аллах, мени Ислямгъа къавуштырды.

Я, Ресулюллах! Хазрети Исанынъ алыны анъгъан мектюбинъиз манъа келип етти. Ернинъ ве кокнинъ Раббине емин этем ки, Хазрети Иса да озь акъкъында айткъанынъыз шейлерден фазла бир шей айтмагъандыр. Онынъ давети де эп айткъанынъыз кибидир. Бизге даветте огреткенинъиз Ислямнынъ эсасларыны огрендик. Эмдженънинъ огълу (Джафер Тайяр)нен улькемизге, диярымызгъа

хиджрет эткен, кочькен, сахабилеринъни мусафир эттик. Мен шаатлыкъ этем ки, сен Аллахнынъ Ресулисинъ. Сёзюнъде садыкъ ве догърусынъ. Хакълыгъынъ ве догърулыгъынъ танынгъан, тасдикъ олунгъан кимсесинъ.

Я, Ресулюллах! Мен санъа, сенинъ темсильджинъ олгъан эмдженънинъ огълу васытасынен беят эттим, сёз бердим. Онынъ къаршысында алемлернинъ Рабби олгъан Аллахкъа теслим олдым, инандым. Санъа огълум Уринаны ёллайым. Тек озюме саибим, эгер санъа кельмемни истесенъ эй, Аллахнынъ Ресули, аман келирим. Мен шаатлыкъ этем ки, айткъанларынъ хакъ ве керчектир. Эй, Аллахнынъ Ресули, санъа селям олсун!..»

Мысыр велиси Мукъавкъыс да, Аллах Ресулининъ даветини хош къаршылады. О, сонъ бир пейгъамбер даа чыкъаджагъыны биле эди, лякин оны Шам тарафларындан чыкъаджакъ деп беллей эди. Бу тюшюндже, онынъ акъикъаткъа инанмасында юрегинде перде олды ве Мукъавкъыс иман этмеди. Лякин мектюпни кетирген Хатыб бин Эбу Бельтеанен чешитли эдиелер, бахшышлар, бир минек ве эки джарие ёллады. Аллах Ресули -саллйаллаху алейхи ве селлем-, бу джариелерден бирисини Хассан бин Сабитке никяхлагъан, башкъасыны да озюне никяхлагъан эди. Аллах Ресулининъ Ибрахим адындаки огълу бу къадынындандыр. Хазрети Пейгъамбер -саллйаллаху алейхи ве селлем-нинъ Аллахнынъ истегинен керчеклештирген бу эвлилиги де, сиясий бир макъсаткъа таянгъандыр. Бу вакъиа Мысырлыларгъа пек эйи, мусбет тесир эткен, ве келеджекте япылгъан Ислям-Византия дженклеринде византиялыларнынъ ялынъыз къалмаларына себепчи олгъан эди. Бойлеликле, Ислям ордусы заферге даа эмин бир шекильде иришкен эди.

Шам арапларынынъ укюмдары олгъан Харис де Шуджа бин Вехб тарафындан кетирильген Пейгъамбер мектюбине сайгъысызлыкъ косьтерген эди. Ойле ки, мусульманларгъа къаршы дженк япмакъ ичюн Византия императорындан изин истеди. Лякин император буны къабул этмеди.

Емаме къыралы Хевзе де Селит бин Умейр тарафындан кетирильген иляхий даветни къабул этмеди. Къыскъа бир вакъыттан сонъ гъафлет ве перишанлыкъ нетиджесинде ольген эди.

Бу даветлер Мединеден башлап, бутюн дюньягъа яйылмагъа башлагъан Ислямнынъ биринджи адымлары олгъан эди. Бунынънен берабер Арабистан ярым адасында джанлангъан Ислям, кунькуньден яйылмагъа девам этти. Буюк заферлернинъ сагълам темеллери, шахсен Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлемнинъ мубарек къолларынен къоюлмакъта эди.

ХАЙБЕРНИНЪ ФЕТХИ (ХИДЖРИЙ 7 СЕНЕ)

Хыянет ве фитнеджи еудийнен сонъки токънашув

Мусульманларнен Меккели мушриклер арасында япылгъан Худейбие анълашмасындан сонъ мусульманларгъа олгъан мунасебет денъишкен эди. Мушриклернинъ бу тавыр ве арекетлерине Хайбер еудийлери де къошулгъан эдилер. Бир вакъыттан сонъра эвель сюргюн этильген еудий къабилелери Хайберде буюк бир фитне атешини якътылар. Оларгъа Гъатафан къабилеси де къошулгъанынен, эп бирликте ярамай ниетлерини ортагъа чыкъармакъ ичюн арекетке кечтилер. Мединеге бир орду ёлламакъ къарарына кельдилер.

Еудийлернинъ бу арекетлери узерине Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, сахабилеринден Абдуллах бин Реваханы барыш ичюн Хайберге ёллады. Лякин олар барышны къабул этмеге истемедилер. Бу себептен Аллахнынъ Ресули –салляллаху алейхи веселлем- асхабына Хайбер дженкине чыкъыладжагъыны илян этип:

«–Бизлернен тек джихатны истегенлер кельсин!..» деди.

Чюнки дженкнинъ олмасы муакъкъакъ эди. Башкъа тарафтан Медине, Хайбернен Мекке арасында ерлешкен эди. Долайысынен не вакъыт мушриклернен бир дженк япылса, Хайбер мусульманлар ичюн буюк бир зарар ве техлике ача эди.

Пейгъамбернинъ эмири узерине сахабилер, севине-севине сефер даветини къабул эттилер. Лякин Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, асхабыны джихаткъа чагъыргъанда, Худейбиеге къошулмагъанларны ордугъа къабул этмеди. Чюнки даа эвельки дженклер-

де араларына гъанимет макъсадынен кирген мунафыкъларнынъ энъ зор ве къыйын вакъытларда кетирген зарарлары ве япкъан хыянетликлери, иман ордусынынъ баягъы ипранмасына ве зайыфлашмасына себеп олгъан эди. Шимди де айны кимселер, зенгин еудийлернинъ козьлерни къамаштыргъан байлыкъларындан бир пай алмакъ тюшюнджесинен дженкте иштирак этмеге истей эдилер. Бунынъ ичюн Худейбие сеферине къошулмагъа истемегенлернинъ истеклери денъишти. Затен Аллахнынъ эмири де бу акъкъында эди:

«(Эй, Ресулим! Оларгъа) де ки: Сиз асыл бизим пешимизе тюшмейджексинъиз!» (эль-Фетих, 15)

Аллах Ресули -саллыллаху алейхи ве селлем-, ордусынен берабер арекет эткенинде, эр дженкте олгъаны киби мубарек агъызы бу дуаны текрарлай эди:

«Я, Раббий! Сен коклернинъ ве ерлернинъ, шейтанларнынъ ве янълыш ёлда олгъанларнынъ, рузгярнынъ ве савургъанларнынъ Раббисинъ! Аллахым! Биз сенден бу мекяннынъ ве анда яшагъанларнынъ яхшылыгъыны истеймиз! Зарарларындан да санъа ялварырмыз!»

Ресулюллах -саллыллаху алейхи ве селлем-, ордусыны Гъатафан ве Хайбер арасындаки Раджи денильген ерге ерлештирди. Бойледже, араларында анълашкъан эки къабиленинъ бир-бирлерине ярдым этмек ичюн бирлешмелерине маниа олды. Албуки, Хайбер еудийлерининъ ярдым истемеси узерине арекетке кечкен Гъатафанлылар, оглерининъ кесильгенини корип, къоркъу ичинде артларына къайттылар. Бойледже, дженкке ялынъыз озьлери кирмеге меджбур олгъан Хайбер еудийлери де, къалелерине сакъланмагъа меджбур олдылар.

Къамачав бир къач кунь девам этти. Мусульманларнынъ аш ве сувлары битмек узьре эди. Дженк шартлары баягъы зорлашкъан эди. Бу вакъытта Аллах Ресули -саллыллаху алейхи ве селлем-, бойле буюрды:

«–Ярын байрагъымны ойле бир кимсеге береджем ки, онынъ эллеринен Аллах, Хайбернинъ фетхини башлайджакъ. О кимсе, Аллахны ве Ресулини север; Аллах ве Ресули де оны север!..»

Эртеси кунь байракъны бермек ичюн Хазрети Алини чагъырт-

ты. Козьлери агъыргъаны ичюн къолтукъларына кирип кетирдилер. Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, Али -радыяллаху анх-нынъ бу алыны корьгенинен, онынъ агъыргъан козьлерине шифа дуаларыны окъуп, мубарек нефесинен уфледи. Аллахнынъ арсланы Хазрети Али Аллахнынъ ярдымынен шифаланды. Бундан сонъ Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-, онъа зырх кийдирип, байракъны бергенде бойле буюрды:

«–Я, Али! Айды илерле! Башта оларны Ислямгъа давет эт! Эгер бу даветинънен бир киши мусульман олса, бу санъа къызыл девелер берильмесинден даа хайырлыдыр!..» (Теджрид терджимеси, X, 280)

О кунь еудийлернинъ энъ намлы дженкчилери ольдюрильди. Хайбер фетх этильди. Хайбернинъ секиз къалеси бар эди. Булардан эки данеси ич дженк этмейип, къалелерини теслим эттилер. Бойледже, пейгъамберимизнинъ муддеси керчеклешти. Бу дженкте еудийлер докъсан учь адам гъайып эттилер, мусульманлардан он беш адам шехит олды.

Хайбер заферинден сонъ еудийлер озь ерлеринде чалышып, тапкъан кярларынынъ ярысыны бермек шартынен ишчи (ярыджы) олып къалмагъа истедилер. Бунынъ ичюн Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, бутюн еудийлерни сюргюн этмеди. Бу берекетли топракъларда чалышып, къазанчларынынъ ярысыны бермелери шартынен еудийлерни ярыджы оларакъ къабул этти. Ойле ки, бу еудийлер, Хазрети Умер деврине къадар бу вазиетте ерлеринде къалдылар.

Хайбер фетхининъ битеджеги вакъытта, Хазрети Джафернинъ башчылыгъында, он алты кишилик хиджрет керваны Хабешистандан Мединеге къайткъан эди. Олар Ресулюллахнынъ Хайберге кеткенини эшитип, ёлларына девам этелер ве Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ге къавушалар. Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-, Хазрети Джаферге:

«–Яратылыш ве ахлякъ итибарынънен манъа не къадар бенъзейсинъ!» деди

Сонъ Хазрети Джаферни башындан опьти ве:

«–Хайбернинъ фетхинеми, Джафернинъ кельмесинеми севиней-

им, бильмейим!» буюрды.

Джафер -радыяллаху анх-, бу гузель сёзлерден чокъ эеджанланды. Гуняхсыз бир бала киби къуванчындан ойнамагъа башлады ве чокъ тесирленди.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, Джафер -радыяллаху анх-нынъ бу алына маниа олмады. Бу къуванч ве севги толу ал, базы тарикъатларда суннет-и такъририе оларакъ къабул этильген, къуванч ве севги вазиетининъ бир ифадесидир. (Мевлевийликтеки зикирде севги алына кельгенден сонъ башлагъан сема арекети де, бу вакъиадан озь менбасыны алгъандыр)

Шаир, Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-ге севгинен толу бу алны не гузель ифаде эте:

Эйлеген ушшакъы шейда даима

Тальатинъдир я, Ресулюллах сенинъ!..

(Я, Ресулюллах! Ашыкъларны (мест этип) ёлларында дели эткен, (эльбетте) сенинъ (Хакънынъ кузгюси олгъан, ве узеринъде нурунынъ парылдагъан мубарек) юзюнънинъ бенъзерсиз гузеллигидир...)

Еудийлер мусульманларгъа зарар кетирмек ниетинден эп вазгечмейлер. Кимсеге бильдирмеден гизли бир план азырлап, Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-ни ольдюрмеге къарар берелер. Заваллы еудийлер, даа якъында япкан хыянетликлери ичюн озьлерини башкъа еудий къабилелери киби сюргюн этмейип багъышлагъан Юдже Пейгъамберге бойле бир шей япмаларынен, бир кере даа озьлерининъ не къадар утанмаз, маскъара бир миллет олгъаныны косьтердилер.

Бу планларыны амельге кечирмек ичюн еудийлернинъ реислеринден бири олгъан Хариснинъ къызы, Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-ни сахабилеринен бирликте зияфетке давет этти. Софрагъа къызартылгъан зеэрли эт къойды. Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, ильк локъманы мубарек агъызларына алыр- алмаз, оны чыкъарып, сахабилерине:

«–Манъа бу этнинъ зеэрли олгъаны бильдирильди; сакъын ашаманъыз!» деди.

Лякин сахабилерден Бишр бин Бера, Ресулюллах -салляллаху

алейхи ве селлем-нинъ ашамагъа башлагъаны ичюн эттен бир парча агъызына алгъан, Хазрети Пейгъамбернинъ этни зеэрли олгъаныны бильдирмесинден эвель оны юткъан эди. Къалгъанлар ашкъа даа башламагъан эдилер.

Чокъ вакъыт кечмеден буны япкъан къадын тутулып Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ янына кетирильди. Къадын бир тарафтан къабаатыны бойнуна ала, башкъа тарафтан, шаат олгъаны муджизенинъ тесиринен иман этип пешман олгъаныны айтты. Багъышланмасыны истеди. Алемлерге рахмет оларакъ ёллангъан юдже мерхамет Пейгъамбери бу къатилликни азырлагъан еудий къадыныны багъышлады.

Амма белли бир вакъыт кечкен сонъ, Бишр бин Беранынъ ольмеси себебинен варислери оны айны шекильде джезаландырылмасыны истедилер. Бойледже, Хариснинъ къызына айны зеэр ичиртилип джезасы берильди.

Мута меселеси

Хайбер фетхи вакътында, даа джахилие девринден къалгъан ве мута никяхы деп билинген вакътынджа эвленюблер ясакъланды. Джахилие никяхы олгъан бу мута никяхы, шу хадис-и шерифнен харам къылынгъан эди:

«Мутаны, талакъ (айрылмакъ), иддет ве мирас харам къылгъан эди.» (Даракъутни)

Мута – бир къадын иле уджрет къаршылыгъында белли бир вакъыт ичюн никяхланмакътыр. Джахилие девринден къалгъан бир никях шеклидир. Мута никяхы, ильк вакъытларда бельгиленген муддетнинъ толмасынен озь кучюни гъайып эте эди. Мирас саиби олмакъ, нафакъа (махкеме къарарынен баласына береджек пара), иддет (беклев вакъты) киби нормаль никяхта мейдангъа кельген хакълар мутада ёкътыр. Бунынъ ичюн Хайбер фетхинден башлап чешитли хадислернен харам къылынгъан эди. Бу акъкъында Хазрети Алиден кельген бир ривает бойледир:

«... Шимди Аллах -джелле джелялюху-, оны къыямет кунюне къа-

дар харам къылгъан эди. Кимнинъ янында мута никяхлы бир къадыны бар исе, артыкъ онъа изин берсин! Оларгъа уджрет оларакъ бергенлеринъизден, ич бир шейни къайтарып алманъ!»

Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, Тебук сеферине чыкъкъанда Сениетул-Ведада раатланмакъ ичюн тохтады. О ерде агълагъан къадынларны корьди ве оларнынъ не ичюн агълагъанларыны сорады.

«–Булар мута япылгъан къадынлардыр!» дедилер.

Бунынъ узерине Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-:

«–Мутаны, Ислямнынъ никях, талакъ, иддет ве мираснен багълы укюмлери харам къылгъан эди!» буюрдылар. (Ибн-и Хиббан)

Бу себепнен, мута ёлунен никяхлангъан къадын, не бирисининъ къадыны, не де джариесидир. Эхл-и суннет алимлери бир фикирге келип, Мута никяхыны зина деп къабул эттилер.

Мутанынъ джемиетте чокъ аджыныкълы ве зарар берген нетиджелери шулардыр:

а) Балаларнынъ зиян этильмеси. Бу балалар, бабасыз буюгенлери ичюн, зинадан асыл олгъан киби, тербиеден узакъ олып буюйджеклер. Къыз балаларда бу фаджиа даа да буюктир.

б) Бабанынъ джинсий якъынлыкъта олгъан къадыны мута я да нормаль никяхнен бильмеден бабанынъ огълу иле къоранта къурмасы мумкюн. Ойле ки, бир бабанынъ, къызынен, къызынынъ къызынен, огълунынъ къызынен, къызкъардашынынъ къызынен, яни озюне никяхнынъ эбедий харам олгъан кимселернен бильмеден берабер олув итимали бардыр. Бу ал, харамларнынъ энъ буюклеринден биридир. Тарихте бунынъ бир чокъ аджыныкълы мисаллери яшангъан эди.

в) Бир къач кере мута япкъан кимсенинъ мирасы пайлашылмаз. Чюнки бу кишининъ мирасчыларынынъ не сайысы, не адлары, не де ерлери белли дегиль.

Мута никяхынынъ кетирген бу харамлар, керчектен чокъ къоркъунчлы ве зарарлыдыр. Несилине зиян этювден башкъа бир шей дегильдир. Мута япылгъан къадыннынъ исе, рухий дюньясында буюк бир етишмемезлик пейда олур. Чюнки кираланмакъ – намуснынъ

сатылмасыдыр. Бу нокъта-и назардан мута бир намус фитнесидир. Ич кимсе, къызынынъ я да анасынынъ мута никяхынен эвленмесине разы олурмы? Иште, бу биле мутанынъ фаджиасыны анълатмагъа етерлидир...

Озьлерини Хазрети Алиге багълы дуйгъан бир къысым инсанлар, мута никяхынынъ Пейгъамберимиз -саллыллаху алейхи ве селлем- тарафындан харам къылынгъаныны Хазрети Али ривает эткен хадисте бильдирильгенине бакъмадан инатланып, бу арекетлеринден вазгечмейип, джахилие адетини девам эттирмектелер.

Башкъа тарафтан Хайбер фетхи вакътында;

Аллах Ресули -саллыллаху алейхи ве селлем-, Мединеге эки куньлюк ёл узакълыгъында олгъан Федекке бирисини ёллады. О ерни дженксиз бир шекильде Ислям топракъларына къоштылар.

Сонъра Хайберден къайткъанларында, еудийлернинъ ёл боюнда ерлешкен «Вадиль-Къура» адлы меркезлери, дёрт куньлюк бир къамачав нетиджесинде фетих этильди. Олар да Хайберлилер киби топракъларында ишчи олып къалмагъа разы олдылар.

Бойледже, Хайбер ве чевресининъ фетхинен мусульманларгъа Мекке фетхининъ ёлу ачылгъан эди.

Айрыджа, Хайбер фетхи вакътында;

Хазрети Пейгъамбер -саллыллаху алейхи ве селлем-, къоджасы дженкте вефат эткен ве тул къалгъан Сафие анамызнен эвленди.

Умретуль-Къаза

Бир йыл эвель ихрамгъа кирилип, амма белли бир себептен япылмагъан умре сонъ япылса, онъа «умретуль-къаза» денилир.

Худейбиеде япылгъан анълашманынъ шартына коре, Аллах Ресули -саллыллаху алейхи ве селлем-, бир йыл сонъра эки бинъ асхабынен умре ямакъ ичюн ёлгъа чыкътылар.

Анълашма шартларына коре мушриклер Меккени учь куньге мусульманларгъа теслим эттилер. Озьлери де дагъларгъа чекилип меракънен мусульманларны сейир этмеге башладылар.

Еди йыллыкъ узун девирден сонъ Кябени корьген мусульман

гонъюллер, эеджаннен эп бир агъыздан:

لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لاَ شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ

اِنَّ الْحَمْدَ وَ النِّعْمَةَ لَكَ وَ الْمُلْكَ لاَ شَرِيكَ لَكَ

деп тельбие кетирдилер.

О девирнинъ шартларына коре Мединеден Меккеге юзлернен километр ёл кечкен, ве Кябенинъ зияретине кельген мусульманлар, болдургъан олмаларына рагъмен Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ тевсиесинен, умрелерини эйбетли бир шекильде ерине кетирдилер. Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, бойле япмаларыны эмир этти ве шойле деди:

«Бугунь озюни Къурейшлилерге кучьлю, къуветли косьтерген кимсеге, Аллах рахмет этсин!..»

Чюнки мушриклер, тепелерден мусульманларны козете эдилер. Шает, мушриклер оларда насылдыр бир ёргъунлыкъ ве джансызлыкъ изини корьселер, чешит лафлар айтып масхара этеджек эдилер. Лякин олар мусульманларда олгъан атикликни ве джошкъунлыкъны корьгенлеринен, айретлендилер ве къоркъугъа тюштилер. Айрыджа о кунь, Биляль-и Хабешининъ Кябенинъ дамына чыкъып окъугъан эзан-ы Мухаммедининъ якъыджы гузель нагъмелери мумин юреклерни джоштургъан, мушриклерни шашкъынлыкъ ичинде къалдыргъан эди.

Учь куньден сонъ Медине-и Муневвереге къайткъанларында эркеснинъ юзюнде айры бир тебессюм бар эди. Биринджи Кябе зиярети эда этильген, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ бир йыл эвель корип мудждесини берген тюшю керчеклешкен эди.

Бу акъикъатны Аллах Тааля, керчеклешкен Хайбер фетхине ишаретлернен бирликте, якъында насип этеджек Мекке фетхини де мудждже къастынен Къуран-ы Керимде шойле бильдиргендир:

«Ант олсун ки, Аллах эльчисининъ руясыны догъру чыкъарды. Аллах тилесе, сиз ишанч ичинде башларынъызны тыраш эткен ве сачларынъызны къыскъарткъан алда, къоркъмадан Месджид-и

Харамгъа киреджексинъиз. Аллах сизинъ бильмегенинъизни билир. Иште, бундан эвель сизге якъын бир фетих берильди.»

«Бутюн динлерден устюн къылмакъ узьре, Пейгъамберини хидает ве хакъ дин иле ёллагъан Одыр. Шаат оларакъ Аллах етер!» (Фетих, 27-28)

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ асхабынен япкъан къаза умреси, Меккелилерге буюк бир тесир япты. Арадан чокъ вакъыт кечмейип Къурейшнинъ буюклеринден, келеджекте Шам фатихи Халид бин Велид, Осман бин Тальха, келеджекте Мысыр фатихи Амр бин Ас киби шахыслар иман эткенлер керванына къошулдылар.

ХИДЖРИЙ 8 СЕНЕ

Бир авуч сахаби язгъан дестан - МУТЕ ДЖЕНКИ

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ Ислямгъа давет ичюн бирер мектюпнен укюмдарларгъа ве велилерге ёллагъан эльчилери, баргъан ерлеринде къыраллар тарафындан акъаретлеген олсалар да, «эльчиге зевал олмаз» къаидесине коре, сагъ-селямет бир шекильде Мединеге къайта эдилер. Лякин булардан Бусра эмири Шурахбильге кеткен Харис бин Умейрнинъ алы фаркълы олды. Насипсиз, залым Шурахбиль, о мубарек сахабини, эльчилик къаиделерине риает этмейип, къаныны тёкип, шехит этти.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, Хазрети Хариснинъ бу шекильде шехит олгъанына пек кедерленди. Ачыкътан-ачыкъкъа Ислямгъа къаршы бир теджавюз укюминдеки бу арекет, мусульманларгъа нисбетен сайгъысызлыкънынъ бир бельгиси эди. Аман учь бинъ кишилик бир орду азырлады. Акси такъдирде Медине Ислям Девлетининъ шерефи аякъ асты этильди деген фикир догъмасы мумкюн эди.

Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, джахилие девриндеки сыныф фаркълылыгъыны ёкъ эткен Ислямнынъ бутюн дюнья ирадесине таянып, сербест этильген къулу Зейд -радыяллаху анх-ны азырлангъан ордунынъ башына къомитан тайин этти. Сонъра шу корьгезмелерни берди:

«Эгер дженкте Зейд шехит олса, къомитанлыкъны Джафер алсын! Джафер де шехит олса, Абдуллах бин Реваха ордугъа къомитан олсун! О да шехит олса, артыкъ мусульманлар араларындан бирини

къомитан этип сечсинлер!...»

Бу сёзлерни дуйгъан бир еудий, корьгезмени бир олюм иляны деп анълады. Сонъра да Хазрети Зейднинъ янына кельди ве онъа:

«–Васиетинъни яп! Эгер Мухаммед пейгъамбер исе, сен онынъ янына къайтып оламайджакъсынъ! Чюнки Бени Исраиль пейгъамберлерининъ де, адларыны бергенлери кишилер дженкте олелер, сагъ-селямет къайтмаз эдилер...» деп бу сечильген инсаннынъ юрегине къоркъу тюшюрмек истеди. Хазрети Зейд бу лафларгъа эмиет бермеди, аксине къуванды.

Еудий бильмей эди ки, Хазрети Пейгъамбер -саллялллаху алейхи ве селлем-нинъ бутюн сахабилери киби Хазрети Зейд -радыяллаху анх- да, шехит олмакъ арзусы ве истегинен янып-туташа эди.

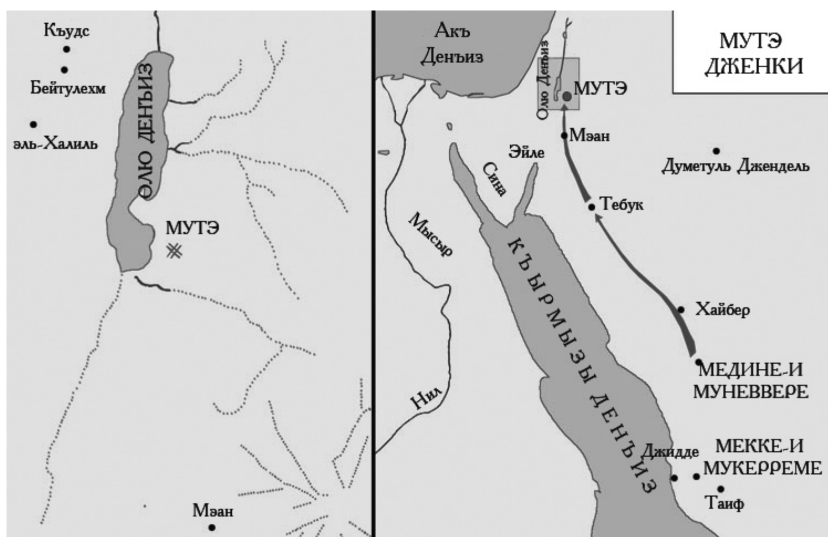

Хазрети Пейгъамбер -саллялллаху алейхи ве селлем-, ордуны Мединенинъ тышында олгъан «Сениетуль-Веда»гъа къадар озгъарып дуаларнен, душман узерине ёллады.

Ислям ордусынынъ арекетинден хабердар олгъан залым Шурахбиль де, Византиялыларнынъ ярдымынен бирликте юз бинъ кишилик бир орду азырлады. (Бир башкъа риваетке коре эки юз

бинъ).

Душманнынъ бу къадар буюк ордусы олгъаны акъкъындаки хаберни Ислям ордусы тек Шам топракъларына киргенлери вакъыт огренди. Бойле бир алны беклемегенлери ичюн озьара фикир таныштылар. Бир къысмы вазиетни Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-ге бильдирип, ондан келеджек эмирге коре арекет этмек тарафдарлары эди. Чюнки душманнынъ кучю мисли ёкъ дереджеде чокъ эди. Тарихта бунъа бенъзеген фаркъ корюнмеген эди. Бу себепнен Аллах Ресулине бу акъкъында хабер этмек истедилер. Амма Абдуллах бин Реваха:

«–Шимди къоркъкъанымыз шей, къолумызгъа кечирмек ичюн ёлгъа чыкъкъанымыз шей дегильми? Биз, душманнен сайы чокълугъына ве кучь устюнлигине бакъып дженклешеджекмизми? Ёкъ! Биз Аллахнынъ бизге ихсан эткен бу диннинъ кучюнен дженклешеджекмиз. Нени беклеп турамыз; бизни беклеген эки гузель нетиджедир: я шехитлик, я да сагъ-селяметликнен бирликте гъалебе!»

Бунынъ ичюн дженкке къарар берильди. Бир авуч Ислям ордусы, Хазрети Зейднинъ къомитанлыгъында козюни къыпмайып, душманнынъ сыраларына уджюм этти. Тевхидге гонъюль бергенлер, шимди де Аллах ёлунда джанларыны берген кимселер шехитлик макъамыны къазана эдилер.

Дженк къызгъын тюс алгъан бир вакъытта Аллах Ресулининъ козь бебеги ве Меккели ильк мусульман олгъан секиз кишиден бири къомитан Зейд -радыяллаху анх-, душман мызракъларынынъ яралары нетиджесинде шехит олды.

Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ эмир эткени киби, санджакъны аман Джафер -радыяллаху анх- алды. О да душманнен къараманджа дженклешти. Къылыч дарбелеринен, эки къолу да кесильди. Ресулюллахнынъ санджагъыны ерге тюшюрмемек ичюн кесильген къолларынен оны коксюне сармагъа чалышты. Бир вакъыттан сонъ о да шехит олды. Хазрети Джафернинъ къальби Аллах ве Ресулининъ севгисинен толу эди. Керчектен бу ёлда джаныны феда этип Аллахнынъ ризасына къавушты.

Невбет Абдуллах бин Ревахагъа кельген эди. О да айны истекнен

санджакъны алып, душман сыраларыны далгъаландырды. Янында олгъанларгъа шойле васиет этти:

«–Шаат олунъыз ки, Мединедеки бутюн зенгинлигимни бейтульмалгъа быракъам!»

Сонъра шехит олгъангъа къадар къараманджа дженклешти.

Абдуллах бин Реваханынъ да шехит олмасы узерине даа янъы мусульман олгъан ве биринджи Ислям дженкине къошулгъан Хазрети Халид бин Велид, санджакъны алып дженкни девам эттирди. О, бир авуч сахабинен, чекертки сюрюси киби чокъ олгъан душмангъа къаршы буюк метанетнен дженклешти.

Бу вакъытта Аллах Ресули -саллялллаху алейхи ве селлем-, месджиднинъ минберинден вакъианынъ бутюн къысым ве алларыны кет-кете асхаб-ы кирамгъа бильдире эди. Дженк мейданы козьлерининъ огюнде эди. О ерде арты-артына керчеклешкен шехадетлерни, кедерли ве гъамлы бир шекильде шойле тарифлей эди:

«Зейд санджакъны къолуна алды... Шимди Зейд урулды, шехит олды. Сонъ Джафер алды... О да шехит олды. Сонъ санджакъны Ибн-и Реваха алды... О да шехит олды...»

Буларны анълаткъан Аллах Ресули -саллялллаху алейхи ве селлем-нинъ гонълюндеки кедери артты, артты ве мубарек козьлеринден инджи данелери киби яшлар тёкюлмеге башлады. Артындан:

«Шимди санджакъны Аллахнынъ къылычларындан бир къылыч къолуна алды...» деп яшлы козьлернен къолларыны ачып Аллахкъа:

«Аллахым! Халид Сенинъ къылычларынъдан бир къылычтыр. Сен онъа гъалебе бер!» деп дуа этти.

Хазрети Халид бин Велид, акъшам олып, ордулар сыраларына чекильгенлерине къадар дженклешти. Гедже де дженк тертибини ве азырлыкъларыны тамамынен денъиштирди. Сагъ тарафта олгъанларны солгъа, сол тарафта олгъанларны сагъ тарафкъа, артта тургъанларны огге, огдекилерни арткъа алды. Эртеси кунь душман къулланылгъан бу дженк усулы къаршысында шашырды. Мусульманларны къуветлендирмек ичюн янъы кучь кельди беллеп, бир къарарсызлыкъ кечирди. Аллахнынъ къылычы Хазрети Халид де, бу шашкъынлыкъ ве къарарсызлыкъны еринде ве яхшы бир шекильде къулланып, бу-

тюн олгъан кучьлеринен шиддетли бир уджюм этти. Бойле апансыздан япылгъан уджюмни беклемеген душман, узерине акъкъан иман селине даянып оламады. Дагъылмагъа башлады. Сонъунда кери чекильмеге меджбур олды. О кунь къолунда, тамам докъуз къылыч парчалангъан Хазрети Халид, бу фырсатны да къулланып озю де душмангъа дуюрмайып ордусыны арткъа къайтарды. Къулланылгъан бу усул онынъ теджрибели къомитан олгъаныны даа бир кере исбатлады. Бойледже, эки орду да гъалебесиз дженкни ташлап артларына чекильген эдилер. Хазрети Халид, ордусыны Мединеге кетирди. Шехит олгъанларнынъ сайысы исе он беш адам эди.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, Хазрети Халиднинъ бу гъалебесини такъдир этти. Оларны, меселени темелинен бильмейип «къачтылар» деп айткъанларгъа да:

«Олар Аллах ёлунда дженктен къачкъанлар дегиль. Текрар уджюм этип дженклешеджеклердир!» деп джевап берди.

Чюнки бу дженкте, сайы джеэтинден пек аз бир орду, буюк бир ордуны къоркъуткъан эди. Аллахнынъ бильдирген шу юдже акъикъат яшангъан эди:

«Нидже аз сайыда бир орду, Аллахнынъ изнинен нидже чокъ сайыдаки ордуны енъгендир. (Эльбетте ки) Аллах, сабыр эткенлернен берабердир.» (Бакъара, 249)

Муте дженки, мусульманларнынъ эхл-и китаптан олгъан христианларнен япылгъан биринджи дженки эди. Учь бинъ кишилик бир иман нуру, юз я да эки юз бинъ кишилик бир батыл кучьни енъип зафер къазанды.

МЕККЕНИНЪ ФЕТХИ (ХИДЖРИЙ 8 СЕНЕ)

Хакъ кельди, батыл йыкъылды

Мединели мусульманларнен Меккели къурейшлилер арасында япылгъан Худейбие анълашмасына коре барыш муддети он йыл эди.

Лякин мушриклер, эр кечкен кунь Ислямнынъ бутюн Арабистангъа яйылмасындан раатсыз ола эдилер. Бунынъ ичюндир ки, яваш-яваш барыш анълашмаларыны бозмагъа башладылар. Вакъыт кечмесинен, барыш мадделерине къаршы сайгъысызлыкъларыны арттырдылар. Ойле ки, озьлерине багълы олгъан Бени Бекир къабилесини къыздырып, Хузаалыларгъа къаршы къойдылар. Озьлеринден базылары да бу ахлякъсыз ве алчакъ джинаетке къошулдылар.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ге багълы олгъан Хузаа къабилесининъ векиллери мусульман эдилер. Оларнынъ узерине уджюм этильгенде намаз анында эдилер. Апансыздан япылгъан уджюм вакътында кими седждеде, кими рукуда, кими къыямда экен шехит этильдилер.

Бу вакъиа акъкъында аман Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ге хабер бердилер.

Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем- хаберни биринджи кетирген Амр бин Салимни динълегенде, мубарек козьлери яшланды. Инджи данелери киби козьяшлары гуль янакъларыны ыслатты. Сонъ дередже кедерленген эди. Теселли ниетинен гъонълю яралы Амргъа:

«–Сен ярдым олундынъ эй, Амр!» деди.

Аман мубарек сахабилеринен олгъан вакъиа акъкъында лаф этип, фикир таныштылар. Алгъан къарарлары – Меккенинъ фетх этильмеси олды. Бу къарарны гизли тутмагъа къарар бердилер. Вакъиа Амр бин Салимге ве ондан сонъ кельген башкъа Хузаа къабилесининъ эйэтине де бу шекильде бильдирильди. Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, оларгъа Мединеге кельгенлерини биле гизли тутмаларыны сёйледи. Бойлеликнен, Мекке фетхи ичюн алынгъан къарар акъкъында душманнынъ хабердар олмасынынъ огю алынгъан эди. Чюнки Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, Меккенинъ къан текюльмеден фетх этильмесини истей эди.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, эр шейге рагъмен мушриклернен араларында япылгъан анълашманы эсапкъа алып, Хузаалыларгъа япылгъан уджюм себебинен Меккелилерге башта серт бир беянат ёллады. Чюнки олар Худейбие анълашмасыны чокъ агъыр бир шекильде бозгъан эдилер. Бунъа коре, я ольдюрильген Хузаалыларнынъ диетлерини берювлери, я Бени Бекир къабилесини къорчалавдан вазгечмелери, я да бу эки теклифни де къабул этмегенлери такъдирде Худейбие анълашмасы лягъу этильмеси керек эди.

Козьлери душманлыкъ ве къангъа толу олгъан мушриклер, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ серт тарзда бильдирген бу учь теклифтен, сонъки маддени, яни анълашманы ресмий лягъу этювни къабул эттилер. О исе мусульманларны Мекке фетхине давет демек эди.

Сонъундан мушриклернинъ акъыллары башларына кельген олса да, иш иштен кечкен, анълашма эки тарафлы оларакъ къапатылгъан ве бозулгъан эди. Вазиетни тюзельтмек ичюн Къурейшнинъ реиси Эбу Суфьян, чаресиз ве бинъ пешман эткен алда Медине ёлларына тюшти.

Онынъ барышны янъыламакъ макъсадынен Меккеден чыкъкъаныны Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, иляхий вахий иле о вакъытта сахабилерине бильдирди.

Затен олып кечкен уджюм джинаетинен матем ве кедер рузгярларынынъ сертлешюви нетиджесинде, Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ эмиринен ич кимсе Эбу Суфьянгъа

юз бермеди. Ойле ки, Хазрети Пейгъамбер -саллйаллаху алейхи ве селлем-нинъ къадынларындан Умму Хабибе, Эбу Суфьяннынъ къызы олгъаны алда, эвине къадар кельген бабасынынъ отурмакъ истегени миндерни биле астындан чекип алды. Эбу Суфьян шашырды.

«–Къызым, миндерни манъамы, мени миндергеми ляйыкъ корьмединъ?»- деп тааджипли бир алда къызындан сорады.

Хазрети Пейгъамбер -саллйаллаху алейхи ве селлем-ге олгъан севгиси девамлы олгъан Умму Хабибе, шойле джевап берди:

«–Бу миндер, Ресулюллах -саллйаллаху алейхи ве селлем-ге аиттир. Бунынъ ичюн сен неджис (темиз олмагъан) бир мушрик оларакъ онъа отурмагъа асла ляйыкъ дегильсинъ!..»

Эбу Суфьян бу джевап къаршысында буз кесильди:

«–Къызым, сен бизден айрылгъандан сонъ бир тюрлю олгъансынъ!..» - деди.

Лякин Умму Хабибе:

«–Ёкъ, Аллах мениИслямнен шерефлендирди...» - деп, бабасына иманнынъ эр шейден юдже олгъан къыйметини хатырлатты.

Эбу Суфьян башта Ресулюллах -саллйаллаху алейхи ве селлем- олмакъ узьре бутюн асхабнынъ япкъан арекети нетиджесинде Меккеге къайтмагъа меджбур олды. Меккеге кельген сонъ:

«–Мен укюмдарларына бу дереджеде багълы бир къавимни раст кетирмеген эдим» деп, таджипленген эди.

Бу арада Хазрети Пейгъамбер -саллйаллаху алейхи ве селлем-, сефер азырлыгъы ичюн эмир берди. Якъындаки къабилелер Мединеде топландылар, узакътакилер исе ёлда ордугъа къошулдылар. Гъает гизли бир шекильде арекет этильди. Душманнынъ, Мединедеки бу арекетли фаалиеттен шубеленмемеси ичюн де Шам тарафларына бир къысым аскер ёлланды. Хазрети Пейгъамбер -саллйаллаху алейхи ве селлем-, эр тарафны къатты незарет астына алгъан эди. Аллахнынъ ярдымынен буюк фетхни къан тёкмеден къазанмакъ макъсат этильген эди.

Бутюн сахабилер де бу гизлиликке риает эткен эдилер. Бедир гъазилеринден Хатыб бин Эбу Бельтеа, Меккеге вакъианы бильдирген бир мектюп язгъан ве бир къадыннен де ёллагъан эди. Бу акъкъын-

да Аллах Ресули -саллаллаху алейхи ве селлем- вахий ёлунен хабердар этильген ве къадыннынъ къаерде олгъаны бильдирильген эди. Хазрети Алинен Зюбейр бин Микдадагъа къадынны якъалап кетирмек вазифеси берильди. Къадын, Ресулюллах -саллаллаху алейхи ве селлем- ишарет эткен ерде якъаланды. Янындаки мектюп алынып, Ресулюллахкъа кетирильди. Мектюпте шойле язылы эди:

«Эй, Къурейш! Аллахнынъ Ресули сизинъ узеринъизге ойле буюк бир кучьнен келе ки, гедже къаранлыгъы киби къоркъунчлы олгъан бу орду сель киби акъаджакътыр. Аллахкъа емин этерим ки, Ресулюллах узеринъизге тек башына кельсе биле Аллах, оны гъалип къыладжакъ, берген вадесини ерине кетиреджектир. Шимдиден чаренъизни бакъынъыз!»

Аслында бу ифаделер, керчекке айкъыры ве хыянетликнен толу дегиль эди. Амма гизли къалмасы керек олгъан бир акъикъат душмангъа бильдириле эди. Бунынъ ичюн Хазрети Пейгъамбер -саллаллаху алейхи ве селлем-, бу ишни япкъан Хатыбны аман янына чагъыртты ве шойле деди:

«–Эй, Хатыб! Буны не ичюн яптынъ?»

Бедир гъазилеринден олгъан Хатыб, буюк бир пешманлыкъ ичинде:

«–Я, Ресулюллах! Янынъызда олгъан мухаджирлернинъ Меккеде къоранта ве малларыны къорчалайджакъ кимселери бар. Меним исе кимсем ёкъ. Мен де бу мектюпнен оларнынъ арасында тешеккюр къазанып къорантамны, бала-чагъамны къорчаламакъ истедим. Ёкъса валлахи, мен оларнынъ джасусы дегилим. Мен бу ишни динимден дёнмек макъсадынен япмадым. Мусульман олгъанымдан сонъ мен, асла куфюрге разы олмам. Валлахи, меним Аллах ве Ресулине олгъан иманым сонъсуздыр. Асла динимни денъиштирмедим...» деди.

Бунынъ узерине рахметнинъ михрабы олгъан Хазрети Пейгъамбер -саллаллаху алейхи ве селлем-:

«–Хатыб кендини догъру къорчлады»,- деди ве оны багъышлады.

Хатыбнынъ бойнуны урмакъ истеген Хазрети Умерге де, Аллахнынъ Бедир дженкинде иштирак эткенлернинъ япкъан хатала-

рыны багъышлайджагъыны хатырлатты.

Бунынънен бирликте Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- тарафындан о арада назиль олгъан ает-и керимелер нетиджесинде Аллах душманларынен достлукъ япмамакъ мевзусында да башта Хатыб олмакъ узьре асхаб-ы кирамгъа эмир берильди:

«Эй, иман эткенлер! Эгер меним ёлумда дженклешмек ве разылыгъымны къазанмакъ ичюн чыкъкъан олсанъыз, меним де душманым, сизинъ де душманынъыз олгъанларгъа севги косьтерип, оларны дост тутманъ! Албуки, олар, сизге кельген акъикъатны инкяр эткенлердир. (Олар), Раббинъиз Аллахкъа инангъанынъыздан долайы Пейгъамберни де, сизни де юртунъыздан чыкъардылар. Мен, сизинъ гизли туткъанынъызны да, ачыкъкъа чыкъаргъанынъызны да энъ яхшы билиджим. Сизден ким буны япар исе, (оларны дост тутса), догъру ёлдан чыкъар.»

«(Билинъиз ки), эгер олар, сизни эльге кечирселер, сизге душман кесиледжеклер, сизге эллерини ве тиллерини яманлыкънен узатаджакълар. Затен (олар, ич шубесиз сизинъ имандан вазгечип де) инкяр этменъизни истемектелер.»

«(Кене билинъиз ки), къыямет куню якъынларынъыз ве балаларынъыз сизге файда бермезлер. Чюнки Аллах, аранъызны айырыр. Аллах япкъанларынъызны корюджидир.» (Мумтехине, 1-3)

Бу ает-и керимелернен, мусульманларгъа бала-чагъа, мал-мульк деп кяфирлернен достлукъ къурмалары ясакълангъан эди. Албуки, Хазрети Нух -алейхисселям- да, иман этмейип сувда богъулгъан огълу Кенан акъкъында Дженаб-ы Аллахкъа сыгъынып:

«–Я, Раббий! О меним аилемдендир!...» деген эди.

Аллах тарафындан:

«–Эй, Нух! О сенинъ аиленъ дегильдир!» эмри кельген эди. Сонъра исе:

«–Акъкъында бильгинъ олмагъан бир шейни менден истеме! Мен санъа джахиллерден олмаманъы васиет этем.» (Худ, 46) ифадесинен, бир даа бойле бир хата япмамасы эмир этильгендир.

Башкъа тарафтан Лют -алейхисселям-нынъ къадыны да, Аллахнынъ эмрине къаршы кельгенлернен къарышып корюшке-

ни ичюн фасыкълашкъан ве Аллахнынъ азабыны къазангъандыр. Долайысынен, Кенаннынъ ве онынъ бир пейгъамбернен олгъан акърабалыкъ багъы, ич бир къыймет ифаде этмегендир.

Хиджретнинъ секизинджи сенеси Рамазан айынынъ онунджы куню Аллах Ресули -саллялляху алейхи ве селлем-, он бинъ кишилик буюк бир иман ордусынен Мединеден айрылды. Джихаткъа кетильгенинден себеп, ёлда ифтар этильди. Сахабилерине де бойле этмелерини эмир этти.

Зуль-Хулейфе денильген ерге кельгенлеринде Хазрети Аббаснен къаршылашты. Даа эвель мусульман олгъан Аббас -радыяллаху анх-, буны гизли тутып Меккеде къалгъан, о ерден Къурейшнинъ вазиетини эр заман Аллах Ресули -саллялляху алейхи ве селлем-ге бильдире эди. Ниает, вакъты кельгенини тюшюнип, о да хиджрет этмек ичюн ёлгъа чыкъты.

Бунъа пек къувангъан Аллах Ресули -саллялляху алейхи ве селлем-:

«–Мен пейгъамберлернинъ сонъу олгъаным киби, сен де мухаджирлернинъ сонъу олдынъ!..» буюрды.

О вакъытта меккелилер, олып-кечкенлерден хаберсиз эдилер. Ислям ордусына Мерруз-Захран мейданына келип къонакъламагъа эмир берильди. Ресулюллах -саллялляху алейхи ве селлем-нинъ эмиринен эр аскер къысымлары айры-айры атеш якътылар. Бу шанлы манзараны корьген душман къоркъугъа тюшти.

Эбу Суфьян, аман Хаким бин Будейльни янына чагъыртып этрафны козьден кечирмек ичюн Меккеден чыкъты. Лякин олар тез арада Ислям аскерлери тарафындан къолгъа алынып, Хазрети Пейгъамбер -саллялляху алейхи ве селлем- Эфендимизге кетирильди.

Хазрети Умер, Эбу Суфьяннынъ ольдюрилмеси ичюн Пейгъамбер -саллялляху алейхи ве селлем-ден изин истеди, амма эмджеси Аббас -радыяллаху анх- онынъ багъышланмасыны истей эди. Буюк теджрибе саиби олгъан Аллах Ресули -саллялляху алейхи ве селлем-, эмджесине хитап этип:

«–Эбу Суфьянны ал; ордунынъ этрафындан кечир! Ислям ордусынынъ шаныны ве буюклигини сейир эттир!...» буюрды.

Бу, Къурейшнинъ реиси олгъан Эбу Суфьяннынъ, мушриклернинъ мусульманларгъа къаршы боштан бошкъа арекет этмелерини токътатмасы ичюн япылгъан бир усул эди. Бойледже, мушриклернинъ къаршы чыкъмамалары да, къан тёкюльмейджегини ифаде эте эди.

Хазрети Аббас, Эбу Суфьянны алып Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ ишарет эткен ерлерине алып барды. О арада Ислям ордусы къысымларгъа болюнген алда арекет этмеге башладылар. Эр керваннынъ иманлы юреклеринден ташкъан сеслери аршкъа къадар юкселе эди. Эбу Суфьяннынъ бу манзара къаршысында козьлери къамашты. Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ керваны кечкенде де къоркъусыны ве шашкъынлыгъыны сакълап оламады ве:

«–Эй, Аббас! Къардашынъынъ огълу, падишалыгъыны не къадар къуветлендирген!...» деди.

Аббас -радыяллаху анх- оны догърултып:

«–Ёкъ, бу падишалыкъ дегиль, пейгъамберликтир...» деди.

Эбу Суфьяннынъ: «Эбет, Эбет» демектен башкъа чареси къалмагъан эди. Сонъ о ерден айрылып Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ янына кельдилер. Алемлернинъ Эфендиси:

«–Эй, Эбу Суфьян! Аля да айтаджакъ вакътынъ кельмедими?»-деп сорады.

Эбу Суфьян, бир аз тюшюнгенден сонъ келиме-и тевхид кетирди. Лякин Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ пейгъамбер олгъаныны тасдикъ эткен джумлени сёйлемеген эди.

Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, текрар сорады:

«–Меним Аллахнынъ Ресули олгъанымны айтаджакъ вакътынъ кельмедими?»

Аллахнынъ Къуран-ы Керимдеки:

«(Эй, Ресулим!) Де ки: Аллахкъа ве Ресульге итаат этинъиз! Эгер юзь чевирселер, муакъкъакъ ки, Аллах кяфирлерни севмез!...» (Ал-и Имран, 32) беянындан да, ялынъыз Аллахкъа иман ве итаатнинъ етерли олмагъаны ачыкъ анълашылмакътадыр.

Долайысынен, тек Аллахкъа я да тек Ресульге иман ве итаат эт-

кен кимселер, аетке коре Аллахнынъ севмегени кяфирлер оларакъ васыфландырылмакътадыр. Бойле кимселернинъ топтан инкяр эткенлерлерден ич бир фаркъы ёкътыр. Чюнки, муим олгъаны, къулнынъ аджиз ве эксик анълайышына коре дегиль, иляхий ираденинъ арзу ве эмири ёлунда иман этмектир.

О алда Аллах Тааля, Ресулине диннинъ бир шарты сайылгъан бу пайны берген ве муминлерге де иманнынъ шарты оларакъ онъа шехадет ве итаатны эмир этмекнен, бугунь бир чокъ дикъкъатсиз кимселернинъ, Ресульге итааты, иляхий беянгъа рагъмен къалдырмакъ демек олгъан суннет-и сенийелерни къабул этмемелери ве сыкъ ве тар анълайышларынен тек «Къуран бизге етер!» демелери, шерефли Къурангъа багълылыкъ ифаде эткен шу сёзлерине биле не къадар терс ве джахиль ве я да хыянеткяране бир арекеттир.

Эбу Суфьян, бу суальге бираз вакъыт истеген олса да, Хазрети Аббаснынъ тенбиесинен келиме-и шехадетнинъ бутюнини гузель сеснен беян этти. Бунынъ узерине Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, онынъ гонълюни алмакъ ичюн Мекке халкъынынъ къоркъмадан эмин оладжакълары ерлерни сайгъанда юрегини Ислямгъа даа да якъынлаштырмакъ ичюн Эбу Суфьяннынъ эвини де къошып шойле буюрды:

«–Ким ки, Месджид-и Харамгъа кирсе, эминдир. Ким ки, эвинден тышары чыкъмаса эминдир. Ким ки, Эбу Суфьяннынъ эвине сыгъынса, о да эминдир!»

Сербест этильген Эбу Суфьян Меккеге къайткъанында Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- де, сахабилерине сонъки сёзюни сёйледи :

«Сизге къаршы апансыздан уджюм япкъанлардан гъайры, ич кимсеге къылыч чекменъиз!»

Бундан сонъ Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, дёрт къолгъа айыргъан Ислям ордусына арекет эмирини берди. Бойледже, Мекке дёрт тарафтан якълашкъан ордунынъ текбир сеслерине толды.

Секиз йыл эвель эки деве ве дёрт кишинен берабер Меккеден кедерли бир шекильде айрылгъан Хазрети Пейгъамбер -салляллаху

алейхи ве селлем-, бугунь Аллахнынъ лютуф ве гузеллигинен он бинъ кишилик буюк ве тантаналы бир кучьнен мубарек шеэрге кирмекте эди. О кунь юртундан чыкъарылгъан, залымлыкъ корьген бир шахыс, бугунь юртуны элине кечирген къараман ве гъалебе къазангъан бир фатих эди. Лякин о, бунынънен асыл кибирге къапылмайып, девесининъ бойну узеринде седжде эткен киби бир шекильде, яни шукюр алында Меккеге кире эди. Асхаб-ы кирамнынъ вазиети де айны эди.

Ислям ордусы ич бир къаршылыкъ косьтергенлернен къаршылашмады. Бу мевзуда Эбу Суфьянгъа нисбетен къулланылгъан усул берекетинен онынъ, Меккелилернинъ мусульманларгъа къаршы чыкъмамалары ичюн гъайрет этмеси нетидже берген, кимсе буюк ве кучьлю Ислям ордусына къаршы чыкъмагъа джесарет этип оламагъан эди. Ялынъыз Халид бин Велиднинъ Меккеге киргени ерде уфакъ бир дженк олгъан, о да тез гъалебенен екюнленген эди.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- Фетих суресини окъуп, асхаб-ы кирамнен берабер Кябе-и Муаззамагъа ёнельди. Девесинден тюшмейип еди кере таваф япкъан сонъ Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-:

«Хакъ кельди, батыл ёкъ олды!..» (Исра, 81) ает-и керимесини окъуп, къолундаки таягъынен Кябедеки путларны девирмеге башлады.

Ялынъыз юксекке ерлештирильген бир путкъа етишип оламагъаныңдан, янында олгъан Хазрети Алиге:

«–Я, Али! Омузыма бас да, шу путны йыкъ!» буюрды.

Лякин Хазрети Али чекинип:

«–Я, Ресулюллах! Буюрынъыз, сиз меним омузыма басынъыз!» деди.

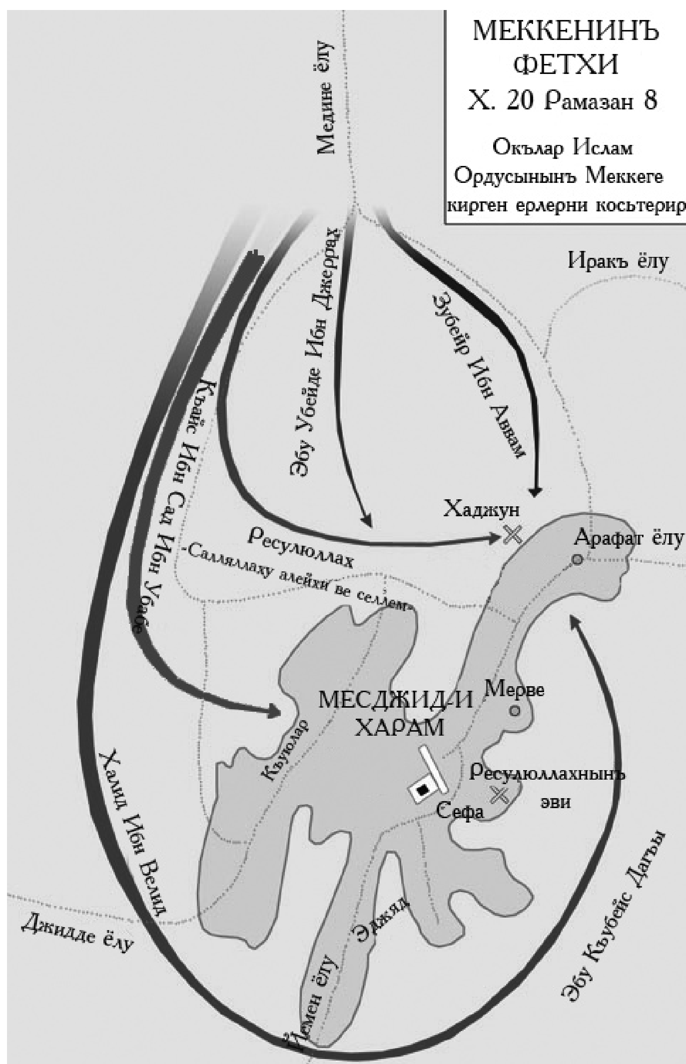

Озюне, ич бир Пейгъамберге берильмеген буюк кучь ве къу-

дрет берильген Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, Хазрети Алининъ омузына басты. Секиз киши еринден котерип оламагъан, Хайбер къалесининъ къапысыны чекип къопаргъан ве къалкъан киби къуллангъан Хазрети Алининъ къоллары ве омузлары, бу иляхий агъырлыкъкъа даянамайып букюлди. Бунынъ узерине Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-:

«–Я, Али! Аллах ёлунда бир пейгъамбер омузына чыкъмакътан чекинме!» буюрды.

Бу эмирни, чаресизликтен ерине кетирген Хазрети Али:

«О мубарек омузгъа чыкъкъаным вакъыт ойле юксельдим ки, башым коклерге токъунгъандыр деп тюшюндим!»-деген эди.

Багъышлама байрамы

Бу арада къурейшлилер Месджид-и Харамгъа толгъан, озьлерине бериледжек укюмни беклей эдилер. Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, тек о ерде олгъанларгъа дегиль, бутюн инсанларны ичине алгъан бутюн дюнья ичюн шу хутбесини сёйледи:

«Аллахтан башкъа илях ёкътыр. Ялынъыз О бардыр. Онынъ ич бир векили ве ортагъы ёкътыр. Аллах вадесини ерине кетирген, къулуна ярдым эткен ве бутюн душманларымызны дагъыткъандыр.

Кябе хызмети ве хаджыларгъа сув дагъытув ишинден гъайры бутюн эски адет ве анълайышлар, мал ве къан давалары, бугунь шу эки аягъымнынъ астындадыр.

Эй, къурейшлилер!

Аллах, сизден джахилиет кибирини, бабаларнен, союнъызнен кибирленювинъизни ёкъ этти. Бутюн инсанлар Адемден, Адем де топракътан яратылгъандыр. (Бу сёзлерден сонъ шу ает-и керимени окъуды:)

«Эй, инсанлар! Догърусу биз сизни бир эркек, бир къадындан яраттыкъ. Ве бир-биринъизнен танышувынъыз ичюн, сизни къавимлерге ве къабилелерге айырдыкъ. Аллах янында энъ дегерлинъиз, Ондан энъ чокъ къоркъкъанынъыздыр. Шубесиз, Аллах билиджидир, эр шейден хабердардыр.» (Худжурат, 13)»

Артыкъ, Мекке Худейбиенинъ бир муджидеси оларакъ багъышланув, барыш, хафсызлыкъ ве хидаетнинъ бир-бирине багълы олгъан руханий бир фетихнен асыл саиплерине, севильген юрегини ачкъан эди. Къыйынджылыкъ, зорлукъ ве кедер толу Мекке асрети де сонъуна кельген эди. Йылларнынъ кедери севинчке денъишкен эди. Иште, бунынъ буюк бир шукюрини ифаде эткен оларакъ тарихнынъ энъ буюк багъышланувыны керчеклештирмек ичюн, Аллах Ресули -саллyаллаху алейхи ве селлем- Мекке халкъына:

«–Эй, Къурейш джемаати! Шимди сизге не япаджагъымны тюшюнесинъиз?» деп сорады.

Къурейшлилер:

«–Биз сенинъ хайыр ве яхшылыкъ япаджагъынъы беклеп, «Хайыр япаджакъсынъ!» деп тюшюнемиз. Сен къолу ачыкъ ве яхшылыкъ саиби бир къардашсынъ! Къолу ачыкъ ве яхшылыкъ саиби бир къардаш огълусынъ!...» дедилер.

Бунынъ узерине Хазрети Пейгъамбер -саллyаллаху алейхи ве селлем- Эфендимиз:

«–Мен де Хазрети Юсуфнынъ къардашларына айткъаны киби:

«Сизге бугунь ич бир къабаат ёкъ! Аллах сизни багъышласын! Шубесиз О, мерхаметлилернинъ энъ мерхаметлисидир»- деп айтам. Айды кетинъиз, артыкъ сербестсинъиз!» буюрды.

Бир башкъа хитабында да:

«–Бугунь мерхамет кунюдир. Бугунь Аллахнынъ, къурейшлилерни Ислямиетнен кучьлендиреджеги, устюн къыладжагъы бир куньдир»- буюрды.

Бунынъ нетиджесинде бир чокъ мусульман къатили ве инсанларны ольдюргенлер биле, хидает шерефине эрдилер.

Ухуд дженкинде Хазрети Пейгъамбер -саллyаллаху алейхи ве селлем-нинъ эмджеси Хазрети Хамзанынъ къатили Хинд де, иманы къаршылыгъында Меккенинъ фетхи куню багъышланувгъа наиль олды. Хинд, Аллах Ресули -саллyаллаху алейхи ве селлем-нинъ артына кечип:

«–Я, Ресулюллах! Мени таныдынъмы?» деди.

Хазрети Пейгъамбер -саллyаллаху алейхи ве селлем- Ухуд джен-

кинден беш йыл кечкенине бакъмадан, Хинднинъ япкъан вахшийлигини унутмагъан эди.

«–Мен о япкъанларынъны ич унутырыммы?» деп джевап берди ве келиме-и тевхиднинъ шаны урьметине Хиндни де багъышлады.

Эбу Джехильнинъ огълу Икриме, энъ белли Ислям душманларындан эди. Меккенинъ фетхинден сонъ Йеменге къачкъан эди. Къадыны мусульман олып, оны Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ янына кетирди. Алемлерге рахмет оларакъ ёллангъан Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, Икримени къуванчлы къаршылап:

«–Эй, озь улькесинден айырылгъан атлы аскер, хош кельдинъ!» деди ве мусульманларгъа кетирген зарарларыны юзюне урмайып, оны да багъышлады.

Хабир бин Эсед де бир Ислям душманы эди. Меккеден Мединеге девенинъ узеринде хиджрет эткенде, къастен Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ къызы Зейнеб -радыяллаху анханы деведен ашагъы итеп йыкъкъан эди. Хазрети Зейнеб юклю олгъанындан баласыны тюшюрген ве агъыр бир шекильде яралангъан эди. Хабир бин Эсед даа чокъ зарар кетиргенлерден эди. Мекке фетхинден сонъ къачмагъа истеди, лякин къачып оламады. Даа сонъ иман этип пейгъамберимизнинъ хузурына кельди. Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, оны да багъышлады.

Чюнки Къуран-ы Керимде:

«(Эй, Ресулим!) Сен афу ёлуны тут; багъышла; яхшылыкъны эмир эт; джахиллерден юзь чевир!» Араф суресининъ 199 аетинде дениле эди.

Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, джанлы бир Къуран эди. Къуран ахлякъы да, энъ гузель бир шекильде онда сейир этиле эди. Озюне махсус бутюн зарарларны ич тюшюнмейип, юректен багъышлай эди. Лякин инсанларгъа хакъсызлыкъ япылгъаны такъдирде, хакъ саиплери озь хакъларыны хелял этмегендже ич раат олмаз эди.

Меккелилер, Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ бутюн инсанларгъа орьнек оларакъ сейир этильген багъышла-

ма байрамынынъ къуванчыны яшаркен, уйле вакъыты кирген эди. Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, эр вакъыт олгъаны киби кене эзан чагъырмакъны Хазрети Билялгъа буюрды.

Билял -радыяллаху анх-, бир заманлар къул оларакъ акъылгъа сыгъмайджакъ къыйынджылыкъ ве зорлукъларгъа «Эхад, Эхад» деп инълегени куньлерини хатырлады. Артыкъ мерхаметсизлик сонъуна эрген эди. Шимди о, сербест эди ве гъалебе къазангъан бир иман ордусынен Меккеде эди. Аллахкъа шукюр этип Кябе-и Муаззаманынъ устюне чыкъты. Юреклерни титреткен нагъмелери ве сёзлеринен эзангъа башлады. Ойле юректен тесирли бир эзан окъуй эди ки, бутюн Мекке дагълары ве коклери бу юдже сеске къапылгъан эди. Коклер тебессюм, ерлер къуванч ве севгиге толды. О кунь окъунгъан эзан-ы Мухаммеди, мусульманларгъа эбедий бир хатыра эди. Бу манзараны корьген мушриклерден бир къачы:

«–Языкълар олсун бизге!... Къуллар къадар да оламадыкъ! Олар нелерге ириштилер, бизлер не алда къалдыкъ?» деп эвель япкъанларына, яни о ангъа къадар акъикъаттан узакъ къалгъанларына пешман эттилер.

Меккелилернинъ бейаты

Уйле намазыны къылгъанларындан сонъ, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- Сафа тепесине чыкъты. Меккелилернинъ беятларыны къабул этти. Башта эркеклер «мусульманлыкъ ве джихад» узре Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-ге беят эттилер. Сонъра къадынлар беят эттилер. Къадынларнынъ беяты мевзусында Аллах Тааля, Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-ге шойле буюргъан эди:

«Эй, Пейгъамбер! Иман эткен къадынлар, Аллахкъа ортакъ къошмамакъ, хырсызлыкъ этмемек, зинада булунмамакъ, балаларыны ольдюрмемек, эллеринен аякълары арасында бир ифтира уйдурмамакъ, яхшы иш япувда санъа къаршы олмамакъ хусусында, санъа кельгенлеринде, оларнынъ беятыны ал; олар ичюн Аллахтан магъфирет исте!..Шубесиз ки, Аллах Гъафурдыр, Рахимдир.» (Мюмтехине,

12)

Къадынларнынъ бeяти, сёзнен ве Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ элини батыргъан бир сув савутына эллерини батырмакъ суретинен керчеклешкен, оларнен эль-эльге тутушып япылгъан беят ич бир заман олмагъан эди.

Эманетни саибине беринъиз!

Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-, Месджид-и Харамгъа киргенинде зем-зем даркъатув вазифесини кене Хазрети Аббаскъа берди. Лякин Кябе хызметини о вакъыткъа къадар эда эткен Осман бин Тальха, Бейтуллахнынъ къапысыны килитлеп, анахтарыны сакълады.

«–Сенинъ Аллахнынъ Ресули олгъанынъны къабул этсем эди, маниа олмаз эдим!» деди.

Бунынъ узерине Хазрети Али -радыяллаху анх- да, онынъ къолундан анахтарларыны зорнен чекип алды ве Кябенинъ къапысыны ачты. Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- де, Кябеге кирип эки рекят намаз къылды.

Даа сонъ Хазрети Али, керчеклешкен бу вакъиа нетиджесинде Хазрети Аббас -радыяллаху анх-нынъ да джесаретлендирювинен Кябе хызметининъ Абдульмутталиб огъулларында бирлештирильмесини Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-ден истеди. Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, башта бу истекни къабул этеджек олса да, ашагъыдаки ает-и керименинъ назиль олмасы узерине бу вазифени текрар Осман бин Тальхагъа берди.

Аллах Тааля буюра:

«Аллах, сизге эманетлерни саиплерине берменъизни, инсанлар арасында укюм эткенинъиз вакъыт адалетнен укюм этменъизни эмир этер. Аллах, сизге бойледже не гузель огютлер бермекте. Шубесиз ки, Аллах эшитиджи, (ве) эр шейни корюджидир.» (Ниса, 58)

Бу ает-и керименинъ энмесинен, аман Хазрети Али Пейгъамбернинъ эмири себебинен анахтарларны Осман бин Тальхагъа теслим этти ве айрыджа ондан багъышлав истеди. Бу ада-

лет къаршысында шашыргъан Осман бин Тальха да, буюк бир къарар ичинде келиме-и шехадет кетирип мусульман олды.

Вакъиада корюльгени киби эманетлернинъ саиплерине берильмеси, чокъ муим бир меселедир. Чюнки, эманетлер саиплерине берильгени вакъыт, шахысларда, къорантада ве джемиетте раатлыкъ ве сакинлик девам эткен, акси вакъытларда исе буюк салтанатлар биле ёкъ олгъандыр. Тарих саифелери бунынъ нидже мисаллеринен толудыр.

Аллах Ресули -саллyаллаху алейхи ве селлем-, бир хадис-и шерифлеринде эманет мевзусынынъ эмиетини ве къыйметини не гузель анълата:

«Эманет саибине берильмегени вакъыт, иште, о заман къыяметни бекле!»

Чюнки эманетнинъ саибине берильмемеси, къыямет аляметлерининъ энъ муимлеринден бирини мейдангъа кетирмектедир.

Бенъзерсиз бир сёзюни тутув

Аллах Ресули -саллyаллаху алейхи ве селлем-, фетихтен сонъ Меккеде он беш кунь къалды. Бу арада энсардан базылары къасеветленип, Хазрети Пейгъамбер -саллyаллаху алейхи ве селлем-нинъ бир даа Мединеге къайтып-къайтмайджагъыны тюшюне эдилер. Чюнки Аллах Тааля, онъа догъып оськен мубарек ве темиз бир ернинъ фетхини насип эткен эди.

Сафа тепесинде дуа этер экен, Хазрети Пейгъамбер -саллyаллаху алейхи ве селлем- Энсар-ы Кирамнынъ бу раатсызлыкъларыны сезди. Дуалары биткен сонъ:

«–Лаф эткенлеринъиз недир?» деп сорады.

Олар да тюшюнджелерини айткъанларында, Аллах Ресули -саллyаллаху алейхи ве селлем-, берген сёзюни тутмакъынынъ орьнеги оларакъ шойле буюрды:

«–Эй, энсар! Ойле бир шей япмакътан Аллахкъа сыгъынырым. Мен сизинъ мемлекетинъизге хиджрет эттим. Аятым аятынъыз; олюмим де сизинъ янынъыздыр».

Бу сёзлерден сонъ энсарларнынъ къасеветлери кечти.

Хунейн дженки

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, Мекке фетхинден сонъ тек Кябедеки путларны дегиль, этрафта олгъанларны да ёкъ этмек ичюн Аллах ёлунда джихат эткен къысымлар тешкиль этти ве оларны ширкнинъ о джансыз ташларыны ёкъ этмеге ёллады. Яни бир тевхид темизлиги башлады.

Лякин бойле алны, Хунейинде яшагъан Хевазин къабилесинен Таифте яшагъан Бени Сакифни къабилеси къабул этмеге истемедилер. Олар мусульманларнынъ узерине уджюм этмеге къарар бердилер. Бунынъ ичюн буюк бир орду азырладылар. Бир олюм-къалым дженкине чыкъкъан киби, эр шейлерини озьлеринен берабер алдылар.

Бу вакъиадан хабердар олгъан Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- де, озь ордусына Меккеден эки бинъ киши даа къошып, оларнынъ узерине юрюш япты. Не икметли бир къадер эди ки, ордуда йылларджа ширк адына мусульманларнен дженклешкен ве оларгъа бинъ бир зорлукъ чектирген Эбу Суфьян да бар эди. Шимди исе, Ислям сыраларынынъ гъалебеси ичюн дженклешеджек эди. Ойле ки, Меккели сексенге якъын мушрик де бу ордуда иштирак эткен эди.

Ислям ордусы эр бакъымдан мукеммель эди. Козь къамаштырыджы бир корюнишнен Хунейнге догъру якълашмакъта эди. Эр кес, шимдиге къадар бойле низамлы ве буюк бир ордунынъ Арабистанда корюльмегенини тюшюне эдилер. Бойле ал, сахабилернинъ гъонъюллерини бир ан кибирге далдыргъан эди.

Оларнынъ: «Бойле бир орду асла енъильмез!» деп, душманны кучьсюз саймалары ве маддий кучьке ёнельмелери, гъалебелерине мытлакъ козьлеринен бакъмаларына весиле олды.

Иште, бу бир анлыкъ кибир ве косьтеришлик, мусульманларнынъ иляхий имтиангъа таби тутулмаларына себеп олды:

Ислям ордусынынъ биринджи къуветлери, Хунейнге кирильген тар ёлдан озьлерине пек ишангъан алда кечкенлеринде, сабанынъ

танъында тузакъкъа тюшюрильдилер. Буюк бир шашкъынлыкъ пейда олды. Мусульманлар, устьлерине ягъмур киби ягъгъан окълар къаршысында чаресиз бир алда къалдылар. Ислям ордусында, шубе ве теляш толу бир дагъыныкълыкъ башланды. Мусульман сыралары арткъа чекильмеге башладылар. Хавазин ве Сакиф къабилелери де оларнынъ пешинден кельдилер.

О къоркъунчлы анда арткъа чекильмеген, девамлы оларакъ душманнынъ узерине юрюген ве минегинен даима огге арекет эткен, озюни душманнынъ ортасына аткъан ялынъыз Аллах Ресули -саллялллаху алейхи ве селлем- Эфендимиз олды. О кунь Ресулюллах -саллялллаху алейхи ве селлем-, бенъзери олмагъан бир йигитлик ве джесюрликнинъ нумюнесини косьтерди. Ойле ки, эмджеси Хазрети Аббас ве Эбу Суфьян -радыяллаху анхума-, онынъ мубарек аятынынъ техликеге тюшмемеси ичюн минекнинъ йипинден тутып, даа чокъ огге кетмесине мания олмагъа арекет эте эдилер.

Башкъа тарафтан, Ислям ордусынынъ дагъылувы девам эте эди. Араларында:

«–Бугунь сиир ве джадылыкъ бозулды» дегенлер олды.

Меккелилерден базыларынынъ арасындан да:

«–Хазрети Пейгъамбер ольди. Араплар эски динлерине дёнеджеклер!» денильген хаберлер яйылды.

О, Хазрети Пейгъамбер -саллялллаху алейхи ве селлем- сагъ эди ве душмангъа къаршылыкъ косьтермекни девам эттире эди. Аллахкъа тевеккюль ве теслимиет алында асхабына шойле сёзлернен сеслене эди:

«–Эй, энсар! Эй, мухаджирлер! Эй, Аллахнынъ къуллары! Бу ерге келинъиз! Мен Аллахнынъ къулу ве пейгъамберийим...»

Сонъ гюр сесли олгъан эмджеси Аббас -радыяллаху анх-къа ишарет этип, Ислям ордусына сесленмеге девам этмесини истеди. Хазрети Аббас да юксек сеснен:

«–Эй, Акъабеде беят эткенлер! Эй, Рыдван тереги астында сёз бергенлер! (Тез келинъиз), Аллахнынъ Ресули бу ерде!..» деп сесленмеге башлады.

Бу даветни дуйгъан сахабилер:

«لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ»

деп Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ янына чаптылар. Бойледже, эскен бир рузгярнен дагъылгъан кобелеклер, текрар озюне чеккен нурнынъ этрафына учып кельмелерине бенъзеген бир гъайретнен Пейгъамберимизнинъ янында саф тутмагъа башлагъан гонъюллер, ичлерине тюшкен къоркъудан къуртарылып, джесаретке къавушкъан эдилер. Яваш-яваш Аллахнынъ лютфунен бутюн Ислям сафлары янъыдан екпаре олды.

Бундан сонъ Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, къолларыны ачып:

«Аллахым! Манъа олгъан зафер ваденъни ихсан буюр!» деп, дуада булунды.

Санки Бедир дженкиндеки киби ерден мубарек эллеринен бир авуч топракъ алып душман сыраларына догъру атты ве сахабилерине:

«–Айды, шимди догърулыкъ ве садакъатнен уджюм этинъиз!» буюрды.

Бу кересинде Ислям ордусы, дженкке янъы башлагъан киби бир кучьнен мушриклернинъ узерине атылды. Япылгъан кучьлю уджюм нетиджесинде къыскъа вакъытта душманны перишан этип, магълюбиетке огъраттылар. Тек дёрт шехит берильген, бунъа къаршы мушриклерден етмиш киши ольдюрильген эди. Душман ойле енъильген эди ки, оларнынъ дженк мейданына кетирген эр шейлери мусульманларнынъ элинде къалгъан эди. Къолларына кечкен гъаниметнинъ ады-эсапы ёкъ эди.

Шубесиз ки, бу юдже Аллахнынъ муминлерге насип эткен буюк бир лютфу ве икрамы эди. Чюнки олар, башта енъильген алда экен, Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ йигитлиги, джесюрлиги, Аллахкъа гонъюлден ялварувы ве дуасы нетиджесинде гъалебеге наиль олгъан эдилер. Аллах Тааля бу акъикъатны Къуран-ы Кериминде шойле беян этмектедир:

«Ант олсун ки, Аллах бир чокъ ерде ве Хунейн дженкинде сизге ярдым этти. Чокълугъынъыз сизге озюнъизни бегендирген, лякин

сизни дагъынувдан къуртарамагъан эди. Ер юзю бутюн кенъишлигине рагъмен, сизге тар кельген эди. Сонъунда (дагъыларакъ) арткъа къачкъан эдинъиз».

«Сонъ Аллах, Ресулинен муминлер узерине сукюнет ве узур дуйгъусыны эндирди; сиз корьмеген ордулар (мелеклер) эндирди де, кяфирлерге азап этти. Иште, бу кяфирлернинъ джезасыдыр». (Тевбе, 25-26)

Албуки, о кунь мушрик сафларында олып, сонъ иман эткенлер, Аллах Таалянынъ муминлерге олгъан бу ярдымыны косьтермек макъсадынен, озьлерине о ангъа къадар ич корюнмеген кимселернинъ уджюмде булунгъанларыны шашкъынлыкънен айдынлатып, тарифлеген эдилер.

Хунейн дженкинде гъалебе къазангъан Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, къачкъан душманнынъ пешине тюшмелерини эмир этип, эсир ве гъаниметлерни де Джиранеге берди. Гъалебени толусынен къазанмакъ ичюн Эбу Муса эль-Эшарининъ эмджеси Эбу Амир эль-Эшарининъ къумандасыны Эвтас мекянына ёллагъан сонъ, озю къалгъан Ислям ордусынен бирликте Таифке ёнельди.

Эвтас дженки

Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем- бир къысым ордунен Таифнинъ узерине юрюмеси себебинен, Эвтас дженкинде иштирак этип оламагъан эди. Бу дженкте Ислям ордусынынъ къуманданы Эбу Амир эль-Эшари шехит олгъан, буна къаршылыкъ душман къуманданы да ольдюрильген эди. Дженкте эмджесининъ шехит олмасы узерине къуманданлыкъны озь къолуна алгъан Эбу Муса эль-Эшари уджюмни мукеммель бир шекильде идаре этип, гъалебе къазангъан, Ислям байрагъыны Эвтаста далгъаландыргъан эди.

Таиф къамачавы

Хиджаз больгесининъ дюнья дженнети сайыла биледжек бир шеэри олгъан Таиф, бир тепе узеринде къурулгъан къавий бир къалеге саип эди. Бу юзден Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ эмринен япылгъан къамачав пек къыйын ве зор бир шекильде кечти.

Бу къамачав, бир вакъытлар Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-ге япылгъан залымлыкънынъ аджысыны алмакъ дегиль, Хунейн дженкининъ бир девамы эди. Чюнки Хунейнден къачкъанлар, оларнынъ яш реислери Малик бин Авфнен берабер эписи Таиф къалесинде сакълангъан эдилер. Бени Сакифнен берабер янъы бир мудафа дженкине азырлангъан эдилер.

Къамачавда чешит дженк усулларындан файдаланылгъан ве янъы дженк васыталары къулланылгъан эди. Лякин Таиф чокъ къавий бир къале олгъаны ичюн, япылгъан уджюмлерге гъает яхшы даянды. Башкъа тарафтан, душманны къаленинъ тышына чыкъармакъ мумкюн олмады. Ойле ки, Халид бин Велид оларны къаледен чыкъармакъ ичюн:

«Ичинъизде кендисине ишангъанлар олса, дженклешмеге чыкъсын»,- деди.

Таифлилер: «–Санъа къаршы чыкъаджакъ кимсе къалемизде ёкъ!» деп, къаледен бир кимсени тышары чыкъармадылар.

Бунынъ узерине Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-:

«–Душман тильки киби инине кирип сакълангъан. Артыкъ озь алларына ташланылса, олардан бир зарар кельмез!»- деп къамачавнынъ токътатылмасыны эмир этти. Чюнки о, дженк тарафдары дегиль, бир рахмет ве давет Пейгъамбери эди. Меккелилер киби Таифлилернинъ де хидаетке эрмелерине весиле олмакъны истей эди. Ве чокъ вакъыт кечмеден къамачав токътатылды.

Аллахнынъ Ресули -саллялаху алейхи ве селем-:

«Я, Раббий! Бени Сакифке хидает насип эт! Оларны бизге ёлла!...»- деп Аллахкъа ялварды ве дуа этип о ерден айрылды.

Бу къмачавнынъ о девир ичюн эмиети буюк олгъан эди. Аллах

Ресули -саллуллаху алейхи ве селлем- къаледеки къулларгъа мусульман олгъанлары такъдирде сербестликке къавушаджакъларыны ваде эткен эди. Бунынъ узерине бир чокъ къул душман сыраларындан къачып, Ислямны сечкен ве хидаетке эрген эдилер.

Гъаниметлерни пайлаштырув

Таиф къамачавыны токътаткъан Аллах Ресули -саллуллаху алейхи ве селлем-, Ислям ордусынен бирликте гъаниметлер ве эсирлер топлангъан Джиранеге кельди. Бу арада Эбу Муса эль-Эшари де Эвтас дженкинде гъалебе къазаныП о ерге кельген эди.

Ислям ордусы бутюн душманларыны битараф эткен эди. Артыкъ невбет гъаниметлерни пайлаштырмагъа кельген эди. Япылгъан къамачав нетиджесинде йигирми дёрт бинъ деве, къыркъ бинъ сыгъыр, беш бинъ кило агъырлыгъында алтын ве кумюш эльге кечкен, айрыджа алты бинъ киши эсир алынгъан эди.

Гъаниметлерни пайлаштырмагъа башламадан эвель, Аллах Ресули -саллуллаху алейхи ве селлем- шойле буюрды:

«Янында гъанимет малы олгъанлар, инеден ипине къадар не бар исе чыкъарсынлар! Яхшы билинъиз ки, гъанимет малында хыянетте булунмакъ, саиби ичюн къыямет кунюнде атештир!..»

Бу арада Хазрети Пейгъамбер -саллуллаху алейхи ве селлем-ге эсирлернинъ арасында сут къардашы Хазрети Шейманынъ олгъаныны хабер эттилер.

Ресулюллах -саллуллаху алейхи ве селлем-, аман оны янына чагъыртып, устюндеки урбасыны Хазрети Шейманынъ астына тёшеди. Бадиеде берабер оськенлери бу къыйметли сут къардашына, буюк бир сайгъы косьтерип, шефкъатнен муамеле этти. Онъа истесе янында къалмакъны, истесе къабилесине къайтмасыны теклиф этти. Къарт бир къадын олгъан Хазрети Шейма, къабилесине къайтмагъа изин сорады. Аллах Ресули -саллуллаху алейхи ве селлем-, чешитли эдиелернен оны юртуна ёллады.

Бундан сонъ Хазрети Пейгъамбер -саллуллаху алейхи ве селлем-, гъаниметлернинъ пайлаштырылмасыны белли вакъыткъа къа-

дар даа узатты. Бунынъ икметини анълап оламагъан теслимиетлери зайыф олгъанлар, бойле алдан шикает этмеге башладылар. Лякин Джиранеге келювининъ онунджы куню бу икмет чезильди. Енъильген Хавазин къабилесинден бир джемаат, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ге келип, мусульман олгъанларыны бильдирдилер. Бу весиленен де эсирлерининъ ве малларынынъ кери берильмесини истедилер. Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем- шойле буюрды:

«–Мен гъаниметни пайлаштырмакъны бу куньге къадар беклеттим. Амма сиз кечиктинъиз! Шимди я эсирлеринъизни, я да малларынъыздан бирини сечинъиз!..»

Бунынъ узерине кельгенлер эсирлерини сечтилер. Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- де:

«–Мен сизге, манъа ве Абдульмутталип огъулларына тюшкен эсирлерни кери берем. Къалгъанлары ичюн де ярын уйле намазындан сонъ манъа келинъиз!»- буюрды.

Эртеси кунь Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем- асхабыны топлап, оларгъа меселени анълатты. Озь пайы олгъан эсирлерни къайтараджагъыны бильдирип, шойле буюрды:

«–Сизден эр ким, эсирлерини къаршылыкъсыз, гонъюль разылыгъынен берип къардашларыны къувандырмакътан хошланса, бойле япсын! Эр ким де озь пайына тюшкенини къаршылыкъсыз бермеге истемесе, буны Аллахнынъ ихсан этеджеги ильк гъаниметтен одермиз. Тилеген де бойле япсын!...»

Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ асхабына бойле мураджаат этмесининъ себеби, эсирлернинъ оларнынъ хакъкъы олгъаны ичюн эди.

Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем- озь пайы олгъан эсирлерни сербестликке чыкъаргъаны ичюн, бутюн сахаби де айны къараргъа кельди ве:

«–Бизлер де эсирлеримизни Аллахнынъ Пейгъамберине бердик!» дедилер.

Тарих бойле бир манзарагъа ич бир заман шаат олмагъан эди. Лякин шимди шаат ола эди ки, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве

селлем-нинъ умметине ашлагъан Ислям ахлякъы саесинде бир дакъикъа ичинде алты бинъ эсир ич бир къаршылыкъ алынмадан сербестликке чыкъарылгъан эди.

Бу бенъзери олмагъан федакярлыкъ нетиджесинде бутюн Хавазинлилер Ислямны къабул эттилер. Ойле ки, о вакъытта Таифте олгъан къабиленинъ реиси Малик бин Авф да, бойле алдан хабердар олгъанынен шашырды ве Аллах Ресули -саллЯллаху алейхи ве селлем-нинъ кучюк бир даветинен о да Ислямны къабул этмек шерефине наиль олды. Хазрети Пейгъамбер -саллЯллаху алейхи ве селлем- де, онъа юз деве берип, кене къабилесине реис оларакъ таин этти.

Бу вакъиадан алынаджакъ дерс, энъ гузель даветнинъ, гузель ахлякънен олмасыдыр. Айрыджа, анълайышнен япылгъан ильм-и сиясетнинъ, не къадар буюк бир берекетке весиле олувыдыр. Бунынъ аксине, акъылсызлыкънен япылгъан арекетлернинъ ортагъа чыкъараджагъы зарарнынъ да, о къадар буюк оладжагъына сакълы бир ишарет бардыр.

Аллах Ресули -саллЯллаху алейхи ве селлем-, гъаниметлерни энъ гузель бир шекильде пайлаштырды. Гъанимет бешке болюнген, дёртю аскерлерге берильген, бир пайы да бейтульмалгъа, яни хазинеге быракъылгъан эди. Бейтульмалнынъ къулланма хакъкъы исе, истегени шекильде олмакъ узьре Аллах Ресули -саллЯллаху алейхи ве селлем-ге аит бир хакъ эди.

Албуки, Ресулюллах -саллЯллаху алейхи ве селлем- пайлаштырмадан эвель, буны къаршысындаки деведен бир тюй къопарып, асхабына шойле беян эткен эди:

«–Меним, сизинъ ганиметинъизге бир деве дегиль, бир деве тую къадар биле хакъкъым ёкътыр... Не ичюн сабырсызланасынъыз? Гъанимет малларны, шу мейданнынъ (ташлары ве) тереклери къадар да олса, сизге дагъытаджам. Буларнынъ ичинден беште бирини айырсам, о да кене сизинъ фукъарелеринъизге бериледжектир.»

Лякин аскерлер арасында дагъытылгъан гъаниметтен, Аллах Ресули -саллЯллаху алейхи ве селлем-, иляхий беянгъа ляйыкъ оларакъ фаркълы бир ёл такъип эткен, муеллефи-къулюбгъа, яни гонъюллерини Ислямгъа якълаштырмакъ истенильген кимселерге даа

чокъ пай берген эди. Бу да, базы кимселер тарафындан янълыш анълашылгъанындан себеп асхаб арасында наризалыкъ пейда этти. Ойле ки, Темим огъулларындан Зуль-Хувайсыра адлы бириси аддини ашып:

«–Эй, Аллахнынъ Ресули! Адалетни козь огюне ал!» деп, озюнинъ ахмакълыгъыны косьтерди.

Бунынъ узерине Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, чокъ кедерленди ве:

«–Ойлеми? Мен адалетни козь огюне алмасам, артыкъ ким адалет япар?» деп, къаршы кельгенге хакъсыз олгъаныны сёйледи.

Чокъ вакъыт кечмеден ает-и кериме назиль олды:

«(Эй, Ресулим!) Олардан садакъаларнынъ (пайлашылувы) хусусунда сени къабаатлагъанлар да бар. Садакъалардан оларгъа да (бир пай) берильсе разы олурлар, амма эгер оларгъа садакъалардан берильмесе, аман къызарлар.»

«Эгер олар, Аллах ве Ресулининъ оларгъа бергенлеринден разы олып: «–Аллах бизге етер. Якъында бизге Аллах да лютфундан береджек, Ресули де. Биз ялынъыз Аллахкъа рагъбет эткенлерденмиз!» айтса эдилер, (даа яхшы олур эди).» (Тевбе, 58-59)

Бу аетлерде гъанимет пайлаштырмакъ – иляхий пайлашув олгъаны бильдириле ве Аллахны унуткъан юреклернен, къальб-и селим арасында олгъан фаркъ бельгилене.

Шикаетчилернинъ эксериети энсарлардан эди. Чюнки энъ аз пай энсаргъа тюшкен эди.

Мейданда пейда олгъан бу чешит тюшюндже ве сёзлернинъ айтылмасыны токътатмакъ ичюн Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, меселе даа чокъ буюмеден, бутюн энсарны топлады. Олардан башкъа ич кимсе чагъырылмады. Меселенинъ асыл себеби ве макъсады анълашылмасы ичюн Аллахнынъ оларгъа берген ниметлерни хатырлатып, шойле деди:

«–Эй, энсар! Меним хакъкъымда гъонлюнъизден кечиргенинъиз тюшюнджелеринъизни эшиттим. (Лякин айтынъыз), сизлер ёлуны шашыргъан мушриклер экен, Аллах Тааля меним весилемнен сизге догъру ёлны косьтермедими? Сизлер фукъаре кимселер экен, меним

аранъызгъа кельмемнен, Аллах эпинъизни зенъгинлетип, бай къылмадымы? Аранъызда душманлыкъ сизни кемиргенде, меним кельмемнен Юдже Аллах юреклеринъизни бирлештирмедими?»

Бутюн бу суаллерге энсарлардан «Эбет!» джевабыны алгъан Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, индже маналы сёзлерине девам этти:

«–Эй, энсар! Сиз манъа: «Къавминъ сени яланлагъан вакъытта арамызгъа кельдинъ! Сенинъ шериатынъны биз къабул эттик! Къавминъ сени терк эткени вакъыт санъа биз ярдым эттик! Къавминъ сени къувды, биз сени коксюмизге бастыкъ! Сен ёкъсул эдинъ, биз сени малымызгъа ортакъ яптыкъ!..» айтса эдинъиз, мен де сизинъ сёзлеринъизни тасдикъ этер: «Чокъ догъру сёйлейсинъиз!» дер эдим...

Эй, энсар! Бир чокъ кимселерге бергеним дюнья малы себебинден сизлер тарафындан айтылгъан сёзлер догърумы? Мен бир чокъ кимселернинъ юреклерини Islamгъа якълаштырмакъ ичюн бергеним ве мусульманлыгъынъызнынъ кучюне ве фазилетине ишанып, сизни махрум эткеним эмиетсиз дюнья малындан долайымы джанынъыз агъырды, бунданмы нефсинъизге бир тарлыкъ кельди?...

Эй, энсар! Эр кес алгъанлары малларынен эвлерине кеткенлеринде, сиз де Пейгъамберинъизнен эвлеринъизге къайтмакъ истемезсинъизми?»

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ бу сёзлери узерине энсарнынъ козьлеринде топлангъан яшлар сель киби акъмагъа башлады. Артыкъ олар фигъан къопарып агълай ве:

«–Я, Ресулюллах! Бизлер сенинънен берабер кетмек истеймиз!» деп севгилерини тазелей эдилер.

Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем- энсарнынъ бу шекильде боюн эгмелери узерине оларгъа теселли берип:

«–Эй, энсар! Эгер хиджрет шерефи ве фазилети олмаса эди, мен мытлакъ энсардан бири олмакъ истер эдим... Эй, энсар! Эгер эр кес бир ёл тутып кетсе, мен энсарнынъ ёлундан кетер эдим!...» буюрды.

Бу кедерли топлашувдан сонъ энсар сыраларындан тек: «Аллахнынъ Ресули бизе етерлидир!» ифаделери эшитильди. Бойледже,

бир янълыш фикирнинъ ачкъан ярасы, Хазрети Пейгъамбер -саллял-лаху алейхи ве селлем-нинъ мубарек къолларынен сарылгъан эди.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ бу орьнек арекетинден аладжагъымыз бир чокъ дерс бардыр. Инсан джумертликке ве яхшылыкъкъа енъильгендир. Джумертлик этильген душманнынъ исе, душманлыгъы ёкъ олур; ортада исе, даа чокъ якъынлашыр; якъында исе, севгиси зияделешир.

Нетиджеде, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ усве-и хасене (орьнек шахыс) олмасынынъ бир корюниши де бу гъанимет пайлашувында ачыкъ бир шекильде корюльмектедир.

Сен онынъ юрегини ярдынъмы

Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем- Медине-и Мюневвереден арекет этмеден эвель, Эбу Къатадени бир къысым аскернен Неджид тарафларына ёллагъан эди.

Бу аскер къысмы, Изам денильген бир ерге кельгенде Амир бин Эбзат адында бир адамнен къаршылашты. Амир мусульманларгъа селям берип келиме-и шехадет кетирип иман эткенини бильдирди. Лякин Эбу Къатаденен берабер кельгенлерден Мухаллим бин Джусаме, даа эвель олгъан шахсий бир дава себебинен Амирнинъ керчектен мусульман олмагъаныны сёйлеп, оны ольдюрди ве янында олгъан мал-мулькюне де гъанимет деп къол къойды.

Эбу Къатаде ве аскерлер Неджидден къайткъанларында, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- Хунейн мейданында уйле намазыны янъы къылгъан ве этрафында сахабилери олгъаны алда бир тереккнинъ кольгеси астында отура эди. О вакъытта Амирнинъ якъынлары келип Мухаллимден шикает эттилер.

Хазрети Пейгъамбер -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ хузурында баягъы узагъан бир хакемликтен сонъ Амирнинъ мирасчыларынен анълашып, диетке къарар берильди.

«Мухаллим кельсин де, Аллах Ресули онынъ багъышланмасы ичюн дуа этсин!» дедилер.

Мухаллим кельгенинен Аллах Ресули -саллаллаху алейхи ве сел-

лем- ондан:

«–Амир мусульман олгъаныны ифаде эткени алда сен оны ольдюрдинъ, ойлеми?»- деп сорады.

Мухаллим:

«–Эй, Аллахнынъ Ресули! Онынъ Ислямны къабул этмеси, ялынъыз олюмден къуртулмакъ ичюн эди» - деди.

Бунынъ узерине Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, бираз сертче:

«–Сен онынъ юрегини ярып бакътынъмы, бойле айтасынъ?» деди.

Мухаллим:

«–Онынъ юреги бир эт парчасыдыр, ярмакънен бир шей анълашылмаз ки!» деди.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-:

«–Сен онынъ юрегинде не олгъаныны анъламадынъ, сёзлерини анъламадынъ; о такъдирде санъа насыл джеза бермек мумкюн?» деп тенбиеледи.

Бу кересинде Мухаллим, чаресиз бир алда:

«–Эй, Аллахнынъ Ресули! Меним багъышланмам ичюн дуа эт!» демеге меджбур олды.

Мухаллимнинъ бу джевабы, озь къабаатыны бойнуна алгъанынынъ бир ишарети эди. Долайысынен мусульман олгъаны алда ве ич бир къабааты олмагъан бир кимсени ольдюргенинден, япкъан гуняхы, багъышланаджакъ чешиттен дегиль эди. Эгер бу хусуста энъ уфакъ бир дикъкъатсызлыкъ косьтерильсе, сонъундан джемаат ичинде бу киби джинаетлернинъ чокълашмасына себеп олмасы мумкюн эди. Бойле къоркъу ве тюшюндженен рахмет ве мерхамет Пейгъамбери олгъан Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем- Мухаллимнинъ япкъан бу агъыр гунях себебинен онынъ афусыны къабул этмеди ве:

«–Аллах да сени багъышламасын!» джумлесини сёйледи.

Бундан дерс алгъан шаир, Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ разылыгъыны къазанамамакъ киби эр тюрлю арекетлерден умметни тенбиелемек макъсадынен не гузель сёйлер:

Яхшылыгъынъдан узакъ тюшмеге языкъ-языкъ,

Эки дюньяда етер Аллахны унуткъангъа зарар оларакъ!..

Албуки, Пейгъамбер гъазабына якъалангъан оларакъ Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ янындан айрылгъан Мухаллим, эвине къапанды. Арадан бир афта кечкен сонъ да кедеринден ольди. Якъынлары, оны комьгенлеринде топракъ бу джесетни къабул этмеди. Текрар-текрар комьселер де, ер эр кересинде оны кене тышарыгъа ата эди. Чаресизлик ве шашкъынлыкъ ичинде Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-ге келип бу алны анълаттылар. Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- :

«–Бу топракъ, ондан даа зарарлы олгъанларны биле ичине къабул эткендир, лякин Аллах Тааля, сизге бир дерс косьтермеге истей!» деп, Мухаллимни текрар ве къабирининъ узерине таш къойып коммелерини сёйледи.

Бу вакъиа,

«لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰه»

деген эр кимсенинъ хидаетке эрген олгъаныны бильдирир. Бойле алдаки бир кишининъ, белли олгъан, корюльген бир куфюри ёкъ исе, онынъ акъкъында ярамай тюшюнмек харамдыр.

ХИДЖРИЙ 9 СЕНЕ

Ибадетсиз динде хайыр ёкътыр!

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- макъсат эткен фетихлерни тамамлап Мединеге къайткъанында, Таифнинъ реиси Месуднынъ огълу Урве артларындан етип кельди ве мусульман олды. Артындан Таифке къайтып, къабилесини Ислямгъа давет этмеге башлады. Лякин бир заманлар оларны Ислямгъа давет этмек ичюн кельген Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-ге таш аткъан бу инсанларнынъ Урвеге къаршы арекетлери даа да серт олды. Оны окъ ягъмурына тутып шехит эттилер.

Бунынъ узерине Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, Хавазин реиси Малик -радыяллаху анх-къа аскерлеринен Таифлилерге къаршы уджюмге кечмеге эмир берди. Бу эмир долайысынен Маликнинъ заман-заман уджюм этмеси узерине къалелеринден тышары чыкъамагъан Таифлилер, ниает къабиленинъ буюклерини Мединеге ёлламагъа меджбур олдылар. Намаз къылмамакъ шартынен имангъа келип итаат этеджеклерини бильдирдилер. Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, оларнынъ бу теклифлерини:

«Ибадети олмагъаннынъ, динде хайыры ёкътыр!» деп къабул этмеди.

Таифлилер, бу кересинде Лят адындаки путларынынъ учь сене даа еринде къалдырылмасыны сорап риджада булундылар. Бойле риджалары да къабул этильмеди. «Ич олмагъанда бир ай янымызда къалсын!» дедилер. Бу да къабул этильмеди.

Ниает, башкъа черелери къалмагъанындан, имангъа кельдилер. Бу кере де, ич олмаса Лят путы йыкъытыладжакъта, озьлерининъ иштирак этмемелери ичюн изин истедилер. Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем- де, «Илля сиз йыкъаджаксынъыз!» деп ысрарнен талап этти. Бу иш ичюн Эбу Суфьян бин Харпнен Шубетус-Сакафийни ёллады. Пут йыкъытылгъанда, Сакиф къабилесининъ къадынлары эвлеринден тышары чыкъып матем тутып агъладылар. Лякин вакъты келип, олар Ислямнынъ юджелигини ве ахлякъ гузелликлерини огренеджек, джумлеси бирер темиз мусульман олып путларнынъ адларыны биле тамамынен унутаджакъ эдилер.

Бойледже, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ Таифлилернинъ залымлыкъларына къаршы оларнынъ хидаетке иришмеси ичюн япкъан мерхаметининъ бир ифадеси олгъан дуасы, Аллах тарафындан къабул этилип керчеклешкен эди.

Тильнинъ къудрети

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- зекят бермеге истемеген Бени Темим къабилесининъ узерине Хазрети Уейнени бир къысым аскернен ёллады.

Уейне -радыяллаху анх- да, апансыздан уджюм япып Темим къабилесини енъди, бир чокъ гъанимет ве эсирнен Медине-и Муневвереге къайтты.

Бунынъ узерине Темим буюклери озь шаирлеринен берабер эсирлерни къуртармакъ ичюн Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ге кельдилер ве:

«–Чыкъ, сенинъле шиирлер айтып сёйлешейик!» деп, сёз ярышына чагъырдылар.

Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем- де:

«–Мен шиир айтмакъ ичюн ёлланмадым. Амма сизлер айтынъ бакъайым!» - деди.

Бени Темимден бир киши турды ве мукеммель бир хутбе окъуды. Бунынъ узерине Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, асхабдан Сабит бин Къайскъа ишарет эткенинен, о да тур-

ды ве Аллахнынъ буюклигине, Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ пейгъамберлигине даир мукеммель бир хутбе сёйлеп, Темимлилерден устюн кельди.

Бундан сонъ Темим огъулларындан Акъра бин Хабис шиир окъуды. Онъа джевап оларакъ Хассан бин Сабит Ислям динининъ шерефини, шаныны тереннюм эткен гъает тесирли бир къасиде окъуды. О да озь ракъибинден устюн чыкъты ве гъалебе къазанды.

Асхабнынъ бу гъалебеси, Къуран-ы Керим киби ич бир эксиги олмагъан иляхий Китапкъа гонъюль бермек, айрыджа «джевамиуль-келим», яни бутюн инсанлар ичинде энъ гузель лаф эткен Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ тербиесинден озь менбасыны алгъан эди. Бунынъ фаркъына баргъан Темимли шаир Акъра:

«–Бу адамнынъ хатиби, бизим хатибимизден, шаири де бизим шаиримизден устюндир. Оларнынъ сеслери, бизим сеслеримизден устюндир!...» деп аркъадашларынен бирликте иман эттилер.

Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ бу берекетини, илимини, шан ве шерефини шаир не гузель ифаде эте:

Оны бир ан корьгенлер гуль олур,

Сёзюне шаат олгъан бульбуль олур...

Къаб бин Зухейр де, эвель Ислямгъа дженк ачкъан шаирлерден эди. Язгъан шиирлери долайысынен, корюнген ерде ольдюрильмек узьре къаны хелял къылынгъан эди. Лякин мусульман олгъан къардашы Буджейр, онъа насиат этти. Бир шиир даа язып, бойле девам эткени такъдирде сонъу хайыр олмайджагъыны бильдирди.

Къаб да буюк бир къоркъу ичинде Хазрети Эбу Бекир -радыяллаху анх-нынъ ярдымынен Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ хузурына кельди ве адыны айтмайып беят этти. Тиз чёкип отурды. Сонъ:

«–Эй, Аллахнынъ Ресули! Къаб бин Зухейр тевбе этип мусульман олды, эминлик ве ярдым алмакъ ичюн юксек хузурынъызгъа кельмек истей, къабул этерсинъизми?» деп сорады.

Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-ден «Эбет!» джевабыны алгъанынен къуванч ичинде:

«–Къаб меним, я, Ресулюллах!..» деди.

Аллах Ресули -саллялллаху алейхи ве селлем-нинъ бу багъышламасына бир тешеккюр еринде Пейгъамбернинъ хузурына кельмеден эвель азырлагъан «Банет суаду» къасидесини окъумагъа башлады. Хазрети Пейгъамбер -саллялллаху алейхи ве селлем-, бундан зиядесинен мемнюн олды ве узериндеки мубарек Хыркъа-и Шерифини чыкъарып Къабгъа кийдирди. Бойледже, къасиденинъ ады, арапча хыркъа демек олгъан «бурде» сёзюнен анъылып «Къасиде-и бурде» олды.

Къабгъа эдие этилген Хыркъа-и Шериф, онынъ вефатындан сонъ хазрети Муавие тарафындан сатылып алынды. Укюмдарлар арасында бириниден-дигерине кечип, кунюмизге къадар етип кельген ве Топкъапы Сарайында мухафаза этильген Хыркъа-и Сеадет иште, будыр.

«Къасиде-и бурде» адынен мешур олгъан бир къасиде даа бардыр ки, о да имам Бусирий хазретлерине махсустыр. Лякин бу экинджи къасиденинъ догъру исми, «Къасиде-и буре» дир. Буре – «хасталыкънынъ даваланувы» деген мананы анълата ве имам Бусирининъ бу къасидеси берекетинен фельдж хасталыгъындан тедавийленгени мунасебетинен бойле адландырылгъан эди. Вакъиа шойле олгъан эди :

Имам Бусирий хазретлерининъ бедениннинъ ярысы фельдж олгъан эди. О да Къасиде-и бурени язып Аллахтан шифа истей. Къасидени битирген гедже тюшюнде Ресулюллах -саллялллаху алейхи ве селлем-ни коре ве бу къасидени онъа окъуй. Аллах Ресули -саллялллаху алейхи ве селлем- де бундан мемнюн къалып, мубарек эллеринен имам Бусирийнинъ фельдж олгъан ерлерини месх эте. Имам Бусирий уянгъанында хасталыгъындан ич бир эсер къалмагъаныны анълап, Аллахкъа шукюр эте.

Сабадан къуванч ве шукюр дуйгъулары ичинде джамиге кеткенде, табиаты бираз серт олгъан буюк вели Шейх Эбурреджа хазретлерини раст кетире. Шейх Эбурреджа:

«–Я, имам! Фахр-и Алемни макътагъанынъ къасидени бизге де окъурсынъмы?»- дей.

Имам Бусирий:

«–Меним бир чокъ къасидем бар. Ангисини сорайсынъыз?» дей.

Шейх Эбурреджа:

«–Бу гедже Ресулюллахкъа окъугъанынъ къадисени истейим. Чюнки, сен оны окъугъанда Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ чокъ мемнюн олгъаныны корьдим »- дей.

Имам Бусирий тааджипленип:

«–Бу къасиде ве корьгеним тюш акъкъында ич кимсеге бир шей айтмагъан эдим де. Сиз буны къаерден бильдинъиз?...»- дей.

Шейх Эбурреджа шойле джевап бере:

«–Я, имам! Мен де о ерде эдим!...» дей ве къасиденинъ биринджи сатырларыны окъуй:

«Селем яранынъы сен хатырынъа алдынъмы,

Козьлерден акъкъан яшкъа къарыштырырсынъмы?..»

Риваетке коре, бу къасиде Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ хузурында окъунгъанда Алемлернинъ Эфендиси, мемнюниетликнен мубарек беденини бир терекнинъ япракъларынынъ назик бир шекильде саллангъаны киби арекет эттирген ве тебессюм эткен экен.

Иште, бу нокъта себебинден къасиденинъ, Ресулюллах -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ руханиетининъ мейдангъа чыкъып тесири ичюн хасталаргъа шифа ниетинен окъунмасы, бир усул шекилинде девам эткен, ве Аллах Ресулине себеп этилип Аллахкъа ялварылгъандыр.

Буюк бир иман имтианы - Тебук ёлджулыгъы

Тебук – Медине иле Шамнынъ тамам ортасында ерлешкен бир шеэрнинъ адыдыр. О ерге япылгъан сефер, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ иштирак эткен сонъ сефери олгъандыр.

Бу сефер, Муте дженкининъ бир девамы кибидир. Византия императоры Муте дженкининъ озюне япкъан тесири себебинен, вакъыт кечип мусульманлар даа чокъ кучьленмеден бутюн Арабистанны элине кечирмек ниетинде эди. Бунынъ ичюн де христиан арапларны

къулланмакъ истей эди. Гассанилер де бойле бир арекет ичюн чокътан азыр эдилер.

Вазиет бойле экен, Мединеге кельген тиджарет керванлары, душманнынъ япкъан азырлыгъы акъкъында мусульманларгъа хабер бере.

Бунынъ узерине Аллах Ресули -саллযаллаху алейхи ве селлем-, умумий бир сеферберлик илян этти. О анъгъа къадар япылгъан аскерий фаалиетлер гизли тутула, душманнынъ буны огренмесине ёл берильмей эди. Лякин Тебук сеферинде вазиет фаркълы олды. Чюнки яз мевсимининъ энъ сыджакъ куньлери эди. Душман кучьлю, кетиледжек ер узакъ эди. Бунынъ устюне о йыл Мединеде олгъан къытлыкъ себебинден мусульманлар икътисадий бакъымдан агъыр алда эдилер.

Бутюн буларны фырсат билип, мунафыкълар кене эски фитнелерини башлап, муминлернинъ рухий алларыны бозмагъа башладылар. Баш мунафыкъ Абдуллах бин Убей:

«–Мухаммед, Рома девлетини бала оюнджагъы деп тюшюнеми? Мен онынъ асхабынен бирликте эсир оладжакъларыны козьлеримнен корьген кибийим!» - дей эди.

Бир къысым мунафыкълар да:

«–Бойле бир сыджакъта сеферге чыкъылырмы?» - демеге башлайлар.

Буларгъа джевап оларакъ ает-и керимеде шойле буюрылды:

«... Аллах ёлунда джихад этмекни чиркин корьдилер: «–Бу сыджакъта сеферге чыкъманъ!» дедилер. Де ки: «–Джехеннем атеши даа сыджакътыр!» Кешке анълаcалар эди!» (Тевбе, 81)

Бедевийлерден базылары да Хазрети Пейгъамбер -саллযаллаху алейхи ве селлем-ге чешит бааналар уйдурып, изин алдылар. Аллах бу акъкъында ает-и керимеде шойле хабер бергендир:

«Бедевийлерден (себеплери олгъаныны) иддиа эткенлер, озьлерине изин берильсин деп кельдилер. Аллах ве Ресулине ялан сёйлегенлер де отурып къалдылар. Олардан кяфир олгъанларгъа элем бериджи бир азап иришеджектир.» (Тевбе, 90)

Бундан сонъ, Къуран-ы Керим муминлернен мунафыкъларнынъ

бир-бирлеринден айырды этильмеси ичюн ачыкъ хабер бере:

«(Эй, Ресулим!) Эгер якъын бир дюнья малы ве къолай бир ёлджулыкъ олса эди, (о мунафыкълар), мытлакъа санъа уйып пешинъден келир эдилер. Факъат мешакъатлы ёл оларгъа узакъ кельди. Герчи олар: «–Кучюмиз етсе эди, мытлакъа сизнен берабер чыкъар эдик!» деп, озьлерини эляк этеджек киби Аллахкъа емин этеджеклер. Албуки, Аллах оларнынъ мытлакъа яланджы олгъанларыны бильмекте.» (Тевбе, 42)

«(Эй, Ресулим!) Аллахкъа ве ахырет кунюне иман эткенлер исе, маллары ве джанларынен дженклешювден (артта къалмакъ ичюн) сенден изин истемезлер. Аллах такъва саиплерини пек яхшы билир.»

«Анджакъ, Аллахкъа ве ахырет кунюне инанмагъан, юреклери шубеге тюшип, (бу) шубелери ичинде бoджалагъанлар сенден изин истерлер.» (Тевбе, 44-45)

Мунафыкълар сефер ичюн ич бир азырлыкъ япмагъан эдилер:

«Эгер олар (сенинънен бирликте дженкке) чыкъмакъ истесе эдилер, эльбетте бунынъ ичюн бир азырлыкъ япар эдилер...» (Тевбе, 46)

Мунафыкъларнынъ бойле кунь юзюне чыкъып, ордугъа къошулмамалары бир лютф-и иляхий эди. Абдуллах бин Убей, бу сеферде де Ухудда эткенини япып артына къайткъан эди. Бу хусуста Аллах шойле буюра:

«...Аллах оларнынъ арекетлерини чиркин таныды ве оларны кери къойды. Оларгъа: «Отургъанларнен (къадын ве балаларнен) берабер отурынъ!» денильди.»

«Эгер аранъызда (олар да дженкке) чыкъса эдилер, сизге бозгъунджылыкътан башкъа бир шей олмаз эди ве мытлакъа фитне чыкъармакъ истеп аранъызда чапышыр эдилер. Аранъызда, оларгъа яхшыджа къулакъ асаджакълар да бар. Аллах залымларны гъает яхшы билиджидир.» (Тевбе, 46-47)

Даа шимдиден бозгъунджылыкъ чыкъаргъан мунафыкълар, керчектен дженк вакътында ойле зарарлы олмалары мумкюн эди. Олар фитне, ялан, ифтира ве къоркъакълыкъларынен бутюн Ислям ордусынынъ раатлыгъыны боза ве ойле ки, эр бири бир чыбан киби му-

минлерге къыйынджылыкъ бере эди. Бунынъ ичюндир ки, Аллахнынъ ярдымы етишти ве мунафыкъларны бу сеферге къошмадылар. Сахабилер, оларнынъ фитнесинден къуртарылгъан эдилер.

Мунафыкълар, бирер баана уйдурып, дженктен изин истей эдилер. Бу изин меселесини де о къадар буюттилер ки, базылары, о ерлерде рум къызларыны корип, фитнеге тюшмектен къоркъанларыны сёйлемектен биле чекинмедилер. Бойледже, санки пек иманлы корюнип, мунафыкълыкъларыны гизлемеге чалыша эдилер. Лякин Аллах Таалям, оларнынъ бу алларыны ачыкъкъа чыкъарды:

«Олардан ойлеси де бар ки: «–Манъа изин бер, мени фитнеге тюшюрме!» дер. Билесинъиз ки, олар затен фитнеге тюшкенлердир. Джехеннем, кяфирлерни мытлакъа сарып аладжакъ.» (Тевбе, 49)

Бир тарафтан мунафыкъларны аджы азабынен къоркъуткъан Аллах, дигер тарафтан оларнынъ тесиринде къалып, бираз сертлешкен муминлерни де тенбиеледи:

«Эй, иман эткенлер! Сизге не олды ки, «Аллах ёлунда дженкке чыкъынъ!» денильгени вакъытта ерге къакъылып къалдынъыз? (Ёкъса) дюнья аятыны ахыреттен устюн сечтинъизми? Факъат (билинъиз ве унутманъыз ки), дюнья аятынынъ (кечиджи) файдасы, ахыретнинъ (эбедий файдасы) янында пек аздыр.»

«Эгер, Аллах ёлунда дженкке чыкъмасанъыз, сизни пек элем бериджи бир азап иле джезаландырыр ве еринъизге сизден башкъа бир къавим кетирир; сиз (дженкке чыкъмамакънен) Онъа ич бир зарар бералмазсынъыз. Аллах эр шейге къадирдир.» (Тевбе, 38-39)

«(Эй, муминлер!) Истер яян, истер минильгеннинъ устюнде (Аллах ёлунда) сеферге чыкъынъ! Малларынъызнен ве джанларынъызнен Аллах ёлунда джихад этинъ! Эгер бильсенъиз, бу сиз ичюн (эльбетте ки) даа хайырлыдыр.» (Тевбе, 41)

Бу тенбиелер узерине, муминлернинъ арасында буюк бир джанланув башланды. Гонъюллердеки бошлукъ ерини джесюрлик, федакярлыкъ ислери толдурды.. Джошкъун бир иман сефербергиги башланды. Чюнки душманнынъ Ислям улькесине уджюми алында джихад – фарз-ы айын эди ве бутюн муминлер бунъа риает этмеге мукеллеф эдилер.

Лякин бу фарзнен мукеллеф къылынмайып, джихаддан сербест олгъанлар исе, ает-и керимеде шойле бильдирильди:

«Аллах ве Ресулине нисбетен садыкъ ве самимий олгъанлары такъдирде, зайыфларгъа, хасталаргъа ве (дженкте) арджлаяджакъ бир шей тапалмагъанларгъа гунях ёкътыр. Чюнки, яхшылыкъ эткенлернинъ алейхине бир ёл (месулиет) ёкътыр. Аллах, чокъ багъышлайыджы ве чокъ мерхаметлидир.» (Тевбе, 91)

Ает-и кериметинъ беянына коре, дженктен сербест этильгенлер, мемлекетлеринде фитнеге ёл бермемелери, ялан хаберлер яймамалары, дженкте иштирак эткен муджахидлернинъ аилелерине ярдымджы олмалары керек эди ве яхшы амеллер ишлеселер, сеферге къошулмагъанлары ичюн, озьлерине бир гунях язылмайджагъы бильдирильген эди. Анджакъ, буларнынъ дженкке къошулмаларыны ясакълагъан бир эмир де олмагъанындан, эгер истегенлери такъдирде, орду ичюн юк олмамакъ шартынен сеферде иштирак этмелери мумкюн эди.

Бу себепле сербест олунгъанлар сыныфына кирген еди фукъаре сахаби, Аллах Ресули -саллуаллаху алейхи ве селлем-ге мураджаат этип, ондан сеферде иштирак этмек ичюн минек истедилер:

«Минмеге деве олмагъаны...» джевабыны алгъанлары ичюн кедерли къайттылар. Аллах ёлунда тёкюлген шу козь яшлары къабул олды ве ает-и керимеде:

«(Эй, Ресулим!) Оларгъа минмеге бир шей теминлеменъ ичюн санъа кельгенлеринде: «–Сизни миндиреджек бир шей тапалмайым» - дегенде, арджлайджакъ бир шей тапалмагъанларындан долайы, кедерден козьлери яш тёкерек дёнген кимселерге месулиет ёкъ)!» (Тевбе, 92) буюрылды.

Даа сонъра Ибн-и Умер, Хазрети Аббас ве Хазрети Осман -радыяллаху анхум- хазретлери, бу ичлери джихад севгисинен янгъан еди фукъаре сахабиге ашайджакъ ве минеджеклер берип, озьлеринен берабер дженкке алгъан эдилер.

Бу чокъ дерс бериджи сеферде, инсан рухундаки эки бир-бирине айкъыры, зыт хусусиет, яни мунафыкъларнынъ фыскъ, муминлернинъ такъва муджаделеси, айны вакъыт ве мекянда косьтериле. Бир

тарафтан мунафыкъларнынъ эки юзлюликлери ортагъа чыкъкъанда, башкъа тарафтан да ает-и керимеде буюрылгъан киби къыяметке къадар умметке мисаль оладжакъ бир манзара, яни джанларынен ве малларынен дженнетни сатын алмакъ мумкюн олмагъаны эеджаны яшана эди.

Керчектен бу сефер эснасында мусульман гонъюллерден тёкюлген:

«Анам, бабам ве джаным санъа феда олсун я, Ресулюллах!» сёзлери сонъу корюльмеген бир садакъат, самимиет ве теслимиетнинъ айдын ифадесидир.

Шаир, асхабнынъ Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-ге бирер кобелек киби эр шейлеринен феда олгъанларыны, оларнынъ тилинден не гузель ифаде этер:

Эр зерре-и хакъ-и къадем-и Хазретине,
Джаным да феда, тен де феда, мен де феда!..

Бу неше ве эеджан, асхаб-ы кирамда даа сонъ да девам эткен эди. Олардан бири Умм-и Мектум -радыяллаху анх-, юкъарыдаки аетте буюрылгъан такъваны сечип, эки козю де корь олгъаны алда, Къадисие дженкине къошулгъан ве Ислям аскерлерининъ ичинде байракъдарлыкъ япкъан эди.

Назиль олгъан ает-и керимелердеки тенбиениннъ тесиринен, къыскъа вакъыт ичинде буюк Ислям ордусы азырланды. Сайысы отуз бинъден зияде эди. (Бу сайы, Ибн-и Эсирге коредир. Хакимнинъ риваетине коре етмиш бинъ эди.)

Асхаб-ы кирам, юксек бир иман эеджанында дюньянынъ бутюн дерт ве къасеветлерини эллерининъ терсинен артларына аткъан эдилер. О вакъытта Мединеде буюк бир ачлыкъ яшангъаны себебинен, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, асхабыны орду ярдымына давет эткенинде, эп бирликте джумертлик ярышына кирдилер.

Хазрети Эбу Бекир -радыяллаху анх- малынынъ эпсини кетирди. Онынъ бу джумертлигине Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-:

«Эбу Бекирнинъ малындан файдалангъаным къадар башкъа ич бир кимсенинъ малындан файдаланмадым...»-, деген эди.

Бу сёзлер къаршысында Хазрети Эбу Бекир козьяшлар ичинде:

«Мен ве малым, ялынъыз сенинъ ичюн дегильми, я, Ресулюллах?!.» (Ибн Madже, Фезаилю Асхабин-Неби, 11) деп джевaпланъган, озюни ве бутюн малы-мулькюни Хазрети Пейгъамбер -саллялаху алейхи ве селлем-ге адагъаныны ифаде эткен эди.

Аллах Ресули -саллялаху алейхи ве селлем-нинъ:

«Бала-чагъанъа не къалдырдынъ, я, Эбу Бекир?» суалине де буюк бир иман джошкъусынен :

«Аллах ве Ресулини (къалдырдым, я, Ресулюллах)!..» шеклинде джевап берди. (Серрадж, эль-Люма, с. 169)

Хазрети Умер -радыяллаху анх- малынынъ ярысыны кетирген эди. Бу кере Хазрети Эбу Бекирден кечеджегини тюшюнген эди. Амма кене де онъа етишип оламагъан эди.

Хазрети Осман -радыяллаху анх- да, 300 девени керекли джихазларнен азырлап, ордугъа берди ве айрыджа 1000 динар да ахча багъышлады. Хазрети Пейгъамбер -саллялаху алейхи ве селлем-, онынъ ичюн де:

«Османгъа бундан сонъ ич бир шей зарар бермез!» (Тирмизи, Менакъыб, 19) буюрып, буюк бир севгисини ифаде эткен, гузель сёзлеринен шерефлендирген эди.

Айрыджа, Хазрети Осман -радыяллаху анх-нынъ аилеси де, бутюн джевхерлерини Аллах ёлуна багъышлады.

Бутюн сахаби ханымлар да зийнетлерининъ бутюнини Хазрети Пейгъамбер -саллялаху алейхи ве селлем-нинъ хузурына кетирдилер. Он бир яшындаки бир мумине къыз да, къулагъына такъылгъан сыргъаларыны багъышлайджакъ олды. Амма къулакъларындан чыкъарып оламады. Эеджанлангъанындан къулакъларыны йыртып чыкъарды. Къанлы сыргъаларны Аллах Ресулининъ огюне къойды...

Ич бир шейи оламагъан сахабилер биле ярдым эеджаны ичинде эдилер. Булардан Эбу Акиль бутюн гедже чалышып, эки ольчю хурма къазангъан эди. Бир ольчюсини эв халкъына, бир ольчюсини де ордугъа багъышлады. Мунафыкълар исе, бу чешит федакярлыкъларны тиллеринде долаштырып, Эбу Акильни де косьтериш япа деп къабаатладылар. Бунынъ узерине шу ает-и кериме назиль олды:

«Садакъалар хусусында муминлерден гонъюлли бергенлери ве кучьлерининъ еткенинден башкъасыны тапалмагъанларны чекиштирип, оларнен оюн япкъанлар бар я, Аллах, иште оларны масхарагъа чевиргендир. Ве олар ичюн элем бериджи азап бардыр.» (Тевбе, 79)

Мунафыкъларнынъ бир къысмы, даа мусульманлардан иманы зайыф олгъанларгъа тесир этип, оларнынъ дженкке къошулмаларына маниа олмагъа арекет эте эдилер. Мунафыкълар Сувейлим адында бир еудийнинъ эвини меркез эткен эдилер. Буны огренген Ресулюллах -саллЯллаху алейхи ве селлем-, о ерге Хазрети Тальханы бир къач сахабинен ёллап, Сувейлимнинъ эвини якътырды. Бойледже, мунафыкълар дагъылып, гъарез ниетлерине етишемедилер.

Дигер тарафтан мунафыкъларнынъ япкъан бу арекетлер долайысынен энген тенбие аетлери узерине, гонъюллерини иляхий азапнынъ къоркъусы саргъан муминлернинъ эписи, топтан дженкте иштирак этмекте эди. Ойле ки, Медине-и Муневвере бом-бош къалгъан эди.

Лякин дженкнинъ пек узанмасы ихтимали бар эди. Бойле вазиетте девлет меркезинде мейдангъа кельмеси мумкюн олгъан вакъиалар себебинен джемиетнинъ аякъта турмасы зорлашаджакъ эди. Дин зайыфлайджакъ, ордунынъ ихтияджыны теминлемек зорлашаджакъ эди. Айрыджа, миллетни аякъта тутаджакъ бир умметнинъ олмамасы, девлетнинъ чёкмесинен нетиджелене билир эди. Бунъа ёл бермемек ичюн дженкте иштирак этюв хусусунда Аллах Тааля бир ольчю ёллады:

«Муминлернинъ эписининъ топтан сефегре чыкъмалары догъру дегильдир. Оларнынъ эр къысмындан бир топу динде (диний илимлерде) кениш бильги эльде этмек ве къавимлери (дженктен) къайткъанларында, оларны тенбиелемек ичюн гериде къалмалары керек. Умют этилир ки, сакъынырлар.» (Тевбе, 122)

Аллахнынъ бу эмирини къабул этип Аллах Ресули -саллЯллаху алейхи ве селлем-, бу мекяннынъ хафсызлыгъы ичюн Хазрети Али -радыяллаху анх-нен Мухаммед бин Меслеме -радыяллаху анх-ларны Мединеде къалдырды.

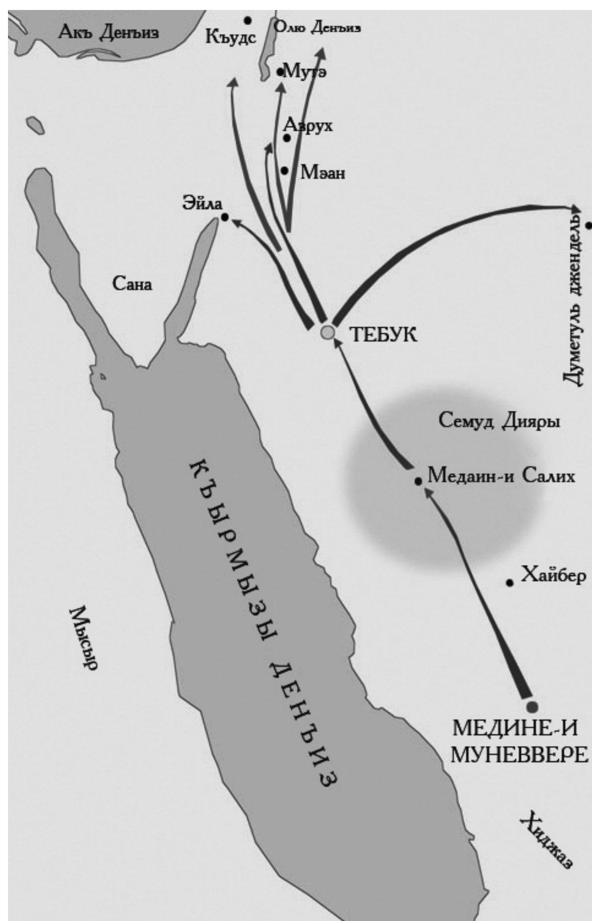

Ниает, бутюн агъыр шартларгъа ве зорлукъларгъа бакъмайып, орду буюк бир шерефнен арекетке кечти. Бу сеферни зорлаштыргъан себеплер къыскъадан шулар эди:

1. Шиддетли къургъакълыкъ.

2. Сефер ёлунынъ узун ве джаяв юрьмек ичюн уйгъун олмагъан бир чёль олмасы.

3 Мейваларны джыюв мевсими олмасы.

4. Шиддетли сыджакъ.

5. Византия ордусынынъ къалабалыкъ олгъанына бакъып, онынъ чокъ кучьлю олгъанынынъ тюшюнильмеси.

Албуки, бутюн бу зорлукълар себебинен бу дженкке «Гъазветуль-Усре» (зорлукъ дженки), ордугъа да «Джейшуль-Усре» (зорлукъ ордусы), сефер вакътындаки куньлерге де «Саатуль-Усре» (къасеветли ве зорлукъ вакъыты) денильгендир.

Орду арекет этмеге башлагъан бир вакъыттан сонъ Хазрети Али -радыяллаху анх-, мунафыкъларнынъ фитнелери долайысынен Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ге етишип, дженкке къошулмакъ ичюн изин истеди:

«–Я, Ресулюллах! Мунафыкълар мени артта къалдыргъанынъны айтып, лаф даркъаталар! Манъа да сефер ичюн изин бер!» - деди.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- де:

«–Я, Али! Олар ялан айткъанлар. Мен сени, артта къалдырылгъанларны бакъманъ ичюн таин эттим. Аман артынъа къайт; эм озь къорантанъа, эм де меним эв халкъыма козь-къулакъ ол, олар ичюн меним векилим ол! Я, Али! Меним янымда сен, (Тур дагъына кеткенде) Мусагъа энъ якъын олгъан Харун мевкъинда олмагъа разы олмазсынъмы? Бир фаркънен ки, менден сонъра пейгъамбер кельмейджектир». (Бухари, Мегази, 78)

Бу гузель сёзлерге наиль олгъан Хазрети Али, буюк бир разылыкъ ве къуванч ичинде вазифесининъ башына къайтты.

Ислям ордусынынъ ёлджулыгъы сонъ дередже зор кечмекте эди. Авасы гъает сыджакъ ве бунъалтыджы эди. Учь кишиге бир деве тюшкени ичюн, сахабилер девеге невбетнен минелер, бу да къыйынджылыкъ догъура эди. Бир хурманы эки киши болюше эди. Базы вакъыт сув тапалмайып зорлукъ чеке эдилер. Бу себептен абдест алгъанларында, беден узувларыны тек бир кере ювдылар. Бир ара Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, дуа этти ве ялынъыз Ислям аскерлерининъ олгъан ерге ягъмур ягъды.

Ислям ордусы Семуд къавмининъ эляк олгъан Хиджр адлы ерден кечкенлеринде, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- сахабилерине:

«–Бу ер къачыладжакъ бир мейдандыр!» буюрды.

Артындан:

«Бу таштан оюлгъан эвлерге кедернен киринъ! Бир шей де алманъ! Чюнки бу ерде пек гуняхкяр бир къавимге Аллахнынъ азабы кельди...» буюрып, о мекянны тез бир шекильде кечти. О ерден алынгъан сувларыны тёктюрди. Исрафкъа чокъ дикъкъатлы олгъанына бакъмадан, бу сувнен япылгъан хамурнен отьмек пиширильмесине изин бермеди.

Чюнки перишан этильген мекянларнынъ, оларгъа кельген фелякетнинъ къадери къыяметке къадар девам этеджектир. Долайысынен фелякетнинъ теджелли эткени мекянлардан кечильгенде девам эткен фелякетнинъ тесиринде къалмамакъ ичюн, Аллах Ресули -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ буюргъаны киби тез кечип кетильмеси лязим.

Тебукке бир куньлюк ёл къалгъанда Ислям ордусы кене буюк бир сувсузлыкъны башындан кечирди. Муаз бин Джебель шойле анълата:

«Ресулюллах -саллаллаху алейхи ве селлем-: «Сиз ярын, иншааллах, Тебук чокърагъына етишеджексинъиз!» буюрды.

(Эртеси кунь чокъракъкъа етишкенлеринде) олгъан сув, авучавуч бир сув савутына топланды. Хазрети Пейгъамбер о сувнен къолларыны, юзюни ювды, сонъ сувны чокъракъкъа кери тёкти. Сонъ уджлары демир учь чубукъны чокъракъ сувуна батырды. Аман (буллюр киби) учь чешме фышкъырмагъа башлады. Бутюн муджахидлер сувсузлыкъларыны къандырдылар. Аллах Ресули -саллаллаху алейхи ве селлем- (манъа):

«–Эй, Муаз! Узун бир омюринъ олса эди, чокъ вакъыт кечмеден бу сувнен бу ерлеринъ багъ ве багъчаларнен толу олгъаныны корер эдинъ!» буюрды». (Муслим, Федаиль, 10; Ахмед бин Ханбель, B, 238)

Ислям ордусы, Тебукте аскерлерининъ топлангъан ерлерини къорчалагъанлары алда, душмандан энъ уфакъ бир арекет биле козьге корюнмей эди. Чюнки бу къадар буюк бир Ислям ордусыны корьген христиан арап къабилелери, даа эвель Мутедеки юз бинъ кишилик бир иман ордусынынъ косьтерген къараманлыкъларыны

хатырладылар. Къоркъуларындан дженклешмектен вазгечкен эдилер. Византия да Арабыстанны къолуна кечирип ёкъ этмек фикиринден чокътан вазгечкен эди. Византия императоры Хумуста о вакъытта озь мемлекетининъ ич ишлеринен мешгъуль эди. Бойледже, Арабистанны ёкъ этмек меселеси, христиан олгъан Гассани арапларынынъ бир къабартувы олгъаны анълашылды.

Бу сефернен Ислям ве мусульманлар буюк зафер ве устюнлик къазандылар. Арабыстаннынъ шималь сынъырлары толусынен хафсызлыкъ тешкилятына алынды. Эйле укюмдары, Джерба ве Эрзух халкълары, Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-ден джизъе (верги) къаршылыгъында хафсызлыкъ истеп, мусульманларнынъ имаесине кирди. Хазрети Халид бин Валид де, дёрт юз атлы аскеринен Думетуль-Дженделеге уджюм этип, укюмдар Укейдирни эсир алып Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ге кетирди. Онъа да джизъе къаршылыгъында хафсызлыкъ берильди.

Ислям ордусы, Тебукте йигирми кунь къалды. Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-, даа узакъкъа кетмеге истемеди. Чюнки о, Ислямны инсанларгъа къылыч зорунен кетирмек истегинде дегиль эди. Эм Византия девлетине къаршы козькъоркъутув арекетлери фазласынен япылгъан, къаршыларына ич бир душман чыкъып оламагъан эди. Айрыджа, Шамны о вакъытларда таун хасталыгъы сарып къавурмакъта эди. Таун юкъумлы ве гъает хафлы бир хасталыкъ олгъанындан Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-:

«Бир ерде таун олгъаныны эшитсенъиз, о ерге кирменъ! Сиз о ерде исенъиз, сакъын о ерден чыкъманъ!» буюрды.

Артындан сахабилеринен фикир танышып Мединеге къайтмакъ къарарына кельдилер.

Бу вакъытта Эбу Зер -радыяллаху анх-, ордугъа етишти. О, минеги ёлгъа даянып оламагъаны ичюн артта къалгъан, зор да олса джаяв оларакъ ордунынъ артындан кельген эди. Буны корьген Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, тебессюмнен:

«–Аллах селямет берсин! Эбу Зерр ялынъыз яшар, ялынъыз олюр ве ялынъыз башына тирильтилир»,- буюрды.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ бу муджизе толу

сёзлери, вакъты кельгенде акъикъаткъа чевирильген ве Эбу Зерр -радыяллаху анх-, ялынъыз яшагъан, ялынъыз вефат эткендир.

Ордугъа къошулгъанлардан бири де Эбу Хейсеме эди. О, башта сефернинъ агъырлыгъы себебинен Мединеде къалгъан, ордуда иштирак этмеген эди. Даа сонъра бир кунь, азбарында къадыны онъа дюльбер бир софра азырлагъан, оны емекке чакъыргъан эди. Эбу Хейсеме бу манзараны корьгенинен акълына Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- ве асхабы келип, юреги сызлагъан ве озьозюне: «Олар бу сыджакъта Аллах ёлунда ёл юрьгенлеринде, меним бу япкъаным оладжакъ шейми?» деген эди. Бу пешманлыкъ ичинде, озю ичюн азырлангъан софрагъа эль токъундырмадан, аман ёлгъа тюшкен, Тебукте Ислям ордусына къошулгъан эди.

Онынъ кельгенини корьген Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, бу арекетинден мемнюн олды ве:

«–Я, Эбу Хейсеме! Аз къалды эляк оладжакъ эдинъ!...» деп, онынъ багъышланмасы ичюн Аллахкъа дуа этти.

Тебукте Ислям ордусындан ялынъыз Абдуллах Зульбиджадейн адында бир сахаби шехит олгъан эди. Затен о, сеферге чыкъкъанында озюне шехитлик насип олмасы ичюн Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-ден дуа этмесини риджа эткен эди. Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем- де:

«Сен Аллах ёлунда дженкке чыкъып да, атешли хасталыкъкъа (хуммагъа) тутулып ольсенъ, шехитсинъ!» буюргъан эди.

Керчектен онынъ шехит олмасы да бойле шекильде акъикъаткъа чевирильди. Орду къайтмакъ ичюн азырлыкъ коре эди. Яры гедже де оны дефин эткенлеринде, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- биззат къабирге кирди ве Абдуллахны о ерге мубарек къолларынен къойды. Сонъ да:

«Аллахым! Мен ондан разы олдым, сен де разы ол!...» деп дуа этти.

Мунафыкълардан бир къачы, шу гедже мусульманлар кечеджек тар бир ёлда Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ни ольдюрмек планыны азырлагъан эдилер. Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ олып кечкенлерден хабери олды ве

Хузейфетуль-Эманийни оларнынъ узерине ёллады. Хузейфе -радыяллаху анх- да, о ерге барып:

«–Эй, Аллах душманлары! Чекилинъ!» деп сесленди ве мунафыкъларнынъ эписини дагъытты.

Факъат Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ни, мунафыкъларнынъ планлаштыргъан экинджи бир тузагъы беклемекте эди.

Ислямиетнинъ темеллешмесинен берабер Медине ве Меккеден айрылгъан Эбу Амир адлы Хазречли бир христиан, Византия топракъларына кочькен ве ич тынмадан мунафыкъларны мусульманларгъа къаршы къыздыра эди. Бу фитне къазанынынъ сонъ нокътасы оларакъ да, Къуба месджитининъ бир аз ашагъысында бир месджит даа къургъан эдилер. Бу – белли Дырар Месджити эди...

Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-ни Тебук сеферине чыкъмадан эвель де бу ерге давет эткен эдилер. Факъат Аллахнынъ Ресули бу даветке:

«–Сеферден къайтгъанымыздан сонъ, иншааллах!»- деп джевапланргъан эди. Бу себепле мунафыкълар Ислям ордусынынъ къайтмасыны беклемекте эдилер.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, Мединеге бир къонакъ якълашкъанында Джебраиль -алейхисселям- кельди ве корюнимште бир месджит оларакъ къурулгъан бу фитне ювасынынъ асыл макъсады акъкъында хабер этти. Бойледже, месджитке къаршы месджитни, динге къаршы динни къулланмакънен Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ге, долайысынен мусульманларгъа къаршы мунафыкълар тарафындан азырлангъан бу ийле бир нетидже бермеди. Чюнки Аллах, ачыкъ бир шекильде бу акъикъатны бильдирген эди:

«(Мунафыкълар арасында) бир де (муминлерге) зарар бермек, (хакъны) инкяр этмек, муминлернинъ арасына айрылыкъ сокъмакъ ве даа эвель Аллах ве Ресулине къаршы дженклешкен адамны беклемек ичюн бир месджид къургъанлар ве: «–(Бунен) яхшылыкътан башкъа бир шей истемедик!» деп мытлакъа емин этеджек олгъанлар да бар. Албуки, Аллах оларнынъ кесен-кес яланджы олгъанларына шаатлыкъ этер».

«(Эй, Ресулим!) Онынъ ичинде (Дырар месджидинде) асла намаз къылма! Ильк куньден такъва узеринде къурулгъан месджид ичинде (Къуба месджидинде) намаз къылувынъ эльбетте даа догърудыр. Онынъ ичинде темизленмекни севген адамлар бар. Аллах да темизленгенлерни север.» (Тевбе, 107, 108)

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, Аллахнынъ эмирине риает этип арекет этти ве Мединеге кельгенлеринен Дырар месджидини якътырды.

Тебук сефери, кедер толу заметли бир сефер эди. Сахабилер 1000 километр узунлыкътаки ёлгъа чыкъкъан ве къайткъан эдилер. Мединеге якълашкъанларында вазиетлери ойле дереджеде эди ки, къыяфетлери денъишкен эди. Терилери кемиклерине япышкъан, сачсакъаллары бир-бирине кирген эди. Вазиетлери бойле экен, Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-:

«Шимди кучюк джихаттан буюк джихаткъа башлаймыз!...» буюрды.

Сахабилер шашкъынлыкъ ичинде:

«Я, Ресулюллах! Алымыз белли! Бундан даа буюк джихат бармы?» дедилер. Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-:

«Шимди буюк джихаткъа (нефис джихадына) башлайджакъмыз!..» (Бейхаки ве Суюти) буюрды.

Нефис джихады – бир юрек тербиесидир. Онынъ макъсады, ахлякъны юджельтмек ве инсанны энъ юксек дереджеге етиштирип «инсан-ы кямиль» алына кетирмектир.

Хадис-и къудсиде Аллах -джелле джелялюху- буюра:

«Биз инсанынъ сырымыз. Инсан да бизим сырымыздыр!...»

Бу сыр, ялынъыз Мухаммедий акъикъатнен чезилип анълашылыр. Онда не къадар джоюлып олсакъ, бу акъикъат о къадар ортагъа чыкъар. Инсан бу каинатнынъ, бу дюньянынъ яратылув икметини анълап оламаса, бу дюнья оны ютар. Дюньягъа келюв себебини анълап оламагъан инсан, инсаннынъ мукъаддес, къутсал тизилювинден оаберсиз къалыр. Яратылышындаки иляхий макъсатны анълап оламаз. Халифетуллах олгъаныны анълап оламаз. Халифетуллах олмагъа догъру ёл алгъан къуллар исе, Раббининъ корьген козю, эшиткен

къулагъы алына келирлер. Инсаннынъ яратылыш макъсады олгъан «васыл-ы иляллах» олмагъа догъру ёл алырлар.

Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ Мединеге келювинен, бутюн халкъ буюк эеджаннен оны ве Ислям ордусыны къаршыладылар.

Эркеклерден Мединеде къалып Тебук сеферинде иштирак этмеген учь группа бар эди:

1. Себеби олгъанлар.

Булар, даа эвель ает-и керимеде беян этильген кимселер олып, истегенлери алда сеферде иштирак этип оламагъанлардыр. Олар акъкъында Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, Ислям ордусына:

«Мединеде ойле кимселер бар ки, къайсы ерге бармайыкъ ве къайсы вадийден кечмейик, бизнен берабер олмагъа истерлер! (Факъат) оларны себеп ве узюрлери къалдыргъан эди...» (Бухари, Мегази, 81) буюргъан эди.

Бу акъкъында бир башкъа хадис-и шерифте:

«Амеллер ниетлерге коредир!..» денильмекте.

2. Мунафыкълар.

Булар, бир чокъ себепнен Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ бу сеферден къайтып оламайджагъыны тюшюнип ордугъа къошулмагъанлар эди. Лякин Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ сагъ-селямет ве буюк гъалебенен къайткъаныны корьгенлеринде, чапып къаршысына чыкътылар ве бинъбир ялан уйдурып багъышлав истедилер. Сайылары сексен къадар олгъан бу мунафыкълар акъкъында Аллах Тааля шойле буюрды:

«(О мунафыкълар) мытлакъа сизден олгъанларына даир Аллахкъа емин этерлер. Албуки олар, сизден дегиллер; факъат олар, (къылычларынъыздан) къоркъкъан бир джемааттыр.»

«Эгер сыгъынаджакъ бир ер, я да гизлене биледжек бир магъара, я да бир тешик тапсалар эди, о тарафкъа чапышаракъ кетер эдилер.» (Тевбе, 56-57)

«(Сеферден) оларгъа къайткъанынъызда сизге узюр беян этеджеклер. Де ки: (Бошуна) узюр беян этменъ! Сизге асла инанмаймыз!

Чюнки Аллах, хаберлеринъизни бизге бильдирди. (Бундан сонъки) амелинъизни Аллах да кореджек, Ресули де. Сонъра корюльгенни ве корюльмегенни бильгенге дёндюриледжексинъиз де (О), япаяткъанларынъызны сизге хабер береджек.»

«Оларнынъ янларына къайткъан вакътынъызда, сизге оларны раат быракъувынъыз ичюн Аллах адына ант этеджеклер. Артыкъ, олардан юз чевиринъиз! Чюнки олар, пислердир. Къазанаяткъанларына (фена ишлерине) къаршылыкъ джеза оларакъ бараджакълары ер джехеннемдир!» (Тевбе, 94-95)

Бу ает-и керимелернен мунафыкълар, Ислям джемаатындан артыкъ яваш-яваш узакълаштырылгъан олдылар ве оларгъа «мурдар» сыфаты берилип, мусульманлардан сайылмадылар. Айрыджа, Ислям ичюн япыладжакъ эр тюрлю джихаттан да узакъ тутулдылар.

3. Себеби олмагъанлар.

Булар эки къысымдыр:

а) Ич бир себеплери ёкъ экен ве мунафыкълардан да олмагъанлары алда дженкке къошулмагъанлардыр. Лякин бу кимселер, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- даа Тебуктен къайтмадан эвель, озьлерининъ хаталарыны анълап, сонъ дередже пешман олдылар. Ойле ки, япкъанлары янълыш арекетнинъ бир джезасы оларакъ озьлерини джамининъ тереклерине багъладылар ве Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- чезмегендже, бойле вазиетте багълы къаладжакъларына ант эттилер. Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем- сеферден къайтып, оларнынъ алларыны огренгенинен:

«Мен де олар акъкъында бир эмир алмагъаныма къадар, оларны чезмейджегиме ант этем »- деди.

Бунынъ узерине шу ает-и кериме назиль олды:

«Дигерлери исе гуняхларыны итираф эттилер; яхшы бир амельни башкъа яман бир амельнен къарыштырдылар. (Тевбе этселер) умют этилир ки, Аллах оларнынъ тевбесини къабул этер. Аллах чокъ багъышлайыджы ве пек мерхаметлидир.» (Тевбе, 102)

Бу ает-и керименинъ энмесинден сонъ Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-, пешман олгъанларындан озьлерини тереклерге багълагъан бу сахабилерни чезди.

б) Булар да, ич бир себеп ве узюрлери олмагъанлары ве мунафыкълардан да олмагъанлары алда дженкке къошулмагъан, лякин эвельден пешман олып, озьлерини тереклерге багълагъан сахабилернинъ тышында къалгъан учь сахабидир. Шаир Къаб бин Малик, Мураре бин Рабиуль-Амри ве Хиляль бин Умейетуль-Вакъыфи адлы бу учь сахаби, мунафыкълар киби ялан сёйлемедилер. Олар, Аллах Ресули -саллялланху алейхи ве селлем-ге себеби олмадан дженкке къошулмайджакъларыны беян эттилер. Япкъанларына сонъ дереджe пешман олгъанлары ичюн де тарифсиз бир пешманлыкъ ичинде Пейгъамбернинъ хузурында багъышланмаларыны истедилер.

Иляхий эмирлерге риает хусусында буюк бир мерхамет ве юмшакълыкъ саиби олгъан Аллах Ресули -саллялланху алейхи ве селлем-, бу учь сахабини багъышламады. Ойле ки, Аллах тарафындан вахий кельмесини беклер экен, оларнынъ селямларыны биле алмады. Эр мевзуда онъа таби олгъан сахабилери де айны шекильде арекет эттилер.

Бу учь сахаби, бутюн дженклерге къошулгъан эдилер. Ичлеринден Къабдан башкъа экиси Бедирде иштирак эткен эдилер. Бунынъ ичюндир ки, шу ан Тебук сеферинде иштирак этмемек ичюн тюшюнип тапкъан бааналары къаршысында дюнья, гонъюллерине тар кельди. Айныкъса Аллах Ресули -саллялланху алейхи ве селлем-нинъ селямларыны биле алмайджакъ дереджеде олардан юз чевирмеси нетиджесинде, санки ер юзю озьлерине ябанджылашкъан эди. Атта къадынлары биле оларгъа бир ябанджы козьлеринен бакъкъан киби эди. Япаджакъ ич бир челери къалмады. Олар да, гедже-куньдюз агъладылар. Ириген бир мумгъа чевирильдилер. Янъылышкъан эдилер, амма ихляс, догърулыкъ, юректен багълылыкъ, самимиет, теслимиет, пешманлыкъ ве тевбеден узакълашмагъан эдилер. Бойледже, элли кунь кечти. Ниает, догъруны айткъанлары ве юректен тевбе этювлерининъ бир мукяфаты оларакъ шу ает-и керими назиль олды ве олар багъышландылар:

«Ве (Аллах, дженктен) артта къалгъан учь кишининъ де (тевбелерини къабул этти). Ер юзю, кенъишлигине рагъмен оларгъа тар кельген, виджданлары оларны къыйнай ве къыйнай эди. Ниает,

Аллахнынъ азабындан кене Аллахкъа сыгъынмакътан башкъа чаре олмагъаныны анълагъан эдилер. Сонъра эски алларына къайтувлары ичюн Аллах, оларнынъ тевбелерини къабул этти. Чюнки Аллах, тевбени чокъ къабул этиджидир, Рахимдир.»

«(О алда) Эй, иман эткенлер! Аллахтан къоркъунъ ве догъруларнен берабер олунъ!» (Тевбе, 118-119)

Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, Къаб бин Маликке бу мудждели хаберни шойле бильдирген эди:

«–Сени, догъгъанынъ куньден бери кечиргенинъ энъ хайырлы ве къуванчлы бир куннен мудждsuccesserim!...»

Къаб бин Малик -радыяллаху анх- да, Аллахнынъ бу юдже багъышлавына бир шукюр оларакъ:

«–Я, Ресулюллах! Мен де Аллах ве Ресулининъ разылыгъы ичюн малымнынъ эписини садакъа этмек истейим!...» деди.

Лякин Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-:

«–Малынънынъ бир парчасыны озюнъ ичюн де къалдыр! Бойле япманъ сенинъ ичюн даа хайырлыдыр!» буюрды.

Къаб бин Малик де:

«–Бойле олса Хайбердеки пайымны къалдырырым. Эй, Аллахнынъ Ресули! Аллах мени бу фелякеттен ялынъыз догърулыгъым себебинден къуртарды. Артыкъ, мен бундан сонъ, аятым боюнджа догърудан башкъа бир сёз айтмайджам!...» деди.

Бу учь сахаби, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- нен бутюн дженклерге къошулгъанлары алда бир дженктен аргта къалгъанлары ичюн бу къадар агъыр бир джезагъа огърагъан эдилер. Бу вакъиа, себепсиз бир шекильде эмр-и биль-маруф (диннинъ эмирлерини, Къуран ве Ислям акъикъатларыны бильдирмек) ве нехй-и аниль-мункернинъ (ясакълангъан шейлерни яптырмамакъ) ве Аллах ёлундаки тевхид муджаделесининъ тышында къалгъанларгъа буюк бир дерстир.

Иште, бир инсан, сахабе сыфатына саип оладжакъ, Ислямнынъ энъ кучьсюз вакъытында башта Бедир, сонъ башкъа бир чокъ дженклерде иштирак этип, олюмнен юз-юзге къаршылашаджакъ, сонъ да Тебук киби зор, лякин дженксиз бир сеферге себепсиз къошул-

магъаны ичюн бу дереджеде агъыр бир арекетнинъ къаршысында къаладжакъ!... Бу вакъиада, илим саиплери ичюн бир ибрет аладжакъ дерс ве не де терен бир мана бардыр. Шимдики девирде ве эр девирде Ислямнынъ гъалебесини сакъламакъ ичюн, бу дженкни хатырламакънынъ эр биримиз ичюн эмиети чокъ буюк олгъаныны унутмайыкъ! Бедир дженкине къошулып, Бедир гъазиси олгъанлар, бойле бир дикъкъатсизликни бу дереджеде паалы одеген олсалар, я бизим киби инсанларнынъ алы не олур, деп тюшюнмемиз лязим.

Тебук сеферинден сонъ юз берген вакъиалар

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ мысырлы джариесинден Ибрахим адында бир огълу дюньягъа кельген эди.

Хазрети Ибрахим, Тебуктен къайткъанда хасталанды ве чокъ кечмеден вефат этти.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, бунъа чокъ кедерленди. Мубарек козьлеринден мерхамет яшлары тёкюльди. Ве шойле буюрды:

«Козь агълар, юрек де кедерлидир. Бунынъен берабер Раббимизнинъ бегенмейджек бир шей айтылмаз...»

Бу арада кунеш тутулгъан эди. Сахабилерден базылары, буны бир джахилие адети оларакъ Ресулюллах - салляллаху алейхи ве селлем-нинъ огълу Хазрети Ибрахимнинъ вефатына багъладылар. Лякин Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, сахабилерининъ бу тюшюнджелери догъру олмагъаныны шойле бильдирди:

«Кунеш де, Ай да бир кимсенинъ ольмеси я да догъмасынен тутулмаз!» буюрды.

Реджеп айы эди. Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-Хабешистан къыралы Неджашининъ вефат эткенини дуйды ве онынъ дженазе намазыны гъыябий къылдырды.

Сонърадан Неджашининъ акъикъатен тамам о куню вефат эткени огренильгендир.

Шабан айында да Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ мубарек къызы, Хазрети Осман -радыяллаху анх-нынъ да мухтерем къадыны олгъан Умму Гульсюм -радыяллаху анха-Аллахнынъ рахметине къавушты.

Тебук сеферинден эки ай къадар сонъ, яни Шевваль айында мунафыкъларнынъ реиси Абдуллах бин Убейнинъ фитне толу аяты да сонъуна етти. Онынъ олюминен мунафыкъларнынъ арекетлерининъ темели сарсылды ве артта къалгъан башкъа мунафыкъларнынъ эксериети тевбе этип, акъикъий мусульманлардан олдылар.

Эльчилер йылы

Мекке фетих этильген, Хунейн дженкинде гъалебе къазанылгъан, Таиф халкъы къамачавдан бир йыл кечкен сонъ мусульман олгъан ве бу арада япылгъан агъыр Тебук сефери де мувафакъиетнен нетиджеленген эди. Артыкъ Арабистан ярым адасында Ислямиетнинъ къаршысында маниа оладжакъ ич бир кучь къалмагъан эди.

Бу себепнен Ислямнынъ шаны, шерефи ве юджелигини догъру бир шекильде танув къолайлыгъыны ве уйгъун вакътыны тапкъан арап къабилелери, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ге эльчилер ёллап багълылыкъларыны косьтермеге башладылар. Йемен, Хадрамевт, Бахрейн, Амман, Шам ве Иран худутларындан кельген бу эльчилер, я мусульман олмакъ ичюн, я да Ислям динине киргенлерини бильдирмек ичюн келелер ве Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ден озьлерине Ислямны огретеджек, догъру ёл косьтереджек оджалар истей эдилер.

Бу шекильде Ислямиет, кунь-куньден бутюн Арабыстангъа яйылды. Инсанлар джемаат-джемаат олып Ислямгъа кирмеге башладылар. Медине, эр кунь янъы-янъы кельген мусафирлернен толып-таша эди. Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- де, кельгенлерни энъ гузель бир шекильде къаршылай, оларгъа сайгъы косьтерип икрамда булуна, эписининъ алына, арекетлерине ве адетлерине коре оларнен субетлер эте, гонъюллерге Ислямнынъ нур, къуванч ве раатлыгъыны нагъыш-нагъыш ишлей эди. Артыкъ эски къасевет ве заметлернинъ ерини, берекет ве раатлыкъ денъиштирген эди.

Керчектен Аллах Тааля, озь янындан олгъан бу яхшылыкънынъ шукюрининъ оденмеси мевзусында Хазрети Пейгъамбер -саллыллаху алейхи ве селлем-ге ве онынъ шахсында бунынъ заметинен тед-

жрибели олгъан муминлерге шойле буюргъандыр:

«Аллахнынъ ярдымы ве зафери келип де инсанларнынъ топ-топ Аллахнынъ динине киргенлерини корьгенинъ вакъыт, Раббинъе хамд этип Оны тесбих эт ве Ондан магъфирет исте! Чюнки О, тевбелерни чокъ къабул этиджидир.» (Наср, 1-3)

Хиджретнинъ 9 сенеси керчеклешен Ислямнынъ Арабыстанда бу шекильде тез яйылмасы ве Мединеге мубарек динни огренмек ичюн топ-топ къабиле эльчилерининъ келюви себебинен бу сенеге «эльчилер сенеси» денильди.

Ер ве коклернинъ хазинелери Аллахнынъдыр

Кяфирлернинъ бутюн гъайретлерине рагъмен Аллах, динини гъалебе къылгъан ве муминлерни оларгъа къаршы гъалип эткен эди. Чюнки бу, Аллахнынъ, Ресулине ве онынъ ёлунда догърулыкъ ве севгиге багълы олып юрьген муминлерге аит иляхий бир анты эди. Долайысынен, Аллах душманлары истемесе де, бу акъикъат эльбетте керчеклешеджек эди. Акъыкъатта Къуран-ы Керимде шойле буюрыла:

«Олар: «–Аллахнынъ эльчиси янында булунгъанларгъа (мухаджирлерге) ич бир шей берменъ ки, дагъылып кетсинлер!» деген эдилер. Албуки, коклернинъ ве ернинъ хазинелери Аллахнынъдыр. Факъат мунафыкълар буны анъламазлар.» (Мунафикъун, 7)

Керчектен асырлардан берли кяфирлер тарафындан мусульманларнынъ икътисадий кучьлери зайыфлатылмагъа гъайрет этильсе биле, ер ве коклернинъ хазинелери Аллахкъа аит олгъаны ичюн Аллах, муминлерге буюк джумертликте булунгъан, маддий ве маневий ордуларыны сефербер этип, къыскъа заманда оларны гъалебелерге наиль эткен ве кяфирлерни де бозгъунлыкъкъа огъраткъан эди.

Ислям тарихына бакъылгъаны вакъыт, Аллахнынъ ярдымынен муминлернинъ, пек аз бир кучьнен, буюк мувафакъиетлер эльде эткенлерини корьмек мумкюн. Бедир, Муте, Эндулюс, Малазгирт ве бир чокъ гъалебелер бу акъикъатнынъ бирер мисаллеридир. Башкъа тарафтан бутюн дюньягъа «иляхи келиметуллах»нынъ имзасыны аткъан буюк Османлы Девлетини де 400 атлы къургъан эди. Энъ сонъ оларакъ шаат олгъанымыз Чеченистаннынъ буюк Русиени тиз чёк-

тюрмеси де, кене Аллахнынъ ярдымы берекетинендир.

Юкъарыда кетирильген мисаллернинъ бутюни мусульманларнынъ Аллахкъа олгъан севгиси, догърулыкълары ве багълылыкълары нетиджесинде макъсатларына иришкенлерини косьтермекте. Яни догърулыгъыны джойгъан – кучюни джояр; догъру ёлдан айрылмагъан да, кучь ве къудретте енъилмез алгъа келир.

Бойле олгъанда, Ислям душманлары не этсе этсинлер, мусульмангъа ич бир зарар берип оламазлар. Чюнки Аллах, ает-и керимеде бу иляхий имаени шойле беян эте:

«(Эй, муминлер!) Эгер сабыр этсенъиз ве къорчалансанъыз, оларнынъ ийлеси сизге ич бир зарар бермез. Шубесиз, Аллах оларнынъ япкъанларынынъ чевресини сарып алгъандыр.» (Ал-и Имран, 120)

Керчектен Аср-ы Сеадет ве Ислям тарихы, бу ает-и керименинъ сайысыз мисаллерине шааттыр.

ХАДЖ – ХИДЖРИЙ 9 СЕНЕ

Хиджретнинъ докъузынджы сенесине къадар хадж, Хазрети Ибрахим -алейхисселям-нынъ Ханиф динине коре япыла эди. Бу йыл исе, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, Хазрети Эбу Бекирни хадж эмири оларакъ тайин этип, Ислямий хаджылыкъны мусульманларгъа огретмеси ичюн учь юз кишилик бир керваннен Меккеге ёллады. Озю исе келеджек сене хадж этеджегини бильдирди.

Хазрети Эбу Бекир -радыяллаху анх-, хадж керванынен ёлгъа чыкъкъаны вакъыт, Тевбе (Берае) суресининъ ильк аетлери назиль олды. Бойледже, путлардан темизленген Аллахнынъ Эвининъ мушриклерден де темизленмеси эмир этильди. Чюнки, о вакъыткъа къадар мушриклернинъ де Кябеде ибадет этмелерине къарышылыкъ косьтерильмей эди. Лякин асыл хусусиетлерини къазангъан Кябе-и Муаззамада, мушриклернинъ эль чырпып ве чыплакъ бир шекильде ахлякъкъа терс оларакъ озьлерине коре ибадет этмелери тевхидге уйгъун олмай, халкъ арасында да наризалыкълар догъмасына себеп ола эди. Иште, Тевбе суресининъ бу арада энген аетлери, Кябеде тевхидге къаршы яшангъан урьметсизликке сонъ берген аетлер олды.

Аллах Тааля буюра:

«Бу озьлерине антлашув япкъанынъыз мушриклерге Аллах ве Ресулинден кесен-кес бир техдиттир».

«(Эй, мушриклер!) Ер юзюнде дёрт ай даа долашынъ! Яхшы билинъ ки, сиз Аллахны аджиз быракъаджак дегъилсиниз; Аллах исе кя-

фирлерни резиль (ве перишан) этеджектир.»

«Бу, Аллах ве Ресулинден Хаддж-ы Экбер кунюнде инсанларгъа бир иляндыр. Аллах иле Пейгъамбери, мушриклерден узакътыр (эр тюрлю алякъасыны кесгендир). Эгер тевбе этсенъиз, бу сизинъ ичюн даа хайырлыдыр. Ве эгер юз чевирсенъиз, билинъ ки, Аллахны аджиз быракъаджакъ дегильсинъиз. (Эй, Ресулим!) Кяфирлерге элем бериджи азапны мужделе!»

«Анджакъ, кендилеринен анълашма япкъанынъыз мушриклерден (анълашма шартларына уйгъан) ич бир шейни сизге эксик быракъмагъан ве сизинъ алейхинъизге къайсы бир кимсеге аркъа чыкъмагъанлар (бу укмюнинъ) тышындадыр. Оларнынъ анълашмасыны, муддетлери биткенге къадар тамамланъыз! Аллах (хакъсызлыкътан) сакъынгъанларны север!» (Тевбе, 1-4)

«Эй, иман эткенлер! Мушриклер анджакъ, неджистир. Онынъ ичюн бу сенелерден сонъра Месджид-и Харамга якълашмасынлар! Эгер ёкъсуллыкътан къоркъсанъыз, (билинъиз ки) Аллах тилесе, сизни кенди лутфюнден зенгин этеджектир. Шубесиз, Аллах Алимдир, Хакимдир.» (Тевбе, 28)

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- бу ает-и керимелерни илян этмек ичюн Хазрети Али -радыяллаху анх-ны, Хазрети Эбу Бекир -радыяллаху анх-нынъ артындан Меккеге ёллады.

Хазрети Али -радыяллаху анх-, байрамнынъ биринджи куню Акъабе Джемреси янында аякъкъа турып, Аллах Ресули -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ озюне берген бу вазифени бир хутбенен ерине кетирди. Тевбе суресинден белли сайыда аетлер окъулгъандан сонъ, Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ айткъан дёрт маддени эр кеске илян этти:

1. Бу йылдан сонъ ич бир мушрик Кябеге якълашмайджакъ.

2. Кябе, ич бир заман чыплакъ оларакъ таваф этильмейджек.

3. Ялынъыз Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нен анълашма япкъан ве бунъа садыкъ къалгъан мушриклерге бельгиленген вакъыт биткенге къадар анълашма мадделери озь кучюнде къаладжакъ.

4. (Эр кес бильсин ки), дженнетке ялынъыз муминлер кирип

оладжакъ.

Бу сенеден сонъ, артыкъ ич бир мушрик хаджкъа кельмеди ве Кябе, чыплакъ оларакъ таваф этильмеди.

Бу вакъиалардан ширкнинъ кетирген бахтсызлыкъларыны анълагъан мушриклер, ниает иманны сечкен эдилер.

Бу сенеден сонъ, Кябе-и Муаззама путлардан темизленгени киби, мушриклерден де темизленген, Аллах Ресули -саллляллаху алейхи ве селлем-нинъ япаджакъ буюк хаджы ичюн азыр алгъа кельген эди.

ВЕДА ХАДЖЫ (ХИДЖРИЙ 10 СЕНЕ)

Пейгъмберимизнинъ ильк ве сонъки хаджылыгъы

Хадж ибадетининъ фарз олувындан сонъ Аллах Ресули -саллял-лаху алейхи ве селлем-нинъ япкъан ильк ве сонъки хаджылыгъы, Хадж-ы Ведадыр.

Арабыстаннынъ баштан-башкъа мусульман олгъаны ве Ислямнынъ шанлы ве акимиетининъ сонъ дередже кучьленгени хидж-ретнинъ 10 сенесине догъру кельген бу хаджгъа, бутюн мусульман-лар Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем- тарафындан давет этильди.

Аллах ве Ресулюллах севгисинен толуп-ташкъан гонъюллер, бу да-ветни топтан къабул эттилер. Дёрт бир тарафтан Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем- нен хадж этмек ичюн Меккеге чапып кельген муминлернинъ сайысы юз йигирми бинъден зияде эди. Еписи тек бир юрек алында хаяллар отеси юдже бир манзараны козетмек-те эдилер. Ерлер ве коклер, айтылгъан тельбие сеслеринен чалкъана; раатлыкъ ве ферахлыкъ, эр ерни бир хакъ киби саргъан эди.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, умметине бундан сонъ насыл хадж этиледжегини озю косьтерип, бутюн вазифелерни ерине кетирген сонъ Арафатта девесининъ узеринден эр кес бильген «Веда Хутбеси»ни сёйледи:

«Эй, инсанлар!

Сёзлерими дикъкъатнен динъленъиз! Бильмейим, бельки бу йыл-дан сонъ сизлернен бу ерде бир даа эбедий оларакъ олмам!

Эй, инсанлар!

Бу куньлеринъиз насыл темиз бир кунь исе, бу айларынъыз насыл темиз бир ай исе, бу шеэринъиз (Мекке) насыл мубарек бир шеэр исе, джанларынъыз, малларынъыз, намусларынъыз да ойле темиздир; буларгъа эр тюрлю зорлукъ ве баскъынджылыкъ япмакъ харамдыр.

Асхабым!

Ярын Раббинъизге къавушаджакъсынъыз ве бу куньдеки эр ал ве арекетинъизден мытлакъ эсапкъа чекиледжексинъиз! Сакъын менден сонъ эски бозгъунлыгъынъызгъа къайтып да бир-биринъизнинъ бойнунъызны урманъыз!

Асхабым!

Кимнинъ янында бир эманет бар исе, оны саибине берсин! Фаизнинъ эр чешити ясакълангъан эди; аягъымынъ астындадыр. Лякин борджунъызнынъ асылыны бермек керек. Не зулум этинъиз, не де зулумгъа огъранъыз! Аллахнынъ эмиринен фаизнен иш япмакъ артыкъ ясакътыр. Джахилиеттен къалгъан бу чиркин адетнинъ эр чешити аягъымынъ астындадыр. Биринджи ясакълагъаным фаиз да Абдуль Мутталибнинъ огълу (эмджем) Аббаснынъ фаизидир.

Асхабым!

Джахилиет девиринде адет олгъан къан давалары да тамамынен ясакъланды. Ясакълагъаным ильк къан давасы, Абдуль Мутталибнинъ торуны (эмджезадем) Ребианынъ къан давасыдыр.

Эй, инсанлар!

Бугунь шейтан, сизинъ шу топракъларынъызда янъыдан тесир ве акимиетини къурмакъ кучюни эбедий суретте джойгъандыр. Факъат сиз, бу ясакълагъаным шейлер тышында кучюк корьгенинъиз ишлерде онъа уйсанъыз, бу да оны хошнут этеджектир. Дининъизни къорчаламакъ ичюн бу шейлерден да сакъынынъыз!

Эй, инсанлар!

Къадынларнынъ хакъларына риает этинъиз! Оларгъа шефкъат ве севгинен муамеле этинъиз! Олар акъкъында Аллахтан къоркъманъызны тевсие этем. Сиз къадынларны, Аллах эманети оларакъ алдынъыз; оларнынъ намусларыны ве иффетлерини Аллах адына сёз берип хелял этиндинъиз! Сизинъ къадынлар узеринде хакъкъынъыз,

оларнынъ да сизинъ узеринъизде хакълары бардыр. Сизинъ къадынлар узериндеки хакъкъынъыз, оларнынъ, аиле шерефини ич бир кимсеге чайнатмамасыдыр. Къадынларнынъ да сизинъ узериниздеки хакълары, догъру бир шекильде эр тюрлю ашайджакъ ве киеджеклерини сакъламанъыздыр. Бир къадыннынъ, къоджасынынъ изни олмайып, онынъ малындан ич бир шейни, башкъасына бермеси хелял олмаз!

Къулларынъызгъа кельгенде; оларгъа ашагъанынъыздан ашатмагъа, кийгенинъизден кийдирмеге дикъкъат этинъиз! Багъышлап оламайджагъынъыз бир хата этселер, изин беринъиз! Факъат оларгъа асла эзиет этменъиз! Чюнки олар да, Аллахнынъ къулларыдыр.

Эй, му‘минлер!

Сёзюми яхшы динъленъиз ве яхшы тюшюнинъиз! Мусульман мусульманнынъ къардашыдыр; бойледже бутюн мусульманлар къардаштыр. Дин къардашынъызгъа аит олгъан бир хакъкъа баскъынджылыкъ япмакъ, башкъасына хелял дегильдир. Эгер, гонъюль разылыгъынен озю берген олса…

Хакъсызлыкъ япманъ! Хакъсызлыкъкъа да боюн эгменъ! Мемлекетнинъ хакъларыны зорнен алманъ!

Асхабым!

Озюнъизге де зулум этменъиз! Озюнъизнинъ де узеринъизде хакъкъынъыз бардыр.

Эй, инсанлар!

Эр джинает эткен озь къабаатына озю джевапкярдыр. Ич бир джинает эткеннинъ, япкъан къабаатынынъ джезасыны баласы чекмез! Ич бир баласынынъ къабаатындан да бабасы джевапкяр этильмез!

Эй, инсанлар!

Аллах, эр хакъ саибине хакъкъыны (Къуранда) бергендир. Мирасчыгъа васиет этмекнинъ зарурети ёкътыр. Бала кимнинъ тёшегинде догъгъан исе, онъа аиттир. Зина эткен ичюн махрумиет бардыр. Бабасындан башкъасына аит сой сёйлеген сойсуз, я да эфендисинден башкъасынынъ маиетине кирип багъланса яхшылыкъны унуткъан нанкёр, Аллахнынъ гъазабына, мелеклернинъ ве бутюн му-

сульманларнынъ лянетине огърасын! Аллах, бу киби инсанларнынъ не тевбелерини, не де адалет ве шаатлыкъларыны къабул этер.

Эй, инсанлар!

Раббинъиз бирдир. Бабанъыз да бирдир; эпинъиз Адемнинъ балаларысынъыз. Адем исе топракътандыр. Аллах янында энъ къыйметли олгъанынъыз, Онъа къаршы энъ чокъ такъва саиби олгъанынъыздыр. Арапнынъ арап олмагъандан (такъва ольчюсинден башкъа) бир устюнлиги ёкътыр.

Эй, инсанлар!

Девамлы оларакъ дёнген вакъыт, Аллахнынъ коклерни ве ерлерни яраткъан куньдеки алына къайткъандыр. Бир йыл, ай ольчюсинен он эки айдыр. Буларнынъ дёртю харам олгъан айлардыр. Буларнынъ учю, бири-бирининъ артыныдан кельген Зилкъаде, Зильхидждже ве Мухаррем; дёртюнджиси де (Джемазиэль-ахыранен Шабан арасында олгъан) Реджебтир. Бу йыл, харам айлары эски ерине кельди. Хадж мевсими Зильхидждженинъ онунджы кунюне раст кельди.

Эй, муминлер!

Сизге бир эманет быракъам ки, онъа сыкъы сарылгъанынъызда, ёлунъызны ич шашырмазсыныз. О эманет, Аллахнынъ Китабы – Къурандыр.

Эй, инсанлар!

Аллахкъа ибадет этинъ! Беш вакъыт намазынъызны къылынъ! Рамазан оразасыны тутунъ ве эмирлериме итаат этинъ! (Ялынъыз бойле япкъанынъыз алда) Раббинъизнинъ дженнетине кирерсинъиз.

Эй, инсанлар!

Ашыры кетмектен сакъынынъ! Эвелькилернинъ чёкип бозулмаларынынъ себеби, диндеки ашры кетмелери эди. Хадж амеллерини (усул ве эдебини) менден огренинъ! Бильмейим, бельки бу йылдан сонъ бир даа сизлернен бу ерде корюшип оламайджам! Бу насиатларымы бу ерде олгъанлар, олмагъанларгъа бильдирсин! Ола билир ки, бильдирильген кимсе, (сёзлерими) бу ерде олып да эшиткенлерден даа яхшы анълап козеткен олур.

(Сёзлерининъ бу еринде Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве сел-

лем-, сайысы юз бинъден зияде олгъан сахабилеринден сорады)

Эй, инсанлар!

Ярын мени сизден сораджакълар; не айтаджакъсынъыз?

(Бутюн асхаб-ы кирам:) «–Аллахнынъ пейгъамберлигини яптынъ; вазифенъни ерине кетирдинъ, бизге васиет ве насиатта булундынъ!» деп шаатлыкъ этеджекмиз! (дедилер.)

Бу шаатлыкънынъ артындан Пейгъмберимиз, динни теблигъ эткенине даир:

Асхабым! Теблигъ эттимми?...

Теблигъ эттимми?...

Теблигъ эттимми?...»-

деп учь кере тасдикъ алды. Сонъ къолларыны кокке котерип Аллахнынъ шаатлыгъыны тиледи:

Шаат ол, я Рабб!...

Шаат ол, я Рабб!...

Шаат ол, я Рабб!...»

Веда хутбеси, инсаний мунасебетлернинъ низамы, диний эсаплашма, эсасы ве айны заманда да бир «инсан хакълары беяннамеси»дир.

Керчектен 1789 сенеси буюк франсыз тертипсизликлерининъ фикрий темеллерини азырлагъанлардан бири олгъан философ Лафает, мешур «инсан хакълары беяннамеси»ни нешир эттирмеден эвель, бутюн укъукъ системлерини араштыргъан ве Пейгъамбер -саллялла-ху алейхи ве селлем-нинъ веда хутбесинде илян эткен бутюн алемге бирер айдынлыкъ берген мешале оладжакъ шу адалет ве инсанлыкъ прициплеринден хабери олгъанда:

«Эй, шанлы Мухаммед! Адалетнинъ ойле бир юксек нокътасына иришкенсинъ ки, кимсенинъ о севиени ашмасы бу куньге къадар мумкюн оламагъан ве оламайджакътыр!..» деген эди.

Ниает, Аллах Ресули -саллялаху алейхи ве селлем-нинъ вакъфеде булунып кунеш баткъаны вакъытта энген aeт-и керименен, диннинъ тамамланып кемалгъа, олгъунлыгъына эргени бильдирильди:

«Бугунь кяфирлер, сизинъ дининъизден (оны ёкъ этювден) умют

кескендирлер. Артыкъ олардан къоркъманъ; менден къоркъунъ! Бугунь сизге дининъизни текмиллেдим; узеринъизге олгъан ниметими текмилледим ве сиз ичюн дин оларакъ Ислямны сечтим...» (Маиде, 3)

Хазрети Эбу Бекир -радыяллаху анх-, бу аетни эшитер-эшитмез юксек анълайышынен эр шейни анълады. «Тамамлангъан нимет»нинъ манасыны теренден-теренге сезди. «Икмаль олгъан дин»нинъ артындан келеджек вакъианы ис этмеге башлады.

Бу аетте, анълаган кимселер ичюн Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ бир тюрлю вефаты акъкъында хабер берильмей эди. Аллах -джелле джелялюху-, пек якъында Пейгъмберимизни, Хабибини эбедиет алемине давет этеджек эди. Эбу Бекир -радыяллаху анх-нынъ козьлери яшларгъа толды, даа ич кимсе бир шей дуймагъаны алда о, юрегине тюшкен айрылыкъ элемлеринен сессиз агъламагъа башлады.

Чюнки йигирми учь йылда кельген мукъаддес, темиз эманет, къыяметке къадар келеджек умметке бир рахмет оларакъ къалдырылгъандыр.

Ерюзюне тюшкен къаарь

Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-, Веда хаджында Минанен Музделифе арасында олгъан Батн-ы Мухассыр вадийсинден тез-тез кечти. Сахабилер таджипленип сорадылар:

«–Эй, Аллахнынъ Ресули! Не олды, суратландынъ?»

Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-:

«–Аллах, бу мекянда эбабиль къушларыны ёллап Эбрехенинъ филь ордусыны эляк эткен эди. О къаарьден бир къысмы кельмесин деп тезлештим...» буюрды.

Акъикъаттан да хаджда бу ерде вакъфе ёкътыр.

Рахмет ве къаарь теджеллиси, базы вакъыт джансызларда биле эсер къалдыра. Рахмет теджелли эткен Кябе, месджитлер, салихлернинъ меджлислери киби мекянлардан файдаланмакъ коректир. Аксине къаарьнинъ теджелли эткен мекянлардан, олгъан исьян ве гунях ишленген ерлерден де къачынмакъ керек.

Джансызлар да озюне догъру чекме ве чекильме къанунына

табидир. Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ, узеринде хутбе окъугъан хурма кютюги, о нураний дуйгъуларнен толгъан, Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-, башкъа бир ерде хутбе окъумагъа башлагъанда да сессиз агълагъан эди. Шубесиз, бу вакъианы анълаткъан хадислер ривает этильгендир.

Веда хаджылыгъындан сонъ Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, Медине-и Муневвереге авдет этти. Анджакъ Аллах ниметини тамамлагъан ве дин мукеммеллештирильген олгъанындан артыкъ энъ буюк айрылыкъ ве севдигине къавушув вакъыты кельген эди.

ХИДЖРИЙ 11 СЕНЕ

«РЕФИКЪ-И АЛЯ»ГЪА ЮДЖЕ ЁЛДЖУЛЫКЪ

Пейгъамберлер сильсилесининъ сонъ алкъасы, Сейидуль-Кевнейн, Ресулюс-Секъалейн, Имамуль-Харамейн, Пейгъамберимиз, Алемлерге Рахмет Хазрети Мухаммед Мустафа -салляллаху алейхи ве селлем-, Веда хаджылыгъындан сонъ сыджагъы котерилип бир хасталыкъкъа тутулды.

Бу хасталыкъ оны умметинден айыраджакъ, омрю бою арзу эткен Рефикъ-ы Алясына къавуштыраджакъ олгъан олюм хасталыгъы эди. Затен «Наср» сforesининъ энмесинен эджелининъ якълашкъаныны дуйгъан Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, артыкъ сонъ ёлджулыкъкъа азырлана эди. Олюлернен де, тирилернен де ишаретли бир шекильде сагълыкълаша эди. Керчектен хасталанмадан бир кунь эвель Мединенинъ Дженнетуль-бакъий денильген мезарлыгъына кеткен, олюлер ичюн:

«–Эй, буюк Аллахым! Бу ерде яткъанлардан рахметинъни эксильтме!» деп дуа эткен эди.

Мезарлыкътан къайткъан сонъ да минберге чыкъып сахабилерине де адет узьре айрылыкъ акъкъында шу хутбени сёйледи:

«Мен сизден Кевсер хавузына биринджи иришеджем ве сизни о ерде къаршылайджам! Сизлернен къаршылашаджагъымыз ер хавуздыр. Мен шу ан оны корем! Мен сизинъ акъкъынъызда шаатлыкъ этеджем! Шу ан манъа ернинъ хазинелери ве оларнынъ анахтарлары берильди.

Аллахкъа ант олсун, мен, сизинъ ичюн менден сонъ, мушриклик-

ке дёнерсинъиз деп къоркъмам! Лякин мен, сизни дюнья истеклерине къапылыр ве онынъ узеринде бир-биринъизни куньлейджексинъиз, бир-биринъизни ольдюрерсинъиз ве сизден эвелькилернинъ ёкъ олып кеткенлер киби, сиз де ёкъ олур кетерсинъиз деп къоркъам!..»

Аллах Ресули -саллялляху алейхи ве селлем-, минберден тюшкенден сонъ Хане-и Сеадетине чекильди. Кунь-куньден хасталыгъы даа да шиддетленди. Вазиети баягъы агъырлашкъанда да эдеп ве тербие сурети Аллах Ресули -саллялляху алейхи ве селлем-, мубарек къадынларындан изин алып Хазрети Айшенинъ одасында къалмагъа къарар берди.

Хазрети Пейгъамбер -саллялляху алейхи ве селлем-, о ангъа къадар бойле агъыр бир хасталыкъ кечирмеген эди. Эсасен онынъ яшагъан темиз аят, озюне хасталыкъны якълаштырмагъан бенъзерсиз бир аят эди. Лякин йигирми учь йыл девам эткен ве бешер такъатынынъ узеринде олгъан энъ юдже ве агъыр бир пейгъамберлик юкю, оны пек болдурткъан, бу арада эвельден чешитли душманларнынъ бинъ-бир зарары да, мубарек беденини ипраткъанындан озюне хасталыкъкъа тутулмасыны адета мумкюн къылгъан эди. Башкъа тарафтан да бу хасталыкъ, оны буюк бир макъамгъа ве юксек дереджелерге ириштиреджек эди. Бунда Хайбердеки зеэрлев вакъиасынынъ тесири де буюк олгъан эди. Керчектен Аллах Ресули -саллялляху алейхи ве селлем-, хасталыгъынынъ агъырлашкъаны бир вакъытта Хазрети Айше анамызгъа:

«–Эй, Айше! Хайберде таткъан олгъаным зеэрли этнинъ аджысыны заман-заман дуям. Шу анда юрегимнинъ дамарынынъ къопкъаныны дуйгъан алдам » буюргъан эди.

Энес бин Малик -радыяллаху анх- да:

«–Ресулюллахнынъ кучюк тили узеринде бу зеэрнинъ изини ве тесирини корип тура эдим!..» деген. (Бухари)

Ресулюллах -саллялляху алейхи ве селлем-, тутулгъан хасталыгъынынъ сыджагъындан санки асылы бир сув савутындан, устюне сув тамгъан киби эди. Зиярет этмеге кельген Эбу Саид-и Худри:

«–Эй, Аллахнынъ Ресули! Хасталыгъынъ не къадар да шиддетли!» айтмакътан озюни туталмагъан эди.

Сонъки куньлерде хасталыгъы джемааткъа чыкъмагъа биле бермеди. Хазрети Эбу Бекир -радыяллаху анх-ны, джемааткъа озюнинъ ерине имамлыкъ япмасы ичюн ёллады.

Бир къач вакъыт озюни бираз яхшы дуйып месджитке чыкъкъан эди. Асхаб-ы кирамгъа насиатларда булунды ве:

«Шаны юдже олгъан Аллах, бир къулуны, дюнья ве онынъ зийнетинен озь къатындаки ниметлер арасында сербест быракъты. О къул да, Аллах къатындакилерни сечти!..» буюрды.

Бу сёзлер узерине пек дуйгъулы ве юреги мехамет толу олгъан Хазрети Эбу Бекир -радыяллаху анх-, Хазрети Пейгъамбер -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ оларнен ведалашаяткъаныны дуйды. Буюк бир кедерге тюшти. Юреги гъамгъа толды; козьлеринден яшлар тёкюльмеге башлады. Сесли- сесли:

«–Анам, бабам санъа къурбан олсун я, Ресулюллах! Бабаларымыз, аналарымыз, джанларымыз, малларымыз ве эвлятларымыз санъа феда олсун!...» деди.

Джемаат ичинде ондан башкъа ич кимсе, Хазрети Пейгъамбер -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ терен дуйгъуларыны, бу инджеликнинъ эр тарафыны яхшы анълап оламагъан эди. Чюнки ает-и керимеде анълатылгъан Севрдеки «экининъ экинджиси» ялынъыз Эбу Бекир эди. Ресулюллах -саллаллаху алейхи ве селлем- онынъ ичюн:

«Юрегимде не бар исе, Эбу Бекирге быракътым!..» буюргъан эди.

Сахабилер, Ресулюллах -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ севгили аркъадашынынъ агълагъаныны корьгенлеринде, буюк бир тааджипнен бир-бирлерине:

«–Ресулюллах -саллаллаху алейхи ве селлем-, Раббине къавушмакъны сечкен салих кишини анълаткъанда, онынъ агълагъанына шашылмазмы?!.» дедилер.

О исе Хазрети Эбу Бекир -радыяллаху анх-нынъ дуйгъулы ве мерхамет толу юреги, иляхий ве буюк айырылыкъны сезген ве айрылыкълардан шикает эткен бир ней киби сесленмеге башлагъан эди.

Лякин Ресулюллах -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ хасталыгъы джиддий бир алгъа кельгенде, къалгъан сахабилер де якълаш-

къан буюк айырылыкънынъ ве пейгъамберимизнинъ Раббине къавушаджагъыны дуйып козьяшлары тёкмеге башладылар. Мухаджир ве энсар меджлислери матемге чеврильди.

Этрафтакилер:

«–Я, Ресулюллах! Шифа ичюн Аллахкъа дуа этсенъ!» дегенлеринде, эр заман сагълыкъ ичюн дуа эткен Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, бу кересинде дуа этмеди ве артыкъ Аллахкъа къавушмакънынъ вакъты якълашкъаныны бильгенинден:

«Инсанларнынъ ичинде энъ агъыр имтианларгъа огърагъанлар пейгъамберлердир», - буюрды.

Хазрети Айше -радыяллаху анха- анълата:

«Ресулюллах -алейхисселям-, хасталангъаны вакъыт, Муаввизетейн (Фелякъ ве Нас) сурелерини окъуп, къолларына уфлер ве бутюн беденини месх этер эди. Хасталыгъынынъ шиддетленгени сырада мен де айны шекильде бу сурелерни окъуп къолларыма уфледим ве онынъ мубарек беденини месх этмеге башладым. Джебраильнинъ, Ресулюллах -алейхисселям-гъа даа эвельки бир хасталыгъында окъугъан олгъаны истиазе дуасыны да:

«–Эй, инсанларнынъ Рабби! Шу хасталыкъны кеткиз! Шифа ялынъыз сенинъ элинъдедир. Сенден башкъа шифа бериджи ёкътыр. Ойле бир шифа бер ки, ич бир хасталыкъ къалмасын!» деп окъудым.

Лякин бунынъ узерине Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, (мубарек башыны манъа чевирип):

«–Узеримден къолларынъы ал! Бу окъуманъ (артыкъ) манъа бир файда бермез! Мен, вакътымы беклейим...» деди ».

Хазрети Айше анамыз девам этип шойле анълата:

«Ресулюллах -алейхисселям-, урьметли къызы, терен ве индже рухлу Фатиманы чагъыртты. О кельгенде, «Мераба къызым!» деди ве оны, янына отурткъандан сонъ сессиздже бир шей айтты. Фатима агълады.

Сонъ онъа кене сессиздже бир шей айтты. Бу кере де Фатима къуванып тебессюм этти.

Мен, кульменинъ агъламагъа, къуванчнынъ кедерге бу къадар якъын олгъаныны бугуньки киби ич корьмеген эдим. Фатимадан бу

агълама ве кульмесининъ себебини сорагъанымда:

«–Тутулгъан хасталыкъынынъ нетиджесинде вефат этеджегини хабер этти. Бунъа агъладым. Сонъ да эв халкъындан онъа биринджи къавушаджакъ мен оладжагъымны хабер этти. Бунъа да севиндим»,-деди.»

Хасталыгъы эснасында Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, озюни бираз яхшы ис эткен вакъытларда джемааткъа бир къач кере намаз къылдырды. Буларнынъ биринде, гонъюллери пейгъамберлерининъ вефат этеджеги иссинен, буюк бир кедерге къаплангъан сахабилерине шойле буюрды:

«Эй, инсанлар!

Эшиткениме коре сизлер, пейгъамберинъизнинъ вефат этеджегинден къоркъа экенсинъиз!

Менден эвель ёлланып да, уммети ичинде эбедий къалгъан бир пейгъамбер бармы ки, мен де сизинъ ичинъизде эбедий къалайым?

Яхшы билинъиз ки, мен Раббиме къавушаджам! Онъа сиз де къавушаджакъсынъыз!

Керчектен де бутюн ишлер, юдже Аллахнынъ изнинен арекет этер.

Яхшы билинъиз ки, мен сизден эвель кетеджем ве сизни беклейджем! Дикъкъат этинъиз; (ярын ахыретте) сизлернен корюшеджек еримиз Кевсер хавузынынъ башыдыр.

Ярын меннен корюшмек истеген элини ве тилини гуняхтан чексин! Эй, инсанлар! Гунях, ниметлернинъ денъиштирильмесине себеп олур.

Халкъ яхшы олгъанында, идареджилери де яхшы олур. Халкъ яман олгъаны заман исе, идареджилери де фена олур.

Яшайышым къудрет элинде булунгъан Аллахкъа ант этем ки, мен, шу саатте хавузымынъ узеринде турам, шу олгъаным ерден хавузыма бакъам... »

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, сёзлерининъ бу еринде фигъан къопарып агълагъан Эбу Бекир -радыяллаху анх-къа бакъты ве:

«–Эй, Эбу Бекир! Агълама!..» буюрып, девам этти:

«Эй, инсанлар! Инсанлардан джанында, малында, достлу-гъында, манъа къаршы Эбу Бекир бин Эбу Къухафеден даа федакяр ве джумерт даврангъан кимсе ёкътыр! Эгер Раббимден башкъа, инсанлардан бир дост этинсе эдим, мытлакъ, Эбу Бекирни дост этинир эдим...

Месджитте ачылгъан шу къапыларны къапанъыз! Ялыныз Эбу Бекирнинъ къапысы ачыкъ къалсын! Мен Эбу Бекирнинъ къапысынынъ узеринде бир нур корем...

Асхабым!

Ниает, мен де бир инсаным. Аранъызда базы кимселернинъ хакълары кечкен олмасы мумкюн. Мен кимнинъ тенине токъунгъан олсам, иште, теним! Кельсин, о да токъунсын, хакъкъыны алсын!

Кимнинъ белине ургъан олсам, иште, белим! Кельсин, урсун!

Кимнинъ малындан янълышлыкънен алгъан олсам, иште, малым! О да, кельсин алсын!

Эй, Аллахым! Мен, ялынъыз бир инсаным. Мусульманлардан къайсы кишиге агъыр бир сёз айткъан я да ургъан, ве я да лянет эткен исем, буны, онынъ ичюн бир темизлик, савап ве рахмет весилеси къыл!

Аллахым! Къайсы мусульмангъа агъыр бир сёз айткъан исем, сен о сёзюмни, къыямет кунюнде о мусульман ичюн санъа якъынлыкъ весилеси къыл!»

Бойледже, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, бир «хакъкъ-ы ибад» хеляллашмасы япа эди.

Бу сёзлерден сонъ ёргъун бир шекильде текрар одасына къайтты. Бир даа намазгъа чыкъып оламады. Ялынъыз бир кересинде озюнде аз бир енъгиллик дуйып Хазрети Эбу Бекирнинъ артындан намазыны къылды.

Ниает, сонъ оларакъ Рабиульэввель айынынъ 12-де, базарэтеси саба, кене озюнде бир енъгиллик дуйды. Лякин такъаты джемааткъа чыкъмагъа етмеди. Бунынъ узерине ода къапысынынъ пердесини котерди ве о вакъытта Хазрети Эбу Бекирнинъ имамлыгъында саба намазыны къылгъан севгили асхабыны сонъ кере сейир этти. Оларны сыраларда ян-янгъа турып, джемаат алында намаз къылгъаныны

корьгенинден мемнюн олды, къуванч ичинде тебессюм этти.

О саба Аллах Ресули -саллялляху алейхи ве селлем-, даа эвель азырлангъан, анджакъ раатсызлыгъы себебинен арекети кечиккен ордунынъ ёлгъа чыкъмасына эмир этти. Тайин эткен яш къомитан Усаме бин Зейдге:

«Аллахнынъ берекети узьре, куннинъ саба ве уйле арасында олгъан (къушлукъ) вакъытында ёлгъа чыкъынъыз!» деп эмир этти.

О кунь Аллах Ресули -саллялляху алейхи ве селлем-, Айше -радыяллаху анха-нынъ янында олгъан 6-7 динар ахчаны фукъарелерге дагъытылмасыны эмир этти. Бир вакъыттан сонъ да динарларнынъ не олгъаныны сорады. Къасевети буюк олгъан Хазрети Айше оларны дагъытмагъа унуткъан эди. Аллахнынъ Ресули динарларны истеп авучларына алды. Сонъ:

«Аллахнынъ Пейгъамбери Мухаммед, буларны фукъарелерге дагъытмайып, янында къалдыргъаны алда Раббине къавушмакъны тюшюнмез!..»деди. Сёзлерининъ артындан, оларнынъ эписи энсар фукъарелеринден беш эв халкъына дагъытылды.

«Иште, шимди раатым!..» буюрып, енгиль бир юкъугъа далды.

Иште, арты-арасы кесильмеген бир инфакъ...

О кунь Аллах Ресули -саллялляху алейхи ве селлем-, эв халкъына бойле сесленди:

«Эй, инсанлар! Атеш алевленди. (Дикъкъат этинъ), къаранлыкъ гедже парчалары киби фитнелер келе!..(Санки келеджек заманнынъ адиселерини, козьлер алдына сере эди.)

Мен, тек Аллахнынъ Китабы олгъан Къураннынъ хелял къылгъаныны хелял; онынъ харам къылгъаныны харам къылдым!

Эй, Ресулюллах Мухаммеднинъ къызы Фатима!

Эй, Сафие!

Аллах къатында къабул оладжакъ амеллер ишленъиз! (Салих амеллеринъиз ёкъ исе, манъа ишанманъыз.) Чюнки мен (къуллукъ этмегенинъиз такъдирде) сизни Аллахнынъ азабындан къуртарып оламам!»

О кунь Аллах Ресули -саллялляху алейхи ве селлем-:

«Аман! Аман! Эллеринъизде олгъан къулларынъызгъа яхшы дав-

ранынъыз! Оларнынъ киеджеклерине дикъкъатсызлыкъ этип сонъ-гъа къалдырманъыз! Къарынларыны тойдурынъыз! Оларгъа юм-шакъ сёз айтынъыз!

Намазгъа! Намазгъа девам этинъиз!

Намазгъа! Намазгъа девам этинъиз!» буюрды.

О кунь Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, авесликнен мисвакъ къулланды. Хазрети Айше валидемиз шойле дей:

«Ресулюллах тишлерини мисвакълагъанда, онынъ бу къадар гу-зель мисвакъ къуллангъаныны корьмеген киби эдим!»

О кунь Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, Аллахкъа бойле дуа этти:

«Эй, Аллахым! Мени мерхаметинънен сарып къушат! Мени, Рефикъ-ы Алягъа къавуштыр! Эй, Аллахым! Мени мерхаметинънен сарып къушат! Манъа, рахметинъни багъышла! Мени Рефикъ-ы Аля олгъан юдже «Зат»ынъа къавуштыр!»

О кунь Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, къызы Хазрети Фатиманы теселли этти:

«–Эй, къызым! Сакъын агълама! Мен ольсем де...!»

О кунь Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, Ухуд джен-кининъ энъ агъыр вакъытларында «Ресулюллах ольди» сёзлери узе-рине дагъылмагъа башлагъан сахабилерине тенбие ниетинен озю акъкъында энген шу ает-и керимени окъуды:

«Мухаммед, бир Пейгъамбердир. Ондан эвель де пейгъамбер-лер келип-кечгендир. Шимди о, ольсе я да ольдюрильсе, окченъиз-нинъ узеринде артынъызгъа къайтаджакъсынъызмы? Ким, бойле эки окчеси узеринде артына къайтса, эбетте ки, Аллахкъа ич бир шейнен зарар берген олмаз. Аллах, шукюр ве сабыр эткенлерге му-кяфат береджектир.» (Ал-и Имран, 144)

О кунь Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ге, вахий ме-леги Джебраиль -алейхисселям- келип:

«Санъа селям олсун эй, Аллахнынъ Ресули! Бу, сенинъ ичюн ер юзюне сонъ кере аякъ басакъаным!» деди.

О кунь Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, даа эвель

буюргъан:

«Ич бир пейгъамбернинъ руху, дженнеттеки ерини корьмегендже алынмаз! Сонъ, о ерине кетмеси, истегине къалдырыла!» сёзлерининъ теджеллисини яшады.

О кунь Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ге Азраиль -алейхисселям- кельди ве янына кирмек ичюн изин истеди. Изин алгъандан сонъ Алемлернинъ Эфендисининъ къаршысында турып:

«–Я Ресулюллах! Эй, Ахмед! Юдже Аллах мени санъа ёллады. Сенинъ эр эмиринъе итаат этмемни де эмир буюрды. Эгер сен истесенъ, рухунъны аладжам! Арзу этмесенъ рухунъны сенде къалдыраджам!» деди.

О вакъытта янларында олгъан Джебраиль -алейхисселям- да:

«–Эй, Аллахнынъ Ресули! Юдже Аллах сени сагъынмакъта!» деди.

О кунь Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, озюнден изин истеген олюм мелегине:

«(Эй, Азраиль!) Аллах къатында олгъан, даа хайырлы ве даа девамлыдыр! Эй, олюм мелеги! Айды, эмир олунгъанынъ шейни ерине кетир; рухумны ал!» буюрды.

Артындан мубарек эллерини янында олгъан сувгъа ыслатып, юзюне сильди ве иляхий асретнен толу аятынынъ севгенине къавуштыраджакъ къапысындан кечкенде келиме-и тевхидни окъуп:

«Эй, Аллахым! Рафикъ-ы Аля, Рефикъ-ы Аля» айта-айта мубарек рух-и шерифлерини теслим этти. Юзюни ыслаткъан мубарек къолу, янында олгъан сув савутынынъ ичине тюшти!..

Йыллар эвель эндирильген:

«(Эй, Ресулим!) Сен де оледжексинъ, олар да оледжеклер!..» (Зюмер, 30) ает-и керимеси теджелли этти.

«Эй, Аллахым! Эфендимиз Мухаммед -алейхисселям-гъа, алине ве асхабына салят эт; (эписини) мубарек къыл ве (оларгъа) селям эт!..

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- Эфендимизнинъ рух-и шерифини теслим этмесинден сонъ эв халкъынынъ козьяшы сель киби акъты. Бу вакъытта эв халкъына кендиси корюльмеген

алда тазие ве теселли эткен бир сес эшитильди:

«Аллахнынъ селямы, рахмети ве берекетлери узеринъизге олсун!»

Эв халкъы да айны шекильде къаршылыкъта булунгъандан сонъ о сес, текрар эшитильди:

«Эр джан, олюмни татаджакътыр. Къыямет куню, ишлеринъиз эксиксиз сизге бериледжектир. Ким, атештен узакълаштырылып дженнетке къоюлса, артыкъ о, мытлакъ мурадына иришгендир. Дюнья аяты, алдатыджы менфааттан башкъа бир шей дегильдир.» (Ал-и Имран, 185)

«Яхшы билинъиз ки, эр зорлукънынъ, Аллах къатында бир теселлиси, эр ольгеннинъ бир халефи, ерине кечкени ве эр вефат эткеннинъ де бир бедели бардыр!»

«Аллахкъа сарылынъыз ве истегенинъизни Ондан истенъиз! Асыл огъурсызлыкъкъа огърагъан, севапдан ёкъсул къалгъандыр.»

«Аллахнынъ селямы, рахмет ве берекетлери узеринъизге олсун!»

Ибн-и Умер -радыяллаху анх-:

«Бу сёзлерни, эв халкъынынъ эписи, Месджид-и Небевиде булунгъанлар ве ёлдакилер эшиттилер » дегендир.

Хазрети Али -радыяллаху анх- да, бу сес саибининъ Хызыр олгъаныны бильдирген эди.

Дженнет ханымларынынъ эфендиси Фатима анамыз, мубарек бабалары Рахмет Пейгъамбери дюньядан айрылгъанда озь кедерини ифаде этмек ичюн:

«Аллах Ресулининъ ахырет дюньясына кечмесинен меним узериме ойле бир беля кельди ки, къаранлыкънынъ устюне кельсе, къаранлыкънынъ тюсю денъишер эди»,- деген эди.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ, Мединеге къайтмасындан сонъ он учь кунь девам эткен агъыр хасталыкълары нетиджесинде Милядий 632 сенеси июнь 8 де, Хиджрий эсапкъа коре 11 сенеси Рабиульэввель айынынъ 12 синде, базарэртеси куню артыкъ озюне Аллахнынъ гузеллик уфукълары ачылгъан, О юдже Хабиб, Рефикъ-ы Алясына къавушкъан эди.

Асхаб-ы кирам ичюн догъып баткъан кунешнинъ, ич денъишмеген нурунда гизли бир шей солугъан киби эди. Ойле ки, о куньден сонъ

Пейгъамбер муеззини олгъан Билял-и Хабеши -радыяллаху анх-, о коклерни къаплагъан гузель сесинен бир даа эзан окъуп оламады. Не вакъыт сахабилер, онъа риджа эткенлеринден сонъ Хазрети Билял, эзан окъумагъа ниет эткен олса да, михрабда Аллах Ресулини корьмегендже козьлери яшланды, богъазына бир шей тургъан киби олды, сеси къысылды, эзан окъуп оламады. Юрек багърыны къавургъан севги атешини сёндюрмек ичюн Шамгъа кетти. Хазрети Умер девиринде тюшюнде Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ бир ишарети узерине Къабр-и Шерифни зиярет этмек ичюн Мединеге кельди. Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ торунлары Хазрети Хасаннен Хазрети Хусейиннинъ риджалары узерине бир саба эзаныны чагъыргъан эди. О вакъытта бутюн Медине халкъы, Месджид-и Небевийнинъ ёлларына тёкюлип Аллах Ресули тирильди деп тюшюнген эдилер. Пейгъамбер ашыгъы Билял, эзанны окъугъаны вакъыт, Пейгъамбермиз акъкъында шаатлыкъ къысмыны окъумугъа сыра кельгенде козьлери яшарды, богъазына бир юмрукъ тыкъалгъан киби олды, эсини джойып йыкъылгъан эди.

Анамыз Умму Селеме -радыяллаху анха- ривает эте ки, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- аятынынъ сонъ аныны ялынъыз:

«Я, Раббий! Сени тесбих этерим. Санъа тевбе этерим. Санъа хамд этерим!..» сёзлерини текрарламакънен кечирген эди.

Онынъ эки курек кемиги арасында пейгъамберлигине аит иляхий бир ишарет бар эди. Бир чокъ сахаби, оны опьмек ашкъы ве асрети ичинде яшар эди. Имам Бейхаки буюра ки:

«Ресуль-и Экрем -салляллаху алейхи ве селлем- Хазретлери, эбедий алемге кечкени вакъыт, мубарек бетинде ич бир денъишиклик корюнмегенинден себеп, сахабилер онынъ ахырет аятына къавушкъанына шубеленмеге башлагъан эдилер. Бунынъ узерине Эсма -радыяллаху анха-, аркъасындаки мубарек Пейгъамберлик Муурине бакъты. Ёкъ олгъаныны корьген сонъ, онынъ ахырет алемини шерефлендиргенини анълады » (Тирмизи)

Дин кемал, олгъунлыкъ булгъан, сахабилерден даветнинъ тасдикъы алынгъан ве Аллахкъа да шехадети истенильген эди. Артындан Пейгъамберимиз, эбедиет алемине чагъырылгъан эди.

Шимди о, махшерде, сыратта ве Хавз-ы Кевсерде умметини бекле-

мекте.

Шефаат, я Ресулюллах!
Медет, я Ресулюллах!
Ялварам, я Ресулюллах!..

Рабиульэввельнинъ 12-синде, базарэртеси куню догъып дюньяны шерефлендирген эди.

Рабиульэввельнинъ 12- синде, базарэртеси куню Аллах тарафындан озюне пейгъамберлик вазифеси берильген эди. Эбу Къатаде Хазретлери бойле ривает этер:

«(Хазрети Пейгъамберге) базарэртеси кунюнинъ оразасындан соралды. О да джевап берди:

«–Бу, меним догъум кунюм ве пейгъамбер олып ёллангъаным куньдир...» буюрды.» (Муслим)

Рабиульэввельнинъ 12-синде, базарэртеси саба, Мединеге кирип янъы къурулгъан ве къыяметке къадар девам этеджек олгъан Ислям девлетининъ темелини аткъан эди.

Ве ниает Рабиульэввельнинъ 12-синде, базарэртеси куню ахырет алемине кочькен эди.

Онынъ догъумы, пейгъамберлиги, хиджрети ве вефаты, иляхий бир теджелли олып, эп Рабиульэввельнинъ 12 - сине, базарэртеси кунюне раст кельмеси, бу айнынъ къудсиетининъ ве эмиетининъ бир аляметидир. Джемал ве джелял теджеллиси олып; къуванчнынъ эеджаны ве кедерге бурюнильмеси берабер яшанмакъта эди. Гонъюль мемлекетинде байрам нешесинен, вефат элемлери, бир-бирине къаршы бир дуйгъы бераберлиги ичинде эди. Кене о, ахыретте севгинен, шефаат ичюн умметини беклемектедир.

Аллах Ресули -саллялляху алейхи ве селлем-нинъ дюньядан ахырет алемине кочьмесинен ондан узакъ къалгъан дюньянынъ вефасызлыгъыны, Азиз Махмуд Худайи Хазретлери шу сатырларынен беян эте:

Ким умар сенден вефаны
Ялан дюнья дегильмисинъ?
Мухаммедуль-Мустафаны
Алгъан дюнья дегильмисинъ?

УСВЕ-И ХАСЕНЕ

Яратылгъанларнынъ ичинде Аллахнынъ эсма-и иляхиййесининъ бутюнинден насип алмакъ шерефи тек инсангъа берильгендир. Бунынънен берабер Аллах, иляхий имтиан себебинен инсанны гунях ве такъва эсасларынен донаткъан; оны хайыргъа да, яманлыкъкъа да мусаит бир кейфиетнен сыфатландыргъандыр.

Бу итибарнен диннинъ макъсады, бу шекильде зыт корюнишлерге саип олгъан инсандаки нефсаний менфийликлерни имкяны олгъаны къадар эксильтмек, бунъа къаршылыкъ нураний сыфатларны да юксек макъамгъа, зирвеге етиштирмектир. Лякин бу макъсатнынъ керчеклешмеси ичюн инсаннынъ шахсиети белли олгъан бир нумюнеге, яни «усве-и хасене» деп ифаде этильген энъ гузель бир нумюнеге ихтияджы бар. Пейгъамберлернинъ ёллануvындаки икметлерден бири де, оларнынъ, инсанлар ичюн боюн эгеджек, итаат этеджек эксиксиз, нукъсансыз бир орьнек алмалары керек олгъан инсандан ибареттир.

Аллах Тааля буюра:

«Биз ич бир ресульни, Аллахнынъ изнинен итаат этильмектен башкъа бир макъсатнен ёлламадыкъ...» (Ниса, 64)

Бу ал, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- Эфендимизде энъ усть дереджеде мевджюттир ве бунынъ ичюн Аллах ает-и керимеде бойле буюргъандыр:

«Ант олсун ки, Ресулюллахта сизинъ ичюн, Аллахкъа ве ахырет кунюне къавушмакъны умют эткенлер ве Аллахны чокъ зикир эткенлер ичюн бир «усве-и хасене» бардыр.» (Ахзаб, 21)

Тарихте аятынынъ бутюни энъ индже тефсилятларгъа къадар сагълам

бир шекильде етиштирильген, тек Пейгъамбер ве тек инсан Хазрети Мухаммед Мустафа -салляллаху алейхи ве селлем-дир. Онынъ бутюн иш, сёз ве дуйгъулары кет-кете къайд этилип тарихке бир шереф левхасы алында кечкендир.

Аяты, къыяметке къадар келеджек несиллерге нумюнедир. Къуран-ы Керимнинъ «Къалем» суресинде о акъкъында бойле буюрыла:

«Шубесиз, сен юдже бир ахлякъ узьресинъ!» (Къалем, 4)

Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ арекетлери, ахлякъы, ве мубарек шахсиети ялынъыз инсанлыкъ анълайышына сыгъып олгъан, инсаний арекетлернинъ ольчю ве сырасынынъ энъ иришильмез нокътасыны мейдангъа кетиргендир. Чюнки Аллах -джелле джелялюху-, о мубарек пейгъамберни бутюн инсанлыкъкъа бир «усве-и хасене», яни энъ эксиксиз бир мисаль оларакъ яраткъан эди. Бу себептен, онынъ аятыны инсанлар ичинде зайыфлыкъ бакъымындан энъ ашагъыда олгъан «етим балалыкъ»тан башлатып, такъдирнинъ бутюн мердивенлеринден кечирип къудрет ве вазифе бакъымындан энъ юксек нокътагъа, яни пейгъамберлик ве девлет реислигине къадар юксельткендир. Ойле ки, инсанлыкъ басамакъларынынъ чешит еринде олгъанлар, ондан озьлери ичюн энъ эксиксиз вазифелерини мисаль алып озь такъатлары ве истидатлары ольчюсинде керчеклештирмеге ёнелирлер. Бу да онъа нисбетен дуюлгъан севги ве онынъ руханиетине сарынмакъ багълылыгъындадыр.

Дин рехбери оларакъ мисальдир. Девлет реиси оларакъ мисальдир. Иляхий муаббет багъына киргенлерге мисальдир. Раббининъ ниметлерине баткъан вакътында, шукюр ве алчакъгонъюлли олувынен мисальдир.

Къыйын вакъытларда ве мекянлардаки сабыр ве теслимиетинен мисальдир. Гъанимет къаршысында джумертлиги ве гонъюль токълугъынен мисальдир. Къоранталарына севги ве ярдым этювинен мисальдир. Зайыфларгъа, кимсесизлерге, къулларгъа мерхаметинен мисальдир. Къабаатлы олгъанларгъа авфы ве яхшылыгъынен мисальдир:

Эгер байлыкъ саиби зенгин бир киши олсанъ, бутюн Арабистангъа аким олгъан арап буюклери озюне муаббетнен итаат эткен о юдже Пейгъамбернинъ тевазу ве джумертлигини тюшюн!..

Эгер зайыфлардан бири исенъ, Меккеде залым мушриклернинъ низам, дузен ве идареси ичинде яшагъан Пейгъамбернинъ аятындан мисаль ал!

Эгер гъалебе къазангъан бир фатих исенъ, Бедир ве Хунейинде душманы узеринден гъалебе къазангъан, джесюрлик ве теслимиет Пейгъамберининъ аятындан дерс ал!

Аллах косьтермесин, магълюбиетке огърагъанынъ такъдирде, Ухуд дженкинде шехит олгъан я да яраланып ерге яткъан асхабы арасында йигитлик ве джесаретнен долашкъан Аллахкъа ишангъан Пейгъамберни хатырла!

Эгер оджа исенъ, джамиде Суффа Асхабына индже, мерхаметли ве дуйгъулы гонълюнен берекетини ашлагъан, иляхий эмирлерни огреткен Пейгъамберни тюшюн!

Эгер талебе исенъ, озюне вахий кетирген Джибриль-и Эминнинъ къаршысында отургъан Пейгъамберни тюшюн!

Эгер насиат берген бири, эмин ве догъру бир ёл косьтериджи исенъ, Месджид-и Небевининъ ичинде асхабына икмет нурларыны сачкъан Пейгъамберни динъле! Онынъ татлы сесине къулакъ ас ве гонъюль бер!

Эгер хакъны къорчаламакъ, догърулыкъкъа давет этмек, хакъны тутып косьтермеге истесенъ ве бу хусуста сени дестеклеген бир ярдымджынъ биле ёкъ исе, Меккеде эр чешит ярдымдан узакъ къалгъан бир алда экен залымларгъа хакъны илян этип оларны хидаетке давет эткен Пейгъамбернинъ аятына бакъ!

Душманны магълюбиетке огъратып, онынъ белини сындыргъан, ондан устюн кельген, яланны перишан этип хакъны илян эткен, Меккенинъ фетхи куню къутсал мекянгъа гъалип бир къомитан олгъаны алда, буюк бир алчакъ гонъюлликнен девесининъ устюнде седжде эткен киби эки букюлип кирген шукюр алындаки Пейгъамберни козьлеринъ къаршысында джанландыр!

Эгер чифтлик саиби бир киши олсанъ ве о ердеки ишлеринъни ёлуна къоймакъ истесенъ, Бени Надир, Хайбер ве Федек киби улькелерге саип олгъан сонъ, о ерлерни тертипке кетирген ве энъ гузель шекильде идаре этеджек шахысларны иш башына кетирген Пейгъамберден мисаль ал!

Эгер кимсесиз бириси олсанъ, Абдуллах ве Эминенинъ етимлери,

джигерпарелери олгъан бир гуняхсызны, нурдан оксюзни тюшюн!

Эгер етишкен бир яш олсанъ, Меккеде эмджеси Эбу Талибнинъ сюрюсине чобанлыкъ эткен пейгъамбер тайин этиледжек яшнынъ аятына дикъкъат эт!

Эгер руханиетли бир аиле къурмакъ истеген бир генч олсанъ, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ къоранта аятына ве насиатларына дикъкъат эт! Сайлап алгъанынъ такъвалы олсун ки, эки дюнья бахтлылыгъына ириширсинъ!

Эгер алыш-вериш керванларынен ёлгъа чыкъкъан бир туджджар, сатыджы исенъ Шамдан Басрагъа кеткен керваннынъ энъ улусы олгъан кишининъ эхвалыны яхшы этип тюшюн!

Эгер къады ве аким исенъ, Мекке буюклери бир-биринен къавгъа эткенлеринде Хаджер-и Эсведни Кябедеки ерине къоймакъ хусусында онынъ адалетли ве акъыллы арекетини тюшюн!

Ве текрар козюнъни тарихке чевирип Мединеде, Месджид-и Небевиде отурып тарлыкъ ичиндеки фукъаренен байлыкъ саиби зенгинни, къаршысында тенъ, айны дереджеде тутып инсанлар арасында энъ адалетли бир шекильнен укюм берген о Пейгъамберге бир бакъ!

Эгер бир къоджа исенъ, Хазрети Хатидженинъ ве Хазрети Айшенинъ къоджасы олгъан о мубарек пейгъамбернинъ темиз арекет ве ахлякъына, терен дуйгъуларына ве шефкъатына, бутюн къадынлары арасындаки адалетли арекетлерине дикъкъат эт!

Эгер эвлят саиби исенъ, Фатыматуз-Зехранынъ бабасы ве Хазрети Хасаннен Хазрети Хусейннинъ къартбабасы олгъан бу пейгъамбернинъ оларгъа нисбетен япкъан мунасебетлерини огрен!

Сен ким олсанъ ол, насыл вазиетте булунсанъ булун, акъшам-саба – эр вакъыт ве анда Хазрети Мухаммед -салляллаху алейхи ве селлем-ни озюнъ ичюн энъ эксиксиз ве мукеммель, догъру бир ёл косьтериджи ве энъ гузель бир рехбер оларакъ къабул эт...

О ойле бир пейгъамбер ки, онынъ суннетлери васытасынен эр янълышны тюзетип олурсынъ...Онынъ нуру ве рехберлиги ярдымынен аятнынъда къаршылашкъанынъ маниаларны енъип ве зорлукълардан къуртулып, керчек бахтлылыкъны тапарсынъ!..

Эгер озюнъни маддий зенгинликлернинъ къулу олмакътан къуртарып, руханий бир аят яшамакъ истесенъ, о, Алемлернинъ Эфендисининъ тербиелеген Билял, Ясир ве Севбанларны тап! Оларнен берабер ол ве догъру ол ки, дуйгъулы, индже, ве назик бир гонъюльге саиб олурсынъ. Унутма ки, джахилие инсанлары, Аллах Ресули -саллялллаху алейхи ве селлем-нинъ ярдымынен хидаетке къавушып, онынъ этрафында геджелери нур этрафында учкъан перванелер киби олгъанлары ичюн догъру ёлны сечип, адалетке къавуштылар. Асхаб-ы Кехфнинъ Къытмири биле, садыкъларнынъ муаббети артындан насип алгъанындан не буюк Аллахнынъ гузеллигине наиль олгъан эди. Бунынъ бутюнлей акси олгъан Хазрети Лютнинъ къадыны ве Хазрети Нухнынъ огълу Кенан, гуняхкяр ве залымларнен къарышып корюшмеси нетиджесинде иляхий азапкъа огърагъан эдилер. Олар ве олар киби олгъанлар, нефснинъ гирдапларында богъулып залымлар топлулыгъынен берабер эляк олдылар.

О алда омюр такъвимини Аллах Ресули -саллялллаху алейхи ве селлем-нинъ догъру сёзлю ве диннинъ эмирлерине уйгъан ашыкълары олгъан зикир саиплеринен берабер олып толдурмагъа гъайрет эт ки, Аллахны унуткъан гъафиллерден олма!

Билесинъ ки, онынъ гузель ахлякъы, назик ве гузель чичеклернен, миск къокъулы гуллернен яраштырылгъан бир гулистан эди.

Онынъ айры олгъан рухий вазиетининъ олгъунлыгъы ве гузеллиги киби, бедений гузеллиги де эшсиз-бенъзерсиз эди.

Онынъ бу юдже къыйметы себебинден Аллах Тааля буюра:

«Эй, иман эткенлер! Аллах ве Ресулининъ огюне кечменъиз! Аллахтан коркъунъ! Шубесиз Аллах, эшитиджи ве билиджидир.»

«Эй, иман эткенлер! Сеслеринъизни Пейгъамбернинъ сесинден юксельтменъиз! Бир-биринъизге къычыргъанынъыз киби, Пейгъамберге де юксек сеснен къычырманъ! Ёкъса сиз фаркъына бармайып амеллеринъиз бошкъа кетер.» (Худжурат, 1-2)

Бу ает-и керимелер, бутюн муминлерни Хазрети Пейгъамбер -саллялллаху алейхи ве селлем-ге нисбетен эдепли олмагъа давет этмектедир.

Керчектен Къуран-ы Керимде башкъа пейгъамберлерге адла-

рынен мураджат этильгени алда, Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-ге «Я, Мухаммед!» деп мураджаат этильмейип, онъа «Я, Неби; Я, Ресуль» шеклинде муамеле этильгендир. Ойле ки, Аллах бутюн муминлернинъ де бу эдепке риает этмелери ичюн шойле буюргъан:

«(Эй, муминлер!) Пейгъамберни озь аранъызда бир-биринъизни чагъыргъан киби чагъырманъ!..» (Нур, 63)

Бу ает-и кериме, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ни тек адынен анъылмасынынъ умметлик тербиесине ляйыкъ олмагъаны ифадесинен, онынъ адынен берабер юдже ве къутсал сыфатларынынъ сёйленмеси керек олгъаныны беян этмектедир. Долайысынен Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ Неби, Ресуль, Ресулюллах, Хабибуллах, Фахр-и Алем, Ресул-и Экрем ве бенъзер сыфатларнен анъылмасы, айрыджа «Ахзаб» суресининъ 56 - ает-и керимесинде иляхий эмир талап эткени киби исм-и шерифи эр айтылгъан ерде онъа селят ве селям кетирильмеси керек. Бу, Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-ге нисбетен бутюн умметке Аллахнынъ истеги ве эмирининъ эдебиндедир.

Ает-и керимеде буюрыла:

«Шубесиз ки, Аллах ве мелеклери, Пейгъамберге чокъча салят этерлер. Эй, муминлер! Сиз де онъа саляват кетиринъиз ве бутюн бир теслимиетнен селям беринъ!..» (Ахзаб, 56)

О, Къуранны ялынъыз сёзлернен огреткен бир оджа дегиль, айны заманда Къуранны яшагъан джанлы бир мисаль эди.

Джабир -радыяллаху анх-тан ривает этильген бир хадис-и шерифте Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-:

«Аллах -джелле джелялюху- мени гузель ахлякъны тамамламакъ узьре ёллады...» (Муватта, 904; Бейхаки, эс-Сюненюл-Кюбра, х, 192) буюргъан эди.

1400 сене девамында язылгъан бутюн Ислямий эсерлер, бир китапны, яни Къуран-и Керимни ве бир инсанны, яни Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-ни айдынлатып, анълатмакъ ичюндир.

Аллах, ялынъыз онынъ ичюн «Ле-амруке» буюрып онынъ аяты

узерине ант эткендир.

Акъикъат-и Мухаммедиеге якълашмакъ, акъылдан зияде севги ве ашкънен мумкюндир. Бутюн сырлар, Мухаммедий акъикъатнен чезильмеси мумкюндир. Бу да, Ресулюллах -саллЯллаху алейхи ве селлем-нинъ «усве-и хасене»синден насип алмакъ, нефсаний дюнья эгленджелеринден узакълашып ибадет, къуллукъ ве бильги сырларына етишмекнен мумкюндир. Инсан, руханиет-и Мухаммедиеден насип алмагъа башлагъанынен, бир инджеликлер косьтерир ве ёкътан бар этмек гузель шей алына келир ве иляхий теджеллилернинъ сырлары, нурлары ве акъикъатлары озюне хиджрет олуныр.

Къураннынъ сырлары мытлакъ, Аллах Ресулининъ руханиетине бурюнген юреклернинъ гизли икмет ве маналарына коре мейдангъа чыкъкъан алда анълашылыр.

Чюнки бизлер ичюн бир тек «усве-и хасене» олгъан Аллах Ресули -саллЯллаху алейхи ве селлем-ге итаат, ве онъа уймакъ мевзусында Аллах Тааля ает-и керимелерде бойле буюргъандыр:

«Ресуль сизге не берген олса оны алынъ! Сизге нени ясакълагъан олса ондан да къачынынъ ве Аллахтан къоркъунъ! Чюнки Аллахнынъ азабы шиддетлидир.» (Хашр, 7)

«Эй, иман эткенлер! Аллахкъа итаат этинъ ве Пейгъамберге итаат этинъ ки, амеллеринъизни бошкъа чыкъарманъ!» (Мухаммед, 33)

«Ким Аллахкъа ве Ресульге итаат этсе, иште олар, Аллахнынъ озьлерине нимет оларакъ берген пейгъамберлер, сыддыкълар, шехитлер ве салихлернен берабердир. Олар не гузель дост (лар) дыр.» (Ниса, 69)

«(Эй, Ресулим!) Де ки: Эгер Аллахкъа муаббет этсенъиз (Оны севсенъиз), манъа таби олунъыз ки, Аллах да сизни севсин ве гуняхларынъызны багъышласын...Аллах, Гъафур (ве) Рахимдир.»

«(Эй, Ресулим!) Де ки: Аллахкъа ве Ресульге итаат этинъиз! Эгер юз чевирселер, мытлакъ ки, Аллах кяфирлерни севмез!» (Ал-и Имран, 31-32)

«Ким ки, Аллахкъа ве Ресулине итаат этер ве Аллахтан къоркъып О (нынъ азабы) ндан къорчаланса, иште олар, къуртулышкъа эргенлердир.» (Нур, 52)

«Мумин эркеклер ве мумин къадынлар, бир-бирлерининъ велисидирлер; яхшылыкъны эмир этер, зарардан мен этер, намазны къылар, зекятны берер ве Аллах ве Ресулине итаат этерлер. Аллах, иште, оларгъа рахмет ве мерхамет этеджектир. Шубесиз Аллах, Азиз (ве) Хакимдир.» (Тёвбе, 71)

«Ким Ресульге итаат этсе, Аллахкъа итаат эткен олур. Ким де юз чевирсе, (Эй, Ресулим, биль ки) биз сени олар узерине бекчи ёлламадыкъ...» (Ниса, 80)

«Бильмедилерми ки, ким Аллахкъа ве Ресулине къаршы къоймагъа къалкъса, онъа ичинде эбедий къаладжагъы джехеннем атеши бардыр. Иште, буюк резиллик будыр.» (Тёвбе, 63)

«Аллахкъа ве Ресульге итаат этинъ! Бир-биринъизнен чекишменъиз! Ёкъса къоркъугъа къапылырсынъыз да, рузгярынъыз (кучь, къувет, девлет ве элинъиздеки ниметлер) кетер. Сабыр этинъиз; чюнки Аллах сабыр эткенлернен берабердир.» (Энфал, 46)

Мытлакъ ки, мумин Ресулюллах -саллялаху алейхи ве селлем-'нинъ муаббети къаршысында иляхий титревлерини эбедий ве гузель олгъан дуйгъуларыны ис этткени, рухуны нефсаниетке аит бутюн чизги ве корюнтилерден бошаткъаны вакъыт, Онынъ муаббет ве орьнек алув шахсиетинден пай алув ёлуна кирген олур.

Биринджи яратылгъан нур, онынъ нурудыр. Джисм-и назифанелеринде тири, джанлы, къуветли эдеп ве айбетли бир буюк ве юдже азимети, бир арада эди. Ортюсине бурюнген, эвленмеген бир яш къыздан даа эдепли эди.

Онынъ юрек юмшакълыгъыны, теренлигини айдынлатып анълатмакъ мумкюн дегильдир.

Юзюнде нур гузеллиги, анълатувдаки къолайлыкъ ве раатлыгъы, арекетлеринде юмшакълыкъ, лаф этювинде кулер юзлюлик, сёзлеринде ачыкълыкъ ве тузьгюнлик, беянында юксек бир шекильде хитап эткен кимселерге коре уйгъунлыгъы бар эди.

Бош лаф айтмайып, эр сёзю икмет ве насиат эди. Лугъатында асла гъыйбет ёкъ эди. Эр кеснинъ акъыл ве анълайышына коре сёз айтар эди.

Муляйим ве алчакъгонъюлли эди. Кульгенде къах-къаха атып

кульмез эди. Эр вакъыт тебессюм этер эди.

Оны тесадуфен корьген кимсени хашет сара эди. Онынънен достлукъ ве субет эткен кимсе, онъа джан ве гонъюльден ашыкъ ола эди.

Дереджелерине коре яхшылыкъ саиплерине урьмет ве сайгъы косьтере эди. Акърабасына, да зияде ярдым эте эди. Эв халкъына ве асхабына яхшы ве гузель даврангъан киби, башкъа инсанларгъа да юмшакълыкъ ве яхшылыкънен муамеле эте эди.

Хызметкярларыны пек хошландыра эди. Озю не ашаса ве не кийсе, оларгъа да оны ашата ве оны кийдире эди. Джумерт, ярдым саиби, шефкъатли ве мерхаметли, керек олгъанда джесюр ве керек олгъанда да юмшакъ ола эди.

Емин ве антларына риает эте, лафларында догъру сёзлю эди. Гузель ахлякъында, акъыл ве анълайышынен джумле инсанлыкътан устюн ве къыйметли, ве эр тюрлю яхшы ве гузель макътавларгъа ляйыкъ эди.

Къыскъасы, корюниши гузель, ахлякъы эксиксиз, мисли яратылмагъан бир вуджуд-и мубарек эди.

Ресулюллах -саллялЛаху алейхи ве селлем-нинъ гонъюль кедерлери даимий, тюшюндже ве фикирлери терен эди. Керексиз лаф этмез эди. Бир сёзге башлагъанда, яры ташламайып, тамамлап битире эди. Бир чокъ фикирлерни бир къач сёзнен къыскъа шекильде анълатмагъа биле эди. Сёзлери дане-дане, не керегинден чокъ, не де аз эди. Яратылышы юмшакъ олмасына бакъмадан пек сабырлы, сагълам, ве эйбетли эди.

Къызгъаны, ынджынгъаны вакъытлар еринден турмаз эди. Кимсенинъ фаркъына барылмагъаны, бир хакъ урьмет этильмегени вакъыт ачувланыр, хакъ ерини тапмагъангъа къадар ачувланмагъа девам эте эди, ве тек бундан сонъ раат ола эди. Асла озь хакъкъы ичюн ачувланмаз эди. Озю де уджюм этмез, кимсенен давалашмагъа киришмез эди.

О, кимсенинъ эвине изин алмагъанджа кирмез эди. Эвине кельгени вакъыт да эвде къаладжагъы саатлерни учьке боле эди; бирини Аллах ичюн ибадетке, дигер вакътыны къорантасына, учюнджисини

де озюне айыра эди. Озюне айыргъан вакътыны бутюн инсанлар ичюн айырып къуллана эди, олардан кимсени озюнден узакъ быракъмаз эди. Эписининъ гонълюни фетх эте эди.

Ресулюллах -саллляллаху алейхи ве селлем-нинъ эр ал ве арекети, зикирнен эди.

Ким ондан насыл бир керекли шей истесе, о истер къыйметли, истер къыйметсиз олсун, оны ерине кетирмеден раат оламаз, истегини ерине кетирип оламагъаны такъдирде, ич олмаса гузель бир сёзнен гонълюни алмагъа арекет эте эди. О, эр кеснинъ дерт ортагъы эди. Инсанлар, насыл дереджеде олса-олсун, зенгин-фукъаре, алим-джаиль – оларнынъ янында инсан олув шерефине ве айны севиеде бир давранышкъа наиль олур эди. Бутюн меджлислери намус, илим, эдеп, сабыр, тевеккюль ве эманет киби фазилетлернинъ кечкен ве гъалип олгъан бир мекянлар эди.

Айып ве эксикликлеринден долайы кимсени айыпламаз, тенбиелев керек олгъанда, къаршысындакини ынджытмайджакъ бир шекильде индже ве назик бир ишаретнен япар эди. Ич кимсенинъ мейдангъа чыкъмагъан айыбынен мешгъуль олмагъаны киби, бу чешит шейлерни къыдырып тапмакъны да кесин-кес ясакълар эди. Эсас оларакъ башкъалар акъкъында шубе ве ярамай зан япмакъ, иляхий эмирлернен де ясакъ этильгендир.

Ондан даа буюк бир къараман тюшюнмек мумкюн дегиль.

Коркъу ве теляш онда ёкъ эди. Фаркълы аллар къаршысында сабыр ве чыдам косьтере, коркъу ве теляшкъа тюшип ярашмагъан арекет япмай эди.

О, Илях-и келиметуллах ичюн эр вакъыт биринджи сыраларда дженклеше эди. Хунейн дженки башлагъанда Ислям ордусында мейдангъа кельген дагъылув къаршысында, о, метанетини ич джоймайып озюни душман сыраларынынъ ортасына аткъан эди. Минген айванына огге юрютип, сахабилеринде джесюрлик ислеирини арттыргъан ве ниает, Аллахнынъ ярдымынен де гъалебе насип олгъандыр.

О, бойле буюргъан эди:

«Къудрет ве истегинен яшагъаным Аллахкъа ант олсун ки, Аллах

ёлунда шехит олып тирильмек ве сонъ кене шехит олмакъ истер эдим...»

Хазрети Айше -радыяллаху анха-, Аллах Ресули'ндеки иляхий нурны анълатып:

«Геджелери Ресулюллахнынъ юзю о къадар нур сачар эди ки, юзю айнынъ ондёртюне чевирилир эди. Гедженинъ къаранлыгъында йипни, инеге онынъ юзюнинъ айдынлыгъында кечире эдим »- буюргъан эди.

О'нынъ мубарек ахлякъына саип олмакъ макъсадынен бир парча алып, онда девамлы олгъан умметнинъ гонъюль эрлери, къыяметке къадар Аллах Ресулининъ севгисине не гузель мисаллер косьтергенлердир. Аллах Ресулининъ акъикъатында аят тапкъан эдилер.

Алтмыш учь яшында озюне мезар киби бир ер къаздырып аятыны ве ибадетлерини о ерде девам эттирип:

«–Бу яштан сонъ манъа топракъ устюнде юрьмек харамдыр» - деген, буюк ашкъ ве юксек эеджан къараманы Сейийд Ахмед Есевий, бу келип-кечиджи ёлунда абиделешип тиллерде дестан олгъан биридир. Яшагъан топракъны берекет весилеси сайып «Хазрети Туркистан» айтылгъандыр.

Вейсель Къараниге Ресулюллахнынъ Ухудда бир тишининъ сынгъаны хабери кельгенде, ангисининъ сынгъаныны бильмегени ичюн бутюн тишлери озюне арткъач киби дуйулгъан эди. Агъызындаки бутюн тишлерини чыкъарткъан ве сонъ юреги раатлыкъ дуйгъан эди.

Динар огъулларындан бир къадыннынъ, Ухудда къоджасы, къардашы ве бабасы шехит олгъан эдилер. Учюнинъ де шехит олгъаны акъкъында хабер бильдирильгенинде:

«Сиз манъа Ресулюллахны косьтеринъ. Оны корейим!»- деди.

Озюне Ресулюллах -саллаллаху алейхи ве селлем- косьтерильгенде:

«Я, Ресулюллах! Сен сагъ олгъанынъдан сонъ, эр тюрлю къыйынджылыкъ манъа бош ве эмиетсиздир!» деди.

Чокъ тесирли бир аят яшагъандан сонъ мусульман олып, гонъюль раатлыгъына къавушкъан Ханса Хатунгъа Къадисие дженкинде дёрт огълунынъ шехит олгъаны акъкъында хабер келе. О, буюк бир

иман ичинде:

«–Ислямнынъ бир зафери ичюн дёрт огълум да къурбан олсун!...» деп дёрт шехит анасы олгъанынынъ къуванчы ичинде Аллахкъа шукюр эте.

Имам Малик -радыяллаху анх-, Ресулюллах -саллуллаху алейхи ве селлем-ге бенъземек арзусынен яшады. Медине-и Муневвереде айван устюне минмеди. Равзада имам олгъанда даима алчакъ сеснен лаф этти. О девирнинъ халифеси олгъан Эбу Джафер Мансур юксек сеснен лаф эткенинде:

«–Эй, халифе! Бу ерде сесинъни азалт! Аллахнынъ тенбиеси сенден чокъ даа фазилетли инсанлар узерине энген эди!..» буюрды. Ве шу ает-и керимени окъуды:

«Эй, иман эткенлер! Сеслеринъизни Пейгъамбернинъ сесинден юксельтменъ. Бир-биринъизге багъыргъанынъыз киби, Пейгъамберге юксек сеснен багъырманъ. Ёкъса сиз фаркъына бармайып амеллеринъиз бошуна кетер » (Худжурат, 2)

Бу ает-и кериме назиль олгъандан сонъ Хазрети Умер -радыяллаху анх-, пек гурь сесли олмасына бакъмадан, Аллах Ресули -саллуллаху алейхи ве селлем-ге бир шей айтаджагъы вакъыт санки бир сыр анълаткъан киби фысылтынен лаф этер эди. Ойле ки, Аллах Ресули -саллуллаху алейхи ве селлем-, базы вакъыт Хазрети Умернинъ не айткъаныны эшитип оламагъан ве ондан сёзлерини текрарламасыны истей эди. Хазрети Умернинъ бу алы, Ресулюллах севгисининъ ве ашкъынынъ не гузель мисалидир.

Кене Имам Малик Хазретлери, озюне залымлыкъ эткен Медине валисине хакъкъыны хелял эткен:

«–Махшерде Ресулюллах -саллуллаху алейхи ве селлем-нинъ торуны олгъан бир кимсеге даваджы олмакътан утанырым!..» буюргъандыр.

Ашыкъ Юнус да, Хазрети Пейгъамбер -саллуллаху алейхи ве селлем-ге олгъан севгисининъ атешини бойле тильге кетире:

Арая, арая булсам изинъни,
Изининъ тозуна сюртсем юзюми,

Хакъ насип эйлесе корьсем юзюнъни,

Я, Мухаммед джаным арзулар сени...

Шаир Наби, 1678 сенеси девлет адамларынен берабер хадж сеферине чыкъа. Керван Мединеге якъынлашкъанда Наби, эеджандан юкъусыз алгъа келир. Керванда олгъан бир акимнинъ, аягъыны дикъкъатсизлик япып, Медине-и Муневвереге догъру узаткъаныны коре. Бу алдан пек тесирленген Наби, натыны язмагъа башлай.

Саба намазына якъын керван Медине-и Муневвереге якъынлашкъанда Наби, язгъан натыны Месджид-и Небининъ минарелеринден окъунгъаныны эшите:

Сакъын терк-и эдепден къуй-и Махбуб-и Худадыр бу;

Назаргях-ы иляхийдир, макъам-ы Мустафадыр бу!..

(Аллахнынъ назаргяхы ве онынъ севгили пейгъамбери Хазрети Мухаммед Мустафа -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ макъамы ве мекяны олгъан бу ерде эдепсизликтен сакъын!...)

Мураат-ы эдеп шарты иле кир Наби бу дергяха

Метаф-ы къудсияндыр, бусегах-ы энбиядыр бу.

(Эй, Наби, бу ибадет этильген ерге эдеп къаиделерине уйып кир! Бу ер, мелеклернинъ этрафында кобелеклер олгъаны ве бутюн пейгъамберлернинъ, босагъасыны эдепнен опькенлери мубарек бир макъамдыр.)

Бу ал къаршысында пек эеджанлангъан Наби, аман муеззинни къыдырып тапа:

«–Бу натни кимден ве насыл огрендинъ?..» - деп сорай.

Муэззин:

«–Бу гедже Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем, тюшюмизде бизге:

«–Умметимден Наби адына бир шаир мени зиярет этмеге келе. Бу кишининъ къальби манъа къаршы сонъ дередже ашкъ ве муаббетнен толудыр. Бу ашкъы себебинен оны Медине минарелеринден озю язгъан натынен къаршыланъыз!..» буюрды, биз де бу эмр-и Небевийни ерине кетирдик»- дер.

Наби, фигъан къопарып агъламагъа башлай. Эм агълай, эм де бу сёзлерни айта:

«–Демек ки, манъа Аллахнынъ Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- «умметим» деди! Демек ки, эки дюнья кунеши мени умметликке къабул этти!...»

Мевлид муэллифи Сулейман Челеби:

«Бир аджеба, нур ким кунеш кобелеги...» сатырларынен кунешнинъ Аллах Ресулюне кобелек олып этрафында дёнгенини, яни джансызлар биле онъа ашыкъ олгъаныны не гузель ифаде этер.

Хазрети Али -радыяллаху анх- айта ки:

«Мен Меккеде Аллахнынъ Ресулинен долаша эдим. Бир кунь, берабер Мекке тышына чыкътыкъ. Янындан кечкенимиз эр таш ве терек онъа:

«Салят ве селям санъа олсун эй, Аллахнынъ Ресули!..» деп селям бермеге башлады ».

Джансыз мевджудатлардаки бу ашкъ ве муаббетнинъ башкъа бир корюниши де бойле сейир эттирилир:

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-, бир сефер эснасында экен раст кельген бир бедевийни тевхидге давет этти. Бедевий, Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ бу давети узерине ондан пейгъамберлиги мевзусында бир шаатлыкъ истеди. Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем- де, къаршыларындаки бир терекке ишарет этип оны янларына чагъырды. Терек, аман Пейгъамбернинъ эмирине риает этип топрагъныы яра-яра кельди ве Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ къаршысында учь кере келиме-и шехадетни текрарлады. Сонъ кене Пейгъамбернинъ эмиринен ерине къайтты. Бу муджизени айрет ичинде сейир эткен бедевий, буюк бир шашкъынлыкънен Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ къаршысында тиз чёкип:

«–Изин бер, санъа седжде этейим!»- деди.

Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем- де:

«–Асла! Къулнынъ къулгъа седждеси харам къылынгъандыр »- буюргъан эди.

Тек джансызлар дегиль, джанлы варлыкълар да Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-ни таный ве итаат эте эдилер. Бу хусус-

ны, Абдуллах бин Джабир -радыяллаху анх- шу риваетнен анълата:

«Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-нен берабер бир сеферден къайта эдик. Мединеде Недджар огъулларынынъ бахчаларына кельгенимизде, бахчалардан биринде ич кимсени ичериге кирсетмеген, кирмеге истегенге уджюм эткен бир деве олгъаныны эшиттик. Бу алны Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-ге анълаткъанларында о, Алемлернинъ Эфендиси, бахчагъа кетти, ичериге кирди ве ич кимсени янына якълаштырмагъан о девени янына чагъырды. Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ сесини эшиткен деве, дудагъыны ерге тийдиреджек къадар башыны эгип, онынъ янына кельди ве къаршысында ерге чёкти. Аллах Ресули -салляллаху алейхи ве селлем-:

«–Манъа бир йип кетиринъиз!» буюрды.

Кетирилген йипни девенинъ бойнуна кечирип, оны саибине теслим этти. Сонъ о ерде олгъанларгъа шойле буюрды:

«–Джинлернинъ ве инсанларнынъ исьянкяр олгъанлары тышында, ер ве кокте олгъан бутюн варлыкълар, меним, Аллахнынъ Ресули олгъанымны билелер». (Ахмед бин Ханбель, Муснед)

Тюшюнмек керек ки, джанлы ве джансыз варлыкълар бу юдже муаббет алына коре бизлер, аджеба Аллах Ресулине не къадар теслим ола, ёлунда не къадар федакярлыкъта булунып оламыз?!.

Бильмемиз керек ки, эр шейден эвель шу куньлерде онынъ руханиетине не къадар чокъ мухтаджмыз...

Шаирнинъ:

«Тур, эй, алемлернинъ эфендиси; къыямет къопмакътадыр!..» деп ифаде эткен бир заман ичинде яшамакътамыз...

Саляватларымыз, яни онынънен селямлашмамыз ве онъа олгъан севгимиз, бизлер ичюн не буюк бир теселли чешмесидир...

Индже рухлу назик мусульманлар, Ресулюллахнынъ акъикъатына якълашмакъ ичюн онынъ руханиети этрафында кобелеклер олып ёлунда девамлы олувны, дюньянынъ энъ буюк нимети сайып иляхий леззетлерге къапылгъанлардыр.

Бу ерде сёзлернинъ сынъырлангъан, аз сайылы имкянларынен къыскъадан эсас этмеге чалышкъанымыз бу юксек яратылыштаки хусусиетлер, онынъ анълайышымызгъа тамлагъан шебнемлеридир. Васыл-ы илляллах олувнынъ сыры, Аллахнынъ китабына ве Пейгъмберимизнинъ суннет-и сениесине, яни юксек ахлякъ ве арекетлерине юректен ве гонъюльден якъынлашмакъ, Аллах ве Ресулининъ севгенлерине муаббет, севмегенлерине де нефрет этмектир. Эр экисининъ арасындаки фаркъ, энъ юксек, ве энъ ашагъы дереджелери арасындаки къадар сонъсуздыр. Аллах Ресулининъ дуйгъуларындан файдаланувнынъ темель себеби, онъа муаббет ве онынъ аксине нефреттир.

Тарих боюнджа Хазрети Пейгъамбер -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ усве-и хасенесинден насип алгъан мубарек муминлер, олгъунлашкъан иманлары нетиджесинде инсанлыкъкъа юдже мешалелер олгъанлардыр.

Иште, аджиз бир языджынынъ акъикъат-и Мухаммедие хусусындаки анълайышы онынъ къулланып олгъан сёзлерининъ сынъырлангъан черчевеси ичине сыгъмагъа имкян булдылар!..

Ве шуны да къайд этмели ки, бу кучюк эсернинъ эки къапагъы арасында сёзлер васытасынен беян этильген бильгилер, белли олмагъан окъуйыджыгъа такъдим этильген океандан бир къач тамчы дереджесиндедир. Акъыкъатта бу ифаделер, тюпсюз бир сессизликнинъ шанлы къапысы къаршысында иште, биткендир...

Я, Рабби! Сёзлернинъ сынъырлы имкянларынен анълатмагъа тырышкъанымыз бу язгъанларымызны бизлер ичюн бир рахмет ве берекет весилеси этип акъикъат-и Мухаммедиеден бир пай алмамызны насип буюр! Муаббетнинъ къыймети ве чешмеси олгъан Ресулюллах -салляллаху алейхи ве селлем-нинъ юдже шефаатына наиль эт!

Амин!..

МУНДЕРИДЖЕ

СЁЗ БАШЫ 5

ПЕЙГЪАМБЕРЛИКТЕН ЭВЕЛЬ ХАЗРЕТИ МУХАММЕД 13

Филь йылы 13

Пейгъамбер эфендимизнинъ пак сою 14

Хазрети Пейгъамбернинъ бабасы Абдуллах иле анасы Эминенинъ эвленюви 16

Пейгъамберимизнинъ догъувы ве бу эснада юзь берген алельхусус аллар 19

Хазрети Пейгъамберимизнинъ балалыгъы ве генчлиги 23

Сют анасына берильмеси 24

Бириндджи Шерх-и Садр – юрек ачылув адисеси 29

Медине ёлджулыгъы ве анасынынъ вефаты 30

Къартбабасы Абдульмутталибнинъ имаеси 32

Эмджеси Эбу Талибнинъ имаеси 34

Экинджи Шерх-и Садр 35

Пейгъамберимизнинъ къой бакъувы 36

Эмджелеринен берабер ёлджулыкълары 37

Хильфуль-фудуль 39

Рахип Настуранынъ тасдикълавы 40

Хазрети Хатидже иле эвленюви 41

Пейгъамберимизнинъ эвлятлары 43

Кябеде акемлик 45

Къусс бин Саиденинъ хитабы 47

ПЕЙГЪАМБЕРЛИКНИНЪ МЕККЕ ДЕВРИ 51

Вахийнинъ башланмасы: Садыкъ тюшлер 51

Ильк вахий ве вахийнинъ кесилюви (Бириндджи йыл) 52

Вахийнинъ текрар башланувы 58
Эмир этильген шейни анълат! 61
Ишкендже деври 72
Хабешистан хиджрети 76
Гъараник меселеси 78
Экинджи Хабешистан хиджрети 80
Хазрети Хамзанынъ мусульман олувы 85
Хазрети Умернинъ мусульман олувы 89
Мушриклернинъ мусульманларны ёкъ этюв сиясети:
учь сене девам эткен бойкот 95
Бойкотнынъ битмеси 97
Шакъкъ-ы Къамер: Айнынъ экиге ярылув муджизеси 99
Кедер сенеси: Хазрети Хатидже ве 102
Эбу Талибнинъ вефаты 102
Таиф ёлджулыгъы 104
Итхамлар (Къабаатлавлар) 108
Къуран-ы Керим – эдебий бир муджизедир. 111
Аллах Ресулини къабул этип оламагъанлар 112
Теселлилер 114
Акъабе корюшмеси 118
Учюнджи Шерх-и Садр (коксюнинъ ярылмасы):
Мираджгъа азырлыкъ 119
Махбубнынъ Хабибине олгъан эшсиз икрамы: 120
МИРАДЖ 120
Мираджлан бир къач нокъта 133
Мираджнынъ акислери 134
ПЕЙГЪАМБЕРЛИКНИНЪ 12-ДЖИ СЕНЕСИ 137
Биринджи Акъабе бейаты 137
ПЕЙГЪАМБЕРЛИКНИНЪ 13-ДЖИ СЕНЕСИ 141
Экинджи Акъабе бейаты 141
ХИДЖРЕТ 148

(ПЕЙГЪАМБЕРЛИКНИНЪ 13-ДЖИ СЕНЕСИ)	148
Хиджретке изин берильмеси ве Мединеге хиджрет	148
Бекленген мубарек ёлджу	163
Темеллери такъва иле атылгъан джами: Къуба джамиси	166
Рануна вадисинде ильк джума намазы	168
1. Хутбе:	168
2. Хутбе:	169
ПЕЙГЪАМБЕРЛИКННЪ МЕДИНЕ ДЕВРИ	**176**
Месджид-и Небий ве эзан	177
ХИДЖРИЙ 2 СЕНЕ	179
Къыбланынъ денъишюви	179
Мединенинъ вазиети	180
Батн-ы Нахле	182
БУЮК БЕДИР ДЖЕНКИ (ХИДЖРИЙ 2 СЕНЕ)	186
Куфюрге къаршы ильк силялы къаршылыкъ косьтерюв ве биринджи джихад.	186
БЕНИ КЪАЙНУКЪА ДЖЕНКИ (ХИДЖРИЙ 2 СЕНЕ)	197
Тарихнынъ энъ бедбахт къавми – еудийлер	197
Ораза ве зекят	201
УХУД ДЖЕНКИ (Хиджрий 3 сене)	203
Хамрауль-Эсед	214
Мирас меселеси	216
ХИДЖРИЙ 4 СЕНЕ	219
Раджи вакъиасы	219
Бир-и Мауне вакъиасы	220
Бени Надирнинъ хаин планы	222
Ички ве къумарнынъ ясакъ этилюви	225
ХИДЖРИЙ 5 СЕНЕ	227
Тесеттюр аети	230
Зат-ур Рикъа	232

ЭНДЕК ДЖЕНКИ (ХИДЖРИЙ 5 СЕНЕ)	234
Ислям тарихындаки энъ буюк дженк	234
Бени Къурайза дженки	239
ХИДЖРИЙ 6 СЕНЕ	242
Мурейси дженки	242
Тейеммум	244
Ифкъ (Ифтира) вакъиасы	244
Душман олардыр, олардан сакъын!	249
ХУДЕЙБИЕ АНЪЛАШМАСЫ (ХИДЖРИЙ 6 СЕНЕ)	254
Фетихлернинъ анахтары	254
Эки къат арткъан берекет	261
ХИДЖРИЙ 7 СЕНЕ	264
Укюмдарларны Ислямгъа давет этюв	264
ХАЙБЕРНИНЪ ФЕТХИ	272
(ХИДЖРИЙ 7 СЕНЕ)	272
Хыянет ве фитнеджи еудийнен сонъки токънашув	272
Мута меселеси	276
Умретуль-Къаза	278
ХИДЖРИЙ 8 СЕНЕ	281
Бир авуч сахаби язгъан дестан - МУТЕ ДЖЕНКИ	281
МЕККЕНИНЪ ФЕТХИ (ХИДЖРИЙ 8 СЕНЕ)	286
Хакъ кельди, батыл йыкъылды	286
Багъышлама байрамы	296
Меккелилернинъ бейаты	299
Эманетни саибине беринъиз!	300
Бенъзерсиз бир сёзюни тутув	301
Хунейн дженки	302
Эвтас дженки	305
Таиф къамачавы	306
Гъаниметлерни пайлаштырув	307
Сен онынъ юрегини ярдынъмы	312

ХИДЖРИЙ 9 СЕНЕ 315
Ибадетсиз динде хайыр ёкътыр! 315
Тильнинъ къудрети 316
Буюк бир иман имтианы - Тебук ёлджулыгъы 319
Эльчилер йылы 339
ХАДЖ – ХИДЖРИЙ 9 СЕНЕ 342
ВЕДА ХАДЖЫ (ХИДЖРИЙ 10 СЕНЕ) 345
Пейгъмберимизнинъ ильк ве сонъки хаджылыгъы 345
ХИДЖРИЙ 11 СЕНЕ 352
«РЕФИКЪ-И АЛЯ»ГЪА ЮДЖЕ ЁЛДЖУЛЫКЪ 352
УСВЕ-И ХАСЕНЕ 364
Мундериджe 380